

**ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

**(ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ - ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ
ԵՎ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ)**

**EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY
(EUROPEAN UNION – BRIEF SURVEY
AND DOCUMENT FILE)**

**Երևան-Անտարես
Yerevan-Antares
2006**

ՀՏԳ 32:341
ՊՄԴ 66+67.91
Ե 744

Ե 744 **«Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն
(Եվրոպական Միություն – համառոտ ակնարկ և փաստաթղթերի
ժողովածու).- Եր., Անտարես, 2006. - 280 էջ:**

Գիրքը հրատարակվել է Ֆրիդրիխ-Էբերտ-Հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղի աջակցությամբ իրականացվող Եվրոպական Միության «Ընդլայնված Եվրոպա - նոր հարևաններ» ծրագրի շրջանակներում:

Ժողովածուն ներառում է հետևյալ նյութերը.

1. Եվրոպական Միություն: Եվրոպական Միության կառույցները: Եվրոպական Միության որոշումների կայացման մեխանիզմը:
2. Անվտանգ Եվրոպան բարվոք աշխարհում. Եվրոպական անվտանգության ռազմավարությունը:
3. Հանձնաժողովի ուղերձը. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն. Ռազմավարական փաստաթուղթ:
4. Առաջարկ Եվրոպական Խորհրդարանի և Խորհրդի Կարգի վերաբերյալ, որը սահմանում է հարևանության և գործընկերության գործիքի հիմնական դրույթները:
5. Հանձնաժողովի կողմից Խորհրդին տրվող հաղորդագրությունը Եվրոպական հարևանության քաղաքականության /ԵՀՔ/ ծրագրի շրջանակներում նախատեսվող գործողությունների ծրագրերի շուրջ Հանձնաժողովի առաջարկությունների մասին:
6. «Հաղորդագրություն Հանձնաժողովից Խորհրդին. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն. Առաջարկություններ Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի, Եգիպտոսի և Լիբանանի համար»:
7. Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային հաշվետվություն. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն. Երկրի զեկույց. Հայաստան:

«Եվրոպական Միություն. Եվրոպական Միության կառույցները. Եվրոպական Միության որոշումների կայացման մեխանիզմը» պատրաստել է ՀՀ Աժ Արտաքին հարաբերությունների վարչության գլխավոր մասնագետ Արփի Առաքելյանը:

ISBN 99941-57-71-X

Ե $\frac{0801000000}{0130(01)06}$ 2006 թ.

ՊՄԴ 66+67.91

© «Եվրոպական ինտեգրացիա» ՀԿ, 2006

Շնորհակալություն ենք հայտնում «Բաց հասարակության ինստիտուտի օժանդակության Հիմնա-դրամ»-ի հայկական մասնաճյուղին՝ «Հաղորդագրություն Հանձնաժողովից խորհրդին. Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն. Առաջարկություններ Հայաստանի, Ադրբեջանի, Կրաստանի, Եգիպտոսի և Լիբանանի համար», «Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային հաշ-վետվություն. Եվրոպական հարևանության քաղաքակա-նություն. Երկրի զեկույց. Հայաստան» նյութերի հայերեն տարբերակների տրամադրման համար:

«Եվրոպական ինտեգրացիա» ՀԿ-ն և Ֆրիդրիխ -Էբերտ-Հիմնադրամի Հայաստանյան մասնաճյուղը հայտնում են իրենց շնորհակալությունը ՀՀ ԱԺ Արտաքին հարաբերությունների նշտա-կան հանձնաժողովին՝ գրքի պատրաստման աշխատանքներում խորհրդատվական աջակցություն ապահովելու համար:

Հրատարակիչները շնորհակալություն են հայտնում «ԱՐՄԵԴԻԱ» տեղեկատվական, վերլուծական գործակալությանը տեղեկատվական աջակցության համար:

«Եվրոպական ինտեգրացիա» ՀԿ Ֆրիդրիխ-Էբերտ-Հիմնադրամի
Հայաստանյան Մասնաճյուղ

“European Neighbourhood Policy» (European Union – Brief Survey and Document File)”

The book was published by NGO "European Integration" under the "European Neighbourhood Policy" project with the assistance of Friedrich – Ebert – Foundation Armenian Branch.

It consists of the following documents:

1. European Union and its Institutions. Decision - Making in the European Union.
2. A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy.
3. Communication from the Commission. European Neighbourhood Policy (ENP). Strategy Paper.
4. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument.
5. Communication from the Commission to the Council on the Commission Proposals for Action Plans under the European Neighbourhood Policy (ENP).
6. Communication from the Commission to the Council. European Neighbourhood Policy. Recommendations to Armenia, Azerbaijan, Georgia, Egypt and Lebanon.
7. Commission Staff Working Paper. European Neighbourhood Policy. Country Report. Armenia.

“European Union and its Institutions. Decision - Making in the European Union.” document was prepared by Arpi Arakelian, Chief Specialist of the External Relations Department of the National Assembly of RA.

We express our deep gratitude to Open Society Institute Assistance Foundation-Armenia for providing the Armenian version of the documents “Communication from the Commission to the Council. European Neighbourhood Policy. Recommendations to Armenia, Azerbaijan, Georgia, Egypt and Lebanon.”, “Commission Staff Working Paper. European Neighbourhood Policy. Country Report. Armenia.”

NGO European Integration and Friedrich – Ebert – Foundation Armenian Branch express profound gratitude to the Standing Committee on Foreign Relations of the National Assembly of RA for counseling.

Publishers express gratitude to “ARMEDIA” Information, Analytical Agency for information support.

NGO “European Integration”

Friedrich – Ebert – Foundation
Armenian Branch

Ներածական խոսք

Եվրոպական ինտեգրումը Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության առաջնահերթությունների շարքում է: Այն իր ուրույն տեղն ունի նաև պետական և ազգային անվտանգության գործում:

Բնականաբար, այս կարևոր խնդրին իր մասնակցությունն ունի նաև խորհրդարանը: Եվրոպական կառույցներում, մասնավորապես՝ ԵՄ-ում, ԵՄ-Հայաստան խորհրդարանական Համագործակցության Հանձնաժողովում մեր պատվիրակություններն իրենց կարևոր դերակատարությունն ունեն երկրի արտաքին քաղաքականության եվրոպական ուղղությունը զարգացնելու գործում:

Մեր երկիրն ընդգրկվել է Եվրոպական Միության «Ընդլայնված Եվրոպա - նոր հարևաններ» ծրագրում: Այդ ծրագրի հիմնադրույթներին և գաղափարախոսությանը ծանոթանալուն անկասկած կնպաստի նրա հիմնական փաստաթղթերի հրապարակումը հայերեն լեզվով: Համոզված են, որ այս գիրքը անհրաժեշտ է ոչ միայն լայն հասարակությանը, այլև, առաջին հերթին, ակտիվ հասարակական և քաղաքական գործունեություն իրականացնող անձանց:

Հույս հայտնելով, որ նման կարևոր նախաձեռնությունները կունենան իրենց շարունակությունը՝ ցանկանում են իմ շնորհակալությունը հայտնել գրքի տպագրությունը կազմակերպողներին և, մասնավորապես՝ ՀՀ ԱԺ Արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի Միջազգային կազմակերպությունների հետ տարվող աշխատանքների, ինտեգրացիոն խնդիրների և միջազգային փորձի տեղայնացման հարցերով ենթահանձնաժողովին, որն իր հնարավոր նպաստը ներդրեց գրքի հրատարակման գործում:

*ՀՀ ԱԺ Արտաքին հարաբերությունների
մշտական հանձնաժողովի նախագահ
Արմեն Ռուստամյան*

Preface

Dear reader,

it is our great pleasure to present to you this publication of our partner “NGO European Integration” with whom we have a fruitful cooperation since quite some time.

The publication is a collection of materials to support this cooperation as an input for events related to Armenias way towards Europe and the European Union organized by our partner and will also be beneficial to a wider interested public in the country.

In this context it supports Friedrich-Ebert-Stiftungs Caucasus-wide endeavour to foster the regions process to get closer to Europe and the European Union especially at a time when all three south-caucasian countries have signed an Action Plan within the EU’s neighbourhood policy.

Therefore we would like to congratulate our partner for the efforts put into the finalization of the publication and hope that it will be shared by a wider readership.

Günther Fichtner
Head of South-Caucasus Co-ordination Office
Friedrich-Ebert-Stiftung Tbilisi/Georgia

Ներածական խոսք

Հայաստանի եվրախնտեզրման գործընթացում իր ուրույն տեղն ունի Եվրոպական Միության Եվրոպական Հարևանության Քաղաքականությունը /ԵՀՔ/: Մեր կարծիքով, նշված քաղաքականությամբ ստեղծված հնարավորությունների ճիշտ գնահատումն ու առաջարկվող գործիքների արդյունավետ և հետևողական կիրառումը կարող են մեր երկրի համար ստեղծել բարենպաստ պայմաններ՝ ինտեգրման գործընթացում որակապես նոր փուլ թևակոխելու համար:

Ինչպես և ցանկացած քաղաքականություն և/կամ ծրագիր, այնպես էլ ԵՀՔ-ը՝ ունի իր նախագծման, ստեղծման, ընդունման և կիրառման տրամաբանությունը: Բազմաթիվ դեպքերում, կենտրոնանալով միայն կիրառման գործիքներին վերաբերող հարցերի շուրջ՝ մենք կորցնում ենք շղթայի տրամաբանությունը: Այս պարագայում՝ արհեստականորեն նվազեցվում են և՛ ստեղծված հնարավորությունները, և՛ ակնկալվող արդյունքները:

Նշված ժողովածուի միջոցով փորձ է արվում ընթերցող լայն շրջանակների համար հնարավորություն ստեղծել ոչ միայն ծանոթանալու ԵՀՔ-ին, այլև՝ հարցը պատկերացնելու ընդհանրական տրամաբանական շղթայի ներքո: Կարծում ենք, որ նյութերի հայերեն լեզվով տպագրումը կնպաստի նաև ԵՄ-ին վերաբերող գործընթացներին առավել խորապես տեղեկանալուն:

ԵՀՔ-ի կարևորագույն գործիք հանդիսացող Գործողությունների Ծրագիրը՝ շուտով կմտնի կիրառման փուլ: Այս տեսակետից ևս, հուսով ենք, որ ժողովածուն օգտակար կլինի ինչպես պետական և քաղաքացիական ծառայողներին, այնպես էլ՝ քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների մեր գործընկերներին և երիտասարդ մասնագետներին:

Շնորհակալ կլինենք մեր բոլոր գործընկերներին՝ ժողովածուի վերաբերյալ իրենց դիտողություններն ու առաջարկները տրամադրելու համար:

Մեր խորին շնորհակալությունն ենք հայտնում նաև գրքի պատրաստման և հրատարակման գործում ցանկացած եղանակով մեզ օժանդակած կազմակերպություններին և անձանց:

*«Եվրոպական ինտեգրացիա»
հասարակական կազմակերպություն*

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

- I. ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ**
- II. ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄԸ**

Եվրոպական միության ստեղծման ակունքները. Միավորված Եվրոպա գաղափարի ծնունդը

Միավորված Եվրոպայի գաղափարը դարերի պատմություն ունի: Եվրոպական ժողովուրդների միավորման ծրագրերը սակայն, հաճախ ունեցել են Եվրոպային տիրանալու նպատակ: Պանեվրոպական խաղաղ գաղափարները պատմության ընթացքում տարածվել են փիլիսոփաների, պետական գործիչների, գրողների կողմից: Այդպիսի օրինակները բազմաթիվ են: Վոլտերը մտածելով Եվրոպայի մասին՝ 1745 թվականին գրում է. «Եվրոպան մի մեծ հանրապետություն է՝ բաժանված տարբեր երկրների, որոնք բոլորն ունեն կրոնական միևնույն հիմքը, հասարակական իրավունքի և քաղաքականության նույն սկզբունքները»: Խոսելով կայուն խաղաղության անհրաժեշտության մասին, իր աշխատություններից մեկում 1782 թվականին Ժան Ժակ Ռուսոն զարգացնում է ինքնության հարցն ու դրա բարդությունը և նշում. «Այսօր այլևս չկան ֆրանսիացիներ, գերմանացիներ, անգլիացիներ, իսպանացիներ: Կան միայն եվրոպացիներ»: 1848 թվականին Փարիզում խաղաղությանը նվիրված իր հայտնի ելույթներից մեկում Վիկտոր Յյուզոն նշում է. «Կգա մի օր, երբ դուք՝ Ֆրանսիան, Ռուսաստանը, Անգլիան, Գերմանիան, մայրցամաքի բոլոր ազգությունները, առանց կորցնելու ձեր ինքնությունը, կհամախմբվեք մեկ միության մեջ: Կգա մի օր, երբ դեմ դիմաց կկանգնեն Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները և Եվրոպայի Միացյալ Նահանգները, որոնք կփոխանակեն իրենց արտադրանքը, առևտուրը, արդյունաբերությունը, արվեստը... »: Այնուհետև, 1867 թվականին Յյուզոն գրում է. «XX դարը կունենա մի արտասովոր ազգ՝ մեծ, հանճարեղ, ազատ, հարուստ, մտածող... Այն կունենա Փարիզ մայրաքաղաք և կկոչվի ոչ թե Ֆրանսիա, այլ՝ Եվրոպա»:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտին Միավորված Եվրոպա գաղափարի իրականացումը դարձավ իրողություն: Եվրոպայում և ամբողջ աշխարհում ստեղծված իրադրությունը XX դարը նշանավորեց համաշխարհային պատմության գլոբալ փոփոխություններով: Եվրոպա մայրցամաքի ավերածությունները, եվրոպական երկրների միջև ծագած տարածայնությունները թուլացրել էին Եվրոպայի դիրքերը համաշխարհային տնտեսության

և եվրոպական քաղաքակրթության մեջ: Պատերազմը լռեցրել էր միավորման գաղափարի մինչ այդ առկա քննարկումները: Սակայն Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ճգնաժամից միայնակ դուրս գալու դժվարությունը կրկին շրջանառության մեջ դրեց միավորման գաղափարը, որը համախմբեց ինչպես հաղթանակած երկրներին, ինչպիսին, օրինակ, Ֆրանսիան էր, այնպես էլ պարտվածներին, ինչպիսին Գերմանիան էր: 1946 թվականին Ուինսթոն Չերչիլը նշեց. «Մենք պետք է ստեղծենք Եվրոպայի Միացյալ Նահանգների պես ինչ-որ կառույց»:

Եվրոպական համայնքի /ընկերակցության/ ստեղծման գործում կարևոր դերակատարում են ունեցել Ռոբեր Շումանը և Ժան Մոնե: Ածխի և պողպատի ֆրանս-գերմանական արդյունաբերության միավորման գաղափարը ոգեշնչվել էր Ժան Մոնեի կողմից, որին սերտորեն աջակցում էր նաև Ռոբեր Շումանը: Վերոնշյալ ճյուղերը կարևոր նշանակություն ունեին այն ժամանակվա Գերմանիայի և Ֆրանսիայի արդյունաբերություններում: Մոնե-Շուման առաջարկությունը մեծ հետաքրքրություն առաջացրեց նաև Իտալիայում և Բենիլյուքսի երկրներում: Բանն այն էր, որ ի տարբերություն եվրոպական մյուս կազմակերպությունների, Ածխի և Պողպատի եվրոպական ընկերակցության մեջ էր առաջին անգամ նշվում վերագրային սկզբունքը:

Ածխի և պողպատի եվրոպական ընկերակցության ստեղծման մասին պայմանագիրը ստորագրվեց Փարիզում` 1951թ. ապրիլի 18-ին, որի նախաբանում հիմնականում ուշադրություն էր հրավիրվում խաղաղության պահպանման անհրաժեշտության վրա, որն ի սկզբանե համայնքի ստեղծման նախաձեռնողների հիմնական նպատակներից էր: Արդյունքում, ԱՊԵԸ-ը դարձավ «վեցնյակի» կազմակերպություն, որի մեջ մտնում էին Ֆրանսիան, Գերմանիան, Իտալիան, Բելգիան, Լյուքսեմբուրգը, Հոլանդիան: 1957թ. Հռոմում ստորագրվեց Եվրոպական տնտեսական ընկերակցության և Ատոմային էներգիայի բնագավառում եվրոպական ընկերակցության /Եվրատոմ/ ստեղծման մասին պայմանագրերը: 1985թ. դեկտեմբերին ընդունվեց Միասնական եվրոպական ակտը, որը ներառում է ինտեգրման տնտեսական և քաղաքական սկզբունքները: 1992թ. հոլանդական Մասստրիխտ քաղաքում ստորագրվեց Եվրոպական միության մասին պայմանագիրը (Մասստրիխտի պայմանագիր), որն ուժի մեջ մտավ 1993թ. նոյեմբերին:

1997թ. ստորագրվեց Ամստերդամի պայմանագիրը: Այս փաստաթղթերը ԵՄ ստեղծման հիմնադիր փաստաթղթերն են:

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երկրները, որոնք միասին կազմում են Եվրոպական միությունը, իրենց անկախությունն իրականացնում են համատեղ, որպեսզի համաշխարհային թատերաբեմում ունենան իշխանություն և ազդեցություն, ինչը նրանցից յուրաքանչյուրն առանձին չեն կարող ունենալ:

Ինքնիշխանության մեկտեղումը գործնականում նշանակում է, որ անդամ երկրները որոշումների կայացման իրենց իրավասության որոշ մասը զիջում են ընդհանուր այն կառույցներին, որ իրենք են ստեղծել, որպեսզի ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի վերաբերյալ որոշումներն ընդունվեն առավել ժողովրդավարական կերպով և եվրոպական մակարդակով:

I. ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ

Եվրոպական միության որոշումների ընդունման գործընթացն ընդհանրապես, և համատեղ որոշումների կայացման մեխանիզմը մասնավորապես, ներառում են երեք հիմնական կառույցներ.

- Եվրոպական խորհրդարան, որը ներկայացնում է Եվրոպական միության քաղաքացիներին և ուղղակիորեն ընտրվում է նրանց կողմից,
- Եվրոպական միության խորհուրդ, որը ներկայացնում է անդամ երկրները,
- Եվրոպական հանձնաժողով, որը ներկայացնում է Եվրոպական միության շահերը:

«Միջազգային այս եռանկյունին» ընդունում է օրենքներ և մշակում քաղաքականություն (ուղղություններ, ընթացակարգեր, որոշումներ), որոնք կիրառվում են Եվրոպական միության ամբողջ տարածքում: Սկզբունքորեն Հանձնաժողովն է ներկայացնում Եվրոպական միության նոր օրենքները, սակայն դրանք ընդունում են Եվրոպական խորհրդարանը և Եվրոպական միության խորհուրդը:

Երկու այլ կառույցներ ևս ունեն կարևոր դերակատարում. **Արդարադատության դատարանը**, որն աջակցում է Եվրոպական իրավունքի կիրառմանը, և **Աուդիտորների դատարանը**, որը վերահսկում է Եվրոպական միության գործունեության ֆինանսավորումը:

Այդ կառույցները ստեղծվել են համաձայնագրերի հիման վրա, և Եվրոպական միության հիմքն են կազմում: Չամաձայնագրերը հավանության են արժանացել անդամ երկրների նախագահների ու վարչապետների կողմից և վավերացվել են այդ երկրների խորհրդարաններում: Այս կառույցները ստեղծել են կանոնակարգեր և ընթացակարգեր, որոնց պետք է հետևեն Եվրոպական միության մարմինները: Եվրոպական միությունն այս կառույցներից զատ, ստեղծել է նաև այլ մարմիններ, որոնք ունեն մասնագիտացված դերակատարում:

Եվրոպական օմբուդսմենը

Եվրոպական օմբուդսմենը վատ կառավարումից պաշտպանում է Եվրոպական միության քաղաքացիներին և ձեռնարկատիրությունը:

Եվրոպական տվյալների պաշտպանության վերահսկող մարմին

Այս մարմինը երաշխավորն է այն բանի, որ Եվրոպական միության կառույցները հարգեն գաղտնիության ազգային իրավունքը՝ մշակելով իրենց տվյալները:

Ֆինանսական մարմինները

- Եվրոպական կենտրոնական բանկը պատասխանատու է Եվրոպական արժուքային քաղաքականության համար,
- Եվրոպական ներդրումային բանկը ֆինանսավորում է Եվրոպական միության ներդրումների ծրագրերը,
- Եվրոպական ներդրումների հիմնադրամը երաշխիքներ և կապիտալ է ապահովում փոքր ու միջին ձեռնարկությունների համար:

Խորհրդատվական մարմինները

- Եվրոպական տնտեսական և սոցիալական հանձնաժողովը ներկայացնում է քաղաքացիական հասարակությունը և սոցիալական գործընկերներին,
- Ռեգիոնների հանձնաժողովը ներկայացնում է տեղական և տարածքային իշխանություններին:

Միջինստիտուցիոնալ /միջկառույցային/ մարմինները

- Եվրահամայնքի պաշտոնական հրապարակումների գրասենյակը հրատարակում, տպագրում և տարածում է տեղեկատվություն Եվրոպական միության և նրա գործունեության մասին,
- Եվրոպական համայնքի կադրերի ընտրության գրասենյակն

աշխատանքի է ընդունում Եվրոպական միության և նրա կառույցների աշխատակիցներին:

Ապակենտրոնացված գործակալություններ

- 15 մասնագիտացված գործակալությունները Եվրահամայնքի շրջանակներում լուծում են տեխնիկական, գիտական, կառավարման ոլորտներին առնչվող առանձնահատուկ հարցեր /ԵՄ առաջին սյուն, հավելված 1/:

- Անվտանգության ուսումնասիրությունների եվրոպական ինստիտուտը և Եվրոպական միության Սաթելիտ կենտրոնն անդրադառնում են ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականությանը վերաբերող որոշակի խնդիրների /ԵՄ երկրորդ սյուն, հավելված 1/:

- Եվրոպուլը /Եվրոպական ոստիկանություն/ և Եվրոջաքթը/ Եվրոպական արդարադատություն/ քրեական հարցերում օգնում են կորդինացնելու ոստիկանական և դատական համագործակցությունը /ԵՄ երրորդ սյուն, հավելված 1/:

Եվրոպական խորհրդարանի, Եվրոպական հանձնաժողովի և Եվրոպական միության խորհրդի մասին առավել մանրամասն

Եվրոպական խորհրդարան

Խորհրդարանի ակունքները հասնում են մինչև 1950 թվականի հիմնարար համաձայնագրերը: 1979 թվականից Խորհրդարանի անդամները համաձայնական ընտրակարգով ընտրվում են իրենց քաղաքացիների կողմից: Եվրոպական խորհրդարանի անդամներն ընտրվում են 5 տարի ժամկետով:

Եվրոպական միության 18 տարին լրացած յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի քվեարկելու իրավունք: Այսպիսով, Խորհրդարանն արտահայտում է ԵՄ 374 միլիոն քաղաքացիների ժողովրդավարական ցանկությունը և Եվրոպական միության այլ կառույցների հետ քննարկումների ժամանակ ներկայացնում է նրանց շահերը:

Եվրոպական խորհրդարանի անդամներն ազգային կուսակցական խմբեր չեն կազմում, այլ հանդես են գալիս Եվրոպական լայն քաղաքական խմբերով, որոնք ներկայացնում են ԵՄ անդամ երկրներում գործող բոլոր հիմնական քաղաքական կուսակցությունները:

Եվրոպական խորհրդարանը ներկայումս ունի 732 անդամ

/հավելված 2/: Համաձայն Եվրոպական Սահմանադրության՝ անդամների թիվը կարող է հասնել 750-ի:

Մասստրիխտի համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 1993 թվականին, ԵՄ անդամ երկրների բոլոր քաղաքացիները կարող են քվեարկել այն երկրում, որտեղ բնակվում են: 1979 թվականին Եվրոպական խորհրդարանի անդամների 16,5%-ը կանայք էին: Այս թիվը 2004 թվականի ընտրություններից հետո 30,2% է:

Որտե՞ղ է տեղակայված Եվրոպական խորհրդարանը

Եվրոպական խորհրդարանն աշխատում է Ֆրանսիայում, Բելգիայում և Լյուքսեմբուրգում:

Ամենամայա լիազուժար նստաշրջանները, որոնց մասնակցում են բոլոր անդամները, տեղի են ունենում Ստրասբուրգում /Ֆրանսիա/՝ Եվրոպական խորհրդարանի նստավայրում: Խորհրդարանի հանձնաժողովների նիստերը, ինչպես նաև լրացուցիչ այլ լիազուժար նստաշրջանները տեղի են ունենում Բրյուսելում /Բելգիա/, իսկ Լյուքսեմբուրգում գտնվում են վարչական գրասենյակները /Գլխավոր քարտուղարությունը/:

Եվրոպական խորհրդարանի Նախագահությունը, Բյուրոն, Նախագահների համաժողովը

Եվրոպական խորհրդարանի նախագահը վերահսկում է խորհրդարանի ամբողջ գործունեությունը: Նա նախագահում է լիազուժար նստաշրջանները, Բյուրոյի և Նախագահների համաժողովի հանդիպումները, ներկայացնում է խորհրդարանը միջազգային հարաբերություններում:

Բյուրոն ուղղորդող մարմին է և պատասխանատու է խորհրդարանի բյուջեի, ինչպես նաև վարչական, կազմակերպչական աշխատակազմին առնչվող հարցերի համար: Բացի Նախագահից և 14 փոխնախագահներից, խորհրդակցական ձայնի իրավունքով Բյուրոյում ընդգրկված են նաև 5 «կվեստորներ», որոնք պատասխանատու են Եվրոպական խորհրդարանի անդամներին առնչվող վարչական հարցերի համար:

Նախագահների համաժողովը բաղկացած է խորհրդարանի նախագահից և քաղաքական խմբերի ղեկավարներից: Քանի որ այս մարմինը պատասխանատու է խորհրդարանի համար՝ որպես քաղաքական կազմակերպություն, այն ինքն է ձևավորում խորհրդարանա-

կան հանձնաժողովները և պատվիրակությունները, որոշում է դրանց անդամների թիվը, Խորհրդարանում նրանց տեղերի բաշխումը և ձևավորում է լիազույժար և ստաշրջանների ժամանակացույցն ու օրակարգերը: Այն քննարկում է Հանձնաժողովների նախագահների համաժողովի առաջարկությունները, որոնք վերաբերում են հանձնաժողովների և լիազույժար և ստաշրջանների աշխատանքին:

Խորհրդարանի մշտական հանձնաժողովները, որոնք ներկայումս 20-ն են, իրականացնում են լիազույժար և ստաշրջանների նախապատրաստական աշխատանքները: Յուրաքանչյուր հանձնաժողով նշանակում է նախագահ և փոխնախագահ և ունի քարտուղարություն:

Բացի մշտական հանձնաժողովներից, Խորհրդարանը կարող է ստեղծել ժամանակավոր հանձնաժողովներ և հրատապ հանձնաժողովներ: Խորհրդարանական համատեղ հանձնաժողովները կապ են պահպանում դիմող երկրների Խորհրդարանների միջխորհրդարանական պատվիրակությունների հետ և ԵՄ ոչ անդամ երկրների Խորհրդարանների հետ:

Աշխատանք ընդհանուր կանոնադրությամբ

Եվրոպական Խորհրդարանի անդամները ստանում են այնքան աշխատավարձ, որքան ստանում են իրենց ազգային Խորհրդարանների անդամները: Խորհրդարանը հանձն է առել ստեղծել ընդհանուր կանոնադրություն իր բոլոր անդամների համար, որպեսզի վերացնի ազգային Խորհրդարանների աշխատավարձերի տարբերությունը և մեծացնի թափանցիկությունը: Սա Եվրոպական Խորհրդարանի խնդրանքով ամրագրված է Ամստերդամի համաձայնագրում և այս խնդիրը քննարկվել է Խորհրդարանի և Խորհրդի կողմից:

Թափանցիկությունը

Եվրոպական Խորհրդարանի անդամները պետք է պետական ռեզիստրում հրապարակեն իրենց մասնագիտական գործունեության կամ ցանկացած այլ վճարովի աշխատանքի, կամ զբաղեցրած պաշտոնի մասին: Իրենք պետք է նաև տեղեկատվություն տան իրենց ֆինանսական աղբյուրների մասին:

Ի՞նչ է անում Խորհրդարանը

Ինչպես բոլոր Խորհրդարանները, այնպես էլ Եվրոպական Խորհրդարանն ունի երեք հիմնարար իրավասություն՝ օրենսդրական, բյու-

ջետային և վերահսկողական: Եվրոպական Սահմանադրությունը հաստատում և ամրապնդում է խորհրդարանի այս եռակի դերը:

1. Խորհրդարանը խորհրդի հետ կիսում է **օրենսդրական իրավասությունը**: Այն փաստը, որ խորհրդարանն ուղիղ ընտրված մարմին է, օգնում է երաշխավորելու Եվրոպական իրավունքի ժողովրդավարական օրինականությունը:
2. Այն իրականացնում է **ժողովրդավարական վերահսկողություն** ԵՄ բոլոր կառույցների և մասնավորապես ԵՄ Հանձնաժողովի նկատմամբ: Խորհրդարանն ունի հանձնակատարների նշանակումն ընդունելու կամ մերժելու և ամբողջ հանձնաժողովին անվստահություն հայտնելու լիազորություններ:
3. Խորհրդարանը խորհրդի հետ կիսում է ԵՄ **բյուջեի հանդեպ իրավասությունը** և այդպիսով կարող է ազդել բյուջեի ծախսերի վրա: Ընթացակարգի ավարտին խորհրդարանը բյուջեն ընդունում կամ մերժում է ամբողջությամբ:

Վերոնշյալ երեք դերերի մասին ավելի մանրամասն

1. Օրենսդրական իշխանություն

ԵՄ օրենսդրության ընդունման համար ամենաընդհանուր ընթացակարգը համատեղ որոշումների կայացումն է: Այս դեպքում Եվրոպական խորհրդարանը և խորհուրդը հայտնվում են հավասար դիրքերում, և այս շրջանակում ընդունված ակտերը հանդիսանում են խորհրդարանի ու խորհրդի համատեղ ակտեր: Այս մեթոդը կիրառվում է նաև ամենատարբեր ոլորտներին ամնչվող օրինաստեղծ գործունեության ընթացքում:

Մի շարք այլ առաջարկությունների համար խորհրդարանը պետք է խորհրդակցի, և որոշ կարևոր քաղաքական և ինստիտուցիոնալ որոշումների կայացման համար անհրաժեշտ է նրա համաձայնությունը:

Բացի այդ, խորհրդարանն ակտիվորեն աջակցում է նոր օրենսդրության ստեղծմանը և ուսումնասիրելով Հանձնաժողովի տարեկան աշխատանքային ծրագիրը՝ նշում, թե ինչ նոր օրենքներ են անհրաժեշտ, և այդ կապակցությամբ դիմում է Հանձնաժողովին՝ նախագծեր ներկայացնելու համար:

Եվրոպական խորհրդարանն ընդունում է ԵՄ օրենսդրությունը խորհրդի հետ համատեղ

Օրենսդրական ընթացակարգի համաձայն՝ Եվրոպական խորհրդ-

դարանը նախարարների խորհրդի հետ ընդունում է Հանձնաժողովի կողմից ներկայացվող նախագծերը: Հետևաբար, Խորհրդարանը տալիս է վերջնական եզրակացություն: Օրենսդրական այս լիազորությունը Խորհրդարանի հիմնական գործառույթն է: Եվրոպական Սահմանադրությունն առաջիկայում կընդարձակի այն ոլորտները, որտեղ Խորհրդարանը Խորհրդի հետ դեռևս հավասարապես չի կիսում այս իշխանությունը, ինչպիսիք, օրինակ, գյուղատնտեսության ոլորտի քաղաքականությունն է, հետազոտությունը, ռեգիոնալ զարգացման քաղաքականությունը և սոցիալական քաղաքականությունը:

Ինչպես են Խորհրդարանը և Խորհուրդը համատեղ ընդունում Եվրոպական օրենքները

Օրենսդրական ընդունված ընթացակարգը ներառում է մեկ, երկու կամ երեք ընթերցում

- Հանձնաժողովը ներկայացնում է օրինագիծ:
- Եվրոպական խորհրդարանն իր համապատասխան հանձնաժողովի ղեկույցի շուրջ կազմակերպում է քննարկումներ, հնչում են տեսակետներ, որոնք սովորաբար ձևակերպվում են որպես Հանձնաժողովի օրինագծում կատարվելիք փոփոխությունների առաջարկներ: Սա առաջին ընթերցումն է:
- Նախարարների խորհուրդը կամ ընդունում է Խորհրդարանի փոփոխությունները՝ ընդունելով օրինագիծը, կամ փոփոխում է դրանք:
- Համապատասխան մշտական հանձնաժողովի առաջարկությունների հիման վրա Եվրոպական խորհրդարանն իր տեսակետը հայտնում է երկրորդ ընթերցման ժամանակ, այն ընդունում, մերժում կամ փոփոխում է Խորհրդի դիրքորոշումը իր անդամների ձայների բացարձակ մեծամասնությամբ /367 ձայն/:
- Հանձնաժողովը հաճախ հաշվի է առնում Խորհրդարանի առաջարկությունները և փոփոխված նախագիծն ուղարկում է Խորհուրդ: Խորհուրդն այն կարող է ընդունել որակյալ մեծամասնությամբ: Խորհուրդը կարող է նախագիծը փոփոխել միայն միաձայն:
- Այն դեպքում, երբ Խորհրդարանն ու Խորհուրդը համաձայնության չեն գալիս, հրավիրվում է հաշտեցման հանձնաժողովի նիստ, որը բաղկացած է Խորհրդի անդամներից:

րից և Խորհրդարանի պատվիրակությունից: Եվրոպական Խորհրդարանի պատվիրակությունը, որն արտացոլում է Խորհրդարանի քաղաքական պատկերը, ղեկավարում է Խորհրդարանի փոխնախագահներից մեկը, իսկ հանձնաժողովի կազմում ընդգրկվում է նաև Խորհրդարանի զեկուցողը:

- Գերակշիռ մեծամասնության դեպքում երկու կողմերը համաձայնության են հասնում երրորդ ընթերցման ժամանակ: Եթե համաձայնության չեն գալիս, ապա օրենքը չի ընդունվում /տե՛ս համատեղ որոշումների ընդունման գծապատկերը/:

2. Ժողովրդավարական վերահսկողություն

Խորհրդարանը տարբեր ձևերով ժողովրդավարական վերահսկողություն է իրականացնում եվրոպական այլ կառույցների նկատմամբ:

Նախ և առաջ նոր Հանձնաժողովի նշանակման ժամանակ Խորհրդարանը հարցազրույց է անցկացնում բոլոր թեկնածուների և Հանձնաժողովի նախագահի հետ /նշանակված անդամ երկրների կողմից/: Վերջիններս չեն կարող նշանակվել առանց Խորհրդարանի հավանության:

Այնուհետև Հանձնաժողովը քաղաքականապես պատասխանատու է Խորհրդարանի առջև, որը կարող է քվեարկության դնել «Հանձնաժողովի վստահության հարցը»՝ պահանջելով ամբողջ Հանձնաժողովի հրաժարականը:

Ընդհանուր առմամբ, Խորհրդարանն իր վերահսկողությունն իրականացնում է Հանձնաժողովի կողմից իրեն ուղարկված զեկույցները պարբերաբար ուսումնասիրելով /Գլխավոր զեկույց, Բյուջեի կատարման զեկույցներ, Համայնքի օրենքներին վերաբերող օրենսդրություն և այլն/: Բացի այդ, Խորհրդարանականները պարբերաբար Հանձնաժողովին են ուղղում իրենց գրավոր և բանավոր հարցերը:

Հանձնաժողովի անդամները մասնակցում են Խորհրդարանի նստաշրջաններին, հանդիպումներին և Խորհրդարանական հանձնաժողովների նիստերին՝ դրանով երկու կառույցների միջև ապահովելով շարունակական երկխոսություն:

Խորհրդարանը նաև վերահսկում է Խորհրդի աշխատանքը: Խորհրդարանի անդամները Խորհրդին դիմում են գրավոր ու բանավոր հարցերով, և Խորհրդի նախագահը մասնակցում է լիազուստր նստաշրջաններին ու կարևորագույն քննարկումներին:

Խորհրդարանը սերտորեն աշխատում է Խորհրդի հետ այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականությունը և դատական համագործակցությունը, ինչպես նաև ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող այնպիսի հարցերի լուծման գործում, ինչպիսիք են՝ միգրացիոն քաղաքականությունը, թմրադեղերի դեմ պայքարը, միջազգային հանցագործությունը և այլն: Խորհրդի նախագահությունը Խորհրդարանին տեղյակ է պահում բոլոր այս հարցերի մասին:

Խորհրդարանը կարող է նաև իրականացնել ժողովրդավարական վերահսկողություն, այն է՝ ուսումնասիրել քաղաքացիների դիմումները և ստեղծել ժամանակավոր հանձնաժողովներ:

Վերջապես Խորհրդարանն իր աջակցությունն է բերում ԵՄ բոլոր գազաթափողվներին /Եվրոպական Խորհրդի հանդիպումներ/: Յուրաքանչյուր գազաթափողվի բացման ժամանակ Խորհրդարանի նախագահը հրավիրվում է արտահայտելու Խորհրդարանի դիրքորոշումը և վերաբերմունքը Եվրոպական Խորհրդի օրակարգում ընդգրկված առանձնահատուկ հարցերի վերաբերյալ:

3. Ֆինանսական իրավասություն

Եվրոպական միության տարեկան բյուջեն որոշվում է համատեղ՝ Խորհրդարանի և Խորհրդի կողմից: Խորհրդարանն այն քննարկում է երկու հաջորդաբար ընթերցումների ընթացքում, և այն ուժի մեջ չի մտնում, քանի դեռ չի ստորագրվում Խորհրդարանի նախագահի կողմից: Խորհրդարանի Բյուջեի վերահսկման հանձնաժողովը /COCOBU/ վերահսկում է բյուջեի ծախսերը, և յուրաքանչյուր տարի Խորհրդարանը որոշում է ընդունել կամ չընդունել նախորդ տարվա Հանձնաժողովի կողմից բյուջեի կատարումը: Հաստատման այս մեթոդը տեխնիկապես հայտնի է որպես «լիցքաթափում/բեռնաթափում»:

Ինչպե՞ս է ծախսվում բյուջեն

Բերենք մեկ օրինակ Եվրոպական Խորհրդարանի 2004 թ-ի բյուջեի վերաբերյալ: Բյուջեի 45,9%-ը հատկացվել է գյուղատնտեսությանը, 30,9%-ը՝ «կառուցվածքային» խնդիրներին, օրինակ՝ միջոցներ զարգացնելու համար Եվրոպական միության քիչ բարգավաճ շրջանները, 7,5%-ը՝ ներքին այն քաղաքականությունների, ինչպիսիք են՝ հետազոտությունները և սոցիալական հարցերը, 6,1%-ը՝ ԵՄ կառույցների գործունեության համար (ներառյալ 1,2%՝ Եվրոպական Խորհրդը

դարանի բյուջեի համար): Բյուջեի 5%-ը հատկացվել է արտաքին գործունեության (արտաքին քաղաքականություն, զարգացման աջակցություն և այլն) և 2,8%-ը՝ նախաանդամակցային աջակցության համար:

Ինչպե՞ս է ֆինանսավորվում բյուջեն

Եվրոպական խորհրդարանի հետ խորհրդակցելուց հետո՝ բյուջեն ֆինանսավորվում է անդամ երկրների սեփական միջոցներից՝ համաձայն երկրների բարգավաճման մակարդակի (ըստ համախառն ներքին արդյունքի): Ներկայումս բյուջեն չի կարող գերազանցել Եվրոպական միության համախառն ներքին արդյունքի 1,27%-ը:

Ինչպե՞ս է կազմակերպվում խորհրդարանի աշխատանքը

Խորհրդարանի աշխատանքը բաժանվում է երկու հիմնական փուլերի.

- **Լիազուճար նստաշրջանի նախապատրաստում:** Սա կատարվում է խորհրդարանի անդամների կողմից խորհրդարանական տարբեր հանձնաժողովներում, որոնք մասնագիտացված են ԵՄ գործունեության մասնավոր ոլորտներում: Քննարկումներին դրվելիք հարցերը նույնպես քննարկվում են քաղաքական խմբերի կողմից:

- **Լիազուճար նստաշրջանների անցկացում:** Լիազուճար նստաշրջանները, որոնց աշխատանքներին մասնակցում են բոլոր անդամները, սովորաբար տեղի են ունենում Ստրասբուրգում /ամիսը մեկ անգամ՝ մեկ շաբաթ տևողությամբ/ և երբեմն Բրյուսելում /երկու օր տևողությամբ/: Այդ նիստերի ընթացքում խորհրդարանն ուսումնասիրում է առաջարկված օրենսդրությունը և քվեարկում փոփոխությունները՝ մինչև ամբողջ տեքստի վերաբերյալ որոշման հասնելը:

Օրակարգը կարող է ընդգրկել նաև խորհրդի կամ Հանձնաժողովի հաղորդումները, ինչպես նաև Եվրոպական միությունում կամ ամբողջ աշխարհում ընթացիկ գործընթացների վերաբերյալ այլ հարցեր:

Եվրոպական խորհրդարանում գործում են 20 հանձնաժողով, ենթահանձնաժողով և ժամանակավոր հանձնաժողով:

Ներքին քաղաքականությունը

Բյուջետային հանձնաժողով, Բյուջետային վերահսկման հանձնաժողով, Տնտեսական և արժույթային հարցերի հանձնաժողով, Աշխատանք-

քի և սոցիալական հարցերի հանձնաժողով, Բնապահպանության, հասարակական առողջապահության և պարենային անվտանգության հանձնաժողով, Արդյունաբերության, հետազոտությունների և էներգետիկայի հանձնաժողով, Միջազգային շուկայի և սպառողների պաշտպանության հանձնաժողով, Տրանսպորտի և տուրիզմի հանձնաժողով, Ռեզիդնալ զարգացման հանձնաժողով, Գյուղատնտեսության հանձնաժողով, Ձկնորսության հանձնաժողով, Մշակույթի և կրթության հանձնաժողով, Իրավական հարցերի հանձնաժողով, Քաղաքացիական ազատության, արդարադատության և ներքին գործերի հանձնաժողով, Սահմանադրական հարցերի հանձնաժողով, Կանանց իրավունքների և զենդերային հավասարության հանձնաժողով, Խնդրագրերի հանձնաժողով:

Արտաքին քաղաքականությունը

- Արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողով.
 - Մարդու իրավունքների ենթահանձնաժողով,
 - Անվտանգության և պաշտպանության ենթահանձնաժողով:

- Ջարգացման հանձնաժողով:
- Միջազգային առևտրի հանձնաժողով:

Ժամանակավոր հանձնաժողով:

- Ընդլայնված Եվրոպական միության քաղաքական մարտահրավերների և բյուջետային հարցերի ժամանակավոր հանձնաժողով:

Եվրոպական միության խորհուրդը

Խորհուրդը Եվրոպական միության հիմնական որոշում ընդունող մարմինն է: Ինչպես Եվրոպական խորհրդարանը, այնպես էլ Խորհուրդը հիմնադիր համաձայնագրերով ստեղծվել է 1950 թվականին: Այն ներկայացնում է անդամ երկրներին, և նրա նիստերին մասնակցում են անդամ երկրների կառավարությունների մեկական նախարարներ: Թե որ նախարարն է մասնակցում նիստին, կախված է այն բանից, թե ինչ հարց է քննարկվում օրակարգում:

Եվրոպական միության հարաբերություններն աշխարհի այլ երկրների հետ իրականացվում են «Գլխավոր հարցերի և արտաքին հարաբերությունների խորհրդի» միջոցով: Սակայն այդ Խորհուրդը նույնպես ունի լայն պատասխանատվություն գլխավոր քաղաքականության հարցերի վերաբերյալ, և այդ հանդիպումներին մասնակցում են կառավարությունների կողմից ընտրված նախարարը կամ պետական քարտուղարը:

Ընդհանուր առմամբ, գոյություն ունեն խորհրդի ինը ոլորտներ՝

- Գլխավոր հարցեր և արտաքին հարաբերություններ,
- Տնտեսական և ֆինանսական հարցեր /ECOFIN/
- Արդարադատություն և ներքին գործեր,
- Աշխատանք, սոցիալական քաղաքականություն, առողջապահություն և սպառողների հարցեր,
- Մրցակցություն /ներքին շուկա, արդյունաբերություն և հետազոտություններ/,
- Տրանսպորտ, հեռահաղորդակցություն և էներգետիկ հարցեր,
- Գյուղատնտեսություն և ձկնորսություն,
- Բնապահպանություն,
- Կրթություն, երիտասարդություն և մշակույթ:

Այնուամենայնիվ, խորհուրդն այն միակ կառույցն է, որտեղ.

Յուրաքանչյուր նախարար խորհրդում լիազորված է ներկայացնելու իր կառավարությունը: Այլ կերպ ասած, նախարարի ստորագրությունը հավասարազոր է ամբողջ կառավարության ստորագրությանը: Ավելին, խորհրդում յուրաքանչյուր նախարար պատասխանատու է իր ազգային խորհրդարանի և քաղաքացիների համար, որոնց ներկայացնում է խորհրդարանը: Դա ապահովում է խորհրդի որոշումների ժողովրդավարական օրինականությունը:

Ի՞նչ է անում խորհուրդը

Խորհուրդն ունի պատասխանատվության 6 հիմնական ոլորտներ:

1. Ընդունում է օրենքներ: Բազմաթիվ ոլորտներում օրենքներն ընդունվում են Եվրոպական խորհրդարանի հետ համատեղ:
2. Կողողինացնում է անդամ երկրների տնտեսական քաղաքականությունները:
3. Կնքում է միջազգային համաձայնագրեր Եվրոպական միության և մեկ կամ մի քանի երկրների, կամ միջազգային կազմակերպությունների հետ:
4. Ընդունում է Եվրոպական միության բյուջեն Եվրոպական խորհրդարանի հետ համատեղ:
5. Ձարգացնում է Եվրոպական միության ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականությունները՝ Եվրո-

պական խորհրդի կողմից ընդունված նորմատիվների հիման վրա:

6. Կորդինացնում է քրեական հարցերում ազգային դատարանների և ոստիկանական ուժերի միջև համագործակցությունը:

Պատասխանատվության այս ոլորտներից շատերը վերաբերում են «Համայնք»-ի (ընկերակցության) ոլորտներին, որտեղ անդամ երկրները որոշել են մեկտեղել իրենց ինքնիշխանությունը և որոշումների կայացման իրավասության որոշ մասը զիջել Եվրոպական միության կառույցներին: Այս ոլորտը Եվրոպական միության «առաջին սյունն է» /տես հավելված 1/:

Այնուամենայնիվ, պատասխանատվության վերջին երկու ոլորտները հիմնականում վերաբերում են այն բնագավառներին, որտեղ անդամ երկրները չեն զիջում իրենց իրավասությունը, սակայն աշխատում են միասին: Այն անվանվում է «միջկառավարական համագործակցություն» և վերաբերում է «Եվրոպական միության երկրորդ և երրորդ սյուններին»:

1. Օրենսդրությունը

Եվրոպական միության օրենքների մեծամասնությունն ընդունվում է խորհրդի և Եվրոպական խորհրդարանի հետ համատեղ:

Որպես կանոն, խորհուրդն իր գործունեությունն իրականացնում է Հանձնաժողովի կողմից ներկայացված նախագծերի համաձայն, և Հանձնաժողովը պատասխանատվություն է կրում Եվրոպական միության ընդունված օրենսդրության ճիշտ կիրառման համար:

2. Անդամ երկրների տնտեսական քաղաքականության կորդինացումը

Եվրոպական միության երկրները կայացրել են մի որոշում, որով ցանկություն են հայտնել իրականացնել միասնական տնտեսական քաղաքականություն, ինչը պետք է հիմնված լինի երկրների ազգային տնտեսական քաղաքականության հետ սերտ համագործակցության վրա: Այդ կորդինացումն իրականացվում է տնտեսական և ֆինանսական հարցերով նախարարների կողմից, որոնք միասին ձևավորում են տնտեսական և ֆինանսական հարցերի խորհուրդը /ECOFIN/:

3. Միջազգային համաձայնագրերի կնքում

Յուրաքանչյուր տարի Խորհուրդը «կնքում է» /պաշտոնապես ստորագրում է/ մի շարք համաձայնագրեր Եվրոպական միության և Եվրոպական միության ոչ անդամ երկրների, ինչպես նաև միջազգային կազմակերպությունների հետ: Այդ համաձայնագրերը կարող են վերաբերել տարբեր ոլորտների, օրինակ՝ առևտրի և զարգացման ոլորտում համագործակցությանը, տեքստիլ արդյունաբերությանը, ձկնորսությանը, գիտությանը և տեխնոլոգիաներին, տրանսպորտին և այլն:

Խորհուրդը Եվրոպական միության անդամ երկրների հետ կարող է համաձայնագրեր կնքել այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են մաքսային համակարգը կամ հյուպատոսական պաշտպանությունը: Համաձայնագրերը կարող են վերաբերել նաև արդարադատության և ներքին գործերի ոլորտներում համագործակցությանը:

4. Եվրոպական միության բյուջեի ընդունումը

Եվրոպական միության տարեկան բյուջեն ընդունվում է համատեղ՝ Խորհրդի և Եվրոպական խորհրդարանի կողմից: Եթե երկու կառույցները համաձայնության չեն գալիս, ապա կանոնակարգը Խորհրդին թույլ է տալիս վերջնական որոշում ընդունել «պարտադիր ծախսերի» վերաբերյալ (հիմնականում գյուղատնտեսական ծախսերի, ինչպես նաև այն ծախսերի, որոնք բխում են Եվրոպական միության ոչ անդամ երկրների հետ կնքած համաձայնագրերից), մինչդեռ Խորհրդարանին է պատկանում վերջին խոսքը «ոչ պարտադիր» ծախսերի և ընդհանուր բյուջեի վերջնական ընդունման հարցում:

5. Համատեղ արտաքին և անվտանգության քաղաքականություն

Անդամ երկրները ջանում են ստեղծել ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականություն: Միաժամանակ արտաքին քաղաքականությունը, անվտանգության և պաշտպանության հարցերը ոլորտներ են, որոնց վերաբերյալ Եվրոպական միության անդամ երկրներն իրականացնում են անկախ վերահսկողություն: Այս ոլորտներում նրանք իրենց ազգային ինքնիշխանությունը չեն մեկտեղում, ըստ այդմ՝ Խորհրդարանի և Եվրոպական հանձնաժողովի դերը մնում է սահմանափակ: Այնուամենայնիվ, Եվրոպական միության երկրներն այս ոլորտներում կարող են համագործակցության առավելություններ ձեռք բերել, և Խորհուրդն այն հիմնական ֆորումն է, որտեղ իրականացվում է այդ «միջկառավարական համագործակցությունը»:

Որպեսզի Եվրոպական միությունն առավել արդյունավետորեն արձագանքի միջազգային ճգնաժամերին, Եվրոպական խորհուրդը 1999 թվականի դեկտեմբերին Դելսինկիում կայացած գագաթաժողովում որոշեց, որ Եվրոպական միությունը պետք է ստեղծի «Արագ արձագանքման ուժեր»՝ բաղկացած 60000 զինվորականներից, որոնք կկարողանան տեղակայվել 60 օրվա ընթացքում և ակտիվ մնալ 1 տարվա ընթացքում: Խոսքը «Եվրոպական բանակի» մասին չէ: Այդ կառույցի անդամները շարունակելու են պատկանել իրենց ազգային զինված ուժերին և ենթարկվել ազգային օրենքներին: Նրանց դերը պետք է միայն այն լինի, որ ճգնաժամերի ժամանակ իրականացնեն մարդասիրական, փրկարարական և խաղաղության պահպանմանն ուղղված առաքելություններ:

Ճգնաժամերի ժամանակ քաղաքական վերահսկողություն հաստատելու և ռազմավարական ուղղություններ մշակելու համար Եվրոպական խորհուրդը 2000 թվականի դեկտեմբերին Նիսում որոշեց Եվրոպական միության խորհրդի հովանու ներքո ստեղծել մշտական գործող նոր քաղաքական և ռազմական կառույցներ: Դրանք են.

- Քաղաքական և անվտանգության համձնաժողովը /PSC/:
- Եվրոպական միության ռազմական համձնաժողովը /EUMC/:
- Եվրոպական միության ռազմակայանը /EUMS/, որը բաղկացած է խորհրդի քարտուղարությունից անջատված զինվորական փորձագետներից:

EUMS-ը գտնվում է EUMC-ի ռազմական լիազորության ներքո, որը նրան օժանդակում է:

6. Արդարադատություն և ներքին գործեր

Թմրադեղերը, ահաբեկչությունը, մարդկանց առևտուրը և երեխաների սեքսուալ շահագործումը խնդիրներ են, որոնք առավելապես հուճուճ են Եվրոպայի քաղաքացիներին: Խոսքը վերաբերում է սահմանային շրջաններում քրեական գործունեությանը, որի դեմ արդյունավետ պայքար կարող է մղվել միայն սահմանային համատեղ համագործակցությամբ: Եթե Եվրոպան իսկապես ցանկանում է պայքարել այդ աղետների դեմ և քաղաքացիական արդարադատության հնարավորություն տալ իր քաղաքացիներին ամբողջ Եվրոպական միությունում, ապա ազգային իրավական մարմինները, ոստիկանական ուժերը, մաքսային և միգրացիոն ծառայությունները պետք է համագործակցեն:

Նրանք պետք է երաշխավորեն, որ, օրինակ,

- Եվրոպական միության երկրներից մեկում ապահարզանի կամ երեխայի խնամակալության մասին դատարանի որոշումը ճանաչվի Եվրոպական միության մյուս երկրներում նույնպես,

- Եվրոպական միության արտաքին սահմանները հսկվեն ոստիկանների կողմից,

- մաքսային ծառայությունները և ոստիկանությունը տեղեկատվություն փոխանակեն թմրադեղերի և մարդկանց հնարավոր տեղափոխումների վերաբերյալ,

- ապաստան փնտրողներն ամբողջ Եվրոպական միությունում գրանցվեն միևնույն ճանապարհով, որպեսզի հնարավոր լինի խուսափել «ապաստանի վաճառքից»:

Վերոնշյալ ոլորտները, որոնք հայտնի են որպես «Արդարադատության և ներքին գործեր», ղեկավարվում են արդարադատության և ներքին գործերի նախարարների կողմից՝ համատեղ գործելով որպես Արդարադատության և ներքին գործերի խորհուրդ:

Ինչպե՞ս է կազմակերպվում Խորհրդի աշխատանքը

Եվրոպական միության յուրաքանչյուր անդամ երկիր Բրյուսելում ունի մշտական ներկայացուցչություն, որը եվրոպական թատերաբեմում ներկայացնում է իր երկիրը և պաշտպանում իր ազգային շահերը: Այդ դեպքումները, որոնք հայտնի են որպես «Մշտական ներկայացուցիչներ», շաբաթը մեկ անգամ հանդիպում են Եվրախորհրդարանի Մշտական ներկայացուցիչների հանձնաժողովում /COREPER/: Այս հանձնաժողովի դերը Խորհրդի աշխատանքի նախապատրաստումն է, բացառությամբ գյուղատնտեսական հարցերի, որոնք իրականացնում է Գյուղատնտեսության հատուկ հանձնաժողովը: Այս հանձնաժողովին աջակցում են մի շարք աշխատանքային խմբեր, որոնք բաղկացած են ազգային կառավարման մարմինների պաշտոնյաներից:

Խորհրդի նախագահությունը

Խորհրդի նախագահումը կատարվում է ռոտացիոն կարգով՝ վեց ամիսը մեկ անգամ: Այլ կերպ ասած, ԵՄ յուրաքանչյուր երկիր 6 ամսվա ընթացքում նախագահում է բոլոր նիստերը, աջակցում է օրենսդրությանը և քաղաքական որոշումների կայացման գործընթացին ու փնտրում փոխզիջումներ անդամ երկրների միջև:

2006 թվականի ընթացքում նախագահման հերթականությունը հետևյալն է.

2006թ. Առաջին կիսամյակ	Ավստրիա
Երկրորդ կիսամյակ	Ֆինլանդիա

Գլխավոր քարտուղարությունը

Նախագահությանն օժանդակում է Գլխավոր քարտուղարությունը, որը բոլոր մակարդակներում նախապատրաստում և ապահովում է խորհրդի աշխատանքների իրականացումը:

1999 թվականին Խավիեր Սոլանան նշանակվեց խորհրդի Գլխավոր քարտուղար: Նա նաև Բարձր ներկայացուցիչն է Արտաքին ընդհանուր և անվտանգության քաղաքականության գծով և իր հնարավորությունների շրջանակում օգնում է խորհրդին նախագծել ու իրականացնել քաղաքական որոշումներ: Նա խորհրդի անունից ընդգրկված է նաև ԵՄ ոչ անդամ երկրների հետ քաղաքական երկխոսության մեջ:

Գլխավոր քարտուղարին աջակցում է Գլխավոր քարտուղարի տեղակալը, որը ղեկավարում է Գլխավոր քարտուղարության աշխատանքը:

Քանի՞ ծայն ունի յուրաքանչյուր երկիր

Խորհրդում որոշումներն ընդունվում են քվեարկությամբ: Երկրի բնակչության մեծաքանակությամբ է պայմանավորվում այդ երկրի ծայների թիվը: Սակայն ծայների թիվը ճշգրտորեն համամասնական չէ: Այն ճշգրտված է ի օգուտ քիչ բնակչություն ունեցող երկրների:

2004 թվականի նոյեմբերի 1-ից անդամ երկրները կունենան ծայների հետևյալ համամասնությունը.

Գերմանիա, Ֆրանսիա, Իտալիա և Միացյալ Թագավորություն	29
Իսպանիա, Լեհաստան	27
Հոլանդիա	13
Բելգիա, Չեխիա, Հունաստան, Հունգարիա, Պորտուգալիա	12
Ավստրիա և Շվեդիա	10
Դանիա, Իռլանդիա, Լիտվա, Սլովակիա, Ֆինլանդիա	7
Կիպրոս, Էստոնիա, Լատվիա, Լյուքսեմբուրգ, Սլովենիա	4
Մալթա	3
Ընդհանուրը	321

Եվրոպական հանձնաժողով

Եվրոպական հանձնաժողովը քաղաքականապես անկախ մարմին է, որը ներկայացնում և պաշտպանում է Եվրոպական միության շահերը: Այն Եվրոպական ինստիտուցիոնալ համակարգի շարժիչ ուժն է: Այն ներկայացնում է օրինագծեր, քաղաքականություններ, գործողության պլաններ և պատասխանատու է Խորհրդարանի ու Խորհրդի որոշումների իրականացման համար: Ինչպես Խորհրդարանը և Խորհուրդը, այնպես էլ Եվրոպական հանձնաժողովը հիմնադիր համաձայնագրերով ստեղծվել է 50-ական թվականներին:

Հանձնաժողովի անդամները, որոնք նշանակվում են իրենց երկրների և Եվրոպական խորհրդարանի կողմից իրականացնում են հանձնաժողովի աշխատանքները և ընդունում որոշումներ: Հանձնաժողովի անդամները ոչ պաշտոնապես կոչվում են «հանձնակատարներ», որոնք բոլորն էլ իրենց երկրներում զբաղեցրել են քաղաքական պաշտոններ, նրանցից շատերը եղել են նախարարներ, սակայն որպես Եվրոպական հանձնաժողովի անդամներ նրանք պետք է գործեն՝ ելնելով Եվրոպական միության շահերից, և չեն կարող հանձնարարականներ ստանալ իրենց ազգային կառավարություններից:

Նոր հանձնաժողովը նշանակվում է յուրաքանչյուր **5 տարին** մեկ անգամ, Եվրոպական խորհրդարանի ընտրություններից հետո՝ **6 ամսվա** ընթացքում: Ընթացակարգը հետևյալն է.

- Անդամ երկրների կառավարությունները միասին համաձայնվում են, թե ում են նշանակում որպես նոր հանձնաժողովի նախագահ:

- Անդամ երկրների կառավարությունների հետ քննարկումների արդյունքում հանձնաժողովի նախագահին ընտրում է հանձնաժողովի մյուս անդամներին:

- Այնուհետև նոր ընտրված Խորհրդարանը հարցազրույցի միջոցով իր կարծիքն է հայտնում ամբողջ «Կոլեգիային» /իրենք այսպես են անվանում հանձնաժողովը/:

Եթե Խորհրդարանը հաստատում է հանձնաժողովի կազմը, ապա նոր հանձնաժողովը պաշտոնապես սկսում է գործել առաջիկա հունվար ամսից:

Ներկայիս հանձնաժողովի իրավասությունը մինչև հոկտեմբերի 31-ն է, իսկ հանձնաժողովի նախագահը Ռոմանո Պրոդին է: Եվրոպական խորհրդարանը 2004 թվականի հուլիսի 22-ին Խոսե Սանտել

Բարոսային հաստատեց որպես Հանձնաժողովի նախագահ:

Հանձնաժողովը քաղաքականապես պատասխանատու է հորհրդարանի առջև: Վերջինս կարող է լուծարել հանձնաժողովը՝ քվեարկության դնելով անվստահություն հայտնելու հարցը: Հանձնաժողովը մասնակցում է հորհրդարանի բոլոր այն նստաշրջաններին, որտեղ հստակեցնում է հիմնավորում է իր քաղաքականությունը: Հանձնաժողովը պարբերաբար պատասխանում է նաև խորհրդարանականների կողմից արված գրավոր և բանավոր հարցերին:

Հանձնաժողովի ամենօրյա աշխատանքը կատարվում է վարչական աշխատողների, փորձագետների, թարգմանիչների և քարտուղարների կողմից: Աշխատակիցների թիվը մոտավորապես 24 000 է, այն մեծ է թվում, սակայն իրականում ավելի քիչ է, քան եվրոպական միջին չափի քաղաքային խորհրդի աշխատակազմի թիվն է:

Հեռու լինելով բյուրոկրատ կոչվելուց՝ այս մարդիկ Եվրոպական միության ամրան բոլոր երկրների քաղաքացիներ են և միասին աշխատում են՝ հզոր ու բարգավաճ Եվրոպական միություն կառուցելու համար:

Որտե՞ղ է գտնվում Եվրոպական հանձնաժողովը

Եվրոպական հանձնաժողովի նստավայրը Բրյուսելն է, սակայն Հանձնաժողովն ունի գրասենյակներ Լյուքսեմբուրգում, ներկայացուցչություններ ԵՄ բոլոր երկրներում և պատվիրակություններ բազմաթիվ այլ երկրների մայրաքաղաքներում:

Ի՞նչ է անում Հանձնաժողովը

Եվրոպական հանձնաժողովն ունի 4 հիմնական գործառույթ

1. հորհրդարանին և հորհրդին ներկայացնում է օրենքների նախագծեր:
2. Կառավարում է ԵՄ քաղաքականությունը և ընդունում բյուջեն:
3. Ամրապնդում է Եվրոպական իրավունքը /Արդարադատության դատարանի հետ համատեղ/:
4. Եվրոպական միությունը ներկայացնում է միջազգային մակարդակում, օրինակ՝ ԵՄ-ի և այլ երկրների հետ բանակցություններ են վարվում համաձայնագրերի կնքման համար:

1. Առաջարկում է նոր օրենսդրություն

Ըստ համաձայնագրի՝ Հանձնաժողովն ունի «նախաձեռնության իրավունք»: Այլ կերպ ասած, այն պատասխանատու է եվրոպական նոր օրենքների նախապատրաստման համար, որն այնուհետև ներկայացնում է խորհրդարանին և խորհրդին: Այդ նախագծերի նպատակը պետք է լինի ոչ թե մասնավոր երկրների ու արդյունաբերողների շահերի, այլ՝ եվրոպական միության և ԵՄ քաղաքացիների շահերի պաշտպանությունը:

Մինչ նախագիծ ներկայացնելը Հանձնաժողովը պետք է տեղյակ լինի այն բոլոր նոր ծագած խնդիրներին, որ առկա են եվրոպայում և պետք է որոշի, թե արդյոք այդ օրենսդրությունը լավագուր՝ ճանապարհն է գոյություն ունեցող խնդիրները վերացնելու ուղղությամբ: Այդ է պատճառը, որ Հանձնաժողովը մշտապես շփման մեջ է գտնվում իրենց շահերը հետապնդող լայն խմբերի հետ: Այն պարտավորված է խորհրդրդակցել խորհրդակցական երկու մարմինների հետ: Դրանք են՝ Տնտեսական և սոցիալական հանձնաժողովը (բաղկացած աշխատավորներից և առևտրական միությունների ներկայացուցիչներից) և **Ռեգիոնների** հանձնաժողովը (բաղկացած տեղական և տարածքային մարմինների ներկայացուցիչներից): Հանձնաժողովը հաշվի է առնում նաև ազգային խորհրդարանների ու կառավարությունների կարծիքները:

Հանձնաժողովը ԵՄ մակարդակով որևէ գործողություն է առաջարկում միայն այն ժամանակ, երբ խնդիրը չի կարող առավել արդյունավետորեն լուծվել ազգային, ռեգիոնալ կամ տեղական մակարդակով: Առավել ցածր մակարդակով հարցերի լուծման սկզբունքը կոչվում է «լրացման/հավելման սկզբունք»/«**subsidiarity principle**»/: Եթե, այնուամենայնիվ, Հանձնաժողովն անհրաժեշտ է համարում ԵՄ օրենսդրության ընդունումը, ապա պատրաստում է նախագիծ, որը վերաբերում է խնդրին և բավարարում լայն խմբերի շահերը: Գործընթացի տեխնիկական կողմին ծանոթանալու համար հանձնաժողովը խորհրդակցում է իր տարբեր կոմիտեների և աշխատանքային խմբերի փորձագետների հետ:

2. ԵՄ քաղաքականության և բյուջեի հաստատումը

Որպես եվրոպական միության գործադիր մարմին՝ Հանձնաժողովը պատասխանատու է ԵՄ բյուջեի կատարման, խորհրդարանի և խորհրդի կողմից հաստատված քաղաքականության և ծրագրերի ընդունման համար: Աշխատանքի և ծախսերի էական մասը կատարվում

է ազգային և տեղական մարմինների կողմից, սակայն Հանձնաժողովը պատասխանատվություն է կրում հետևելու այդ գործընթացին:

Հանձնաժողովի կողմից մրցակցության քաղաքականության ակտիվ կառավարումը դրա օրինակներից մեկն է: Հանձնաժողովը վերահսկում է տնտեսական միավորումներին, որպեսզի համոզվի, որ անդամ երկրները չեն ֆինանսավորում իրենց արդյունաբերությունները՝ այդ ճանապարհով խաթարելով մրցակցությունը:

Հանձնաժողովի կողմից իրականացվող ԵՄ ծրագրերի օրինակ են «Interreg» և «Urban» ծրագրերը /որոնք ստեղծում են սահմանային համագործակցություն եվրոպական շրջանների միջև, ինչն օգնում է վերականգնելու քաղաքները և քայքայված գոտիները/, ինչպես նաև «Erasmus» ծրագիրը, որն իրականացնում է ուսանողների փոխանակման ծրագրեր:

Հանձնաժողովը քննարկում է բյուջեն Աուդիտորների դատարանի «սուր աչքի» ներքո: Երկու կառույցներն էլ նպատակ ունեն ապահովել ֆինանսական լավ կառավարում: Խորհրդարանը բյուջեի կատարման վերաբերյալ իր համաձայնությունը տալիս է միայն այն դեպքում, երբ բավարարվում է Աուդիտորների դատարանի տարեկան զեկույցով:

3. Եվրոպական իրավունքի կիրառումը

Հանձնաժողովն ունի «Համաձայնագրերի պահպանման» դերակատարում: Սա նշանակում է, որ Հանձնաժողովը Արդարադատության դատարանի հետ պատասխանատու է ԵՄ իրավունքը անդամ բոլոր երկրներում ճշտորեն կիրառելու համար:

Եթե որևէ անդամ երկիր չի կիրառում ԵՄ իրավունքը՝ դրանով իսկ չկատարելով իրավական իր պարտավորությունները, ապա Հանձնաժողովը քայլեր է ձեռնարկում իրավիճակը շտկելու համար:

Առաջին հերթին Հանձնաժողովը սկսում է իրավական գործընթաց, որը կոչվում է «խախտելու ընթացակարգ»: Այն ներառում է անդամ երկրին պաշտոնական նամակ հղելը, որով նշվում է, որ խախտվել է ԵՄ իրավունքը, և դրվում է ժամկետ, որպեսզի կառավարությունը Հանձնաժողովին ուղարկի մանրամասն պատասխան:

Եթե ընթացակարգը չի շտկում իրավիճակը, ապա Հանձնաժողովը դիմում է Արդարադատության դատարանին, որն ունի պատժամիջոցներ կիրառելու լիազորություն: Դատարանի որոշումները պարտադիր են անդամ երկրների և Եվրոպական կառույցների համար:

4. Միջազգային ասպարեզում Եվրոպական միության ներկայությունը

Միջազգային ասպարեզում Եվրոպական հանձնաժողովը Եվրոպական միության պաշտոնական կարևորագույն ներկայացուցիչն է: Այն հնարավորություն է ստեղծում Եվրոպական միության անդամ երկրներից խոսել «մեկ ձայնով» միջազգային ֆորումներում, ինչպիսին, օրինակ, Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությունն է:

Հանձնաժողովը պատասխանատու է նաև Եվրոպական միության անունից միջազգային համաձայնագրերի կնքման բանակցություններ վարելու համար:

Ինչպե՞ս է գործում Հանձնաժողովը

Հանձնաժողովի նախագահն է որոշում, թե որ հանձնակատարը /Հանձնաժողովի անդամը/ պետք է պատասխանատու լինի այս կամ այն ոլորտի քաղաքականության, ինչպես նաև /ամիրաժեշտության դեպքում/ Հանձնաժողովի գործունեության ժամանակահատվածում այդ պատասխանատվությունների վերաբաշխման համար: Հանձնաժողովի նախագահը հանձնաժողովի համաձայնությամբ իրավասու է պահանջել հանձնակատարի հրաժարականը:

Հանձնակատարների «կոլեգիան» հանդիպում է շաբաթը մեկ անգամ, հիմնականում՝ չորեքշաբթի օրերը, Բրյուսելում: Օրակարգում ընդգրկված յուրաքանչյուր հարց ներկայացնում է համապատասխան ոլորտի պատասխանատու հանձնակատարը, և ամբողջ հանձնաժողովը դրա վերաբերյալ ընդունում է համատեղ որոշում:

Հանձնաժողովի աշխատակազմը բաղկացած է բաժիններից, որոնք կոչվում են «Գլխավոր տնօրինություններ /DGs, Directorates-General/», և «ծառայություններից», ինչպիսին Իրավական ծառայությունն է: Յուրաքանչյուր գլխավոր տնօրինություն պատասխանատու է որոշակի ոլորտի քաղաքականության համար, որը ղեկավարվում է Գլխավոր տնօրենի կողմից, և որը պատասխանատու է հանձնակատարներից մեկին:

Գլխավոր տնօրինությունները պատրաստում են Հանձնաժողովի օրինագծերը, սակայն դրանք պաշտոնական են դառնում միայն այն ժամանակ, երբ շաբաթվա նիստի ժամանակ «ընդունվում են» Հանձնաժողովի կողմից: Ընթացակարգը հետևյալն է.

Ենթադրեմք, օրինակ, Հանձնաժողովն ամիրաժեշտ է համարում,

որ ԵՄ օրենսդրությունը կանխարգելի Եվրոպայի գետերի աղտոտումը: Այս կապակցությամբ բնապահպանության հարցերով Գլխավոր տնօրինությունը պետք է նախապատրաստի օրենքի նախագիծ, որը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական արդյունաբերողների ու ֆերմերների, անդամ երկրների բնապահպանության նախարարների և բնապահպանական կազմակերպությունների հետ ակտիվ խորհրդատվության վրա:

Ներկայացված օրենսդրությունն այնուհետև պետք է քննարկվի Հանձնաժողովի բոլոր համապատասխան բաժիններում և անհրաժեշտության դեպքում ենթարկվի փոփոխությունների: Այնուհետև այն պետք է փորձաքննություն անցնի Իրավական ծառայությունում և հաստատվի հանձնակատարների «կաբինետներում» /անձնական քաղաքական աշխատակազմում/:

Այն ժամանակ, երբ օրենքի նախագիծն ամբողջովին պատրաստ է, Գլխավոր քարտուղարն այն ընդգրկում է Հանձնաժողովի առաջիկա նիստի օրակարգում: Այդ նիստի ընթացքում Բնապահպանության հարցերով հանձնակատարն իր գործընկերներին պարզաբանում է օրենքի ներկայացման դրդապատճառները, այնուհետև սկսվում են քննարկումներ: Եթե ձեռք է բերվում համաձայնություն, ապա Հանձնաժողովն «ընդունում է» առաջարկված նախագիծը շաբաթվա նիստի ժամանակ, և այն հաստատման համար ուղարկվում է Խորհուրդ և Խորհրդարան: Եթե առաջարկի վերաբերյալ առկա է անհամաձայնություն, Հանձնաժողովի նախագահը հարցը դնում է քվեարկության: Եթե մեծամասնությունը կողմ է, առաջարկված նախագիծն ընդունվում է: Այնուհետև այն պետք է ունենա հանձնաժողովի բոլոր անդամների աջակցությունը:

Եվրոպական միությունում որոշումների կայացման մեխանիզմը /հավելված 3/

Եվրոպական միությունում որոշումների կայացումը ներառում է մի քանի կառույցներ, մասնավորապես՝

- Եվրոպական հանձնաժողով,
- Եվրոպական խորհրդարան,
- Եվրոպական միության խորհուրդ:

Եվրոպական հանձնաժողովը ներկայացնում է նոր օրենսդրություն, սակայն Խորհուրդը և Խորհրդարանն են ընդունում օրենքները: Այլ կառույցներ և մարմիններ նույնպես դերակատարում ունեն:

Եվրոպական միության որոշումների կայացման կանոնակարգը և ընթացակարգը զետեղված են համաձայնագրերում: Եվրոպական յուրաքանչյուր օրենք հիմնված է համաձայնագրի հատուկ հոդվածով, և կոչվում են օրենսդրության «իրավական հիմքեր»:

Եվրոպական միության օրինաստեղծ աշխատանքում գոյություն ունի երեք հիմնական ընթացակարգ.

- Չամատեղ որոշումների ընթացակարգ /հավելված • 4/,
- Խորհրդակցական ընթացակարգ /հավելված • 5/,
- Չամաձայնության ընթացակարգ /հավելված • 6/:

Այս ընթացակարգերի հիմնական տարբերությունը Խորհրդարանի և Խորհրդի փոխգործակցության ձևն է: Խորհրդակցական ընթացակարգի ժամանակ Խորհրդարանը միայն տալիս է իր կարծիքը, համատեղ որոշումների կայացման ընթացակարգով Խորհրդարանն իր իշխանությունը կիսում է Խորհրդի հետ: Նոր օրենքի առաջարկման դեպքում Եվրոպական հանձնաժողովը պետք է ընտրի այն ընթացակարգը, որով պետք է առաջնորդվեն: Ընտրությունը սկզբունքորեն պետք է կախված լինի առաջարկության «իրավական հիմքից»:

Ընդհանուր առմամբ, երեք ընթացակարգերը հետևյալն են:

1. Չամատեղ որոշումների կայացում

Չամատեղ որոշումների կայացման ընթացակարգով Խորհրդարանը և Խորհուրդը կիսում են օրենսդրական իշխանությունը: Չամաձայնողովն իր առաջարկությունն ուղարկում է Խորհրդարանին և Խորհրդին: Այս կառույցներից յուրաքանչյուրը հաջորդաբար քննարկում է երկու անգամ: Եթե նրանք չեն կարողանում համաձայնության զալ առաջարկության վերաբերյալ, այն սկզբում ուղարկվում է «Չաշտեցման հանձնաժողով», որը բաղկացած է Խորհրդի և Խորհրդարանի հավասար թվով ներկայացուցիչներից: Չամաձայնողովի ներկայացուցիչները նույնպես մասնակցում են Չաշտեցման հանձնաժողովի նիստերին և աջակցում քննարկումներին: Երբ հանձնաժողովը համաձայնություն է ձեռք բերում, համաձայնեցված տեքստը երրորդ ընթերցման համար ուղարկվում է Խորհրդարան և Խորհրդ՝ որպեսզի այստեղ ընդունվի օրենքի վերջնական տարբերակը:

Չամատեղ որոշումների կայացման ընթացակարգը վերաբերում է կրթության, առողջապահության, բնապահպանության, սպառողների պաշտպանության, աշխատատեղերի, մաքսային համագործակցության, տրանսպորտի և այլ ոլորտներին:

2. Խորհրդակցական ընթացակարգ

Խորհրդակցական ընթացակարգի համաձայն՝ Հանձնաժողովն իր առաջարկությունն ուղարկում է Խորհրդին և Խորհրդարանին, սակայն Խորհուրդն է պաշտոնապես խորհրդակցում Խորհրդարանի և այլ մարմինների հետ, ինչպիսիք են՝ Սոցիալական և տնտեսական հանձնաժողովը և **Ռեգիոնների** հանձնաժողովը, որոնց տեսակետները Եվրոպական միության որոշումների կայացման մեխանիզմի անբաժանելի մասն են:

Որոշ դեպքերում Խորհրդակցությունը պարտադիր է, քանի որ դա է պահանջում իրավական հիմքը, և առաջարկությունը չի կարող օրենք դառնալ, մինչև Խորհրդարանն իր կարծիքը չտա: Այլ դեպքերում Խորհրդակցական ընթացակարգը պարտադիր չէ, և Հանձնաժողովը կարող է պարզապես առաջարկել, որ Խորհուրդը խորհրդակցի Խորհրդարանի հետ:

Բոլոր դեպքերում Խորհրդարանը կարող է.

- Հավանության արժանացնել Հանձնաժողովի առաջարկությունը,
- Մերժել այն,
- Կամ առաջարկել փոփոխություններ:

Եթե Խորհրդարանը փոփոխություններ է առաջարկում, Հանձնաժողովը կարող է դրանք հաշվի առնել: Եթե Հանձնաժողովն ընդունում է փոփոխություններից որևէ մեկը, ապա Խորհրդին պետք է ուղարկի փոփոխված առաջարկությունը: Խորհուրդն ուսումնասիրում է փոփոխված առաջարկությունը՝ ընդունելով կամ փոփոխելով այն: Այս ընթացակարգով, ինչպես մյուս ընթացակարգերում, եթե Խորհուրդը փոփոխում է Հանձնաժողովի առաջարկը, պետք է դա անի միաձայն:

Խորհրդակցական ընթացակարգի տիրույթում գտնվող բնագավառներն են. Ոստիկանություն և դատական համագործակցություն քրեական ոլորտում, համաձայնագրերի վերանայում, ռասայական, սեռական կամ էթնիկ խտրականություն, կրոնական կամ քաղաքական հանդգնումք, սեռական կողմնորոշում, ԵՄ քաղաքացիություն, գյուղատնտեսություն, մուտքի թույլտվություն, ապաստան, միգրացիա, մարդկանց ազատ տեղաշարժ և այլն:

3. Համաձայնության ընթացակարգ

Համաձայնության ընթացակարգը նշանակում է, որ Խորհուրդը

պետք է հասնի Եվրոպական խորհրդարանի համաձայնությանը՝ մինչև որոշ շատ կարևոր որոշումների ընդունումը:

Ընթացակարգը նույնն է, ինչ որ խորհրդակցական ընթացակարգի ժամանակ, բացառությամբ, որ խորհրդարանը չի կարող փոխել առաջարկությունը և այն պետք է կան ընդունի, կան մերժի: Ընդունումը /«Համաձայնություն»/ պահանջում է ծայերի բացարձակ մեծամասնություն:

Համաձայնության ընթացակարգի տիրույթում գտնվող ոլորտներն են՝ Եվրոպական կենտրոնական բանկին վերաբերող առանձնահատուկ խնդիրները, կենտրոնական բանկերի /Եվրոպական կենտրոնական բանկի կանոնադրությունների փոփոխությունները, կառուցվածքային ֆոնդերը և միավորված ֆոնդերը, Եվրոպական խորհրդարանի համար ընտրական միանման ընթացակարգը, միջազգային որոշ համաձայնագրերը, նոր երկրների անդամակցությունը և այլն/:

ԵՄ–ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1999 թ-ի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ մտավ Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության միջև «Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագիրը», որի նպատակներն են քաղաքական կապերի զարգացման միջոցով կողմերի միջև քաղաքական երկխոսության ապահովումը, ժողովրդավարությունն ամրապնդելու, տնտեսությունը զարգացնելու, շուկայական հարաբերություններին անցումն ապահովելու նպատակով աջակցությունը, կայուն տնտեսական զարգացում ապահովելու համար կողմերի միջև առևտրին, ներդրումներին և ներդաշնակ տնտեսական կապերին նպաստելը, օրենսդրական, տնտեսական, սոցիալական, ֆինանսական, տեխնոլոգիական և մշակութային համագործակցության համար հիմք ապահովելը և այլն: ԳՀՀ-ն ուժի մեջ մտնելուց հետո ՀՀ–ԵՄ փոխհարաբերությունները թևակոխեցին որակական նոր փուլ:

2004 թ-ի հունիսի 17-18-ը կայացած Եվրոպական միության զագաթաժողովը որոշեց Հայաստանը, Հարավային Կովկասի մյուս երկրների հետ մեկտեղ, ընդգրկել Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) շրջանակներում:

Համաձայն վերոհիշյալ ծրագրի՝ նոր հարևան երկրները, ի խրախուսումն քաղաքական ու տնտեսական բարեփոխումների, կստանան ԵՄ հետ համագործակցելու արտոնյալ պայմաններ: Այդ երկրներին կընձեռվեն ԵՄ հետ հարաբերությունների զարգացման նոր հնարա-

★ ★ ★
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂՎՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
 ★ ★ ★

վորություններ՝ ըստ երկրների անհատական առաջընթացի: 2005 թ-ի մարտի 2-ին Եվրոպական հանձնաժողովը հրապարակեց Հայաստանի մասին զեկույց, ինչը ԵՀՔ-ով նախատեսված կողմերին օժանդակելու առաջին քայլն էր՝ Գործողությունների ծրագրի (ԳԾ) առաջնայնությունները և տարբեր ոլորտներում ձեռնարկվելիք քայլերն ուրվագծելու համար:

Հավելված 1

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ				
Ճյուղաճյուղ		Ընդհանուր արտաքին և անվտանգության բարոյակրթություն		Արդյապատասխանություն և ներքին գործեր
Եվրոպական միության երեք սյուները				

Հավելված 2

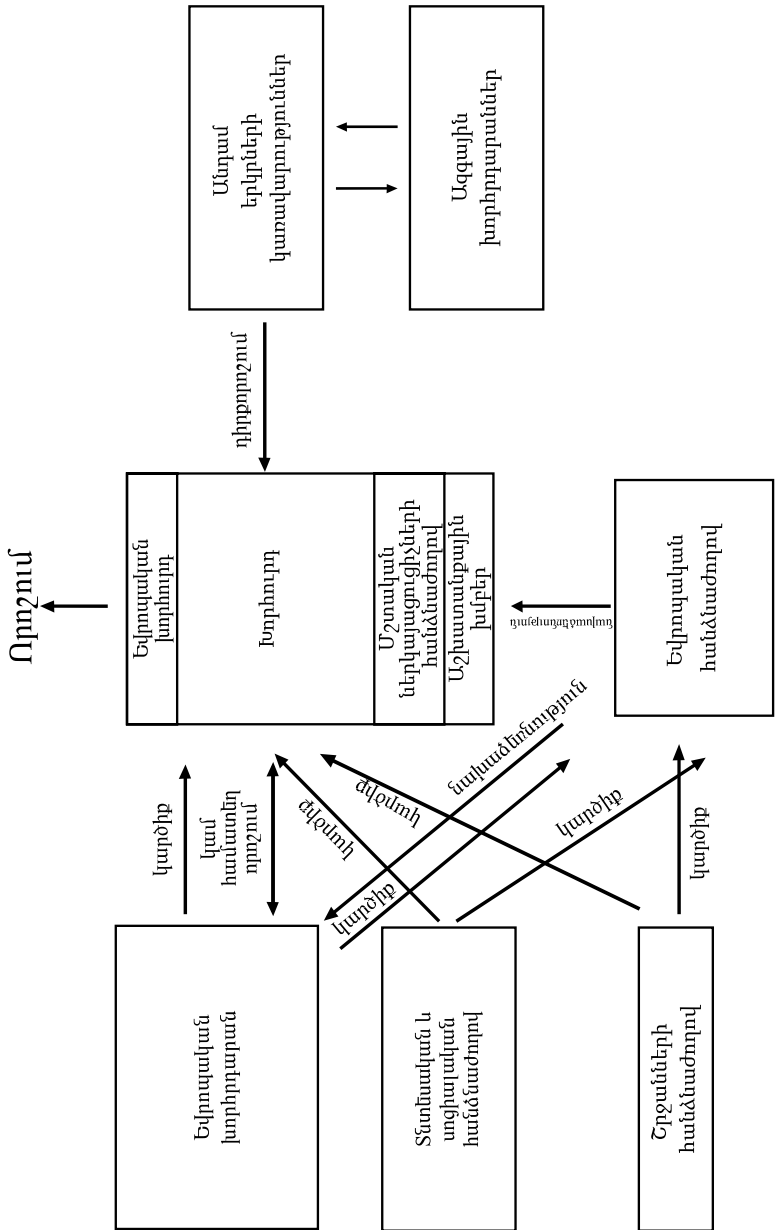
6-րդ գլոսսարում 2004 - 2009

Ըստ քաղաքական խմբերի և երկրների

Քեզիա	6	7	6	2				3	24
<u>Չինեսա</u>	14	2			6	1		1	24
Ղաճիա	1	5	4	1	1	1	1		14
<u>Գերմանիա</u>	49	23	7	13	7				99
<u>Եստոնիա</u>	1	3	2						6
Հունաստան	11	8			4	1			24
Իսպանիա	24	24	2	3	1				54
<u>Ֆրանսիա</u>	17	31	11	6	3	3		6	78
<u>Բրիտանիա</u>	5	1	1		1	1	4		13
<u>Իտալիա</u>	24	16	12	2	7	4	9	4	78
<u>Կիպրոս</u>	3		1		2				6

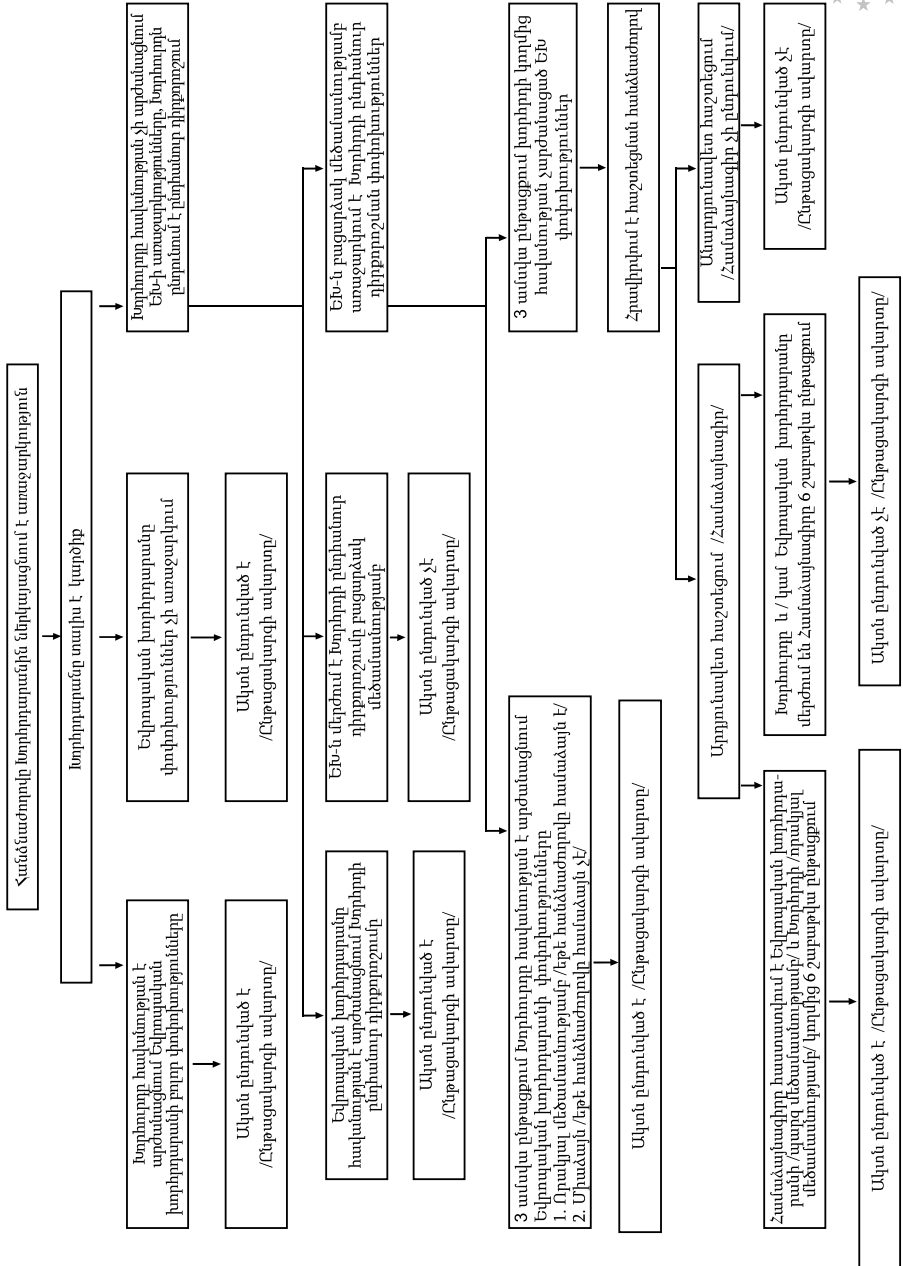

Հավելված 3
Եվրոպական միության որոշումների ընդունման մեխանիզմը

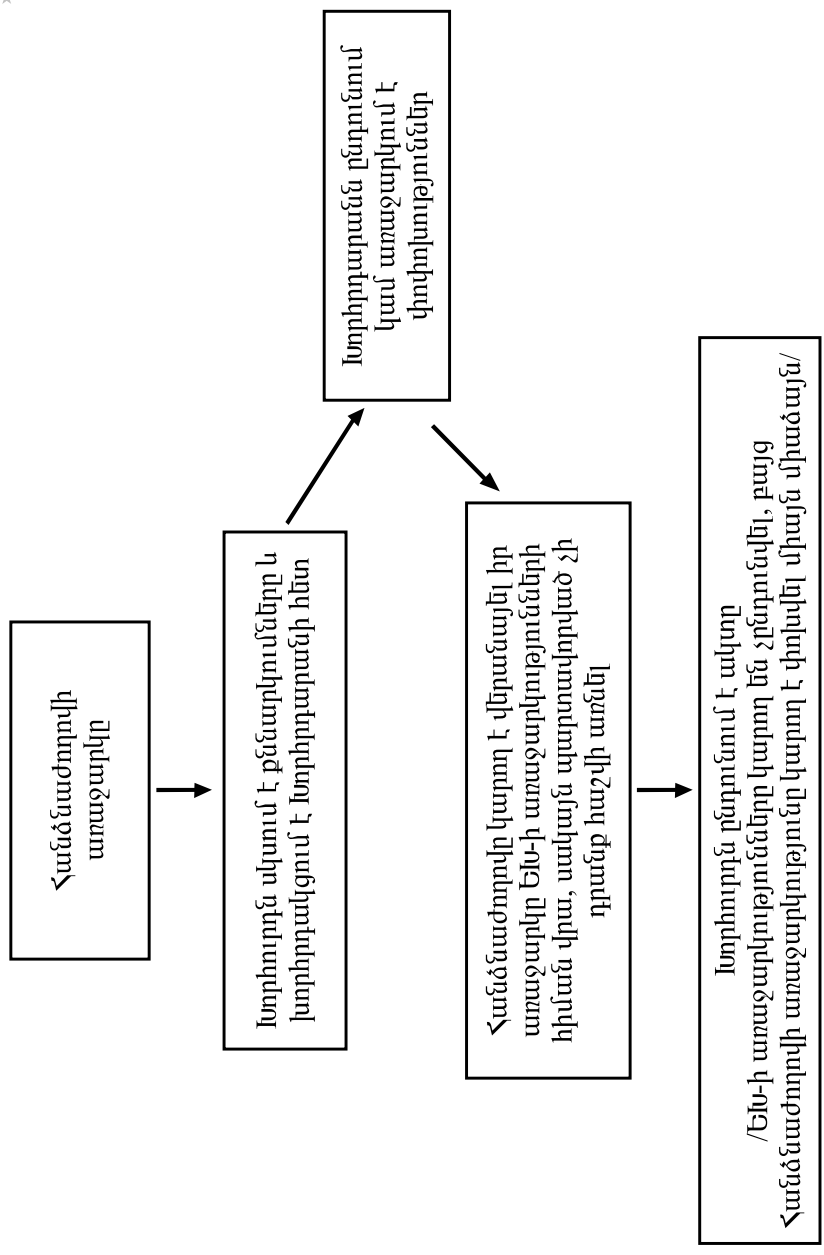

Հավելված 4

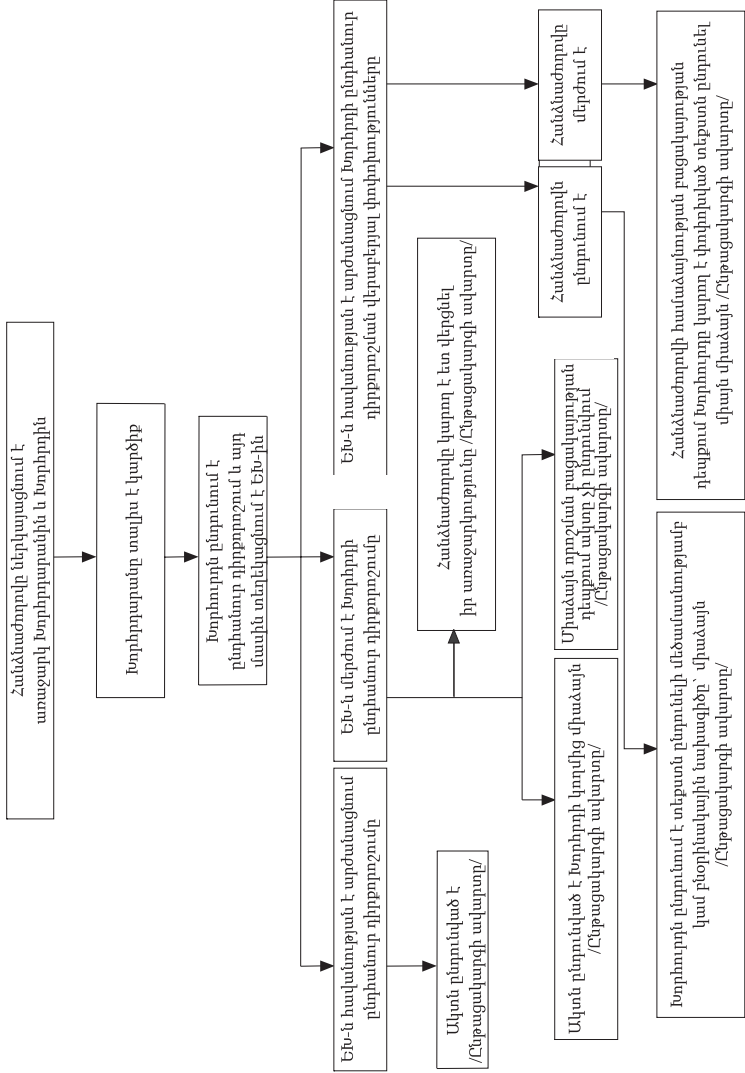
Համատեղ դրոշունների ընթացակարգը

Հավելված 5
 Խորհրդակցական ընթացակարգ

Համադրման կցութեան ընթացակարգ

Լատվիա	3		1	1					4	9
Լիտվա	2	2	7					2		13
Լուսանեմուդո	3	1	1	1						6
Քուրգադինա	13	9	2							24
Մալթա	2	3								5
Քրոնդիա	7	7	5	4	2		2			27
Անստրա	6	7		2					3	18
Լեհաստան	19	8	4				10	7	6	54
Պոլստոնառնա	9	12			3					24
Արմենիա	4	1	2							7
Առնանիա	8	3							3	14
Ֆինլանդիա	4	3	5	1		1				14
Տեռնիա	5	5	3	1	2		3			19
Միացյալ Թագավորու- թյուն	28	19	12	5	1		11		2	78
Ընդամուր	268	2002	88	42	41	36		27	28	732

732 անդամ – 2004թվականի հոկտեմբեր

Բրյուսել, 12.12.2003 թ.

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

**ԱՆՎՏԱՆԳ ԵՎՐՈՊԱՆ ԲԱՐՎՈՔ
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ**

**Եվրոպական անվտանգության
ռազմավարությունը**

Ներածություն

Եվրոպան երբեք չի եղել այսքան բարգավաճ, անվտանգ և ազատ: 20-րդ դարի առաջին կեսին տեղի ունեցած բռնությունները ճանապարհ հարթեցին Եվրոպայի պատմության մեջ աննախադեպ կայունության և խաղաղության մի ժամանակաշրջանի համար:

Այս զարգացման գործում առաջնային տեղ է գրավում Եվրամիության (ԵՄ) ստեղծումը: Այն վերափոխել է մեր պետությունների միջև առկա հարաբերությունների որակը և մեր քաղաքացիների կյանքը: Եվրոպական պետություններին հանձնարարվել է խաղաղ ընթացք տալ վիճաբանություններին և համագործակցել համընդհանուր հաստատությունների միջոցով: Այս ժամանակահատվածում օրենքի ուժի և ժողովրդավարության աճող կարևորության հետ միասին՝ ավտորիտար վարչակարգով երկրները վերածվել են անվտանգ, կայուն և դինամիկ ժողովրդավարական կառույցների: Այս ուղղությամբ կատարվող հետագա գործողություններն իրականություն են դարձնում միացյալ և խաղաղ մայրցամաք ունենալու երազանքը:

Ոչ մի երկիր ի վիճակի չէ միայնակ լուծել այսօրվա բարդ խնդիրները:

Միացյալ Նահանգները վճռական դեր են խաղացել Եվրոպայի միավորման և անվտանգության գործում՝ մասնավորապես ՆԱՏՕ-ի միջոցով: Սառը պատերազմի ավարտին Միացյալ Նահանգները ձեռք բերեց ռազմական գերիշխող դիրք: Ինչևէ, ոչ մի երկիր ի վիճակի չէ միայնակ լուծել այսօրվա բարդ խնդիրները:

Եվրոպայի անվտանգությունը դեռևս սպառնալիքի տակ է: Բալկանյան հակամարտությունների պայթյունը մեզ հիշեցրեց, որ մեր մայրցամաքը դեռևս զերծ չէ պատերազմներից: Վերջին տասնամյակի ընթացքում աշխարհի ոչ մի տարածաշրջան զերծ չի մնացել զինված բախումներից: Այդ բախումներն ավելի շատ ներքին բնույթ են կրել, քան՝ արտաքին, և զոհերի մեծ մասը տվյալ երկրի քաղաքացիներ են եղել:

Ավելի քան 450 միլիոն բնակչություն ունեցող 25 երկրներից (որոնք արտադրում են ամբողջ աշխարհի համախառն ազգային արդյունքի մեկ քառորդը) բաղկացած Եվրոպական Միությունն, անշուշտ, համաշխարհային ազդեցություն ունեցող գործիչ է... այն պետք է պատրաստ լինի կիսելու համաշխարհային անվտանգության և ավելի լավ աշխարհ կառուցելու պատասխանատվությունները:

Անշուշտ, ԵՄ-ի դերը համաշխարհային բենահարթակում անհերքելի է, քանի որ այն բաղկացած է ավելի քան 450 միլիոն բնակչություն ունեցող 25 երկրներից, որոնք արտադրում են ամբողջ աշխարհի համախառն ազգային արդյունքի (ՀԱԱ) մեկ քառորդը, ըստ այդմ էլ նա իր տրամադրության տակ ունի գործելու լայն հնարավորություն: Վերջին տասնամյակում եվրոպական ուժեր են տեղափոխվել այնպիսի հեռավոր երկրներ, ինչպիսիք են՝ Աֆղանստանը, Արևելյան Թիմորը և Կոնգոյի Ժողովրդական Հանրապետությունը: Եվրոպական շահերի աճող ընդհանրությունը և ԵՄ-ի ներքին համերաշխությունը մեզ դարձնում են առավել վստահելի և արդյունավետ խաղացող: Եվրոպան պետք է պատրաստ լինի կիսելու համաշխարհային անվտանգություն և ավելի լավ աշխարհ կառուցելու պատասխանատվությունները:

I. Անվտանգ միջավայր. համաշխարհային մարտահրավերները և հիմնական սպառնալիքները

Հետսառըպատերազմյան իրողություններից մեկն էլ սահմանների աճող թափանցիկությունն է, որի դեպքում անվտանգության ներքին և արտաքին ասպեկտներն անքակտելիորեն կապված են միմյանց: Առևտրական շարժերի և ներդրումների հոսքը, տեխնոլոգիաների զարգացումն ու ժողովրդավարության տարածումն անկախություն և բարեկեցություն են բերել բազմաթիվ մարդկանց: Մյուսներն էլ զլոբալիզացիային են վերագրում կործանումն ու անարդարությունը: Այս զարգացումները նպաստել են, որպեսզի ոչ պետական կառույցները նշանակալից դեր խաղան միջազգային հարաբերություններում: Դրանք նաև մեծացրել են Եվրոպայի կախվածությունը այնպիսի փոխ-

կապակցված և խոցելի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ փոխադրամիջոցները, էներգիան, տեղեկատվությունը և այլն:

1990 թ. ի վեր մոտ 4 միլիոն մարդ է մահացել պատերազմներում՝ նրանցից 90 %-ը քաղաքացիական անձինք: Ամբողջ աշխարհում հակամարտությունների պատճառով ավելի քան 18 միլիոն մարդ լքել է իր տունը:

Տարեկան 45 միլիոն մարդ է մահանում քաղցից ու թերսնունդից...

ՉԻՎՅ-ը քայքայում է հասարակության հիմքը...

Անվտանգությունը զարգացման նախապայմանն է:

Ջարգացող երկրների մեծ մասն անասելի տառապանքներ է կրում չքավորության և հիվանդությունների պատճառով, ինչն անհապաղ անվտանգության միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտություն է ստեղծում: Գրեթե 3 միլիարդ մարդ՝ աշխարհի բնակչության կեսը՝ գոյատևում է օրական 2 վրոյից պակաս գումարով: Ամեն տարի 45 միլիոն մարդ է մահանում քաղցից և թերսնունդից: Այժմ ՉԻՎՅ-ը հանդիսանում է մարդկության պատմության մեջ երբևիցե եղած ամենակործանիչ համավարակ հիվանդություններից մեկը, որի պատճառով հասարակություններ են քայքայվում: Այսօր հիվանդությունները կարող են շատ արագ տարածվել՝ դառնալով համաշխարհային սպառնալիք: Ներկայումս Ենթասահարյան Աֆրիկան ավելի աղքատ է, քան տասը տարի առաջ: Շատ դեպքերում տնտեսության անկունը կապված է քաղաքական խնդիրների և զինված հակամարտությունների հետ:

Անվտանգությունը զարգացման նախապայմանն է: Հակամարտությունը ոչ միայն քանդում է ենթակառուցվածքը՝ հասարակական ենթակառուցվածքները ներառյալ, այլ նաև քաջալերում է հանցավորությունը, խափանում հնարավոր ներդրումները և անհնարին դարձնում տնտեսության բնականոն գործունեությունը: Մի շարք երկրներ ու տարածաշրջաններ գտնվում են հակամարտության, անապահովության ու չքավորության ժամանակահատվածում:

Բնական պաշարների՝ գլխավորապես ջրի համար, մղվող պայքարը, որը հաջորդ տասնամյակների ընթացքում էլ ավելի կխորանա՝

կապված համաշխարհային ջերմացման հետ, տարբեր տարածաշրջաններում կառաջացնի խռովություններ և միգրացիոն շարժեր:

Եվրոպային հատկապես մտահոգում է սեփական կախվածությունը էներգիայից: Եվրոպան աշխարհում նախի ու գագի զլխավոր ներմուծողն է: Այն կազմում է ներկայիս էներգիայի սպառման 50%-ը: Մինչև 2030 թ. այն կհասնի 70%-ի: Էներգիայի գերակշիռ մասը ներմուծվում է Պարսից ծոցից, Ռուսաստանից և Արևմտյան Աֆրիկայից:

Հիմնական սպառնալիքները

Այժմ անդամ երկրների նկատմամբ ուղղված լայնածավալ ագրեսիայի առկայությունն այնքան էլ հավանական չէ: Փոխարենն այսօր Եվրոպայի առջև կանգնած են այլ որակի, ավելի քիչ տեսանելի և սակավ կանխատեսելի սպառնալիքներ:

Ահաբեկչություն. ահաբեկչությունը վտանգի տակ է դնում բազմաթիվ կյանքեր, բերում մեծ կորուստներ, այն փորձում է քայքայել մեր հասարակությունների շիտակությունն ու հանդուրժողականությունը, և այն աստիճանաբար ավելի մեծ ռազմավարական սպառնալիք է դառնում Եվրոպայի համար: Աստիճանաբար ահաբեկչական շարժումներն ավելի ու ավելի ընդարձակ օժանդակություն են ստանում, նրանք կապված են էլեկտրոնային ցանցով և անասելի բռնություններ գործադրելով՝ ջանում են մեծ թվով կորուստներ և ավերածություններ պատճառել:

Ահաբեկչության ամենավերջին ալիքն ունի համաշխարհային բնույթ և կապված է կրոնական ուժեղ ծայրահեղությունների հետ: Դրա հիմքում ընկած են մի շարք համակցված պատճառներ, որոնք ներառում են արդիականացման գործադրած ճնշումը, մշակութային, սոցիալական և քաղաքական ճգնաժամը, արտերկրում ապրող երիտասարդների օտարումը: Այս երևույթը նույնպես մեր հասարակության կենսաձևի մի մասն է կազմում:

Նմանատիպ ահաբեկչության համար Եվրոպան և՛ թիրախ է, և՛ հիմք. Եվրոպական երկրները հանդիսացել են թիրախ և հարձակման են ենթարկվել: Ալ-Ղայեդային օժանդակող կայաններ են հայտնաբերվել Մեծ Բրիտանիայում, Իտալիայում, Գերմանիայում, Իսպանիայում և Բելգիայում: Եվրոպան պետք է անհապաղ համաձայնեցված միջոցներ ձեռնարկի:

Ձանգվածային ոչնչացման զենք վերջին անգամ օգտագործվել է «Աու» ահաբեկչական աղանդավորական կազմակերպության կողմից՝ 1995 թ. Տոկիոյի մետրոյում, որի հետևանքով զոհվել է 12 հազար մարդ, իսկ հազարավոր մարդիկ ստացել են տարբեր ստիժանի վնասվածքներ: Երկու տարի առաջ «Աու» սիբիրյան խոցի սպորներով է ցողել Տոկիոյի փողոցներից մեկը:

Ձանգվածային ոչնչացման զենքերի (ՁՈՁ) տարածումը մեր անվտանգությանն ուղղված հավանական ամենամեծ սպառնալիքն է: Միջազգային իրավական ռեժիմն ու արտահանման վերահսկողության կարգավորումը դանդաղեցրել է ՁՈՁ-ի և տանող համակարգերի տարածումը: Այնուամենայնիվ, մենք այժմ մտնում ենք մի նոր և վտանգավոր ժամանակաշրջան, որտեղ մեծանում է ՁՈՁ-ով զինման մրցավազքը, հատկապես Մերձավոր Արևելքում: Կենսաբանական գիտությունների ոլորտում կատարված նոր հայտնագործությունները մոտակա տարիներին կարող են էլ ավելի հզորացնել կենսաբանական զենքերը, մեկ այլ լուրջ վտանգ են ներկայացնում քիմիական և ռադիոակտիվ նյութերով հնարավոր հարձակումները: Հրթիռային տեխնոլոգիաների տարածումը մեծացնում է անկայունությունը և հարածուն ռիսկի տակ է դնում ողջ Եվրոպան:

Սակայն ամենասարսափելի սցենարներից մեկի համաձայն, ահաբեկչական խմբերից մեկը կարող է ՁՈՁ ձեռք բերել: Այդ դեպքում մի փոքրիկ խմբավորումը կարող է այնպիսի մեծածավալ վնաս հասցնել, որը նախկինում հասու էր միայն պետություններին և բանակներին:

Տարածաշրջանային հակամարտություններ. այնպիսի տարածաշրջանային խնդիրներ, ինչպիսիք են Քաշմիրը, Մեծ լճերի շրջանը, Կորեական թերակղզին, ինչպես նաև Եվրոպային ավելի մոտ գտնվող երկրների համակարգի միջև առկա, մասնավորապես Մերձավոր Արևելքում, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հարվածում են Եվրոպայի շահին: Գործող կամ սառեցված հակամարտությունները, որոնք գոյություն ունեն նաև մեր սահմանների մոտ, վտանգ են ներկայացնում տարածաշրջանային կայունությանը, կործանում են մարդկային կյանքեր, սոցիալական և ֆիզիկական ենթակառուցվածքներ, դրանք սպառնալիք են հանդիսանում փոքրամասնությունների, մարդու հիմնարար ազատությունների ու մարդու իրավունքների պաշտպանության համար: Հա-

կամարտությունը կարող է հասցնել ծայրահեղականության, ահաբեկչության և պետության անկման, լայն հնարավորություններ ստեղծել կազմակերպված հանցավորության աճի համար: Տարածաշրջանային անապահովությունը կարող է ավելի մեծացնել ՋՈՁ-ի պահանջը: Երբեմն անորոշ նոր սպառնալիքներին լուծում տալու գործնական միջոցը տարածաշրջանային հակամարտությունների հետ կապված ավելի հին խնդիրների վերանայումն է:

Պետության անկում. վատ կառավարումը՝ կոռուպցիան, իշխանության չարաշահումը, անկայուն հաստատությունները, պատասխանատվության պակասը և քաղաքացիական հակամարտությունները երկիրը քայքայում են ներսից: Որոշ դեպքերում դրանք կործանել են պետական կառույցներ: Սոմալին, Լիբերիան և Թաիլանդի իշխանության տակ գտնվող Աֆղանստանը լավագույն թարմ օրինակներն են: Պետության անկումը կարող է կապված լինել ակնհայտ սպառնալիքների հետ, ինչպիսիք են կազմակերպված հանցավորությունն ու ահաբեկչությունը: Պետության անկումը շատ տազնապալի երևույթ է, որը քայքայում է իշխանությունն ու մեծացնում տարածաշրջանային անկայունությունը:

Կազմակերպված հանցավորություն. Եվրոպան կազմակերպված հանցավորության համար հանդիսանում է լավագույն թիրախ: Մեր հասարակության գլխին կուտակվող այս ներքին սպառնալիքն ունի մի կարևոր արտաքին կողմ՝ թմրադեղերի, կամանգ, ապօրինի ներգաղթողների և զենքերի միջազգային թրաֆիքինգը, որոնք հանդիսանում են կազմակերպված հանցավոր խմբերի գործունեության մի զգալի մասը: Այս ամենը կարող է կապված լինել ահաբեկչության հետ:

Այսպիսի հանցավորության գործունեությունը հաճախ կապված է թույլ կամ անկունային վիճակում գտնվող պետության հետ: Թմրանյութերից ստացված եկամուտներով ֆինանսավորվել են թմրանյութ արտադրող մի քանի երկրների պետական կառույցների քայքայումը: Թանկարժեք քարերի, անտառանյութի և զենքերի առևտրից ստացված եկամուտներով ֆինանսավորվում են աշխարհի տարբեր մասերում առկա հակամարտությունները: Այս ամենը քայքայում է երկրի իրավական ու հասարակական կյանքը: Ծայրահեղ դեպքերում կազմակերպված հանցավորությունը կարող է տիրել ամբողջ երկիրը: Եվրոպայում առկա հերոինի 90%-ը պատրաստվում է Աֆղանստանում աճող կակաչից, որտեղ թմրադեղի առևտրից ստացված գումարներով վճարում են սեփական գործերին: Թմրադեղերի մեծ մասը տարածվում է բալ-

կանյան հանցավոր ցանցերի միջոցով, որոնք նաև պատասխանատու են ամբողջ աշխարհով կանանց առևտրի արդյունքում զոհ դարձած 200 000-ից 700 000 կանանց համար: Կազմակերպված հանցավորության մեկ այլ ուշագրավ տեսակ է օրավուր աճող ծովահենությունը:

Ի մի բերելով, հանգում ենք այն համոզման, որ ահաբեկչությունն առավելագույն բռնություն է, որը կարող է նպաստել ՁՈՁ-ի տարածմանն ու օգտագործմանը, այն կազմակերպված հանցավորություն է, պետական համակարգի քայքայում և ուժի սեփականաշնորհում: Աշխարհի ոչ մի տարածաշրջան իրականում զերծ չի այդ ծայրահեղ սպառնալիքից:

II. Ռազմավարական նպատակներ

Մենք ապրում ենք պայծառ հեռանկարներ ունեցող մի աշխարհում, որը, սակայն իր մեջ պարփակում է շատ ավելի մեծ սպառնալիքներ, քան մենք երբևիցե տեսել ենք: Ապագան մասամբ կախված է նաև մեր հետագա գործողություններից: Մենք երկուսի կարիքն էլ ունենք՝ մտածել համաաշխարհային կտրվածքով և գործել մակարդակով: ԵՄ-ն մշակել է ռազմավարական երեք ծրագիր, որպեսզի պաշտպանի իր անվտանգությունն ու պահպանի իր արժեքները:

Սպառնալիքների չեզոքացում

ԵՄ-ը ձեռնարկել է գլխավոր սպառնալիքների վերացման միջոցառումներ:

- Սեպտեմբերի 11-ից հետո նա այնպիսի միջոցառումներ է ձեռնարկել, ինչպիսիք են Ձերբակալման եվրոպական հրամանագրի հաստատումը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների (ԱՄՆ) հետ իրավական փոխօգնության մասին համաձայնագրի կնքումը, որպեսզի խափանի ահաբեկչության հնարավոր ֆինանսավորումը: ԵՄ-ը շարունակում է զարգացնել համագործակցությունն այս ոլորտում և ավելի մեծացնել իր պաշտպանվածությունը:
- ԵՄ-ը տարիներ շարունակ հավատարիմ է մնացել ընդդեմ ՁՈՁ-ի տարածման քաղաքականությանը: Միությունը վերջերս հաստատել է գործողությունների հետագա ծրագիրը, ըստ որի նախատեսվում է ուժեղացնել Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության (ԱԷՄԳ) գործունեությունը: Այս

միջոցառումները կուժեղացնեն արտահանման, ինչպես նաև անօրինական փոխադրումների ու ապօրինի ձեռքբերումների վերահսկողությունը: ԵՄ-ը ձգտելու է հասնել բազմակողմ պայմանագրերի ռեժիմի համաշխարհային պահպանմանը, ինչպես նաև ամրապնդել պայմանագրերն ու դրանց վավերացման ապահովումը:

- ԵՄ-ն ու անդամ երկրներն իրենց մասնակցությամբ փորձում են լուծուն տալ տարածաշրջանային հակամարտություններին և ոտքի կանգնեցնել քայքայված երկրները, ինչպիսիք են՝ Բալկանները, Աֆղանստանը և Կոնգոյի Ժողովրդական Յանրապետությունը: ԵՄ-ի շրջանակներում կազմակերպված հանցավորության դեմ լավագույն պայքարը կլինի Բալկաններում արդյունավետ կառավարման վերականգնումը, ժողովրդավարության խրախուսումը, ինչպես նաև կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի տեղի իշխանություններին հնարավորության ընձեռումը:

Գլոբալիզացիայի դարաշրջանում հեռավոր թվացող սպառնալիքները նույնքան մտահոգության տեղիք կարող են տալ, որքան մեզ շատ մոտ գտնվողները...

Պաշտպանության առաջին գիծը հաճախ կարող է լինել արտերկրում: Նոր սպառնալիքները շարժուն են...

Հակամարտության կամ ահաբեկչության կանխման դեմ ձեռնարկած միջոցառումները երբեք չի կարելի շատ վաղ համարել:

Գլոբալիզացիայի դարաշրջանում հեռավոր թվացող սպառնալիքները նույնքան մտահոգության տեղիք կարող են տալ, որքան մեզ շատ մոտ գտնվողները: Յուրսիսային Կորեայի միջուկային գործունեությունը, միջուկային ռիսկը Հարավային Ասիայում և ՋՈՋ-ի տարածումը Մերձավոր Արևելքում անհանգստություն են պատճառում Եվրոպային:

Այսօր ահաբեկիչներն ու ոճրագործները հնարավորություն ունեն գործելու ողջ աշխարհում: Կենտրոնական կամ Հարավարևելյան Ասիայում նրանց վարած գործունեությունը կարող է սպառնալիք հանդիսանալ Եվրոպայի երկրների կամ դրանց քաղաքացիների համար: Միևնույն ժամանակ, համաշխարհային հաղորդակցությունը մեծացնում է Եվրոպայի իրազեկության աստիճանն աշխարհում տեղի ունե-

ցող տարածաշրջանային հակամարտությունների կամ մարդկային ողբերգությունների մասին:

Մեր ավանդական հայեցակարգն ինքնապաշտպանության վերաբերյալ՝ ներառյալ սառը պատերազմը, հիմնված է երկրի վրա հարձակման սպառնալիքների վրա: Նոր սպառնալիքների պարագայում պաշտպանության առաջին գիծը հաճախ կարող է լինել արտերկրում: Նոր սպառնալիքները շարժուն են: Ժամանակի ընթացքում աճում է նաև ՁՈՁ-ի տարածման վտանգը, բացի այդ ահաբեկչական ցանցերը կարող են ավելի ու ավելի վտանգավոր դառնալ: Մեկ այլ սպառնալիք է ներկայացնում անկում ապրած պետությունների և կազմակերպված հանցավորության տարածման անտեսումը, որն առկա է Արևմտյան Աֆրիկայի օրինակում: Սա նշանակում է, որ մենք պետք է պատրաստ լինենք գործելու՝ նախքան ճգնաժամային իրավիճակի ստեղծումը: Հակամարտության կամ ահաբեկչության կանխման դեմ ձեռնարկված միջոցառումները երբեք չի կարելի շատ վաղ համարել:

Ի տարբերություն սառը պատերազմի ժամանակ տեսանելի ակընհայտ սպառնալիքների, այս նոր սպառնալիքներից ոչ մեկն ամբողջովին ռազմական չէ, ոչ էլ դրանք կարող են լուծվել միայն ռազմական ուժի գործադրմամբ: Դրանցից յուրաքանչյուրը պահանջում է համապարփակ մոտեցում: ՁՈՁ-ի տարածումը կարելի է վերահսկել՝ վերահիսպակելով արտահանումը, ինչպես նաև գործադրելով քաղաքական, տնտեսական և այլ ճնշումներ, ուր հաշվի կառնվեն նաև դրանց հիմքում ընկած քաղաքական պատճառները: Ահաբեկչության հետ առնչվելիս կարող է առաջանալ հետախուզական, քաղաքական, իրավական, ռազմական և այլ միջոցների համատեղ կիրառման անհրաժեշտություն՝ կարգ ու կանոնի հաստատման և մարդասիրական օգնության ցուցաբերման և ստեղծված ճգնաժամի կարգավորման նպատակով: Տարածաշրջանային հակամարտությունները պետք է քաղաքական լուծում ստանան, իսկ հակամարտությունից հետո ընկած փուլում հնարավոր կլինի ռազմական միջանտությունն ու արդյունավետ քաղաքականությունը: Տնտեսական միջոցառումները նպաստում են վերականգնմանը, և քաղաքական ճգնաժամի կարգավորումն օգնում է քաղաքացիական կառավարության վերականգնմանը: ԵՄ-ը հատկապես լավ է զինված այսպիսի բազմաշերտ իրավիճակներին դիմագրավելու համար:

Անվտանգության կառուցումը մեր հարևանությամբ

Նույնիսկ գլոբալիզացիայի դարաշրջանում աշխարհագրությունը

դեռևս կարևոր դեր ունի: Մեր սահմանների մոտ գտնվող երկրների լավ դեկավարումը բխում է Եվրոպայի շահերից: Ջինված հակամարտության մեջ ներգրավված հարևանները, թույլ պետությունները, որտեղ ծաղկում է ապրում կազմակերպված հանցավորությունը, ապաֆունկցիոնալ հասարակությունները և պայթյունավտանգ մարդկային զանգվածի աճը Եվրոպայի սահմանների մոտ վերջինիս համար խնդիրներ են հանդիսանում:

**Ընդարձակումը չպետք է Եվրոպայում ստեղծի
նոր բաժանարար գծեր:
Արաբա-իսրայելական հակամարտությանը լուծում տալը
Եվրոպայի ռազմավարական առաջնություններից մեկն է:**

Մեզ հարող երկրների ինտեգրումն ամրապնդում է մեր անվտանգությունը, և ԵՄ-ին ավելի է մոտեցնում անհանգիստ տարածաշրջաններին: Մեր նպատակն է՝ ԵՄ-ից արևելք ընկած հատվածում և Միջերկրական ծովի սահմաններում ստեղծել լավ կառավարվող երկրների մի շրջանակ, որոնց միջոցով կարելի է ստեղծել մոտ և կոոպերացված հարաբերություններ:

Այս ամենի կարևորությունը հիանալի կերպով երևում է Բալկանների օրինակում: ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, ՆԱՏՕ-ի և այլ միջազգային գործընկերների ջանքերի շնորհիվ տարածաշրջանում ստեղծված կայուն վիճակն այլևս չի խաթարվում լայնածավալ հակամարտությունների ալիքով: Մեր արտաքին քաղաքականության վստահելիությունը կախված է այնտեղ ունեցած մեր ձեռքբերումների համախմբումից: Եվրոպական հեռանկարն առաջարկում է ռազմավարական նպատակներ և բարեփոխումներ կատարելու ազդակներ:

Մեր շահերից չի բխում, որ այդ ընդարձակման արդյունքում Եվրոպայում ստեղծվեն նոր բաժանարար գծեր: Արևելքի մեր հարևանների հետ քաղաքական խնդիրներին լուծում տալով՝ մենք պետք է մեծացնենք քաղաքական և տնտեսական համագործակցությունից ստացված շահերը: Մենք պետք է ավելի մեծ ու աշխույժ հետաքրքրություն դրսևորենք Հարավային Կովկասում առկա խնդիրների նկատմամբ, որն իր ժամանակին նույնպես կլինի հարևան տարածաշրջան:

Արաբա-իսրայելական հակամարտությանը լուծում տալը Եվրոպայի ռազմավարական առաջնություններից մեկն է: Առանց դրա դժվար

Երազմարտությունը ցուցումներով

կլինի զբաղվել Մերծավոր Արևելքի այլ խնդիրներով: Այս խնդրին լուծում տալու համար ԵՄ-ը պետք է գործի դնի բոլոր հնարավոր միջոցները: Եվրոպայի կողմից վաղուց ի վեր առաջադրված «երկու պետություն» լուծումն այժմ համընդհանուր ընդունելության է արժանացել: Այն կյանքի կոչելու համար անհրաժեշտ է միավորել ԵՄ-ի, ԱՄՆ-ի, ՄԱԿ-ի, Ռուսաստանի և տարածաշրջանի այլ երկրների համատեղ ջանքերը, սակայն շատ ավելի կարևոր է խրախուսել ցիվիլիզացիաների և պաղեստինցիների ցանկությունը:

Միջերկրական ծովի շրջանում դեռևս չեն լուծվել այնպիսի կարևոր խնդիրներ, ինչպիսիք են տնտեսության լծացումը, հասարակական խռովությունները և հակամարտությունները: ԵՄ-ի շահերից է բխում Բարսելոնի գործընթացի շրջանակներում իր միջերկրական գործընկերների հետ ծավալել առավել արդյունավետ գործունեություն տնտեսության, անվտանգության և մշակութային ոլորտներում: Քննարկվում են նաև արաբական աշխարհի հետ ավելի լայն գործունեության հեռանկարներ:

Արդյունավետ բազմաբևեռության վրա հիմնված միջազգային կարգ

Համընդհանուր սպառնալիքներ, շուկա և լրատվամիջոցներ ունեցող այս աշխարհում մեր անվտանգությունն ու բարեկեցությունը հիմնականում կախված են արդյունավետ բազմակողմանի համակարգից: Մեր նպատակն է՝ ստեղծել ավելի ուժեղ միջազգային հասարակություն, գործող միջազգային հաստատություններ և օրենքի վրա հիմնված միջազգային կարգ:

**Մեր անվտանգությունն ու բարեկեցությունը հիմնականում կախված են արդյունավետ բազմակողմանի համակարգից:
Մենք պետք է աջակցենք միջազգային իրավունքի զարգացմանը:
Միջազգային հարաբերությունների հիմնական հենքը պետք է հանդիսանա ՄԱԿ-ի կանոնադրությունը:**

Մենք պետք է աջակցենք միջազգային իրավունքի զարգացմանը: Միջազգային հարաբերությունների հիմնական հենքը պետք է հանդիսանա ՄԱԿ-ի կանոնադրությունը: ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը իր վրա է կրում միջազգային խաղաղությունն ու անվտանգությունը պահպանելու հիմնական պատասխանատվությունը: Եվրոպայի

խնդիրն է ուժեղացնել ՄԱԿ-ի կառույցը, որպեսզի այն կատարի իր պարտականություններն ու ծավալի արդյունավետ գործունեություն:

Մենք ցանկանում ենք, որպեսզի միջազգային կազմակերպությունները, վարչակարգերն ու պայմանագրերն արդյունավետ գործեն միջազգային խաղաղությանն ու անվտանգությանը սպառնացող վտանգների ժամանակ, հետևաբար դրանք պատրաստ պետք է լինեն գործել իրենց օրենքների ոտնահարման դեպքում:

Միջազգային համակարգի այնպիսի հաստատությունները, ինչպիսիք են Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ) և միջազգային ֆինանսական հաստատությունները, մեծացրել են իրենց անդամների թիվը: Չինաստանն անդամակցել է ԱՀԿ-ին, իսկ Ռուսաստանը բանակցություններ է վարում անդամակցության համար: Մեր նպատակն է՝ ընդլայնել այդպիսի կառույցների անդամակցությունը՝ միաժամանակ պահպանելով այդ կառույցների ամենաբարձր չափանիշները:

Միջազգային համակարգի հիմնական տարրերից են անդրատլանտյան հարաբերությունները, որոնք բխում են համընդհանուր շահերից և ուժեղացնում են միջազգային հանրությունը որպես մի ամբողջություն: ՆԱՏՕ-ն այս հարաբերությունների կարևոր դրսևորումն է:

Տարածաշրջանային կազմակերպությունները նույնպես ամրապնդում են ընդհանուր կառավարումը: ԵՄ-ի համար առանձնահատուկ կարևորություն են ներկայացնում ԵԱՀԿ-ի ու Եվրախորհրդի կարողությունն ու արդյունավետությունը: Այլ տարածաշրջանային կազմակերպությունները, ինչպիսիք են՝ Հարավարևելյան Ասիայի պետությունների ասոցիացիան (ՀԱԱՊԱ, անգլ.՝ ASEAN), Հարավային կոնի ընդհանուր շուկան (ՀԿԸՇ, անգլ.՝ MERCOSUR), Աֆրիկյան միությունը՝ մեծ աջակցություն են ցուցաբերում ավելի ծշտակատար աշխարհի ստեղծման գործում:

Օրենքի վրա հիմնված միջազգային կարգի պայմանն է, որ օրենքը զարգանում է ի պատասխան ՁՈՁ-ի տարածման, ահաբեկչության և համաշխարհային ջերմացման սպառնալիքների: Մենք պետք է խթանենք այնպիսի հաստատությունների հետագա զարգացումը, ինչպիսին է ԱՀԿ-ն և աջակցենք այնպիսի նոր կազմավորված հաստատություններին, ինչպիսին է Միջազգային քրեական դատարանը (ՄՔԴ): Եվրոպայում ձեռք բերած մեր փորձը ցույց է տալիս, որ անվտանգությունը կարող է զարգանալ միայն փոխադարձ վստահության կառուցման և զինված ուժերը վերահսկող վարչակարգերի միջոցով: Այսպիսի միջո-

ցառումները կարող են մաս հանդիսանալ անվտանգությանն ու կայունությանը նպաստող կարևոր միջոցառումներ մեր հարևանությանը և ավելի հեռու:

Միջազգային հասարակության որակը կախված է նրա հիմքը կազմող պետությունների որակից: Մեր անվտանգության լավագույն պաշտպանությունը լավ կառավարվող ժողովրդավարական պետությունների առկայությունն է: Միջազգային կարգը ուժեղացնելու լավագույն միջոցներ են հանդիսանում լավ կառավարման տարածումը, աջակցությունը հասարակական և քաղաքական բարեփոխումներին, օրենքի իշխանության հաստատումը և մարդու իրավունքների պաշտպանությունը:

Բարեփոխումների իրականացմանը նպաստող ամենաարդյունավետ միջոցներն են առևտուրն ու զարգացմանը նպաստող քաղաքականության իրականացումը: Հանդիսանալով աշխարհի պաշտոնական աջակցություն ցուցաբերող առևտրային ամենամեծ կազմակերպությունը՝ ԵՄ-ը ու նրա անդամ երկրները, նպաստավոր դիրք են բռնել այս նպատակներն իրականացնելու համար:

Աջակցության ծրագրերի, պայմանականության և ծրագրավորված առևտրական միջոցառումների իրականացման միջոցով ավելի բարձր մակարդակի կառավարմանը նպաստելը հանդիսանում է մեր քաղաքականության կարևորագույն առանձնահատկությունը, որն ապագայում պետք է ավելի ամրապնդվի: ԵՄ-ին և իր քաղաքացիների համար ավելի անվտանգ կլինի ապրել արդար աշխարհում, որտեղ բոլորին ընձեռնված են միևնույն հնարավորությունները:

Մի շարք երկրներ չեն ցանկացել կազմել միջազգային հանրության մի մասը: Ոմանք նախընտրել են մեկուսանալ, մյուսները շարունակաբար խախտում են միջազգային նորմերը: Ցանկալի է, որ այդպիսի երկրները կրկին միանան միջազգային հանրությանը, և ԵՄ-ը պետք է պատրաստ լինի այդ հարցում ցույց տալու իր աջակցությունը: Այն երկրները, որոնք պատրաստ չեն լինի այդ քայլին, պետք է հասկանան, որ դրա համար նրանք ստիպված կլինեն վճարել՝ ընդհուպ մինչև ԵՄ-ի հետ հարաբերությունների հարցում:

III. Եվրոպայի համար նախատեսված քաղաքականությունը

ԵՄ-ը որոշակի հաջողությունների է հասել համաձայնեցված արտաքին քաղաքականության իրականացման և ճգնաժամային իրավիճակներ

րի կարգավորման գործում: Մենք տեղում գործի ենք դնում հնարավոր արդյունավետ միջոցները, ինչպես երևում է Բալկանների օրինակից և ոչ միայն: Երբ որևիցե աջակցություն ենք ցուցաբերում, այն համապատասխան է մեր ներուժին, մենք պետք է լինենք առավել ակտիվ, հետևողական և խելացի: Մենք պետք է աշխատենք մյուսների հետ:

Ավելի գործուն. Ռազմավարական նպատակներին հասնելու համար պետք է լինել ավելի գործուն: Սա ներառում է ճգնաժամի կարգավորման և հակամարտության կանխման մեր տրամադրության տակ գտնվող անհրաժեշտ միջոցները՝ քաղաքական, դիվանագիտական, ռազմական, քաղաքացիական, առևտրական և զարգացմանը նպաստող գործողությունները: Անհրաժեշտ է վարել ակտիվ քաղաքականություն՝ նոր և արագ զարգացող սպառնալիքները հետ մղելու համար: Մենք պետք է ստեղծենք այնպիսի ռազմավարական մշակույթ, որը ժամանակին, արագ և անհրաժեշտության դեպքում՝ հաստատուն քայլեր կձեռնարկի:

Մենք պետք է ստեղծենք այնպիսի ռազմավարական մշակույթ, որը ժամանակին, արագ և անհրաժեշտության դեպքում հաստատուն քայլեր կձեռնարկի:

Բաղկացած լինելով 25 ամդամ երկրներից և պաշտպանության վրա ծախսելով ավելի քան 160 միլիարդ եվրո, մենք պետք է ի վիճակի լինենք իրականացնել միաժամանակ մի քանի գործողություններ: Մենք կարող ենք հատուկ արժեք ձեռք բերել՝ զարգացնելով ռազմական և քաղաքացիական հնարավորությունները ներառող գործողությունները:

ԵՄ-ը պետք է, ինչպես որ հարկն է, աջակցություն ցուցաբերի ՄԱԿ-ին՝ միջազգային խաղաղությանը և անվտանգությանը սպառնացող վտանգների ժամանակ: ԵՄ-ը պետք է ավելի սերտ համագործակցություն հաստատի ՄԱԿ-ի հետ, որպեսզի զորավիզ լինի հակամարտության մեջ հայտնված երկրներին և աջակցի նրանց կարճաժամկետ ճգնաժամային իրավիճակների կարգավորման հարցերում:

Մենք պետք է կարողանանք գործել նախքան մեզ շրջապատող երկրների վիճակը կվատթարանա, երբ ի հայտ գան ՋՈՁ-ի տարածման մշանները և երբ կառաջանան հումանիտար աղետներ: Կանխարգելմանն ուղղված գործողությունները մեզ կօգնեն խուսափել ապագայում սպառնացող շատ ավելի լուրջ խնդիրներից: ԵՄ-ը, որը մեծ պատասխանատվություն է վերցնում իր վրա և որը շատ ավելի գործուն է,

իր ուսերի վրա կվերցնի քաղաքական մեծ ծանրություն:

Ավելի մեծ հնարավորություններ: Շատ ավելի մեծ հնարավորություններ ունեցող Եվրոպան մեր իշխանության տակ է, չնայած որ մեր իրական ներուժը հասկանալու համար ժամանակ կպահանջվի: Այդ ճանապարհին իրականացվող գործողությունները, հատկապես պաշտպանության գործակալության հիմնադրումը, մեզ ճիշտ ճանապարհի վրա է կանգնեցնում:

Պետք է օժանդակել մեր ռազմական ուժերը դարձնելու ավելի ճկուն ու շարժական, և նրանց հնարավորություն տալ միջոցներ ձեռնարկել նոր սպառնալիքներին դիմակայելու համար: Անհրաժեշտ են ավելի մեծ նյութատեխնիկական պաշարներ և այդ պաշարների առավել արդյունավետ սպառում:

Միացյալ ու համատեղ կարողությունների համակարգված գործածությունը կպակասեցնի կրկնություններն ու հավելյալ ծախսերը և միջին ժամանակահատվածում ավելի լայն հնարավորություններ կընձեռնի:

Ռազմական ուժի կիրառումից հետո հաճախ ստեղծվում է քաղաքացիական քաոսային վիճակ: Ճգնաժամային և հետճգնաժամային վիճակներից խուսափելու համար մենք պետք է կարողանանք գործի դնել քաղաքացիական բոլոր կարողությունները:

Դիվանագիտական հմուտ կիրառում. մենք այնպիսի համակարգի կարիք ունենք, որ միավորի անդամ երկրների և ԵՄ-ի հաստատությունների հնարավորությունները: Հեռավոր, մեզ անծանոթ խնդիրների հետ բախվելիս անհրաժեշտ է լինել ավելի ուշիմ և շփման հնարավոր եզրեր փնտրել:

Համընդհանուր սպառնալիքի գիտակցումը համատեղ գործելու լավագույն հնարավորությունն է: Դրա համար անհրաժեշտ է, որպեսզի անդամ երկրների միջև ու գործընկերների հետ բարելավվի հետախուզական տվյալների փոխանակումը:

Քանի որ մենք մեծացնում ենք մեր հնարավորությունները տարբեր ոլորտներում, ապա մենք պետք է մտածենք ավելի լայնածավալ առաքելությունների տերմիններով: Այն ներառում է համատեղ զինաթափման գործողություններ, աջակցություն երրորդ երկրներին՝ ահաբեկչության դեմ պայքարում և անվտանգության համակարգում իրականացվող բարեփոխումների գործում: Այս ամենի արդյունքը հանդես կգա որպես ինստիտուցիոնալ ավելի լայն մի կառույցի մաս:

ԵՄ-ՆԱՏՕ ժամանակավոր պայմանավորվածությունները, հատկապես «Բեռլին գունարածը» (անգլ.՝ Berlin Plus), ավելի է մեծացնում

ԵՄ-ի գործնական հնարավորությունները և երկու կազմակերպությունների միջև ռազմավարական համագործակցության շրջանակներ է ստեղծում: Սա արտահայտվում է նոր դարի սպառնալիքներին խոչընդոտելու մեր համընդհանուր վճռականությամբ:

Գործողությունների փոխկապակցվածություն: Ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականության (անգլ.՝ Common Foreign and Security Policy, CFSP), Եվրոպական անվտանգության և պաշտպանության քաղաքականության (անգլ.՝ European Security and Defence Policy, ESDP) առավելությունն այն է, որ մենք ուժեղ ենք, երբ գործում ենք միասին: Վերջին տարիների ընթացքում մենք ստեղծել ենք մի շարք տարբեր միջոցներ, որոնք տարբերվում են իրենց կառուցվածքով և նպատակահարմարությամբ:

Այժմ անհրաժեշտ է միավորել այս բոլոր կառույցներն ու հնարավորությունները՝ եվրոպական աջակցության ծրագրերն ու Եվրոպական զարգացման հիմնադրամը (անգլ.՝ European Development Fund), անդամ երկրների ռազմական և քաղաքացիական հնարավորությունները և այլ միջոցները: Այս ամենը չի կարող ազդեցություն չունենալ մեր և երրորդ երկրների անվտանգության վրա: Անվտանգությունը զարգացման առաջին նախապայմանն է:

Դիվանագիտական քայլերը, զարգացումը, առևտուրն ու բանեցվող քաղաքականությունը պետք է բխեն միևնույն օրակարգից: Գլոբալ ժամային իրավիճակներում միավորված ուժերի դերն անփոխարինելի է:

Ահաբեկչության և կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարում վճռական դեր կարող է ունենալ արտաքին գործողությունը, արդարադատության և ներքին գործերի համակարգված քաղաքականությունը:

Խիստ փոխկապակցված պետք է գործեն ոչ միայն ԵՄ-ի միջոցները, այլև արտաքին գործունեություն ծավալած անդամ երկրները:

Փոխկապակցված քաղաքականությունը նաև պակաս կարևոր չէ իրականացնել տարածաշրջանային մակարդակով, հատկապես հակամարտությունների հետ գործ ունենալիս: Ծագած խնդիրները շատ հազվադեպ կարող են լուծվել միայն տվյալ երկրի սահմաններում՝ առանց տարածաշրջանային աջակցության, ինչպես ցույց տվեցին Բալկաններին և Արևելյան Աֆրիկայի միջանցից տարբերվող օրինակները:

Համագործակցությունը գործընկերների հետ. շատ քիչ խնդիրներ կան, որ մենք կարող ենք ինքնուրույն լուծել: Վերոնշյալ սպառնալիքները համընդհանուր բնույթ են կրում և չեն շրջանցում մեր ամենամոտ

գործընկերներից և ոչ մեկին: Միջազգային համագործակցությունն անհրաժեշտություն է դարձել: Այս խնդիրները պետք է ընթացք ստանան միջազգային կազմակերպությունների հետ բազմակողմանի համագործակցության ծավալման և գլխավոր գործիչների հետ համատեղ աշխատելու միջոցով:

Գործելով միասին՝ ԵՄ-ն ու ԱՄՆ-ն ամբողջ աշխարհում սպառնալիքներին դիմակայող հզոր ուժ են ստեղծում:

Անդրատլանտյան հարաբերություններն անփոխարինելի են: Գործելով միասին՝ ԵՄ-ը ու ԱՄՆ-ը ամբողջ աշխարհում սպառնալիքներին դիմակայող հզոր ուժ են ստեղծում: Ահա ևս մեկ պառճառ, թե ինչու ԵՄ-ը պետք է ամրապնդի իր հնարավորությունները և ընդլայնի համագործակցության շրջանակը:

Մենք դեռևս պետք է շարունակենք Ռուսաստանի հետ ավելի մոտ հարաբերություններ հաստատելու գործընթացը, որն իր ուրույն դերը կունենա մեր անվտանգության և բարգավաճման գործում: Համընդհանուր արժեքների գիտակցումը կխթանի ռազմավարական համագործակցության ծավալմանը:

Մեր պատմական, աշխարհագրական և մշակութային կապերը մեզ միավորում են աշխարհի գրեթե յուրաքանչյուր հատվածի՝ Մերձավոր Արևելքի մեր հարևանների, Աֆրիկայի, Լատինական Ամերիկայի, Ասիայի մեր գործընկերների հետ: Մենք հատկապես պետք է ռազմավարական համագործակցություն զարգացնենք Ճապոնիայի, Չինաստանի, Կանադայի, Հնդկաստանի հետ, ինչպես նաև բոլոր նրանց, ովքեր կիսում են մեր նպատակներն ու արժեքները և պատրաստ են աջակցության ձեռք մեկնել:

Եզրակացություն

Այս աշխարհը լի է նոր վտանգներով, սակայն և նոր հնարավորություններով: ԵՄ-ը ի զորու է դիմակայել այդ սպառնալիքներին և խթանել այդ հնարավորությունների իրականացումը: Գործուն և իր մեջ մեծ հնարավորություններ ամփոփող ԵՄ-ը համաաշխարհային մասշտաբով իր ազդեցությունը կունենա: Լինելով այդպիսին՝ այն ի զորու է նպաստել արդյունավետ բազմակողմանի համակարգի ստեղծմանը, որն աշխարհը կդարձնի ավելի արդար, անվտանգ և միասնական:

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՎ

Բրյուսել, 02.03.2005 թ.
«COM(2004) 373» վերջնական

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՎԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

**Եվրոպական հարևանության
քաղաքականություն**

ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՐԹ

Ներածական խոսք

Եվրոպական կառույցների հետ սերտ հարաբերությունները, եվրոպական ինտեգրումը հանդիսանում է Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության առաջնահերթությունների շարքում է: Այն իր ուրույն տեղը ունի նաև պետական և ազգային անվտանգության գործում:

Բնականաբար, այս կարևոր խնդրին իր մասնակցությունն ունի նաև խորհրդարանը: Եվրոպական կառույցներում, մասնավորապես՝ ԵԽԽՎ-ում, ԵՄ–Հայաստան խորհրդարանական Համագործակցության Հանձնաժողովում մեր պատվիրակություններն իրենց կարևոր դերակատարությունն ունեն երկրի արտաքին քաղաքականության եվրոպական ուղղությունը զարգացնելու գործում:

Մեր երկիրը նոր է ընդգրկվել Եվրոպական Միության «Ընդլայնված Եվրոպա – նոր հարևաններ» ծրագրում: Այդ ծրագրի հիմնադրույթներին և գաղափարախոսությանը ծանոթանալուն անկասկած կնպաստի նրա հիմնական փաստաթղթերի հրապարակումը հայերեն լեզվով: Համոզված եմ, որ այս գիրքն անհրաժեշտ է ոչ միայն լայն հասարակությանը, այլև, առաջին հերթին, ակտիվ հասարակական և քաղաքական գործունեություն իրականացնող անձանց:

Հույս հայտնելով, որ նման կարևոր նախաձեռնությունները կունենան իրենց շարունակությունը՝ ցանկանում եմ իմ շնորհակալությունը հայտնել գրքի տպագրությունը կազմակերպողներին և, մասնավորապես, ՀՀ ԱԺ Արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի Միջազգային կազմակերպությունների հետ տարվող աշխատանքների, ինտեգրացիոն խնդիրների և միջազգային փորձի տեղայնացման հարցերով ենթահանձնաժողովին, որն իր հնարավոր նպաստը ներդրեց գրքի հրատարակման գործում:

ՀՀ ԱԺ Արտաքին հարաբերությունների
մշտական հանձնաժողովի նախագահ
Արմեն Ռուստամյան

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՄԱՌՈՑ ԱԿՏԱՐԿ

Այս ամսվա սկզբին տեղի ունեցավ Եվրոպական միության պատմական ընդլայնումը, որը լուրջ քայլ էր Եվրոպական մայրցամաքում անվտանգության և բարեկեցության ամրապնդման ուղղությամբ: ԵՄ-ի ընդլայնումը նշանակում է նաև, որ փոխվել են Միության արտաքին սահմանները: Մենք նոր հարևաններ ենք ձեռք բերել և՛ ավելի մոտեցել հին հարևաններին: Այս հանգամանքներն ստեղծել են և՛ հնարավորություններ, և՛ մարտահրավերներ: Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունն արձագանք է նորաստեղծ իրավիճակին: Այն նաև աջակցություն է Եվրոպական անվտանգության ռազմավարության նպատակների իրագործմանն ուղղված ջանքերին:

2003 թ. մարտին Հանձնաժողովը ներկայացրեց «Ընդլայնված Եվրոպա. նոր հարևանություն: Նոր շրջանակներ Արևելյան և Հարավային հարևանների հետ հարաբերություններում» խորագրով ուղերձը, որին նախորդել էր 2002 թ. օգոստոսին Բարձր ներկայացուցիչ պրն. Խավիեր Սոլանայի և Հանձնակատար Պատենի կողմից Խորհրդին ուղղված համատեղ նամակը:

2003 թ. հունիսին Խորհուրդը ողջունեց նշված ուղերձը՝ որպես լավ հիմք այդ պետությունների նկատմամբ մի շարք ոլորտներում քաղաքականությունն զննելու համար, սահմանեց ընդհանուր նպատակները և սկզբունքները, և նախանշեց հնարավոր խթանները: 2003թ. հունիսին Սալոնիկի Եվրոպական խորհուրդը հաստատեց Խորհրդի եզրահանգումները և անդրադարձավ նշված քաղաքականության տարբեր տարրերի մշակման ուղղությամբ Խորհրդի և Հանձնաժողովի կողմից ապագայում իրականացվելիք աշխատանքին:

2003 թ. հունիսին Հանձնաժողովը սեղանին դրեց «Հարևանության նոր գործիքի համար հարթվող ուղին» խորագրով ուղերձը և ստեղծեց Ընդլայնված Եվրոպայի Աշխատանքային խումբը և Ընդլայնված Եվրոպայի Միջժամայական խումբը: 2003 թ. հոկտեմբերին Խորհուրդը «հրավիրեց Հանձնաժողովին, որպեսզի վերջինս, անհրաժեշտության դեպքում՝ Բարձր ներկայացուցչի մասնակցությամբ, հունիսյան եզրահանգումների լույսի ներքո 2004 թ. տարեսկզբին ներկայացնի համապատասխան միջոցառումների ծրագրերի վերաբերյալ մանրակրկիտ առաջարկություններ, որպեսզի հնարավոր լինի 2004 թ. հունիսի դրությամբ այս խնդրին հետագա ընթացք տալ»: Խորհուրդը նաև ողջունեց հարևանության նոր գործիքի վերաբերյալ ուղերձը: 2003 թ. հոկտեմ-

բերին Եվրոպական Խորհուրդը ողջունեց տվյալ ուղղությամբ կատարված առաջընթացը և Խորհրդին ու Հանձնաժողովին կոչ արեց՝ շարունակելու աշխատանքները և ստանալու համապարփակ, հավասարակշիռ և համաչափ մոտեցում՝ ներառյալ ֆինանսական փաստաթուղթը:

Այդ ամենի հիման վրա Հանձնաժողովը մանրակրկիտ վերլուծության ենթարկեց այն բաղադրիչները, որոնք կարող են արտացոլվել տվյալ ծրագրի մեջ՝ թե՛ բովանդակության, թե՛ ընթացակարգերի առումով: Հանձնաժողովն առաջընթացի մասին երկու բանավոր հաշվետվություններ է ներկայացրել Խորհրդին՝ 2003 թ. հոկտեմբերին և 2004 թ. փետրվարին ու մասնակցել է Մշտական ներկայացուցիչների կոմիտեում և Խորհրդի համապատասխան աշխատանքային խմբերում անցկացված մանրակրկիտ քննարկումներին այն բաղադրիչների շուրջ, որոնք, հնարավոր է, ընդգրկվեն Արևելյան Եվրոպայի և Միջերկրածովյան տարածաշրջանի մի շարք պետությունների հետ համաձայնեցվելիք Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) Միջոցառումների ծրագրում: Նշված Միջոցառումների ծրագրերի՝ քաղաքական համագործակցության սերտացման և Միասնական արտաքին քաղաքականության ու Միասնական անվտանգության քաղաքականության վերաբերյալ բաղադրիչները մշակվել և համաձայնեցվել են Հանձնաժողովի և Բարձր ներկայացուցչի ծառայությունների կողմից:

Հանձնաժողովը բացատրական քննարկումներ է վարել Արևելյան Եվրոպայում և Հարավային Միջերկրածովյան տարածաշրջանի գործընկեր պետությունների հետ¹, որոնք ունեն Գործընկերության և համագործակցության գործող համաձայնագրեր կամ Ընկերակցության («Ասոցիացման») գործող համաձայնագրեր: Նշված քննարկումների շրջանակներում նրանք հաստատել են իրենց հետաքրքրվածությունը ԵՀՔ-ով և շարադրել իրենց տեսակետները Միջոցառումների ծրագրերում զետեղվելիք առաջնայնությունների վերաբերյալ: Ստադիություն կա գործընթացն աստիճանաբար ընդլայնելու և ներառելու այլ պետություններ, որոնք ներկայումս ընդգրկված են այս նախաձեռնության մեջ, և որոնց հետ համաձայնագրերը ստորագրման փուլից կանցնեն վավերացման փուլ:

Միևնույն ժամանակ, Հանձնաժողովը գնահատել է այդ պետու-

¹ Իսրայել, Հորդանան, Մոլդովա, Մարոկկո, Պաղեստինի Ինքնավարություն, Թուրքիա և Ուկրաինա:

յուններում առկա իրավիճակը, մասնավորապես, դրանց քաղաքական և տնտեսական համակարգերը և համագործակցությունը Եվրոպական միության հետ: Սույն Ուղերձը նախատեսված է Խորհրդին և Եվրոպական Խորհրդարանին ներկայացնելու այս աշխատանքի արդյունքները, և ուրվագծելու Եվրոպական հարևանության քաղաքականության իրագործման հետագա քայլերը:

Այս քաղաքականության մեկնարկից ի վեր ԵՄ-ն ընդգծել է, որ դա ԵՄ-ի և գործընկեր պետությունների միջև հարաբերությունների ամրապնդման միջոց է, որը տարբերվում է Եվրոպական միության Համաձայնագրի 49-րդ հոդվածով եվրոպական պետություններին ընծեռված հնարավորություններից: ԵՀՔ-ի նպատակն է ԵՄ-ի 2004 թ. ընդլայնման պտուղներից օգտվելու հնարավորություն ընծեռել հարևան պետություններին՝ ամրապնդելով բոլոր շահագրգիռ կողմերի կայունությունը, անվտանգությունը և բարեկեցությունը: Այն նախատեսված է կանխելու ընդլայնված ԵՄ-ի և վերջինիս հարևանների միջև նոր բաժանիչ գծերի առաջացումը, և ԵՄ-ի տարբեր աշխատանքներին մասնակցելու հնարավորություն ընծեռելու ընդլայնված ԵՄ-ի հարևաններին՝ քաղաքական, անվտանգության ոլորտում՝ տնտեսական և մշակութային համագործակցությունը սերտացնելու ճանապարհով:

Որպես մեթոդ՝ առաջարկվում է գործընկեր պետությունների հետ միասին մշակել որոշակի առաջնայություններ, որոնց իրագործումն այդ պետություններին ավելի կմերձեցնի Եվրոպական միությանը: Առաջնայությունները կարտացոլվեն փոխադարձաբար համաձայնեցվող Միջոցառումների ծրագրերի մեջ, որոնք կոնկրետ միջոցառումներ կնախատեսեն մի շարք կարևոր ոլորտներում. քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխումներ, առևտուր և ԵՄ-ի ներքին շուկաներում աստիճանաբար մասնակցություն ձեռք բերելու համար գործընկերների նախապատրաստման միջոցառումներ, արդարադատություն և ներքին գործեր, էներգետիկա, տրանսպորտ, տեղեկատվական հասարակություն, շրջակա միջավայր, հետազոտական աշխատանքներ և նորարարություն, սոցիալական քաղաքականություն և շփումներ մարդկանց միջև:

Հարևանների հետ արտոնյալ հարաբերությունները կառուցվելու են ընդհանուր արժեքների հետամուտ լինելու փոխադարձ պատրաստականության վրա այնպիսի սկզբունքային ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ իրավունքի գերիշխանությունը, բարենպաստ կառավարումը, մարդու իրավունքների, ներառյալ փոքրամասնությունների իրավունքների հարգումը, բարիդրացիական հարաբերությունների և շուկայական

տնտեսության ու կայուն զարգացման սկզբունքների խթանումը: Փորձ կարվի նաև հանձնառություններ ստանալ ԵՄ-ի արտաքին գործունեության որոշ կարևոր ոլորտներում, մասնավորապես, պայքարն ահաբեկչության և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման դեմ, ինչպես նաև միջազգային իրավունքի նորմերով առաջնորդվելը և հակամարտությունների կարգավորման հասնելուն ուղղված փորձերը:

Միջոցառումների ծրագրերի հիմքում դրված կլինեն որոշ ընդհանուր սկզբունքներ, սակայն՝ տարբերակմամբ, որպեսզի արտացոլվեն յուրաքանչյուր երկրի հետ ունեցած հարաբերությունների ընթացիկ վիճակը, տվյալ պետության կարիքները և կարողությունները, ինչպես նաև տվյալ պետության հետ ԵՄ-ի ունեցած ընդհանուր շահերը: Հարևանների հետ ԵՄ-ի հարաբերությունների սերտացման աստիճանը կախված կլինի նաև այն հանգամանքից, թե կողմերը որքանով են փաստացի հավատարիմ նշված ընդհանուր արժեքներին:

Համաձայնեցված առաջնայնությունների կատարման ուղղությամբ առաջընթացի մոնիտորինգ կիրականացվի Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերով կամ Ընկերակցության համաձայնագրերով նախատեսված մարմինների շրջանակներում: Հանձնաժողովը պարբերաբար հաշվետվություններ կներկայացնի ձեռք բերված առաջընթացի վերաբերյալ: Այս գնահատման հիման վրա ԵՄ-ն՝ գործընկեր պետությունների հետ միասին, կվերանայի Միջոցառումների ծրագրերի բովանդակությունը և կորոշի, թե ինչպես պետք է դրանք ճշգրտվեն և թարմացվեն: Նույն մոտեցման հիման վրա կարող են նաև որոշումներ կայացվել երկկողմ հարաբերությունների զարգացման հաջորդ քայլի, ներառյալ պայմանագրային մոր կապերի հնարավորության վերաբերյալ: Դրանք կարող են արտացոլվել Եվրոպական հարևանության համաձայնագրերի տեսքով, որոնց շրջանակները կսահմանվեն՝ հաշվի առնելով Միջոցառումների ծրագրերում սահմանված առաջնայնությունների կատարման ուղղությամբ առաջընթացը:

Միջոցառումների ծրագրերը կներկայացվեն Հանձնաժողովի կողմից, ընդ որում՝ Բարձր ներկայացուցչի մասնակցությամբ այնպիսի հարցերի վերաբերյալ, ինչպիսիք են՝ քաղաքական համագործակցությունը և CFSP-ն՝ համապատասխան պետությունների հետ բացատրական քննարկումներից հետո: Առաջարկվում է, որ դրանք հաստատվեն համապատասխան Համագործակցության կամ Ընկերակցության խորհուրդների կողմից: Եթե առաջարկվող Միջոցառումներից որևէ մեկի համար պահանջվեն իրավական գործողություններ կամ ֆորմալ բա-

նակցություններ, ապա Հանձնաժողովը կներկայացնի անհրաժեշտ առաջարկությունները կամ երաշխավորությունները:

Միջոցառումների ծրագրերի հիման վրա հնարավոր կլինի ծրագրել համապատասխան պետությունների ցուցաբերվելիք աջակցությունը: Առկա աղբյուրներից ստացվող աջակցությանն ապագայում կգումարվի Եվրոպական հարևանության գործիքով նախատեսվելիք օժանդակությունը: Սույն ուղերձում քննարկման է դրվում այդ գործիքի նախնական տարբերակ՝ ելնելով 2003 թ. հուլիսին Հանձնաժողովի ներկայացրած ուղերձից: Օժանդակության արդեն գոյություն ունեցող մեխանիզմների հիման վրա մշակվում են Հարևանության ծրագրեր: Հանձնաժողովը փորձում է հարևան պետություններին լրացուցիչ օժանդակություն ցուցաբերել այնպիսի գործիքներով, ինչպիսիք են՝ տեխնիկական աջակցությունը և «գույգերով» աշխատանքը (“twinning”): Բացի այդ, Հանձնաժողովն իրականացնում է ԵՄ ծրագրերի և գործակալությունների ուսումնասիրություն, որում հարևան պետությունների մասնակցությունը կարող է բխել ընդլայնված ԵՄ-ի և հարևան պետությունների շահերից:

ԵՄ-ին անմիջապես հարող հարևաններից ԵՄ-ի համար կարևոր գործընկեր է Ռուսաստանը: Ռուսաստանը և ԵՄ-ը միասին որոշել են ավելի կատարելագործել իրենց ռազմավարական գործընկերությունը՝ ստեղծելով չորս ընդհանուր տարածքներ (“spaces”), որոնք հստակեցվել են 2003 թ. մայիսին Սանկտ-Պետերբուրգի զագաթաժողովի շրջանակներում:

Բելառուսը և ԵՄ-ն ի վիճակի կլինեն պայմանագրային կապեր հաստատել այն ժամանակ, երբ Բելառուսում կայացած կլինի կառավարման ժողովրդավարական ձևը՝ ազատ և արդար ընտրությունների հիման վրա: Այդ պարագայում, հնարավոր կլինի Եվրոպական հարևանության քաղաքականության բոլոր օգուտները հասանելի դարձնել նաև Բելառուսին: Մինչ այդ, ԵՄ-ը կդիտարկի քաղաքացիական հասարակությանը ցուցաբերվող օժանդակությունը բարելավելու տարբեր եղանակներ, ինչպես նկարագրվում է ստորև:

ԵՄ-ն անհամբերությամբ սպասում է, թե երբ է Լիբիան մուտք գործելու Բարսելոնի գործընթաց՝ լիովին ընդունելով Բարսելոնի «ակի»-ն (“acquis”) և լուծելով առկա երկկողմ հիմնախնդիրները: Դա ուղի կհարթի բնականոն հարաբերությունների ձևավորման համար, որպեսզի Լիբիան կարողանա օգտվել Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունից:

Սույն ուղերձում տեղ են գտել երաշխավորություններ Եվրոպա-

կան հարևանության քաղաքականության մեջ Հարավային Կովկասի պետությունների ընդգրկման վերաբերյալ:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությամբ կատարելագործվեն ռեզիոնալ և ենթառեզիոնալ համագործակցության առկա ձևերը, և կստեղծվեն լուրջ հիմքեր դրանց հետագա զարգացման համար: ԵՅԶ-ի շնորհիվ հնարավոր կլինի ամրապնդել կայունությունը ու անվճռանգությունը, և նպաստել հակամարտությունների լուծմանն ուղղված ջանքերին: Սույն փաստաթուղթը պարունակում է երաշխավորություններ ռեզիոնալ համագործակցության և ինտեգրման խորացման վերաբերյալ՝ դրանք դիտարկելով որպես ընդլայնված ԵՄ-ի արտաքին սահմանների մոտակայքում ծագող որոշակի խնդիրներ լուծելու ուղիներ: Էլ ավելի զարգացնելով անդրսահմանային համագործակցության տարբեր ձևեր, ներգրավելով տեղական և տարածքային իշխանություններին, ինչպես նաև ոչ կառավարական դերակատարներին, ԵՄ-ը և վերջինիս գործընկերները կկարողանան միասին աշխատել՝ ԵՄ-ի 2004 թ. ընդլայնումից օգտվելու հնարավորություն ընձեռնելու համար սահմանամերձ տարածքներին: Հարավում, մասնավորապես, ԵՅԶ-ն կխրախուսի մասնակիցներին՝ ամեն կերպ օգտվելու Եվրա-Միջերկրածովյան գործընկերության (“Բարսելոնի գործընթաց”) ընձեռնած հնարավորություններից, կատարելագործելու ենթակառուցվածքների փոխկապակցվածությունը և ցանցերը, հատկապես էներգետիկայի ոլորտում, և զարգացնելու հարևանների հետ համագործակցության նոր ձևեր: ԵՅԶ-ն կնպաստի ռեզիոնալ ինտեգրման հետագա սերտացմանը՝ հիմնվելով Եվրա-Միջերկրածովյան գործընկերության ձեռքբերումների վրա, հատկապես առևտրի ոլորտում: Այն կնպաստի Միջերկրական ծովի ավազանում և Մերձավոր Արևելքում եվրոպական անվտանգության ռազմավարության նպատակների իրագործմանն ուղղված ջանքերին:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականության տեսլականը ներառում է պետությունների որոշակի շրջան, որոնք ունեն նույն հիմնարար արժեքները և նպատակները, ինչ ԵՄ-ը, և զնալով սերտացում են հարաբերությունները՝ համագործակցության մակարդակից անցնելով տնտեսական և քաղաքական լուրջ ինտեգրման: Դրանից մեծ օգուտներ կստանան բոլոր մասնակիցները, քանզի կամրապնդվեն կայունությունը, անվտանգությունը և բարեկեցությունը: Միջոցառումների ծրագրերը, որոնք պետք է մշակվեն սույն Ուղերձում զետեղված

սկզբունքների հիման վրա, առաջին լուրջ քայլն են նշված տեսլականի իրագործման ուղղությամբ: Միջոցառումների ծրագրերում կսահմանվի հաջորդ երեքից հինգ տարիների ընթացքը: Հաջորդ քայլը կլինի Եվրոպական հարևանության համաձայնագրերի բանակցումը, որոնք Միջոցառումների ծրագրերի առաջնայնությունների կատարումից հետո կգբաղեցնեն ներկա սերնդի երկկողմ համաձայնագրերի տեղը: Այս ուղղությամբ կատարված առաջընթացը ԵՄ-ին և վերջինիս գործընկերներին հնարավորություն կտա համաձայնեցնելու մոտակա տարիների հարաբերությունների հետագա սերտացման երկարաժամկետ նպատակները:

Հանձնաժողովը կոչ է անում խորհրդին՝ դիտարկելու սույն Ուղերձում տեղ գտած մոտեցումները և հանգելու որոշ եզրակացությունների այն մասին, թե ինչպես պետք է այս նախաձեռնությունն իրականացվի՝ մինևույն ժամանակ անդրադառնալով պոտենցիալ Միջոցառումների ծրագրերի բովանդակությանը և այն պետությունների առանձնահատկություններին, որոնց հետ միասին կազմվելու են Միջոցառումների ծրագրերը՝ մտապահելով միասնական արժեքներին հավատարիմ մնալու գաղափարը: Դրա հիման վրա Հանձնաժողովը, Նախագահության և Բարձր ներկայացուցչի մասնակցությամբ, պատրաստ է ավարտին հասցնելու բացատրական քննարկումները նախանշված պետությունների հետ և ներկայացնելու Միջոցառումների ծրագրերի նախագծեր: Հանձնաժողովն առաջարկում է, որ նշված Միջոցառումների ծրագրերը հաստատվեն Հանագործակցության կամ Ընկերակցության համապատասխան խորհուրդների կողմից: Բացի այդ, Հանձնաժողովը պատրաստ է սկսել նախապատրաստական աշխատանքներ սույն Ուղերձում նշված որոշ այլ պետությունների հետ, որոնց նկատմամբ տարածվում է այս նախաձեռնությունը:

ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ

Հարևանության քաղաքականությունն՝ աշխարհում ներդաշնակորեն և արդյունավետորեն գործող Եվրոպական միության համար

Հարևանության համապարփակ քաղաքականությունը, որում արտացոլված կլինեն Միության առկա կառուցվածքի բոլոր երեք «հեռասյունների» համապատասխան բաղադրիչներ, հարևան պետություններին հնարավորություն կտա՝ կայունության, անվտանգության և բարեկեցության իմաստով օգտվելու ԵՄ-ի ընդլայնման օգուտներից: Դա արտացոլվել է Եվրոպական միության Սահմանադրական համաձայնագրի ընդունման նախապատրաստական աշխատանքների շրջանակներում: Հարևանության քաղաքականության կարևորությունն ընդգրծված է նաև Եվրոպական անվտանգության ռազմավարության մեջ, որը Եվրոպական խորհրդի կողմից հաստատվել է 2003 թ. դեկտեմբերին, և որում նշվում է, որ ԵՄ-ի խնդիրն է «առանձնահատուկ նպաստ բերել մեզ անմիջապես հարող հարևան պետություններում կայունության և բարենպաստ կառավարման ապահովմանը [և] աջակցել, որպեսզի Եվրոպական միությունից դեպի արևելք և Միջերկրական ծովի սահմանների երկայնքով բարենպաստ կերպով կառավարվող պետությունների շրջան լինի, որոնց հետ մենք կունենանք սերտ և համագործակցային հարաբերություններ»:

ԵԶԶ-ն նախատեսված է այնպես, որպեսզի ընդլայնումից հետո նոր զարկ տա ԵՄ-ի հարևանների հետ համագործակցությանը: Գործընկեր պետությունների հետ հարաբերությունները բովանդակային առումով կհարստացվեն՝ հավուր պատշաճին օգտվելով նոր անդամ պետություններում և թեկնածու պետություններում քաղաքական և տնտեսական անցման, ինչպես նաև տնտեսական զարգացման և արդիականացման գործընթացին աջակցելու ընթացքում ձեռք բերված փորձից:

ԵԶԶ-ն պետք է վերահաստատի այն հանգամանքը, որ ԵՄ-ը սատար է կանգնում ռեգիոնալ հակամարտությունների կարգավորման խթանմանը: ԵԶԶ-ն նաև կարող է օգնել, որպեսզի Միությունն իրագործի իր նպատակներն Արդարադատության և Ներքին գործերի ոլորտներում, հատկապես կազմակերպված հանցավորության և կոռուպցիայի, փողերի լվացման և թրաֆիկինգի բոլոր ձևերի դեմ պայքարում, ինչպես նաև միգրացիայի հետ կապված խնդիրների առնչությամբ: ԵՄ-ի և վերջինիս գործընկերների համար կարևոր է՝ ձգտել իրենց համա-

գործակցության տարբեր ոլորտներում՝ առավելագույնի հասցնելու փոխլրացման և սիներգիայի աստիճանը:

ԵՄ-ը և Ռուսաստանը որոշել են իրենց ռազմավարական գործընկերությունը սերտացնել՝ ստեղծելով չորս ընդհանուր «տարածքներ», որոնք համաձայնեցվել են 2003 թ. մայիսին Սանկտ-Պետերբուրգի գագաթնաժողովի ընթացքում²: Ռուսաստանը և ընդլայնված Եվրոպական միությունը միմյանց հարևանության մաս են կազմում: Մեր ընդհանուր շահերից է բխում՝ ԵՅԶ-ի որոշակի տարրերի հիման վրա հարստացնելու ընդհանուր տարածքների ուղղությամբ տարվող աշխատանքը, հատկապես անդրսահմանային և ենթառեգիոնալ համագործակցության ոլորտներում: ԵՄ-ին և Ռուսաստանին անհրաժեշտ է աշխատել միասին՝ որպես հարևաններ, ընդհանուր խնդիրների ուղղությամբ: Հանձնաժողովը խորհուրդ է տալիս Ռուսաստանին օժանդակություն ցուցաբերել առաջարկվող Եվրոպական հարևանության գործիքով նախատեսված ռազմավարական գործընկերության համապատասխան մասերի կատարման համար՝ ի լրումն ներկայումս ցուցաբերվող օժանդակության տեսակների:

Ինչ վերաբերում է Միջերկրական ծովի ավազանի երկրներին, ապա ԵՅԶ-ն նպաստելու է Միջերկրական ծովի ավազանում և Մերձավոր Արևելքում Ռազմավարական գործընկերության նպատակների իրագործմանը: Միջերկրական ծովի ավազանի պետությունների հետ Ռազմավարական գործընկերությունը պետք է հիմնվի ԵՅԶ-ի իրագործման վրա: ԵՅԶ-ն իր հերթին իրագործվելու է Բարսելոնի գործընթացի և յուրաքանչյուր գործընկեր պետության հետ կնքվող Ընկերակցության համաձայնագրերի միջոցով:

ԵՅԶ-ի իրագործման շրջանակներում հույժ կարևոր է, որպեսզի կառույցները և անդամ պետությունները գործեն փոխհամաձայնեցված և միասնական կարգով:

² Դրանք են՝ ընդհանուր տնտեսական տարածք (ներառյալ շրջակա միջավայրի պահպանություն և էներգետիկա), ազատության, անվտանգության և արդարադատության ընդհանուր տարածք, արտաքին անվտանգության ոլորտում համագործակցության տարածք, ինչպես նաև գիտահետազոտական աշխատանքի և կրթության, ներառյալ մշակույթի ընդհանուր տարածք: Էներգետիկայի ոլորտում ԵՄ-Ռուսաստան երկխոսությունն ընդհանուր հարաբերությունների կարևոր բաղադրիչ է:

Աշխարհագրական ծածկույթը

ԵՅԶ-ն ուղղված է ԵՄ-ի ներկայիս հարևաններին և այն հարևան պետություններին, որոնք ընդլայնման արդյունքում ավելի են մոտեցել ԵՄ-ին: Եվրոպայում դա վերաբերում է Ռուսաստանին, Ուկրաինային, Բելառուսին և Մոլդովային: ԵՄ-ն և Ռուսաստանը որոշել են էլ ավելի խորացնել իրենց ռազմավարական գործընկերությունը՝ ստեղծելով չորս ընդհանուր տարածքներ (“spaces”), որոնք հստակեցվել են 2003 թ. մայիսին Սանկտ-Պետերբուրգի գագաթնաժողովի շրջանակներում³: Միջերկրական ծովի տարածաշրջանում ԵՅԶ-ն տարածվում է ԵՄ անդամ չհանդիսացող և Եվրա-Միջերկրածովյան գործընկերության (Բարսելոնի գործընթացի) մեջ ներառված բոլոր պետությունների նկատմամբ, բացառությամբ Թուրքիայի⁴, որը ձգտում է ԵՄ-ի հետ իր հարաբերությունները կազմակերպել անդամակցությանը նախորդող գործընթացի տեսքով: Հանձնաժողովը խորհուրդ է տալիս ԵՅԶ-ի շրջանակներում ներառել նաև Հայաստանը, Ադրբեջանը և Վրաստանը⁵:

Հնարավոր Միջոցառումների ծրագրերում ներառման համար որոշակի բաղադրիչներ ընտրելու նպատակով սկսվել են բացատրական քննարկումներ այն գործընկերների հետ, որոնք ներկայումս ունեն գործող Գործընկերության և Ընկերակցության (համագործակցության) համաձայնագրեր⁶: Այդ պետություններում առկա ընթացիկ իրավիճակի և ԵՄ-ի հետ նրանց հարաբերությունների մասին հաշվետվությունները կցված են սույն Ուղերձին:

Մյուս հարևանների հետ Միջոցառումների ծրագրերի մշակումը պետք է սկսվի այն ժամանակ, երբ արդեն ներկայացված կլինեն ներկայումս նախապատրաստման մեջ գտնվողները: Հանձնաժողովն առաջարկում է 2004 թ. երկրորդ կեսից սկսել Միջերկրական ծովի տարածաշրջանի այն պետությունների հետ Միջոցառումների ծրագրեր կազմելու հնարավորության ուսումնասիրությունը, որոնք վավերացրել են Ընկերակցության համաձայնագրերը, այսինքն՝ Եգիպտոսի և Լիբանանի

³ Համեմատության համար տես Հանձնաժողովի վերջին ուղերձը Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների վերաբերյալ՝ COM(2004) 106, 9 2004 թ. փետրվար, ինչպես նաև Խորհրդի 2004 թ. փետրվարի 24-ի եզրակացությունը:

⁴ Ալժիր, Եգիպտոս, Իսրայել, Հորդանան, Լիբանան, Լիբիա, Մարոկկո, Սիրիա, Թունիս, ինչպես նաև Պաղեստինյան ինքնավարություն:

⁵ Տես ստորև՝ 3-րդ բաժինը:

⁶ Իսրայել, Հորդանան, Մոլդովա, Մարոկկո, Պաղեստինի Ինքնավարություն, Թունիս և Ուկրաինա:

հետ: Այս տարածաշրջանում գտնվող այլ պետությունների հետ բացատրական աշխատանքները կարող են սկիզբ առնել այն ժամանակ, երբ դրանց՝ ԵՄ-ի հետ պայմանագրային կապերի հեռանկարը, հասած կլինի նման մակարդակի: Նախագահությունը և Քարտուղարությունը լիարժեքորեն ներգրավված կլինեն այս գործընթացին, և լրացուցիչ Միջոցառումների ծրագրերի ժամկետների և բովանդակության վերաբերյալ խորհրդակցություններ կանցկացվեն Անդամ պետությունների հետ:

ԵԶՔ-ն և ներկայումս առկա գործիքները

ԵՄ-ի և ԵԶՔ-ին մասնակից պետությունների մեծ մասի հարաբերություններն արդեն հասել են զարգացման բարձր աստիճանի: Արևելյան Եվրոպայում պայմանագրային հարաբերությունների հիմքը Գործընկերության և ընկերակցության համաձայնագրերն են: Միջերկրական ծովի տարածաշրջանում Եվրա-Միջերկրածովյան գործընկերությունը («Բարսելոնի գործընթաց») համագործակցության ռեգիոնալ մեխանիզմ է, որը համալրվում է Ընկերակցության համաձայնագրերի ցանցով:

Նշված համաձայնագրերը թույլ են տալիս զարգացնել համագործակցությունը և տնտեսական ինտեգրումը մի շարք տարբեր ոլորտներում: Դրանց ողջ ներուժը դեռ չի օգտագործվել: ԵԶՔ-ն ուղի է հարթում հստակորեն սահմանված մի շարք ոլորտներում համագործակցությունը խորացնելու համար, որը սկզբում ԵՄ-ին և վերջինիս գործընկերներին թույլ կտա լիովին օգտվելու առկա կառույցներից: Այս առումով, Միջոցառումների ծրագրերով կսահմանվեն մոտակա տարիներին լուծվելիք հիմնական առաջնայնությունները: Առաջընթացի սերտ մոնիտորինգ կիրականացվի համաձայնագրերի հիման վրա ստեղծված հանձնաժողովներում և ենթահանձնաժողովներում, ինչպես նաև երկխոսության համապատասխան կառույցներում: Այս առաջնայնությունների սահմանումը և կատարումը կարևոր առաջին քայլերը կլինեն Հանձնաժողովի 2003 թ. մարտի ուղերձով նախատեսված հավակնոտ նպատակների իրագործման ուղղությամբ:

Համատեղ «սեփականություն»

ԵԶՔ-ն առաջարկ է, որը ԵՄ-ն առաջադրել է իր գործընկերներին, որին նրանք արձագանքել են զգալի հետաքրքրությամբ և ակտիվությամբ: Շատ կարևոր է գործընթացի համատեղ «սեփականությունը»՝

ընդհանուր արժեքների և ընդհանուր շահերի գիտակցության հիման վրա: ԵՄ-ն չի փորձում իր գործընկերներին պարտադրել առաջնայնություններ կամ նախապայմաններ: Միջոցառումների ծրագրերի հաջողությունը կախված կլինի մի շարք առաջնահերթ խնդիրների լուծման առումով ընդհանուր շահերի հստակ գիտակցումից: Խոսք անգամ չի կարող գնալ նախապես սահմանված որոշակի առաջնայնություններ գործընկերներին պարտադրելու մասին: Դրանք սահմանվելու են փոխադարձ համաձայնությամբ և, հետևաբար, տարբեր են լինելու յուրաքանչյուր պետության համար: Նշված ծրագրերի հաստատումը գոյություն ունեցող ամենաբարձր մակարդակի համաձայնագրերով լրացուցիչ կշիռ կհաղորդի փոխհամաձայնեցված առաջնահերթ միջոցառումներին:

Յուրաքանչյուր գործընկեր պետության հետ ԵՄ-ի հարաբերությունների հավակնությունները և զարգացման տեմպը կախված կլինեն ընդհանուր արժեքներին այդ պետության նվիրվածության աստիճանից, ինչպես նաև փոխհամաձայնեցված առաջնայնություններ կատարելու՝ այդ պետության կամքից և կարողությունից:

Տարբերակում

Միջոցառումների ծրագրերի համար որպես ելակետ ծառայում են ընդհանուր որոշակի հիմնախնդիրներ, որոնք համահունչ են ԵՀՔ-ի նպատակներին: Դրանք ներկայացված են ստորև՝ 4-րդ բաժնում: Այնուհանդերձ, Միջոցառումների ծրագրի և յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ համաձայնեցված առաջնայնությունների մշակումը կախված կլինի կոնկրետ այդ պետության իրավիճակի առանձնահատկություններից: Դրանք տարբերվում են, մասնավորապես, աշխարհագրական դիրքի, քաղաքական և տնտեսական իրավիճակի, Եվրոպական միության և հարևան պետությունների հետ հարաբերությունների, համապատասխան դեպքերում՝ բարեփոխումների ծրագրերի, կարիքների և կարողությունների, ինչպես նաև ԵՀՔ-ի համատեքստում՝ շահերի ընկալման առումներով: Այսպիսով, յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ Միջոցառումների ծրագրերը տարբերակված են լինելու:

Միևնույն ժամանակ, տարբերակումը պետք է հիմնված լինի ընդհանուր արժեքներին նվիրված լինելու վրա և համատեղելի լինի ողջամիտ ռեգիոնալ մոտեցման հետ, հատկապես այն դեպքերում, երբ ռեգիոնալ համագործակցության խորացումը կարող է ակնհայտորեն որոշակի օգուտներ տալ:

Հավելյալ արժեքը

ԵՅՔ-ն հավելյալ արժեք է ստեղծում թե՛ գործընկեր պետությունների, թե՛ ԵՄ-ի համար, որն առկա համագործակցությունից ավելի հեռուն է գնում: Հավելյալ արժեքը դրսևորվում է մի քանի առումներով.

1. ԵՅՔ-ն առաջարկում է հարևանության նկատմամբ ԵՄ-ի քաղաքականությունն առավել կատարելագործելու և նպատակասլաց դարձնելու միջոցներ՝ միախմբելով Միության և Անդամ պետությունների տրամադրության տակ եղած հիմնական գործիքները: Դա նպաստելու է ԵՄ-ի արտաքին քաղաքականության նպատակների հետագա խթանմանը և օժանդակությանը:
2. ԵՅՔ-ի իրագործումն իր հետ բերում է համագործակցությունից ավելի հեռուն՝ դեպի զգալի չափի ինտեգրման գնալու հեռանկարը, որը ներկայացված է 2003 թ. մարտի ուղերձում, ներառյալ ԵՄ-ի ներքին շուկայում գործընկեր պետությունների մասնակցության տեսքով: Ավելին, այն խուսափելու է մեկուսացման տպավորություն թողնելուց, որը կարող էր հակառակ պարագայում ծագել ընդլայնման հետևանքով և տալու է իր ընձեռած օգուտները քաղելու հնարավորություն: ԵՅՔ-ում սահմանվելու են կարևոր ոլորտներում ԵՄ-ի քաղաքականությունների և ծրագրերի գործընկեր պետությունների մասնակցությունն աստիճանաբար ակտիվացնելու ուղիները և միջոցները:
3. ԵՅՔ-ն զարգացնելու և ավելի արդյունավետ է դարձնելու գործընկեր պետությունների հետ քաղաքական համագործակցության շրջանակները և աստիճանը:
4. ԵՅՔ-ն խրախուսելու է այն բարեփոխումները, որոնք օգուտներ կբերեն տնտեսական և սոցիալական զարգացման իմաստով: Տնտեսական օրենսդրության զուգամիտումը, գործընկեր տնտեսությունների բացումը միմյանց առջև և առևտրի արգելքների նվազեցման շարունակումը կնպաստեն ներդրումների և աճի տեսլիկի ավելացմանն ու գործազրկության կրճատմանը:
5. ԵՅՔ-ն խթաններ կնախատեսի երկկողմ հարաբերություններում առկա խնդիրների լուծման համար: Խնդիրները յուրաքանչյուր պետության պարագայում տարբեր են:

6. Միջոցառումների ծրագրերով նախատեսվելու են առաջնայնությունները և առկա համաձայնագրերի կատարման ուղղութիւնները: Դրանք ներառելու են համաձայնագրերով նախատեսված տարբեր ոլորտներում ԵՄ-ի և համապատասխան պետության համար կարևոր «կատարողական ցուցանիշներ»:
7. Հանձնաժողովն առաջարկելու է 2007 թ. ներդնել նոր ֆինանսական գործիք՝ Եվրոպական հարևանության գործիքը (“European Neighbourhood Instrument”), որը կանդրադառնա համագործակցության կոնկրետ ոլորտների, մասնավորապես՝ անդրսահմանային համագործակցությանը, ի լրումն առկա գործիքներով կամ դրանց փոխարեն ներդրվելիք նոր գործիքներով նախատեսվող ոլորտների: ԵՀՔ-ի բոլոր գործընկերներն իրավասու կլինեն այս գործիքի շրջանակներում ստանալու օժանդակություն: Մինչդեռ, 2004-2006 թթ. ժամանակահատվածում հարևանության ծրագրերն արժեք կհավելեն անդրսահմանային, անդրազգային և ռեգիոնալ համագործակցությանը:
8. Հանձնաժողովն առաջարկել է ներկայումս առկա կամ ապագայում նախատեսվելիք գումարների մեծությունն էապես ավելացնել նոր ֆինանսական ծրագրերի շրջանակներում՝ ԵՄ-ի կամ ԵՀՔ-ով սահմանված առաջնայնություններին համահունչ:
9. Հանձնաժողովն ուսումնասիրում է Համայնքի որոշ ծրագրեր աստիճանաբար բացելու և մշակութային, կրթական, բնապահպանական, տեխնիկական և գիտական կապերը սերտացնելու հնարավորությունները:
10. ԵՀՔ-ն ցուցաբերելու է օժանդակություն, ներառյալ տեխնիկական աջակցություն և «զույգերով» աշխատանք այն գործընկերներին, որոնք ցանկանում են ապահովել ԵՄ-ի նորմերի և չափանիշների կատարումը:
11. Նոր պայմանագրային կապերը՝ Եվրոպական հարևանության համաձայնագրերի տեսքով, որոնց շրջանակները սահմանվելու են Հանձնաժողովի կողմից իրականացվող՝ Միջոցառումների ծրագրերով նախատեսված առաջնայնությունների կատարման ուղղությամբ առաջընթացի գնահատման հիման վրա:

Միասին վերցված՝ այս խթանները լուրջ հավելյալ արժեք են ստեղծում մասնակից պետությունների համար: Երբ մոնիտորինգի

գործընթացը վկայում է սահմանված առաջնայնությունների կատարման ուղղությամբ լուրջ առաջընթացի մասին, խթանները կարող են վերանայվել՝ նպատակ ունենալով լրացուցիչ քայլեր կատարել ներքին շուկայի և այլ կարևոր ոլորտներում ԵՄ-ի քաղաքականության հետ ինտեգրումը խորացնելու ուղղությամբ: Սա դիմամիկ գործընթաց է, որում առաջին կարևոր քայլերը Միջոցառումների ծրագրերն են:

Միջոցառումների առաջնայնությունները

Միջոցառումների ծրագրերն անդրադառնալու են երկու ընդհանուր ոլորտների. նախևառաջ, հանձնառություններ կոնկրետ միջոցառումների գծով, որոնք հաստատում կամ վերահաստատում են նվիրվածությունն արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտներում փոխադարձ ընդհանրություններ կայացնող որոշակի արժեքների և նպատակների, և երկրորդը՝ հանձնառություններն այնպիսի միջոցառումների նկատմամբ, որոնց շնորհիվ գործընկեր պետություններն ավելի կմերձենան ԵՄ-ին մի շարք առաջնահերթ ոլորտներում: Միջոցառումների առաջնայնությունները պետք է հնարավորին չափ ստույգ լինեն՝ կախված կոնկրետ խնդրի բնույթից և այդ կերպ կհամդիսանան համեմատական ցուցանիշներ, որոնց կատարումը հնարավոր կլինի մոնիտորինգի և գնահատման ենթարկել: Գործընկերները կարող են, օրինակ, տեղաշարժ կատարել ապրանքների ազատ շրջանառության ուղղությամբ՝ քայլեր ձեռնարկելով Միջոցառումների ծրագրերում նշված կոնկրետ տեխնիկական խոչընդոտները վերացնելու ուղղությամբ:

Միջոցառումների ծրագրերով նախատեսվելու են կոնկրետ միջոցառումներ սահմանափակ թվով ոլորտներում, որոնք անհրաժեշտ կլինի կատարել՝ որպես առանձնահատուկ կարևորության առաջնայնություններ, ինչպես նաև միջոցառումներ ավելի մեծ թվով ոլորտներում՝ գործող երկկողմ համաձայնագրերի շրջանակների համաձայն: Տարբեր առաջնայնություններ լուծելու համար կսահմանվեն հստակ ժամկետներ:

Մոնիտորինգ

Մոնիտորինգը տեղի կունենա Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերով կամ Ընկերակցության համաձայնագրերով նախատեսված մարմինների շրջանակներում: Դրանց առավելությունն այն է, որ դրանցում միասին աշխատում են գործընկեր պետու-

յունների, անդամ պետությունների, Եվրոպական համձնաժողովի և Խորհրդի քարտուղարության ներկայացուցիչներ: Նման միջավայրում իրականացվող մոնիտորինգը կնպաստի, որպեսզի աշխատանքները և խնդիրները դիտարկվեն որպես ընդհանուր «սեփականություն»: Այս համատեղ մոնիտորինգի իրականացման համար գործընկեր պետություններից կպահանջվեն մանրակրկիտ տեղեկություններ: Մոնիտորինգի համար առանձնապես օգտակար կլինեն ենթահամձնաժողովները, որոնց ուշադրությունը կենտրոնացած կլինի կոնկրետ խնդիրների վրա, տնտեսական երկխոսության գործընթացներին զուգահեռ:

Հանձնաժողովը պարբերաբար կազմելու է առաջընթացի մասին հաշվետվություններ՝ անդրադառնալով նաև լրացուցիչ ուշադրության կարիք ունեցող ոլորտներին՝ հաշվի առնելով գործընկեր պետության իշխանությունների տված գնահատականները: Միջոցառումների ծրագրերը վերանայվելու են, և դրանք հնարավոր կլինի ճշգրտել՝ կախված առաջնահերթ միջոցառումների կատարման ուղղությամբ փաստացի առաջընթացից: Առաջարկվում է, որպեսզի միջոցառումների ծրագրի հաստատումից երկու տարի անց Հանձնաժողովը՝ Բարձր ներկայացուցչի մասնակցությամբ, պատրաստի «միջանկյալ» հաշվետվություն քաղաքական համագործակցությանը և CFSP-ին առնչվող խնդիրների վերաբերյալ, ինչպես նաև մեկ այլ հաշվետվություն երեք տարվա ընթացքում: Նշված հաշվետվությունների հիման վրա Խորհուրդը կարող է որոշել յուրաքանչյուր գործընկեր պետության հետ պայմանագրային հարաբերություններում ձեռնարկվելիք հետագա քայլերը: Դրանք կարող են լինել Եվրոպական հարևանության համաձայնագրերի տեսքով, որոնց շրջանակները սահմանվելու են՝ հաշվի առնելով Միջոցառումների ծրագրերում նախանշված առաջնայնությունների կատարման ուղղությամբ առաջընթացը:

ՀԱՐԵՎԱՆ ԱՅԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս բաժնում Հանձնաժողովն անդրադառնում է ընդլայնված ԵՄ-ին մոտ գտնվող որոշ այլ պետություններում տիրող իրավիճակին:

Հարավային Կովկաս

Եվրոպական միությունը լրջորեն հետաքրքրված է Հարավային Կովկասի կայունությամբ և զարգացմամբ: Եվրոպական անվտանգության ռազմավարության մեջ, որը 2003 թ. դեկտեմբերին ընդունվել է Եվրոպական խորհրդի կողմից, Հարավային Կովկասը հստակորեն նշվում է այն ռեգիոնների շարքում, որոնց նկատմամբ ԵՄ-ը պետք է դրսևորի «ավելի լուրջ և ավելի ակտիվ հետաքրքրություն»:

Եվրոպական հանձնաժողովը, խորհրդակցելով Բարձր ներկայացուցչի հետ և հաշվի առնելով ԵՄ-ի Հատուկ ներկայացուցչի առաջարկները, ինչպես նաև Եվրոպական խորհրդարանի արտահայտած տեսակետը⁷, խորհուրդ է տալիս, որպեսզի խորհուրդը որոշում կայացնի՝ Հայաստանը, Ադրբեջանը և Վրաստանն ընդգրկելու Եվրոպական հարևանության քաղաքականության մեջ: Այս պետություններից յուրաքանչյուրին անհրաժեշտ է ընձեռել հավասար հնարավորություն՝ այս շրջանակներում զարգացնելու կապերը ԵՄ-ի հետ:

ԵՄ-ն պետք է դիտարկի ապագայում այս պետությունների հետ Միջոցառումների ծրագրեր մշակելու հնարավորությունը՝ ըստ յուրաքանչյուր պետության արժանիքների: Հաշվի առնելով այս մոտեցումը՝ Հանձնաժողովը խորհրդին գեկույց է ներկայացնելու ժողովրդավարության, իրավունքի գերիշխանության և մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի ամրապնդման ուղղությամբ պետություններից յուրաքանչյուրի արձանագրած առաջընթացի վերաբերյալ:

ԵՄ-ը ցանկանում է, որպեսզի ժողովրդավարության, իրավունքի գերիշխանության, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի և շուկայական տնտեսության կայացման ուղղությամբ առաջընթացի առումներով նվիրվածությունը և հանձնառությունը վերահաստատված, արժանահավատ և անխափան լինեն: Այս ընդհանուր արժեքներն ընկած են նաև Եվրոպայի խորհրդում և ԵԱՀԿ-ում Հայաստանի,

⁷ Հանձնառության համար տե՛ս խորհրդարանի 2004 թ. փետրվարի 26-ի բանաձևը՝ «ԵՄ-ի քաղաքականությունը Հարավային Կովկասի նկատմամբ»:

Ադրբեջանի և Վրաստանի անդամակցության հիմքում: Անհրաժեշտ է ավելացնել տարածաշրջանում առկա հակամարտությունների կարգավորմանը և բարիդրացիական հարաբերությունների հաստատմանը նպաստելու ուղղությամբ ներդրվող ջանքերը: Երեք պետություններից յուրաքանչյուրը պետք է կոնկրետ առաջընթաց քայլեր կատարի՝ յուրաքանչյուրն իր Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի իրագործման ուղղությամբ հետագա առաջընթաց ապահովելու և, մասնավորապես, իրավունքի գերիշխանությունն ամրապնդելու և հակամարտությունների կարգավորումը խթանելու նպատակներով: ԵՋԶ-ում պետք է վերահաստատվի ԵՄ-ի հանձնառությունը՝ նպաստելու այս խնդիրների լուծմանը:

ԵՄ-ի հետ համագործակցության հետագա ամրապնդմանը նախապատրաստվելու գործընթացում Հայաստանին, Ադրբեջանին և Վրաստանին օգնելու հարցում ԵՄ-ը պատրաստ է բարեփոխումների իրականացման ոլորտում օժանդակել վստահելի, կոնկրետ և շարունակական ջանքերի իրագործմանը, հատկապես վերոհիշյալ առաջնահերթ ոլորտներում՝ այդ նպատակով ցուցաբերելով լրացուցիչ աջակցություն: Անհրաժեշտ է նաև սերտացնել համագործակցությունն էներգետիկայի ոլորտում, քանի որ Հարավային Կովկասը կարևոր ռեզիոն է թե՛ արտադրության (Կասպից ծովի ավազան), թե՛ տարանցիկ հաղորդակցության առումներով:

Բելառուս

Ընդլայնված Եվրոպայի վերաբերյալ Հանձնաժողովի 2003 թ. մարտի Ուղերձում նշվում է, որ «ԵՄ-ը պետք է փորձի ազատ և արդար ընտրությունների համար անհրաժեշտ նախապայմաններ ստեղծելու նպատակ հետապնդող՝ չափման ենթակա աստիճանական գործընթացի մեջ ներգրավել Բելառուսը և, երբ դա կապահովվի, Բելառուսն ինտեգրել հարևանության քաղաքականությանը՝ չվտանգելով ընդհանուր արժեքների և ժողովրդավարական արժեքների ուղղությամբ ԵՄ-ի հանձնառությունը»:

Բելառուսի առնչությամբ ԵՄ-ի երկարաժամկետ նպատակն է, որպեսզի Բելառուսը լինի ժողովրդավարական, կայուն, հուսալի և գնալով ավելի բարեկեցիկ գործընկեր, որի հետ ընդլայնված ԵՄ-ը կունենա ոչ միայն ընդհանուր սահմաններ, այլ նաև՝ ընդհանուր արժեքների հիման վրա կառուցված ընդհանուր օրակարգ:

ԵՄ-ը ԵՋԶ-ի միջոցով վերահաստատելու է Բելառուսում ժողովրդ-

դավարական զարգացմանն օժանդակելու՝ իր հանձնառության պահպանումը: Բելառուսի համար հնարավոր կլինի լիարժեքորեն օգտվել ԵՅԶ-ից այն ժամանակ, երբ տեղի ունենան հիմնարար քաղաքական և տնտեսական բարեփոխումներ:

Երկայուն, սակայն, Բելառուսում առկա է ինքնիշխանական (ավտորիտար) համակարգը: 1996 թվականից ի վեր ընտրությունները չեն համապատասխանել միջազգային ժողովրդավարական չափանիշներին, և բացակայում են ժողովրդավարական կառույցները: Նման իրավիճակում դեռևս հնարավոր չէ ԵՅԶ-ով նախատեսվող բոլոր հնարավորությունները հասանելի դարձնել Բելառուսին:

ԵՄ-ն օժանդակելու է աշնանը ժողովրդավարական խորհրդարանական ընտրությունների անցկացմանը՝ աշխատանքը համակարգելով ԵԱՀԿ-ի և Եվրոպայի խորհրդի հետ, ինչպես նաև՝ բարձրացնելով իրազեկությունն այն մասին, թե ԵՄ-ի քաղաքականությունը և աջակցությունն ինչպես կարող է օգտակար լինել Բելառուսի քաղաքացիների համար: Բացի այդ, ԵՄ-ը հաստատելու է, որ հիմնարար բարեփոխումների իրականացման պարագայում հնարավոր կդառնա ավելի սերտ հարաբերություններ ունենալու հեռանկարը, ներառյալ հարաբերությունները ԵՅԶ-ի շրջանակներում: Դա տեսանելի ազդակ կհաղորդի Բելառուսի բնակչությանը՝ նրանց ներկայացնելով քաղաքացիական հասարակությանը և ժողովրդավարացմանը, ռեզիդնալ և մարդասիրական համագործակցությանը, հարևանության ծրագրերին և սահմանամերձ շրջանների միջև ուղևորությունների հեշտացմանն օժանդակելու համար առկա հնարավորությունները:

Եթե Բելառուսում ժողովրդավարացման առումով տեղի ունենան լուրջ դրական տեղաշարժեր, ապա հնարավոր կլինի քաղաքական մակարդակով ավելի ակտիվորեն ներգրավել Բելառուսի իշխանություններին: Հնարավոր կլինի սերտացնել շփումները տեխնիկական մակարդակով պաշտոնատար անձանց միջև և վերսկսել հանդիպումները բարձր մակարդակով, օրինակ՝ Ռեզիդնալ տնօրենների եռյակի («տրոյյակ») շրջանակներում: Կոփտարկվի Բելառուսի քաղաքացիների համար ուղևորությունների հեշտացման խնդիրը՝ ԵՄ-ի աջակցության ծրագրերի միջոցով ժողովուրդների միջև շփումներին օժանդակելուն զուգահեռ:

Հանձնաժողովը նաև առաջարկում է Բելառուսին՝ ԵՄ-ի աջակցությունը խորացնել քաղաքացիական հասարակությանն ավելի մեծ ուշադրություն դարձնելու առումով: Ավելի շատ բան կարելի է անել խորհրդի 1997 թ. Եզրակացության մեջ նշված ոլորտներում, հատկապես քաղա-

քացիական հասարակությամբ, ժողովրդավարացմանը, անկախ լրատվամիջոցներին, չեռնոբիլյան աղետից տուժած տարածքներում որոշ խնդիրների լուծմանը, մարդասիրական աջակցությամբ, ինչպես նաև ռեգիոնալ համագործակցությանն օժանդակելու առումներով:

Բելառուսն արդեն իրավասու է մասնակցելու Հարևանության ծրագրերից երեքին (Բալթիկ ծովի ծրագիր, Լատվիա–Լիտվա–Բելառուս, Լեհաստան–Ուկրաինա–Բելառուս): Բելառուսն իրավասու կլինի նաև Եվրոպական հարևանության մոր գործիքին (ԵՀԳ կամ ENI) մասնակցելու համար:

Լիբիա

Հանձնաժողովի 2003 թ. մարտի Ուղերձում նշվում է, որ ԵՄ-ը պետք է հնարավորություններ փնտրի Լիբիան ընդգրկելու հարևանության քաղաքականության մեջ: ԵՄ-ն ներկայումս որևէ պայմանագրային հարաբերություններ Լիբիայի հետ չունի⁸: 1999 թ. ապրիլին, ՄԱԿ-ի սանկցիաների կասեցումից հետո, Լիբիան դիտորդի կարգավիճակ ձեռք բերեց Բարսելոնի գործընթացում և հրավեր ստացավ՝ դառնալու լիարժեք անդամ այն ժամանակ, երբ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի սանկցիաները վերջնականապես հանված կլինեն, և երբ Լիբիան ամբողջությամբ ընդունած կլինի Բարսելոնի «ակի»-ները («acquis»):

Վերջերս Լիբիան հայտարարել է, որ պատրաստ է գնալու Բարսելոնի գործընթացի լիարժեք անդամության: Այս դրական քայլը Լիբիայի կողմից պաշտոնական հաստատման և Բարսելոնի «ակի»-ների ընդունմանն ուղղված գործողությունների կարիք ունի: Բարսելոնի գործընթացին լիարժեք անդամության ուղղությամբ առաջընթացը հնարավոր չի լինի ուսումնասիրությունների փուլից ավելի հեռուն տանել, քանի դեռ չեն լուծվել ԵՄ-ի անդամ պետությունների հետ երկկողմ հարաբերություններում առկա խնդիրները:

Բարսելոնի գործընթացին լիարժեք անդամությունն առաջին քայլն է ԵՄ-ի հետ մոր հարաբերությունների հաստատման ուղղությամբ, որոնք կներառեն Ընկերակցության համաձայնագրի բանակցումը: Երբ դա կապահովվի, և երբ ԵՄ-ի հետ կլինեն պայմանագրային հարաբերություններ, մասնակցությունը ԵՀՔ-ին թույլ կտա ավելի սերտացնել ԵՄ-ի հարաբերությունները Լիբիայի հետ այնպես, ինչպես դա Բարսելոնի գործընթացում արվում է բոլոր պետությունների համար:

⁸ Խորհրդում ներկայումս քննարկվում է ԵՄ-ի և Լիբիայի միջև Ձկնորսության վերաբերյալ համաձայնագրի բանակցման մանդատի հարցը:

ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԵՐ

Նվիրվածությունն ընդհանուր արժեքներին

Միությունը հիմնված է այնպիսի արժեքների վրա, ինչպիսիք են՝ հարգանքը մարդկային արժանապատվության, ազատության, ժողովրդավարության, հավասարության, իրավունքի գերիշխանության և մարդու իրավունքների նկատմամբ: Դրանք Անդամ պետությունների համար ընդհանուր արժեքներ են՝ բազմակարծության, համդուրժողականության, արդարության, համերաշխության և խտրականության բացառմամբ բնութագրվող հասարակարգում: Միության նպատակն է՝ ամրապնդել խաղաղությունը, իր արժեքները և իր ժողովուրդների բարեկեցությունը: Աշխարհի հետ հարաբերություններում Միությունը ձգտում է պահպանել և տարածել այդ արժեքները:

Միության հարևանները հաստատել են իրենց հավատարմությունը մարդու հիմնարար իրավունքներին և ազատություններին՝ միանալով մի շարք բազմակողմ համաձայնագրերի, ինչպես նաև ԵՄ-ի հետ կնքելով երկկողմ համաձայնագրեր: ԵՄ-ի բոլոր հարևանները ստորագրել են մարդու իրավունքների ոլորտում ՄԱԿ-ի կոնվենցիաները: Նրանցից մի քանիսը Եվրոպայի խորհրդի⁹ և ԵԱՀԿ-ի անդամներ են, վավերացրել են Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան և համձնառություն ստանձնել՝ հետևելու համապատասխան կոնվենցիաներին և ժողովրդավարության ու մարդու իրավունքների ոլորտում բարձր չափանիշներ սահմանող մարմինների աշխատանքին, ինչպես նաև՝ ներդնելու լուրջ և իրավաբանորեն պարտադիր մեխանիզմներ, որոնք կապահովեն մարդու իրավունքների ոլորտում իրենց ստանձնած պարտավորությունների կատարումն իրենց իսկ կողմից: Բարսելոնի հռչակագիրը ստորագրող պետությունները հայտարարել են, ի մասնավորի, որ առաջնորդվելու են Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությանը և Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրին համապատասխան գործելու սկզբունքներով, իրենց քաղաքական համակարգերում ամրապնդելու են իրավունքի գերիշխանությունը, ժողովրդավարությունը, հարգանքը մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ և երաշխավորելու են այդ իրավունքների և ազատությունների փաստացի իրավաչափ իրականացումը:

⁹ Մոլդովա, Ռուսաստան և Ուկրաինա:

Գործընկեր պետությունները հանձնառություն են ստանձնել՝ պահպանելու աշխատանքի ոլորտում հիմնարար չափանիշները և նպաստելու սոցիալական հիմնարար իրավունքների իրականացմանը՝ որպես Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության համապատասխան կոնվենցիաների մասնակիցներ: Բացի այդ, նրանք վճռական են՝ ապահովելու կայուն զարգացում, որը սահմանվել է Յոհանեսբուրգի համաաշխարհային գագաթնաժողովում:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությամբ փորձ է արվում՝ ամրապնդելու ընդհանուր արժեքներով առաջնորդվելու հանձնառությունը: Հարևան պետությունների ստանձնած հանձնառությունների կատարման աստիճանը պրակտիկայում տարբերվում է, և անելիքներ չատ կան: Այդ հանձնառությունների արդյունավետ կատարումը գործընկերների հետ ԵՄ-ի հարաբերությունների կարևոր տարրերից է:

ԵՀՔ-ի միջոցով յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ կապերը զարգացնելու՝ ԵՄ-ի հավակնությունների մակարդակը որոշելիս հաշվի կառնվի, թե կոնկրետ գործընկերն իրականում որքանով է կիսում ընդհանուր արժեքները: Միջոցառումների ծրագրերը պարունակելու են մի շարք առաջնայնություններ, որոնց նպատակն է ամրապնդել հավատարմությունն այդ արժեքներին: Դրանցից հարկ է նշել ժողովրդավարության և իրավունքի գերիշխանության ամրապնդումը, դատական համակարգի բարեփոխումները և պայքարը կոռուպցիայի ու կազմակերպված հանցավորության դեմ, մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների, ներառյալ լրատվամիջոցների և արտահայտվելու ազատության, փոքրամասնությունների և երեխաների իրավունքների նկատմամբ հարգանքը, զենդերային հավասարությունը, արհեստակցական միությունների իրավունքները և աշխատանքի ոլորտում այլ սկզբունքային չափանիշները, պայքարը խոշտանգումների դեմ և դաժան ու անմարդկային վերաբերմունքի կանխարգելումը, օժանդակությունը քաղաքացիական հասարակության կայացմանը և համագործակցությունը Միջազգային քրեական դատարանի հետ: Փորձ կարվի հանձնառություններ ստանալու նաև ԵՄ-ի արտաքին գործունեության որոշ կարևոր խնդիրների շուրջ, ինչպիսիք են, մասնավորապես, պայքարն ահաբեկչության և զանգվածային ոչնչացման զենքերի տարածման դեմ, ինչպես նաև միջազգային իրավունքով առաջնորդվելու սկզբունքը և հասարակությունների կարգավորմանը հասնելու ջանքերը:

Քաղաքական երկխոսության արդյունավետության բարձրացումը

ԵՅԶ-ի միջոցով կողմերը կսերտացնեն և ավելի արդյունավետ կդարձնեն իրենց քաղաքական երկխոսությունը: Դա ներառում է արտաքին և անվտանգության քաղաքականության հիմնախնդիրներ, ներառյալ ռեզիոնալ և միջազգային հիմնախնդիրներ, հակամարտությունների կանխարգելում և ճգնաժամների կառավարում, ինչպես նաև անվտանգության ընդհանուր սպառնալիքներ (օրինակ, ահաբեկչությունը և դրա խորքային պատճառները, զանգվածային ոչնչացման զենքերի տարածումը և զենքի ապօրինի արտահանումը):

Յուրաքանչյուր պետության հետ երկխոսությունը սերտացնելու ոլորտները կնախանշվեն Միջոցառումների ծրագրերում: ԵՄ-ը և գործընկեր պետությունները պետք է նաև միասին աշխատեն արդյունավետ բազմակողմանիության («մուլտիլատերալիզմ») ուղղությամբ, որպեսզի կատարելագործվի զլոբալ կառավարումը, համակարգում անվտանգության սպառնալիքների դեմ պայքարում, և որպեսզի լուծվեն դրանց առնչվող զարգացման հիմնախնդիրները: Քաղաքական երկխոսության համար սահմանված ֆորմատների շրջանակներում համագործակցության բարելավման, ինչպես նաև CFSF-ի և ESDP-ի գործընթացներին, հակամարտությունների կարգավորմանը, ճգնաժամների կառավարմանը, տեղեկատվության փոխանակմանը, համատեղ ուսուցմանը, վարժություններին և ճգնաժամների կառավարման ոլորտում ԵՄ-ի կողմից կատարվող աշխատանքներին գործընկեր պետությունների հնարավոր ներգրավման փորձեր իրականացնելը: Կարևոր առաջնայնություն կլինի նաև հարևանության ռեզիոնում անվտանգության և կայունության համար ԵՄ-ի և գործընկերների համատեղ պատասխանատվության հետագա զարգացումը:

Տնտեսական և սոցիալական զարգացման քաղաքականությունը

ԵՅԶ-ի շրջանակներում առաջարկվող մոտեցումը կարևոր տնտեսական ազդեցություն ունի, քանզի նախատեսում է նախապատվելի առևտրի հարաբերությունների սերտացում և ֆինանսական ու տեխնիկական աջակցության ավելացում: Բացի այդ, ԵՅԶ-ն հարևան պետու-

յուններին հնարավորություն է տալիս մասնակից դառնալու ԵՄ-ի ներքին շուկային՝ օրենսդրության և կանոնակարգման դաշտի ներդաշնակեցման, ԵՄ-ի մի շարք ծրագրերի մասնակցության և ԵՄ-ի հետ փոխկապակցվածության և ֆիզիկական կապերի բարելավման միջոցով:

Ակնկալվում է, որ այս գործընթացի տնտեսական օգուտները զգալի կլինեն՝ ունենալով և՛ ուղղակի, և՛ անուղղակի դրսևորումներ: Տնտեսական օգուտների ուղղակի դրսևորում կլինի այն, որ առևտրի սակագնային և ոչ սակագնային խոչընդոտների նվազեցման արդյունքում կբարձրանա արդյունավետությունը և, շուկայի ինտեգրման աճի շնորհիվ, բարեկեցության մակարդակը: Անուղղակի օգուտները, հատկապես գործընկեր պետությունների համար, ավելի մեծ են: Հարևան պետություններին մոտեցնելով ԵՄ-ի տնտեսության մոդելին, չնայած որ դա արվելու է միջազգային լավագույն պրակտիկայի ընդունման ճանապարհով, ԵՀԶ-ն և, մասնավորապես, ներքին շուկայի նախատեսվող ընդլայնումը կբարելավեն գործընկեր պետությունների ներդրումային միջավայրը: Դրա շնորհիվ մասնավոր հատվածով պայմանավորվող աճի համար ավելի թափանցիկ, կայուն և նպաստավոր միջավայր կծնավորվի: Ակնկալվում է դրական ազդեցություն օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներից ստացվող հոսքերի վրա՝ պայմանավորված քաղաքականության դաշտի ավելի նպաստավոր դառնալով, առևտրի և գործառնությունների ծախքերի նվազեցմամբ, աշխատուժի համեմատական ծախսերի զրավչությամբ և ռիսկի կրճատմամբ:

ԵՀԶ-ն ունի ներուժ՝ բարելավելու ԵՄ-ի հարևանության տնտեսական և սոցիալական պայմանները: Այնուհանդերձ, նշված օգուտները փաստացի ստանալու համար պահանջվում է համաձայնեցված միջոցառումների արդյունավետ իրագործում և, դրանց զուգահեռ, համապատասխան քաղաքականություններ: ԵՄ-ի հետ տնտեսական ինտեգրման սերտացումը, հատկապես կապիտալի շարժ ազատականացման առումով, կարող է կոնկրետ իրավիճակներում նպաստել մակրոտնտեսական և ֆինանսական անկայունությանը: ԵՀԶ-ի իրագործման քայլերը, հետևաբար, պետք է պատշաճ հերթականությամբ կազմակերպել, համապատասխանեցնել յուրաքանչյուր պետության իրավիճակային առանձնահատկություններին և ուղեկցել մակրոտնտեսական, սոցիալական և կառուցվածքային արդյունավետ քաղաքականությամբ:

Թե որքանով ԵՀԶ-ն կհամարվի օգտակար, կախված կլինի կենսամակարդակի վրա ԵՀԶ-ի ազդեցությունից: Մասնակցությունը ԵՀԶ ծրագրում պետք է ուղեկցվի աղքատության և անհավասարության

հաղթահարման ակտիվ քաղաքականությամբ:

Միջոցառումների ծրագրերի տնտեսական և սոցիալական բաղադրիչը պետք է համահունչ լինի գործընկեր պետությունների սեփական ռազմավարություններին: Անհրաժեշտ է սերտացնել երկխոսությունը՝ համապատասխան ենթահանձնաժողովների և տնտեսական երկխոսության միջոցով: Կարևոր կլինի նաև ապահովել համապատասխան համակարգում Միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների հետ: Դրանք կարող են լուրջ օգուտ տալ թե՛ քաղաքականության վերաբերյալ խորհուրդներով, թե՛ ֆինանսավորմամբ:

Սոցիալական ոլորտում երկխոսության և համագործակցության սերտացումն իր հետ բերելու է որոշակի սոցիալ-տնտեսական զարգացում, զբաղվածություն, ինչպես նաև սոցիալական քաղաքականության և կառուցվածքային բարեփոխումներ: ԵՄ-ը խրախուսելու է գործընկեր կառավարությունների ջանքերը՝ ուղղված աղքատության կրճատմանը, աշխատատեղերի ստեղծմանը, աշխատանքի բնագավառում հիմնարար չափանիշների ներդրմանը և սոցիալական երկխոսությանը, ռեզիդենտների միջև տարբերությունների նվազեցմանը, աշխատանքային պայմանների բարելավմանը, սոցիալական աջակցության արդյունավետության բարձրացմանը և բարեկեցության ազգային համակարգերի բարեփոխմանը: Գաղափարն այն է, որ պետք է ծավալվի երկխոսություն՝ զբաղվածության և սոցիալական քաղաքականության վերաբերյալ՝ նպատակ հետապնդելով վերլուծել և գնահատել իրավիճակը, բացահայտել հիմնական մարտահրավերները և նպաստել քաղաքականության շրջանակներում որոշակի արձագանքի ձևավորմանը:

Աշխատողների տեղաշարժին վերաբերող հարցերը, հատկապես աշխատանքային միգրանտների նկատմամբ հավասար վերաբերմունքի կամ ապրուստի և աշխատանքի պայմանների մասով, ինչպես նաև սոցիալական անվտանգության համակարգումը կշարունակեն ուշադրության կենտրոնում մնալ ընկերակցության և համագործակցության համաձայնագրերի շրջանակներում:

Առևտուրը և ներքին շուկան

Միջոցառումների ծրագրերով նախատեսվելու են որոշակի եղանակներ և միջոցներ՝ ապահովելու, որպեսզի ԵՄ-ը և վերջինիս գործընկերները լիարժեքորեն օգտվեն առկա Գործընկերության և Ընկերակցության (համագործակցության) համաձայնագրերում առկա առևտրի վերաբերյալ դրույթներից: Հավուր պատշաճի հաշվի կառնվեն նաև ռեզիդենտ մա-

կարդակով գոյություն ունեցող նախաձեռնությունները:

Օրենսդրության և կանոնակարգման դաշտի ներդաշնակեցման փորձեր կարվեն փոխադարձաբար համաձայնեցված առաջնայնությունների հիման վրա՝ առևտրի խթանման և տնտեսական ինտեգրման առումներով ուշադրություն դարձնելով «ակի»-ների ամենակարևոր բաղադրիչներին, հաշվի առնելով կոնկրետ գործընկեր պետության տնտեսության կառուցվածքը և ԵՄ-ի օրենսդրության հետ ներդաշնակեցման ընթացիկ մակարդակը: Գործընկերության և Ընկերակցության (համագործակցության) համաձայնագրերը պարունակում են դրույթներ տարբեր ոլորտներում օրենսդրության ներդաշնակեցման վերաբերյալ:

ԵԶՔ-ով նախատեսված է նաև, որ բացվելու են մեծ թվով շուկաներ Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության սկզբունքներին համապատասխան: Բարսելոնի գործընթացի համատեքստում համաձայնեցվել է ապրանքների ազատ առևտրի տարածքը, և սկսվել է ասիմետրիկ ազատականացում: ԵԶՔ-ն կապահովի առևտրի ազատականացումը և ռեզիդնալ ինտեգրումը «Եվրոմեդ» գործընկերությանը զուգահեռ խորացնելու ուղիներ և միջոցներ: Ինչ վերաբերում է արևելյան հարևաններին, ապա շարունակում է առաջնահերթ մնալ Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի (ԳՀՀ)՝ առևտրի վերաբերյալ դրույթների առավել լիարժեք կատարումը, անդամակցությունն Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությանը (Ուկրաինայի պարագայում), կամ ԱՀԿ-ի անդամակցության համաձայնագրի լիարժեք կատարումը (Մոլդովայի պարագայում), ինչպես նաև տնտեսական բարեփոխումների շարունակումը: Այնուհետև կդիտարկվի առևտրի և տնտեսական հարաբերությունների ինտեգրումը խորացնելու հարցը, ինչպես նախատեսված է ԳՀՀ-ներով:

Միջոցառումների ծրագրերով կնախատեսվեն կոնկրետ քայլեր, որոնք թույլ կտան լիարժեքորեն օգտագործել այդ ծրագրերով նախատեսված հնարավորությունները: Այդ քայլերը կախված կլինեն յուրաքանչյուր գործընկերոջ կարիքներից, կարողություններից և տնտեսական քաղաքականության առաջնայնություններից: Ստորև քննարկվող միջոցառումները կներդրվեն աստիճանաբար՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր գործընկեր պետության առանձնահատկությունները:

Ինչ վերաբերում է ապրանքներին, քայլեր պետք է կատարվեն վարչական համագործակցության բարելավման և առևտրի ոչ սակագնային արգելքների աստիճանական վերացման, ինչպես նաև համապատասխան ենթակառուցվածքների զարգացման ուղղությամբ: Արդյունաբե-

րական ապրանքների շարժին կարելի է նպաստել՝ զուգամիտվելով Միության օրենքներին և կանոնակարգման կառուցվածքին: Դրան կարող է հավելվել Համապատասխանության զննահատման և արդյունաբերական ապրանքների ընդունման մասին համաձայնագրերի («ՀԳԱԱՀ» կամ «ACAA») կնքումը Համայնքի և առանձին գործընկերների միջև՝ հիմք ունենալով հարևան միջերկրածովյան պետությունների նկատմամբ ընթացիկ նախաձեռնության փորձը: Օրենսդրության ներդաշնակեցումը նաքսային ոլորտում՝ կարողությունների ստեղծմանը և արդիականացմանը զուգահեռ, ներառյալ համակարգչայնացումը, մույնպես կնպաստեն առևտրի հեշտացմանը: Միջերկրածովյան գործընկերների դեպքում այդ միջոցառումները համահունչ են Պալերմոյի առաջարկություններին: Միջոցառումների ծրագրերով նախատեսվելու են նաև նաքսային ոլորտում խարդախության դեմ պայքարի և ռիսկի վրա հիմնված նաքսային հսկողության ներդրման, ինչպես նաև ապրանքների անվտանգության և ապահովության երաշխավորման միջոցառումներ:

Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսական ապրանքներին, ապա սանիտարական և ֆիտոսանիտարական հսկողության ոլորտում ԵՄ-ի չափանիշների ուղղությամբ զուգամիտումն էապես կնպաստի գործընկեր պետությունների և ԵՄ-ի միջև փոխադարձ առևտրի զարգացմանը: Առաջնահերթ խնդիրների շարքում հարկ է հիշատակել տեղեկատվության փոխանակումը և սերտ համագործակցությունը կենդանական ու բուսական ծագում ունեցող հիվանդությունների հսկողությամբ զբաղվող միջազգային կազմակերպությունների շրջանակներում, ինչպես նաև սանիտարահիգիենիկ պայմանների բարելավումը սպառողների պաշտպանության նպատակով: Պետությունների մեծ մասին անհրաժեշտ կլինի նաև բարելավել վարչական կարողությունները՝ ապահովելու սննդամթերքի անվտանգության որոշակի մակարդակ, որպեսզի դրանք կարողանան մուտք գործել ԵՄ շուկաներ:

Գործընկեր պետությունների հետ և դրանց միջև ծառայությունների ազատ առևտրի նպատակն իրագործելու համար կպահանջվի օրենսդրության հետագա ներդաշնակեցում այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ ընկերությունների վերաբերյալ օրենսդրությունը, հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի կանոնները: Ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում առանձնահատուկ դեր կարող է ունենալ նորմատիվային կանոնակարգման համապարփակ դաշտի առկայությունը՝ վերահսկողություն իրականացնող արդյունավետ և անկախ մարմինների գոյության հետ մեկտեղ: Բիզնեսի ձևավորման և ներդ-

րունների խթանման տեսակետից շատ կարևոր կլինի, որպեսզի այդ պետություններն ընկերություններին հնարավորություններ ընձեռեն աշխատելու հավասարության պայմաններում: Վերոհիշյալ միջոցառումների հետ մեկտեղ, եվրոպական ֆինանսական շուկաների հասանելիությունը պետք է որ ժամանակի ընթացքում բարձրացնի գործընկերների ֆինանսական շուկաների կայունությունը և օգնի՝ մեծացնելու դրամց ընդհանուր տնտեսական արդյունավետությունը: Կապիտալի տեղաշարժի հետագա ազատականացումը նոր հնարավորություններ կընձեռի:

Ներդրումային միջավայրը բարելավելու նպատակը, ներառյալ թափանցիկության, կանխատեսելիության ապահովումը և այդ պետությունների կանոնակարգման դաշտի պարզեցումը, կնպաստեն փոխադարձ ներդրումների հեշտացմանը և ավելացմանը: Ներդրողների նկատմամբ վերաբերմունքի մեջ խտրականության բացառումն այս գործընթացի կարևոր նախապայմանն է: Ներդրումների հետ կապված բոլոր խնդիրների վերաբերյալ կանոնավոր երկխոսության և շահագրգիռ մասնակիցների հետ խորհրդափոխանակության ակտիվացման նպատակ հետապնդող միջոցառումները կարևոր դեր կկատարեն՝ բարելավելու երկկողմ ներդրումային միջավայրը և կրճատելու բիզնեսի զարգացման վարչական խոչընդոտները: Դատական համակարգի աշխատանքի արդյունավետության բարձրացումը նույնպես կնպաստի ներդրումային միջավայրի բարելավմանը:

Առևտրի հետ կապված կարևոր ոլորտներում կանոնակարգման դաշտի ներդաշնակեցումը և զուգամիտումը տնտեսապես օգտակար կլինի թե՛ գործընկեր պետություններում բարեփոխումների, թե՛ ներդրումային միջավայրի բարելավման առումներով: Մասնավորապես, մտավոր սեփականության և արդյունաբերական գույքային իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության մակարդակի բարելավումը, ինչպես նաև այդ իրավունքների արդյունավետ կատարումը, կանոնակարգման դաշտի զուգամիտմանը և պետական գնումների ոլորտում շուկայի հասանելիության բարձրացմանը զուգահեռ, հավանաբար լուրջ ազդեցություն կբողնեն տնտեսական զարգացման և ներդրումների մակարդակի վրա: Կարելի է քայլեր ձեռնարկել՝ բարձրացնելու ներդաշնակեցման աստիճանը և վիճակագրական համակարգերի կայունությունը:

Բացի այդ, գործընկերներին պետք է խրախուսել, որպեսզի նրանք մրցակցության դաշտում ապահովեն կարգապահություն՝ ստեղծելով մրցակցության ոլորտի համար պատասխանատու անկախ մարմին-

ներ՝ օժտված համապատասխան իրավունքներով և ռեսուրսներով, ինչպես նաև պատշաճ վերապատրաստմամբ: Ի վերջո, ներքին շուկայի հետ զուգամիտումը խորացնելու նպատակով գործընկերներին անհրաժեշտ կլինեն համադրելի մոտեցումներ և սահմանումներ, ինչպես նաև հակատրեստային օրենսդրության և պետական օգնության մասին կանոնակարգերի ներդաշնակեցում: Այդ քայլերը օգտակար կլինեն ներպետական շուկաների համար և կհեշտացնեն առևտուրը:

Հարկային համակարգի արդիականացման և թափանցիկության բարձրացման միջոցառումները, ներառյալ զուգամիտումը եվրոպական միության տարածքում բիզնեսի հարկման վարքականոմի ուղղությամբ, ԱՀԿ-ի պահանջներին համապատասխան, ինչպես նաև երկակի հարկումից խուսափելու նպատակով կոնվենցիաների ընդունմամբ, հնարավոր կլինի բարելավել բիզնեսի միջավայրը: Հարկային վարչարարության կատարելագործումը և հարկային մարմինների միջև համագործակցության բարելավումը նույնպես կնպաստեն շուկայական տնտեսությունների սահուն աշխատանքին:

Արդարադատություն և ներքին գործեր

ԵՋԶ-ն նպատակ է հետապնդում՝ խուսափել ընդլայնված Միության սահմանների մոտ նոր բաժանիչ գծերի առաջացումից: Պետական կառույցների արդյունավետ գործառույթի բարելավումը, նպատակ ունենալով ապահովել վարչական արդյունավետության բարձր մակարդակ, բխում է միաժամանակ և՛ ԵՄ-ի, և գործընկեր պետությունների շահերից: Գործընկերների առջև զնալով ավելի մեծ մարտահրավերներ են ծառանում Արդարադատության և՛ Ներքին գործերի ոլորտներում, ներառյալ երրորդ պետություններից եկող միգրացիոն ճնշումը, մարդկանց թրաֆիկինգը և ահաբեկչությունը: Ընդհանուր շահերից է բխում այս խնդիրների ուղղությամբ համատեղ աշխատանքը: Միջոցառումների ծրագրերից յուրաքանչյուրում առաջնայնությունների սահմանումը կախված կլինի կոնկրետ այն խնդիրներից, որոնք առավել կարևոր են կոնկրետ գործընկերոջ և ԵՄ-ի համար:

Հավանական է, որ Միջոցառումների ծրագրերի մեծ մասում, որպես առաջնայնություն, կսահմանվի սահմանների կառավարումը, քանի որ միայն միասին աշխատելու միջոցով կարող են ԵՄ-ը և վերջինիս հարևաններն առավել արդյունավետորեն կառավարել ընդհանուր սահմանները՝ հեշտացնելու օրինական տեղաշարժը: Հետևաբար, Միջոցա-

առնանքի ծրագրերը պետք է ներառեն որոշակի միջոցառումներ՝ ուղղված սահմանների կառավարման արդյունավետության բարձրացմանը, ինչպիսիք են, օրինակ, արհեստավարժ, ոչ ռազմականացված սահմանապահ զորքերի ստեղծումը և ուսուցանումը, ինչպես նաև ճանապարհորդական փաստաթղթերն ավելի արդյունավետ դարձնելուն ուղղված գործողությունները: Նպատակը պետք է լինի մարդկանց տեղաշարժը հեշտացնելը՝ մինչև ժամանակ ապահովելով անվտանգության բարձր մակարդակ, կամ բարելավելով անվտանգության մակարդակը:

Ավելին, սահմանային անցման տեղական ռեժիմի ստեղծման կանոնակարգերի վերաբերյալ Հանձնաժողովի առաջարկը ներկայումս քննարկվում է Խորհրդի կողմից և ընդունվելու դեպքում սահմանամերձ տարածքների բնակչությանը հնարավորություն կընձեռնի՝ ավանդական կապեր պահպանելուն զուգահեռ խուսափել չափազանց ծանր վարչական խոչընդոտներ ստեղծելուց: Եվրոպական միությունը կարող է նաև անդրադառնալ վիզաների հեշտացման որոշակի հնարավորություններին: Մի կողմից՝ վիզաների հեշտացմանը մյուս կողմը պետք է համապատասխան կերպով արձագանքի:

Բացի այդ, Միջոցառումների ծրագրերի առաջնայնությունները կարող են ներառել համագործակցություն միգրացիայի, ապաստանի, վիզայի քաղաքականության, ինչպես նաև ահաբեկչության, կազմակերպված հանցավորության, թմրադեղերի և զենքի ապօրինի տեղափոխման, փողերի վաճառման և ֆինանսական ու տնտեսական հանցագործությունների դեմ պայքարի ոլորտներում: Միջոցառումների ծրագրերով կնախատեսվեն կոնկրետ քայլեր՝ ուղղված դատական համակարգի ուժեղացմանը և ոստիկանության ու դատական մարմինների միջև համագործակցության սերտացմանը, ներառյալ ընտանեկան օրենսդրության ոլորտում, ինչպես նաև համագործակցությունը Եվրոպական Միության այնպիսի մարմինների հետ, ինչպիսիք են «ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂՎՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ»-ը և «ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԶԱՍՏԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂՎՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ»-ը: Անհրաժեշտ կլինի վավերացնել համապատասխան միջազգային կոնվենցիաները: Միջոցառումների ծրագրերում պետք է նաև արտացոլված լինի Միության հետաքրքրությունը՝ վերադարձի («ռեադ-միսիա») համաձայնագրեր կնքելու գործընկեր պետությունների հետ:

Կապը հարևանության հետ Էներգետիկա

Հարևան պետությունների հետ էներգետիկայի ոլորտում մեր ռազ-

մավարական գործընկերության սերտացումը Եվրոպական հարևանության քաղաքականության կարևոր բաղկացուցիչներից է: Դա ներառում է էներգակիրների անվտանգությունը, ինչպես նաև էներգետիկայի անվտանգությունը և ապահովվածությունը: Եվրոպական միությունը էներգակիրների (նավթ և գազ) խոշորագույն ներմուծողն է աշխարհում և երկրորդը՝ սպառման ցուցանիշով: Եվրոպական միությունը շրջապատված է նավթի և բնական գազի՝ աշխարհի կարևորագույն պաշարներով (Ռուսաստան, Կասպից ծովի ավազան, Մերձավոր Արևելք և Հյուսիսային Աֆրիկա): ԵՄ-ն գնալով ավելի մեծ կախվածություն կունենա ներմուծումից, որն առկա կանխատեսումների համաձայն ներկայիս 50%-ից 2003 թ. կհասնի 70%-ի: Հարևան պետությունները կարևոր դեր են խաղում ԵՄ-ի էներգետիկայի անվտանգ մատակարարման գործում: Շատ պետություններ փորձում են իրենց համար ավելի հասանելի դարձնել ԵՄ-ի էներգետիկայի շուկաները՝ կա՛մ որպես ներկա կա՛մ ապագա մատակարարներ (օրինակ, Ռուսաստան, Ալժիր, Եգիպտոս, Լիբիա), կա՛մ որպես տարանցիկ պետություններ (Ուկրաինա, Բելառուս, Մարոկկո, Թունիս): Հարավային Կովկասի պետությունները նույնպես կարևոր են այս առընչությամբ՝ հաշվի առնելով Կասպից ռեգիոնից և Կենտրոնական Ասիայից դեպի ԵՄ էներգակիրների մատակարարման նոր հնարավորությունները: ԵՄ-ի և վերջինիս գործընկերների միջև էներգետիկ ցանցի կապերի բարելավումը, ինչպես նաև իրավական և կանոնակարգման դաշտի մերձեցումը, հետևաբար, բխում են փոխադարձ շահերից: Ավելին, էներգետիկայի ոլորտում համագործակցության սերտացումը բիզնեսի հնարավորություններ է ընձեռում կողմերին, և կարող է նպաստել սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը և շրջակա միջավայրի բարելավմանը:

Միջոցառումների ծրագրերը պարունակելու են կոնկրետ քայլեր՝ բարելավելու էներգետիկայի ոլորտում երկխոսությունը և համագործակցությունը, խթանելու էներգետիկայի ոլորտում քաղաքականությունների և իրավական ու կարգավորման դաշտի հետագա աստիճանական մերձեցումը: Դա ներառելու է քաղաքականություններ՝ ուղղված էներգետիկ արդյունավետության և էներգիայի խնայողությունների բարձրացման խթանմանը, ինչպես նաև վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործմանը և համագործակցությունը էներգիայի տեխնոլոգիաների, օրինակ, մաքուր ածուխի առնչությամբ: Ամիրաժեշտ է ուսումնասիրել, թե գործընկեր պետություններն ինչ հնարավորություններ ունեն՝ մասնակցելու «էներգետիկայի խելացի ծրագրին» («Intelligent Energy Programme») և աստիճանաբար ծանոթանալու

Եվրոպական միության տարածքում գործող կանոնակարգման դաշտի պրակտիկային և մարմիններին:

Էներգետիկայի անվտանգ և անխափան մատակարարումն ապահովելու, ինչպես էներգիայի ներքին շուկայում նաև գործընկեր պետություններին ներգրավելու տեսակետից անհրաժեշտ կլինի կատարելագործել ցանցերը և փոխկապակցվածությունը: Միջոցառումների ծրագրերի հիմքում դրված կլինեն առկա երկկողմ կամ ռեգիոնալ մախածոնությունները, ինչպիսիք են, օրինակ, ԵՄ–Ռուսաստան էներգետիկայի ոլորտում երկխոսությունը, ՏԱՄԻՍ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Ինոգեյթ» ծրագիրը՝ կապված Կասպից ծովի ավազանի հետ (նավթամուղերի և գազամուղերի համակարգեր), էներգետիկայի ոլորտում համագործակցությունը Եվրո-Միջերկրածովյան գործընկերության շրջանակներում (հատկապես Եվրո-Մադրեբ էլեկտրականության շուկայի ստեղծումը, որին կարելի է հավելել գազի շուկան, և համաձայնեցված Եվրո-Միջերկրածովյան էներգետիկ ցանցերը), Իսրայելի և Պաղեստինի Ինքնավարության միջև էներգետիկայի ոլորտում համագործակցության սերտացումը, գազի ոլորտում համագործակցության սերտացումը Մաշրեկ ռեգիոնում (այդ ամենը՝ Եվրո-Միջերկրածովյան համատեքստում), ինչպես նաև Մոլդովայի դիտորդի կարգավիճակը «Հարավ-Արևելյան Եվրոպայի էներգիայի ռեգիոնալ շուկա» ծրագրում:

Տրանսպորտ

Միության և վերջինիս հարևանների միջև առևտրի և զբոսաշրջության ծավալներն ավելացնելու համար պահանջվում են տրանսպորտի արդյունավետ, բազմաձև և կայուն համակարգեր: Գործընկեր պետությունները կկարողանան լիովին օգտվել ավելի սերտ հարաբերություններից և շուկայի հասանելիության բարելավումից միայն այն դեպքում, երբ դրանց տրանսպորտային սեկտորները կարողանան սպասարկել արդի բարդ տրանսպորտային հոսքերը:

Տրանսպորտի սեկտորի կառուցվածքում գործառնական փոփոխությունները (օրինակ՝ նավահանգիստների և օդային տրանսպորտի ծառայությունների մեջ մրցակցության ձևավորումը, կանոնակարգման ժամանակակից դաշտի ստեղծումը, ցամաքային ճանապարհներով բեռնափոխադրումների աշխատանքների արդյունավետության բարձրացումը, երկաթուղու համակարգերի փոխկապակցված գործառնությունը և այլն) կարող են լուրջ ազդեցություն ունենալ տրանսպորտի

արդյունավետության վրա: Կարևոր խնդիր է նաև գործընկեր պետությունների հետ ավիացիոն հարաբերությունների սերտացումը՝ նպատակ հետապնդելով բացել շուկաները և համագործակցել անվտանգության ու ապահովության խնդիրների շուրջ: Միջոցառումների ծրագրերը պարունակելու են կոնկրետ դրույթներ այս խնդիրների վերաբերյալ:

Շատ կարևոր է բարելավել տրանսպորտային ֆիզիկական ցանցերը, որոնք Միությունը կապում են հարևան պետությունների հետ: Գաղափար առնելով համապատասխան ծախսերը՝ կարևոր կլինի այդ ցանցերի համար ներդրումային ծրագրերի մշակումը սերտորեն համակարգել: Առկա նախաձեռնությունները, ինչպիսիք են, օրինակ, Գամաեվրոպական տրանսպորտային ցանցի գաղափարը, Գամաեվրոպական տրանսպորտի վերաբերյալ տարբեր համաժողովներ, կամ Գանձնաժողովի 2003 թ. հունիսի առաջարկները Եվրո-Միջերկրածովյան տրանսպորտային ցանցի վերաբերյալ, լուրջ հիմք են կազմում ապագա աշխատանքի համար: EIB-ի կողմից ծրագրի ֆինանսավորումը կարևոր կլինի՝ հիմնականում Միջոցառումների ծրագրերում համաձայնեցված միջնաժամկետ միջոցառումների հիման վրա: Կոնկրետ կարիքները կվերլուծվեն յուրաքանչյուր դեպքի համար առանձին:

Միջոցառումների ծրագրերը կպարունակեն նաև կոնկրետ դրույթներ՝ կանխելու տրանսպորտային ցանցերի և ծառայությունների խոցելիությունն ահաբեկչական հարձակումներից: Անենաշատ ուշադրություն կդարձվի օդային և ծովային տրանսպորտի անվտանգության բարձրացմանը:

Շրջակա միջավայր

Շրջակա միջավայրի աղտոտումը սահմաններ չի ճանաչում: Այս խնդիրը կարող է լավագույնս լուծվել միջազգային, ռեգիոնալ և ազգային գործողությունների համադրման ճանապարհով: Շրջակա միջավայրի պաշտպանության բարելավումն օգուտներ կտա քաղաքացիներին և ձեռնարկություններին թե՛ Միության ներսում, թե՛ գործընկեր պետություններում: Այն կարող է նպաստել՝ խուսափելու սուղ պաշարների, օրինակ՝ օրի շուրջ ծագող հակամարտություններից: Շրջակա միջավայրի կառավարումը բարելավելու օգտակարությունը պարզ է, սակայն պլանավորման և ֆինանսավորման մեջ անհրաժեշտ կլինի հաշվի առնել այն խնդիրը, որ դա և՛ պետական, և՛ մասնավոր հատվածների համար կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հատվածներում լուրջ

Ֆինանսական ծախսեր կառաջացնի:

Սիջոցառումների ծրագրերը կնպաստեն գործընկեր պետություններում շրջակա միջավայրի արդյունավետ կառավարմանը՝ կանխելու շրջակա միջավայրի վիճակի վատթարացումը և աղտոտումը, պաշտպանելու մարդկանց առողջությունը և ավելի ողջամիտ կերպով օգտագործելու բնական պաշարները: Առաջնայնություններ կընտրվեն այնպիսի կարևոր ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ ջրի որակը, թափոնների կառավարումը, օդի աղտոտումը և պայքարն անապատացման դեմ: Անհրաժեշտ կլինի խորացնել ռեզիոնալ համագործակցությունը գործընկեր պետությունների միջև և նպաստել միջազգային համաձայնագրերի վավերացմանը և կատարմանը:

Տեղեկատվական հասարակություն

Տեղեկատվության և հաղորդակցության տեխնոլոգիան առանձնահատուկ կարևորություն ունի ժամանակակից տնտեսության և հասարակության զարգացման տեսակետից: Հետևաբար, շատ կարևոր է գործընկերներին օժանդակել՝ Տեղեկատվական հասարակության ընձեռած օգուտները քաղելու հարցում՝ այդ կերպ խուսափելով տեխնոլոգիական անջրպետից: Հարավ-միջերկրածովյան մի շարք գործընկեր պետություններում Տեղեկատվական հասարակությունն արդեն իսկ ծնավորվում է, հատկապես այնտեղ, որտեղ բջջային հեռախոսակապի շուկայի ազատականացումը լուրջ զարգացումներ է ապրել:

Գիտակցելով, որ քաղաքականության բարեփոխումների հաջողությունը կապված է կոնկրետ սեկտորներում կատարվող աշխատանքների հետ, Սիջոցառումների ծրագրերը նպաստելու են քաղաքականության այնպիսի միջոցառումների իրականացմանը, ինչպիսին կանոնակարգման գործառնության ինստիտուցիոնալ տարանջատումն է գործառնական գործառնության զուգահեռաբար նպաստելով կարգավորող անկախ մարմինների կայացմանը: Քաղաքականության մեջ դրոյթներ կնախատեսվեն՝ օժանդակելու առկա օպերատորների առևտրայնացմանը նպաստելու պատրաստակամություն ունեցող կառավարություններին: Սեկտորի բարեփոխումների համատեքստում այնպիսի քայլերը, ինչպիսիք են ֆիքսված հեռախոսակապի և կատարելագործված ծառայությունների, մասնավորապես՝ ինտերնետի շուկայի բացումը, ինչպես նաև GSM-ային լրացուցիչ լիցենզիաների տրամադրման համար մրցույթների անցկացումը և արժեք հավելող ծառայությունների

ազատականացումը, կարևոր են Տեղեկատվական հասարակության զարգացման համար: Միջոցառումների ծրագրերով կնախատեսվեն որոշակի քայլեր՝ ուղղված բիզնեսի, պետական մարմինների և քաղաքացիների կողմից օգտագործվելիք նոր տեխնոլոգիաների և էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայությունների խթանմանը:

Գիտահետազոտական աշխատանքներ և նորարարություն

RTD-ի 6-րդ շրջանակային ծրագրի խնդիրներից է Եվրոպական գիտահետազոտական տարածքի բացումը գործընկեր պետությունների համար, որով էլ կպայմանավորվի հարևան պետությունների գիտական հանրության ինտեգրումը: Հարևան պետություններն արդեն մասնակցում են այնպիսի առաջնահերթ ոլորտների աշխատանքին, ինչպիսիք են՝ կյանքի գիտությունները, էներգետիկան, տրանսպորտը, շրջակա միջավայրը, IST-ն, սննդի անվտանգությունը կամ հասարակական խնդիրները գիտելիքահեն հասարակության մեջ, ինչպես նաև ռեզիդուալ մակարդակով այդ պետությունների կարիքներին և ներուժին ուղղված միջազգային համագործակցության կոնկրետ քայլերը:

Համայնքի RTD աշխատանքներին այդ պետությունների մասնակցությունն ակտիվացնելու և տնտեսական աճի ու սոցիալական բարեկեցության ապահովման գործում նրանց ազգային գիտահետազոտական համակարգերի դերը բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ կլինի օժանդակություն ցուցաբերել կառուցվածքային և ինստիտուցիոնալ կարողությունների ստեղծման աշխատանքներին: Վերջիններս կնախատեսվեն և կիրառործվեն Միջոցառումների ծրագրերի շրջանակներում:

Կապը ժողովուրդների միջև. ծրագրեր և կառույցներ

ԵՀՔ-ի հիմնական նպատակների իրագործումն ապահովելու արդյունավետ միջոց է Միության և վերջինիս հարևան ժողովուրդների միջև կապերի ստեղծումը, միմյանց մշակույթի, պատմության, վերաբերմունքի և արժեքների փոխադարձ ընկալման բարելավումը և աղավաղված պատկերացումների վերացումը: Այսպիսով, պետական մարմինների և ձեռնարկությունների միջև շփումներից զատ, ԵՀՔ-ն սատարելու է Միության և վերջինիս հարևանության միջև մշակութային, կրթական և առավել ընդհանուր հասարակական կապերի սերտացմանը:

Մարդկային ռեսուրսների զարգացումը կարևոր նախապայման է

այնպիսի նպատակների հասնելու համար, ինչպիսիք են՝ մրցունակության բարձրացումը, սոցիալական ընդգրկումը և ակտիվ քաղաքացիական մասնակցությունը: Գիտելիքահեն հասարակության բացակայության խնդիրը պետք է հրատապ կերպով լուծել, որպեսզի հաղթահարվեն զարգացման մարտահրավերները մի շարք գործընկեր պետություններում, հատկապես միջերկրածովյան տարածաշրջանում, ինչպես ընդգծվել է Արաբական մարդկային զարգացման 2003 թ. զեկույցի եզրակացությունների մեջ:

ԵՅՔ-ով մաս փորձ է արվում նպաստելու հանրային առողջապահության ոլորտում միջոցառումների իրականացմանը՝ բարելավելու բնակչության ընդհանուր առողջական վիճակը և լուծելու որոշակի խնդիրներ, որոնցից կարելի է հիշատակել, օրինակ, տարափոխիկ հիվանդությունների խնդիրը:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությամբ նախատեսվում է, որ փոխադարձ շահերի և առկա ռեսուրսների հիման վրա Համայնքի որոշ ծրագրեր աստիճանաբար բաց կդառնան: Ուսումնասիրվելիք ոլորտների շարքում հարկ է նշել կրթությունը, վերապատրաստումը և երիտասարդության խնդիրները, գիտահետազոտական աշխատանքը, շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը, մշակույթը և տեսալսողական ծրագրերը: Անհրաժեշտ է լրացուցիչ կատարելագործել «YOUTH» («Երիտասարդություն») ծրագիրը, որն արդեն իսկ նպաստում է ժողովուրդների միջև կապերի սերտացմանը և երիտասարդության խնդիրների ոլորտում քաղաքացիական հասարակության դերակատարների միջև համագործակցությանը: «Տեմպուս» և «Էրազմուս մունդուս» ծրագրերն ուսանողների և ուսուցիչների միջև կապերը սերտացնելու հնարավորություններ են ընձեռում: Միջոցառումների ծրագրերով կնախատեսվեն այդ ծրագրերին գործընկերների մասնակցության կոնկրետ հնարավորություններ:

Հաշվի առնելով, որ անդամ պետությունների համար նախատեսված ծրագրերում մասնակցությունը կարող է պրակտիկ դժվարությունների առջև կանգնեցնել երրորդ պետություններին, հարկ է ուսումնասիրել հատկապես գործընկեր պետությունների կարիքների լուծմանն ուղղված նպատակային ծրագրերի ստեղծման հնարավորությունը: Հանձնաժողովը, օրինակ, առաջարկել է ստեղծել «Տեմպուս պլուս» նպատակային ծրագիրը, որն ուղղված կլինի կրթության և վերապատրաստման ոլորտներում ԵՅՔ-ի կազմի մեջ մտնող պետությունների կարիքների բավարարմանը:¹⁰ Ուսուցման համակարգերի բարեփոխում-

ները և արդիականացումը գործընկեր պետությունների տնտեսական մրցունակության և քաղաքական կայունության պարտադիր նախապայմաններ են, և այս առումով «Տեմպուս պլուս» ծրագիրը կարող է կարևոր դեր կատարել:

Մի շարք գործընկերներ հետաքրքրություն են դրսևորել՝ մասնակցելու, թերևս որպես դիտորդներ, համագործակցության կամ կանոնների մշակման նպատակով անցկացվող Համայնքի որոշ ժողովների: Միջոցառումների ծրագրերով կնախատեսվեն որոշակի հնարավորություններ՝ հաշվի առնելով իրավական և վարչական իրավիճակը:

ՌԵԳԻՈՆԱԼ ՀԱՍԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես արդեն նշվեց, ԵՅԶ-ի կիրառությունը տարբերակվելու է ըստ տարբեր գործընկեր պետությունների: Այնուհանդերձ, կարևոր է նպաստել համագործակցության սերտացմանը թե՛ ԵՄ-ի արտաքին սահմաններից անդին, թե՛ ԵՄ-ի հարևանների միջև, հատկապես այն հարևանների, որոնք աշխարհագրական դիրքով միմյանց մոտ են գտնվում: Այդ գործընթացում անհրաժեշտ է մտապահել, որ ԵՄ-ի տարբեր հարևանների մոտ կոնկրետ հանգամանքներ տարբերվում են, և որ տարբեր է նաև մեր հարաբերությունների պատմությունը:

Արևելքում և հարավում, ինչպես նաև այդ ռեգիոններում իրագործվող կոնկրետ ծրագրերի շրջանակներում ռեգիոնալ համագործակցությանը ԵՄ-ի օժանդակությունը ստացվելու է ԵՄ-ի առկա ծրագրերից («ՏԱՄԻՍ», «Մեդա», «Ֆարե») կամ դրանց հաջորդներից, ինչպես նաև Հարևանության ծրագրերից և, ապագայում, Եվրոպական հարևանության գործիքից:

Ռեգիոնալ համագործակցությունը ԵՄ-ի արևելյան սահմանների մոտ

Արևելյան Եվրոպայում ռեգիոնալ համագործակցության սերտացումը կարող է լուրջ օգուտներ տալ: Անհրաժեշտ է խրախուսել փոխադարձ հետաքրքրության և ընդհանուր կամքի դրսևորման հիման վրա Ռուսաստանի Դաշնության, որպես գործընկերոջ, մասնակցությունը ռեգիոնալ համագործակցությանը:

Նախաձեռնությունները պետք է կենտրոնացնել ընդհանուր մտա-

¹⁰ Համայնքի կրթության և վերապատրաստման ծրագրերի մոր սերնդի վերաբերյալ ուղերձը, 2006 թ. հետո, տես COM(2004) 156, վերջնական, 2004 թ. մարտի 9-ի դրությամբ:

հոգություն պատճառող խնդիրների լուծմանը, որի կապակցությամբ օգտակար կարող է լինել բազմակողմանի մոտեցումը: Ինչպես ցույց է տվել աշխարհագրական այլ իրավիճակներում արձանագրված փորձը (ներառյալ Յուսիսային տարածաչափի փորձը), ռեգիոնալ ֆորումները կարող են շատ դեպքերում լուրջ արժեք հավելել երկկողմ աշխատանքներին: Համագործակցության տեսակետից առաջնահերթ հանդիսացող ոլորտները ներառում են հետևյալը.

- Տնտեսության, բիզնեսի, զբաղվածության և սոցիալական քաղաքականության, առևտրի և ենթակառուցվածքի ուղղությամբ համագործակցության ամրապնդում, ներառյալ եվրոպական և միջազգային չափանիշների ընդունում, ԱՀԿ-ի նորմերի և կանոնների արդյունավետ ներդրում և օժանդակություն ՓՄՁ-ներին՝ խթանելու ռեգիոնի պետությունների կայուն սոցիալ-տնտեսական զարգացումը, ներառյալ աղքատության կրճատումը և պայքարը սոցիալական մեկուսացման դեմ: Էներգետիկայի և տրանսպորտի (ներառյալ սահմանի հատման) ոլորտներում ռեգիոնալ նշանակություն ունեցող ենթակառուցվածքի և անվտանգության համատեղ ծրագրերը նույնպես պետք է առաջնայնություն համարվեն:
- Շրջակա միջավայր, միջուկային անվտանգություն և բնական պաշարներ: Բնապահպանական խնդիրներից շատերը, որոնք իրենց բնույթով անդրսահմանային են, կարող են լուծվել ռեգիոնալ մակարդակով: Ջրի և օդի աղտոտումը, ծախսված միջուկային վառելիքի կառավարումը, բնապահպանական ստանդարտների և օրենսդրության աստիճանական ներդաշնակեցումն ընդամենը մի քանիսն են այն ընտրված ոլորտներից, որոնցում կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հատվածներում անհրաժեշտ է կենտրոնացնել ռեգիոնալ համագործակցությունը:
- Արդարադատությունը և Ներքին գործերը, մասնավորապես՝ ռեգիոնալ համագործակցությունը սահմանների կառավարման, միգրացիայի և ապաստանի, ինչպես նաև կազմակերպված հանցավորության, մարդկանց թրաֆիկինգի, անօրինական էմիգրացիայի, ահաբեկչության, փողերի լվացման և թմրադեղերի դեմ պայքարի ոլորտներում, և ոստիկանության ու դատական մարմինների համագործակցությունը: Ռեգիոնալ համագործակցությունը և ցանցային աշխատանքն այս խնդիրների ուղղությամբ կարող է կազմակերպվել, մասնա-

վորապես, «Սյոդերկյոպինգի գործընթացի» շրջանակներում ձեռք բերված փորձի վրա, որում ներգրավված են Բելառուսը, Մոլդովան և Ուկրաինան, իսկ ԵՄ-ի կողմից՝ Էստոնիան, Յունգարիան, Լատվիան, Լիտվան, Լեհաստանը, Ռումինիան, Սլովակիան և Շվեդիան:

- Ժողովուրդների միջև հարաբերությունների խնդիրները, ներառյալ քաղաքացիական հասարակության զարգացումը, աշխատանքները զանգվածային լրատվամիջոցների և լրագրողների փոխանակման ոլորտներում, բարենպաստ կառավարման խթանումը և մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքը, մասնագետների, գիտնականների և երիտասարդների փոխանակումը, այցելությունների համակարգերը, համագործակցությունը կրթության, ուսուցման, գիտության և մշակույթի ոլորտներում, «զույգերով» աշխատանքը տեղական և տարածքային կառավարման մարմինների, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների միջև: Անհրաժեշտ է հավուր պատշաճի ուշադրություն դարձնել հանրային առողջապահության խնդիրներին և տարափոխիկ հիվանդությունների, ներառյալ ՄԻԱՎ/ՉԻԱՀ-ի և պալարախտի տարածման դեմ պայքարի արդյունավետությանը:

Եվրոպայի խորհուրդը, Բալթիկ ծովի խորհուրդը, Կենտրոնական Եվրոպայի նախաձեռնությունը (CEI), Սևծովյան տնտեսական համագործակցությունը (BSEC) և Կայունության դաշինքը կարող են կարևոր դեր կատարել՝ Եվրառեզիոնների և տեղական մակարդակով անդրսահմանային համագործակցության հետ մեկտեղ:

Եվրառեզիոնները ներառում են կոնկրետ համագործակցություն սահմանի այս և այն կողմում գտնվող ռեզիոնալ ու տեղական իշխանությունների միջև, որը կարող է ժամանակի ընթացքում ապահովել անդրսահմանային լուրջ և արդյունավետ կապեր: Դրանք կարող են նպաստել ընդհանուր շահերի բավարարմանը՝ այդ կերպ ուժեղացնելով քաղաքացիական հասարակությունը և տեղական ժողովրդավարությունը՝ միևնույն ժամանակ դրական ազդեցություն ունենալով տեղական տնտեսության վրա:

Եվրոպական միությունը չի փորձում նոր մարմիններ կամ կազմակերպություններ ստեղծել, այլ ցանկանում է օժանդակել առկա մարմիններին և խրախուսել դրանց հետագա զարգացումը. տեղական «սեփականության» մոտեցման ձևավորումն այն կարևորագույն դասերից է, որոնք կարելի է քաղել Հյուսիսային տարածաչափի փորձից:

Միջերկրածովյան տարածաշրջանը

Եվրոպական հարևանության քաղաքականության համատեքստում ռեգիոնալ և ենթառեգիոնալ համագործակցությունը միջերկրածովյան տարածաշրջանում հիմնված կլիմի Եվրո-Միջերկրածովյան գործընկերության «ակի»-ների վրա՝ լիովին արտացոլելով յուրաքանչյուր պետության կամ պետությունների խմբի համար հարմարեցված մոտեցումներ:

Եվրո-Միջերկրածովյան գործընկերությունը երկու փոխլրացնող մոտեցումներ ունի՝ երկկողմ ուղղությունը և ռեգիոնալ օրակարգը:

Ռեգիոնալ օրակարգի հիմքում ընկած են Եվրո-Միջերկրածովյան Արտաքին գործերի նախարարների համաժողովների, ինչպես նաև առևտրի, էկոնոմիկայի և ֆինանսների, էներգետիկայի, արդյունաբերության և շրջակա միջավայրի ոլորտներում ճյուղային նախարարների համաժողովների ուղենիշները և եզրակացությունները: Ռեգիոնալ օրակարգի համար օժանդակությունը ստացվում է «ՄԵԴԱ» ծրագրից՝ յուրաքանչյուր գործընկեր պետության համար ազգային կողմնորոշիչ ծրագրի և ռեգիոնալ կողմնորոշիչ ծրագրի շրջանակներում:

Հանձնաժողովը Հարունակելու է զգալի ֆինանսական օժանդակություն ցուցաբերելու միջոցով խթանել գործընկերության ռեգիոնալ տարածաչափը: «Եվրո-Մեդ»-ի Վալենսիայի և Նեպոլի նախարարական համաժողովներում սահմանված քաղաքական կողմնորոշման համաձայն, միջերկրածովյան տարածաշրջանում ռեգիոնալ համագործակցության ռազմավարական առաջնայնությունները պետք է լինեն Հարավի ինտեգրումը Հարավի հետ, ինչպես նաև ենթառեգիոնալ համագործակցությունը և կանոնակարգման և օրենսդրական դաշտի ներդաշնակեցումը: Սուբռեգիոնալ լրացուցիչ համագործակցության հնարավոր ոլորտները նախատեսվելու են երկկողմ միջոցառումների ծրագրերով՝ որպես հիմք ունենալով նաև Եվրո-Միջերկրածովյան նախարարական համաժողովները: Դրանք կարող են ներառել դատական համակարգի բարեփոխումները, զանգվածային լրատվամիջոցների անկախությունը և արտահայտվելու ազատությունը, կամ կանանց համար հավասար հնարավորությունների ապահովումը: Այդ համագործակցության առաջարկները մշակվելու են միջոցառումների ծրագրերով նախատեսվող ընդհանուր նպատակների հիման վրա, որոնք կարող են ներկայացվել թվով երկու կամ ավելի հարևան պետությունների կողմից, կամ քաղաքականության կոնկրետ ոլորտում լրացուցիչ առաջընթաց կատարելու

ցանկություն ունեցող պետությունների խմբի կողմից:

Ռեզիդենսը և ենթառեզիդենսը համագործակցության համար կողմնորոշիչ դեր են ունենալու երկկողմ միջոցառումների ծրագրերը՝ որպես հիմք ունենալով նաև «Եվրո-Մեդ»-ի նախարարական հանդիպումների արդյունքները: Միջոցառումներ կարող են իրականացվել ռեզիդենսը և ակադեմիայի, սակայն հնարավոր է նաև անդրսահմանային համագործակցություն թվով երկու կամ ավելի հարևան պետությունների միջև, ինչպես նաև՝ համագործակցություն ընդհանուր սահման չունեցող, սակայն ընդհանուր շահեր հետապնդող պետությունների միջև: Համագործակցությունը կարող է ներառել առաջնայնություն համարվող հետևյալ ոլորտները.

Ենթակառուցվածքի փոխկապակցման ծրագրեր. աջակցություն կարող է ցուցաբերվել ցանցերի պլանավորմանը՝ հեշտացնելու առևտուրը և ավելի հասանելի դարձնելու ԵՄ-ի շուկաները: Հնարավոր տարբերակները ներառում են գազի նոր ցանցերը և կապակցման ծրագրերը Հյուսիսային Աֆրիկայի և Եվրոպայի միջև, ինչպես նաև էլեկտրաէներգիայի փոխկապակցումը և համագործակցությունը Մարոկոյի, Ալժիրի և Թունիսի միջև, գազամուղը Եգիպտոսից՝ Հորդանանի, Լիբանանի, Սիրիայի միջով դեպի Թուրքիա և ԵՄ, էլեկտրաէներգիայի փոխկապակցումն Իսրայելի և պաղեստինյան տարածքների միջև, ենթառեզիդենսը բազմաձև տրանսպորտային ցանցերի նախագծումը Մադրեբում և Մերձավոր Արևելքում, ներառյալ երկաթուղու և ճանապարհային ենթակառուցվածքի փոխկապակցումը և ծովային տրանսպորտը, ինչպես նաև սահմանահատումների բարելավումը և նավահանգիստների մոտակայքում կապակցվածության բարելավումը: Ավելին, կարող է ցուցաբերվել աջակցություն անվտանգության ծրագրերի իրականացմանը:

Շրջակա միջավայր. համագործակցություն կարող է իրականացվել շրջակա միջավայրի քաղաքականության խնդիրների ուղղությամբ, և միջոցառումներ կարող են ձեռնարկվել կոնկրետ խնդիրների լուծման ուղղությամբ, որոնք ավելի հեշտ է լուծել ռեզիդենսը կամ ենթառեզիդենսը մակարդակով, օրինակ՝ ծովերի աղտոտումը, ջրային պաշարների կառավարումը և արտանետումների կանխումը, կամ պայթարն անապատացման դեմ:

Արդարադատություն և Ներքին գործեր. կարևոր է բարելավել սահմանների կառավարումը, ներառյալ ծովային կարճ անցումները, համագործակցությունն իրավապահ մարմինների և կառույցների միջև, համագործակցությունը կազմակերպված և անդրսահմանային հանցա-

վորության դեմ պայքարում և քաղաքացիական ու տնտեսական իրավունքի դատական գործերում, համագործակցությունն անօրինական էմիգրացիայի դեմ պայքարում, օրինական էմիգրացիայի կառավարում և միգրացիոն պլանների ներդրում (օրինակ՝ Կենտրոնական Մադրեբի երեք պետությունների, Լիբիայի և Եգիպտոսի հետ), համագործակցությունը թմրադեղերի շրջանառության դեմ պայքարում, թմրադեղերի շրջանառության սահմանափակումը և թմրադեղերի դեմ պայքարի ազգային ռազմավարությունների իրագործումը, համագործակցությունը հարևան պետությունների միջև մասնագիտացված և ուսուցանված մասնագետների կողմից սահմանների արդյունավետ հսկողության ոլորտում, և համագործակցություն դատական և ոստիկանության մարմինների միջև:

Առևտուր, կանոնակարգման դաշտի մերձեցում (զուգամիտում) և սոցիալ-տնտեսական զարգացում. համագործակցությունը պետք է խթանի ռեգիոնալ տնտեսական ինտեգրումը հարևան պետությունների կամ այն պետությունների միջև, որոնք ցանկանում են առավել սերտորեն համագործակցել տնտեսական հարցերի առնչությամբ՝ պայմանավորված Եվրո-Միջերկրածովյան ազատ առևտրի տարածքի վերջնական ներդրմամբ և ԵՄ-ի ներքին շուկայում առավել զարգացած պետությունների ակտիվացող մասնակցությամբ: Ռեգիոնալ առևտուրը և ներդրումները պետք է խրախուսվեն ծագման վերաբերյալ ընդհանուր մորմերի, ծառայությունների ազատականացման, կանոնակարգման դաշտի մերձեցման և առևտրի հեշտացման մեխանիզմների օգնությամբ, ինչպես նաև Ազադիի գործընթացին հետագա օժանդակության ցուցաբերմամբ: Միջոցառումների ծրագրերը պետք է նաև խրախուսեն միջերկրածովյան պետությունների միջև ապրանքների և ծառայությունների Ազատ առևտրի համաձայնագրերի բանակցությունների իրականացումը: Այս առումով, անհրաժեշտ է նաև խրախուսել գործընկեր պետությունների միջև կանոնակարգման դաշտի մերձեցումը: Չարկ և ներառել կայուն զարգացման մեթոդաբանություններ և շրջակա միջավայրի վերաբերյալ օրենսդրության և քաղաքականության մշակման աշխատանքներ: Անհրաժեշտ է խորացնել երկխոսությունը զբաղվածության և սոցիալական քաղաքականության շուրջ՝ նպատակ ունենալով բացահայտել հիմնական մարտահրավերները և քաղաքականության տեսքով որոշակի արձագանք տալ դրանց: Կարող է լինել համագործակցություն ստանդարտների, անասնաբուժական խնդիրների, հանրային առողջապահության և սննդի անվտանգության ոլորտներում, որը հող կհարթի գյուղատնտեսության հետագա ազատականացման բանակցությունների համար: Որոշ կարևոր խնդիրներ,

ինչպիսիք են, օրինակ, տարափոխիկ հիվանդությունների դեմ պայքարը, կարող են լուծվել ենթառեզիոնալ մակարդակով:

Կիրախուսվեն ժողովուրդների միջև կապերի սերտացման ծրագրերը, որոնց նպատակն է աջակցել քաղաքացիական հասարակության այն նախաձեռնություններին, որոնք օժանդակում են մարդու իրավունքներին և ապակենտրոնացմանը, սատարել երիտասարդական կազմակերպություններին և խթանել միջմշակութային երկխոսությունը կրթական փոխանակման և երիտասարդության փոխանակման ծրագրերի, ինչպես նաև մարդկային ռեսուրսների շարժունության և մասնագիտական որակավորման թափանցիկության ապահովման միջոցով:

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆԸ ԵՅՔ-ի պետություններին ներկայում ցուցաբերվող ֆինանսա- կան օժանդակությունը

Վերջին տարիներին ԵՄ-ը լուրջ ֆինանսական օժանդակություն է ցուցաբերել Եվրոպական հարևանության քաղաքականության մեջ ընդգրկված պետություններին: Ռուսաստանին և WNIS-ին դրամա-շնորհների տեսքով տրամադրված աջակցությունը հիմնականում ուղղորդվում է «Տասիս» ծրագրի միջոցով, իսկ միջերկրածովյան պետությունների դեպքում՝ «ՄԵԴԱ» ծրագրի շրջանակներում: Այս գործիքների միջոցով ուղղորդվող աջակցությունը 2000-2003 թթ. ժամանակահատվածում կազմել է 3,716.1 միլիոն եվրո (ամփոփ վերլուծությունն ըստ առանձին պետությունների ներկայացված է հավելվածում): Ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների եվրոպական նախաձեռնությունը (ԺՄԻԵՆ), որի նպատակն է՝ խթանել ազատության, ժողովրդավարության, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի և իրավունքի գերիշխանության սկզբունքները երրորդ երկրներում, ֆինանսներ է տրամադրում այդ աշխատանքների համար, հիմնականում ՀԿ-ների և միջազգային կազմակերպությունների գործընկերությամբ: 2000-ից 2003 թվականներին 19.3 միլիոն եվրո է տրամադրել Ռուսաստանում և արևմտյան Նորանկախ պետություններում իրականացվող ծրագրերի, և 41.4 միլիոն եվրո՝ միջերկրածովյան պետություններում իրականացվող ծրագրերի համար:

Եվրոպական ներդրումային բանկը (EIB) վարկեր է տրամադրում միջերկրածովյան պետություններին (3,445 միլիոն եվրո 2000-2003թ.թ. ժամանակահատվածում): 2000 թվականից ի վեր վարկավորման գործառնություններն ընդարձակվել են՝ ներառելու մասնավոր հատվածի համար նախատեսված Եվրո-Միջերկրածովյան գործընկերության ծրագիրը (FEMIP): 2001 թվականից բաց է վարկ ստանալու հնարավորությունը Ռուսաստանի համար՝ կոնկրետ նպատակայնությամբ, և 100 միլիոն եվրոյի ընդհանուր առավելագույն սահմանաչափով, որն իրականացվում է Հյուսիսային տարածաչափի շրջանակներում՝ Ռուսաստանի հյուսիս-արևմուտքում բնապահպանական ծրագրերի համար:

Սակրոֆինանսական աջակցություն (ՄՖԱ) է ցուցաբերվել երրորդ պետություններին, որոնց առջև ծառայած են եղել վճարային հաշ-

վեկշնի ֆինանսավորման լուրջ խնդիրներ: Եվրոպական հարևանության քաղաքականության մեջ մտնող պետություններից 2002 թ. գործառնություններ են հաստատվել Ուկրաինայի (110 միլիոն եվրո) և Մոլդովայի (15 միլիոն եվրո) համար, որոնք, սակայն, դեռ չեն ստացվել:

2000-2003 թթ. ժամանակահատվածում Եվրոպական միությունը 277 միլիոն եվրոյի մարդասիրական աջակցություն է տրամադրել ԵՉՔ-ի այն պետություններին, որոնցում արտակարգ իրավիճակներ են արձանագրվել, ինչպես նաև 103.5 միլիոն եվրո պարենային օգնության տեսքով:

Առկա գործիքների կապը քաղաքականության հետ

Եվրոպական հարևանության քաղաքականության հավակնություններն իրականացնելու համար համարժեք ֆինանսական և տեխնիկական օժանդակություն է անհրաժեշտ: Դա արտացոլված է հետագա ֆինանսական հեռանկարների վերաբերյալ Հանձնաժողովի առաջարկի մեջ¹¹, որտեղ այս քաղաքականությունը դասակարգվում է որպես բարձր առաջնայնություն: Հանձնաժողովն առաջարկել է, որպեսզի ներդաշնակեցված գործիքների նոր համակարգի շրջանակներում աջակցություն ցուցաբերվի երրորդ պետություններին, ներառյալ «Տասիս» և «ՄԵՂԱ» ծրագրերի մեջ ներկայում ընդգրկվածներին: Այդ գործիքները նախագրծվելու են այնպես, որպեսզի աջակցեն ԵՉՔ-ի իրագործմանը, և այդ նպատակով հատկացվելու են համարժեք ֆինանսական ռեսուրսներ:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունն առաջին անգամ նախատեսվել է Հանձնաժողովի 2003թ. մարտի Ուղերձի մեջ և լրանշակվել 2003 թ. հուլիսի «Հարևանության նոր գործիքի համար հարթվող ուղին» անվանումը կրող Ուղերձի մեջ¹²: Հաշվի առնելով առկա իրավական և բյուջետային հարցադրումների թիվը՝ Ուղերձը նախատեսում էր երկփուլ մոտեցում: Այդ մոտեցման համաձայն, 2004-2006 թթ. ժամանակահատվածում ներդրվելու են Հարևանության ծրագրեր՝ հիմնված առկա գործիքների միջև համակարգման բարելավման սկզբունքի վրա, իսկ 2006 թ. հետո ստեղծվելու է հարևանության

¹¹ COM(2004) 101 11-ը փետրվարի, 2004 թ. «Կերտենք մեր ընդհանուր ապագան. ընդլայնված միության քաղաքականության մարտահրավերները և բյուջետային միջոցները 2007-2013թ.թ.»:

¹² COM(2003) 393, 1-ը հուլիսի, 2003 թ.:

Մոր գործիք:

2003 թ. հուլիսի Ուղերձից հետո առկա ֆինանսական գործիքների շրջանակներում նախանշվեցին ռեսուրսների Հարևանության ծրագրերի համար: 2004-2006 թթ. ժամանակահատվածի համար ֆինանսավորման ընդհանուր մակարդակն արտաքին աջակցության գործիքների շրջանակներում կազմում է 255 միլիոն եվրո (75 միլիոն՝ «Տասիս»-ի, 90 միլիոն՝ «Ֆարե»-ի, 45 միլիոն՝ «ՔԱՐԴՍ»-ի և 45 միլիոն՝ «ՄԵԴԱ»-ի համար): Մոտ 700 միլիոն եվրո կտրամադրվի ԵՄ համապատասխան ներքին սահմանների համար՝ «Ինտերռեզ» ծրագրի շրջանակներում:

Ֆարե-CBC կանոնակարգը փոփոխվել է 2003 թ. հոկտեմբերին՝ ընդգրկելու Ռումինիայի և Բուլղարիայի արտաքին սահմանները: «Տասիս»-ի CBC-ի ուղենշային ծրագիրը, որը վերաբերում է ընդլայնված ԵՄ-ի և Ռուսաստանի, Ուկրաինայի, Բելառուսի և Մոլդովայի միջև սահմաններին, ընդունվել է Հանձնաժողովի կողմից 2003թ. նոյեմբերին: Ընթացակարգերի ներդաշնակեցման ուղղությամբ աշխատանքը շուտով կավարտվի: Համապատասխան սահմանների հետ կապված ծրագրերի մշակման առումով լուրջ առաջընթաց է արձանագրվել: Այդ աշխատանքը պետք է որ ավարտվի 2004 թ. հունիսին: Ստեղծվել են համատեղ կառավարման կառույցներ: Առաջարկների ստացման առաջին հրավերը կներկայացվի 2004 թ. հուլիսին:

Մինչև 2007 թ. «Տասիս»-ը և «ՄԵԴԱ»-ն մնալու են ֆինանսական աջակցության հիմնական գործիքները գործընկեր պետությունների համար: Դրանց շրջանակներում օժանդակություն կցուցաբերվի Եվրոպական հարևանության քաղաքականության և, մասնավորապես, Միջոցառումների ծրագրերի իրագործման համար: 2005-2006 թթ. համապատասխան Ազգային կողմնորոշիչ ծրագրերը ճշգրտվում են՝ արտացոլելու ԵՀՔ-ի առաջնայնությունները: Առանձնակի ուշադրության կարժանանա ինստիտուցիոնալ «շինարարության» գործընթացը: ԵՄ-ի տեխնիկական աջակցության տեղեկատվության փոխանակման գրասենյակի («TAIEX») կողմից ցուցաբերվող «զույգերով» աշխատանքի հնարավորությունները և տեխնիկական աջակցությունը կընդարձակվեն՝ ներառելու գործընկեր պետություններին:

Ռեզիոնալ և անդրսահմանային համագործակցության համար կշարունակվի Համայնքի նպատակային աջակցության ցուցաբերումը: «Մեդա»-ի և «Տասիս»-ի 2005-2006 թթ. Ռեզիոնալ կողմնորոշիչ ծրագրերի շրջանակներում օժանդակություն է ցուցաբերվում ԵՀՔ-ի ռեզիոնալ տարածաշափին:

2007 թ. սկսած Եվրոպական հարևանության նոր գործիքի շրջանակներում օժանդակություն կցուցաբերվի անդրսահմանային համագործակցության, ինչպես նաև ռեգիոնալ համագործակցության ծրագրերին, որոնց մասնակցում են և՛ ԵՄ-ի անդամ պետություններ, և՛ գործընկեր պետություններ: Բացի այդ, ապագայի ֆինանսական հեռանկարների վերաբերյալ Հանձնաժողովի Ուղերձում առաջարկված Տնտեսական համագործակցության և զարգացման գործիքը կընդգրկի և ռեգիոնալ, և անդրսահմանային համագործակցություն գործընկեր պետությունների միջև:

Եվրոպական ներդրումային բանկի՝ վարկեր տրամադրելու կարողությունը նույնպես մեծացվել է: 2003 թ. նոյեմբերին, ԵՆԲ-ի արտաքին վարկավորման մանդատի միջանկյալ ուսումնասիրության համատեքստում, Խորհուրդն ընդունեց Հանձնաժողովի առաջարկն այն մասին, որ միջերկրածովյան պետությունների համար վարկավորման առավելագույն սահմանաչափը հասցվի 2 180 միլիոնի: Բացի այդ, որոշվեց նախատեսել ԵՆԲ-ի վարկավորման մանդատի պայմանական ընդարձակում, որպեսզի այն տարածվի նաև Ռուսաստանի և արևմտյան նորանկախ պետությունների նկատմամբ: Ընդարձակումը թույլ կտա ԵՆԲ-ին նախքան 2006 թ. տարեվերջ տրամադրել մինչև 500 միլիոնի վարկեր՝ առանց ճյուղային սահմանափակումների: Այս որոշումը կատարելու իրավական հիմքը ներկայումս նախապատրաստվում է: ԵՆԲ-ի հետ իրականացվում են խորհրդակցություններ՝ ապահովելու, որպեսզի ԵԶԲ-ի պետություններին օժանդակելու կարիքը համարժեքորեն արտագույն վարկավորման մանդատների հաջորդ սերնդի մեջ:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունն, ընդհանրապես, և Միջոցառումների ծրագրերը, մասնավորապես, կողմնորոշիչ գործոնի դեր կկատարեն ֆինանսական աջակցության այլ գործիքների համար: Ամեն անգամ, երբ ԵԶԲ-ի գործընկեր պետությունների հետ կբանակցեն մակրոֆինանսական աջակցության ապագա գործառնություններ և մակրոտնտեսական նպատակներ հետապնդող այլ գործառնություններ, Հանձնաժողովը գտնում է, որ պայմանների հիմքում պետք է դրված լինեն Միջոցառումների ծրագրերի տնտեսական առաջնայնությունները և աշխատանքները՝ այդ աջակցությունը ծառայեցնելով որպես լրացուցիչ խթան քաղաքական և տնտեսական բարեփոխումների իրագործման համար:

ԺՄԻԵՆ-ի ծրագրերի կազմումը նույնպես համահունչ կլինի քաղաքականության նպատակներին՝ միևնույն ժամանակ օժանդակելով քա-

ղաքացիական հասարակությանն այնպիսի ուղորտներում, ինչպիսիք են՝ ժողովրդավարությունը, իրավունքի գերիշխանությունը, մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները: Աշխատանքներ են ընթանում՝ ուսումնասիրելու 2005 թվականից սկսած ռեզիոնալ կտրվածքով օժանդակություն ցուցաբերելու հնարավորությունները:

Ծրագրերի համակարգումը բարելավելու համար խորհրդափոխանակություն է ընթանում նաև Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի և միջազգային ֆինանսական այլ կազմակերպությունների հետ:

Եվրոպական հարևանության գործիքը

2007-2013 թթ. ժամանակաշրջանի ֆինանսական հեռանկարի վերաբերյալ իր առաջարկի մեջ Հանձնաժողովը՝ Եվրոպական հարևանության նոր գործիքը (ԵՀԳ), ներառել է այն վեց ֆինանսական գործիքների շարքում, որոնք պետք է արտաքին հարաբերությունների ուղորտում աշխատեն 2006 թվականից հետո:

Եվրոպական հարևանության գործիքը լրացնելու է առկա ֆինանսական գործիքների կամ դրանց փոխարեն ներդրվող նոր գործիքների շրջանակներում ցուցաբերվող աջակցությունը, և միտված է լինելու ուղղակիորեն անդրսահմանային համագործակցությանը և հարակից աշխատանքների իրականացմանը: Հանձնաժողովը մտադիր է ֆինանսական գործիքների վերաբերյալ իր առաջարկների փաթեթում ընդգրկել կանոնակարգի նախագիծ, որը կգործի ֆինանսական ապագա ժամանակաշրջանում:

2003 թ. հուլիսի Ուղերձի մեջ նշվում են երեք այլընտրանքներ, որոնք պետք է դիտարկվեն նոր Հարևանության գործիքի մշակման տեսակետից.

- Ա. Երկայում առկա համագործակցության գործիքներից որևէ մեկի բովանդակության և աշխարհագրական ծածկույթի ընդլայնում,
- Բ. Միասնական նոր կանոնակարգի ստեղծում, որով նախատեսվելու է Հարևանության գործիքը, որով ֆինանսավորվելու են աշխատանքներ և՛ Միության ներսում, և՛ Միությունից դուրս,
- Գ. Արդեն առկա գործիքների միջև համակարգման ուղղությամբ հետագա նպատակային աշխատանքներ:

Ուսումնասիրելով տարբերակները՝ Հանձնաժողովը համզել է այն եզրակացության, որ «Ա» տարբերակը ոչ ամբողջությամբ կլուծի այնպիսի ֆինանսական գործիք ունենալու խնդիրը, որի շրջանակներում արտաքին քաղաքականության նպատակները կհամադրվեն սոցիալական և տնտեսական միախմբվածության սկզբունքին: Հանձնաժողովը նաև եզրակացրել է, որ ֆինանսական տարբեր գործիքների միջև հնարավոր համակարգման աստիճանը ցանկացած դեպքում ենթակա է որոշակի սահմանափակումների (տարբերակ «Գ»):

Հետևաբար, «Բ» տարբերակը լավագույնս է համապատասխանում առաջարկվող գործիքի բնույթին, և այն հնարավոր կլինի արդյունավետորեն իրագործել՝ հաղթահարելով համակարգման խնդիրները: Բացի այդ, չնայած որ ԵՀԳ-ն նախատեսում է և՛ ներքին, և՛ արտաքին աշխատանքներ, Հանձնաժողովը առաջարկում է օգտագործել բյուջեի մեկ բաժին՝ գործիքի ողջ գումարը ստանալու համար օգտագործելով առաջարկվող նոր ֆինանսական ծրագրի՝ միախմբվածության և արտաքին քաղաքականության վերնագրերը: Գործիքը կաշխատի կառավարման միասնական մեխանիզմով և միասնական ընթացակարգերով:

Իրավական հիմքերը

Ներկայումս չկան ԵՄ-ի ներսում տնտեսական և սոցիալական միախմբվածությունն արտաքին քաղաքականության հետ համադրող՝ երկակի բնույթ ունեցող գործիքի վերաբերյալ համապատասխան իրավական նախադեպեր, որոնք ԵՄ-ի արտաքին սահմանի այս և այն կողմերում հավասարազոր իրավաբանական ուժ կունենային: Հանձնաժողովը գտնում է, որ TEC-ի 181a հոդվածը կարող է որպես պատշաճ իրավական հիմք ծառայել նոր Հարևանության գործիքի համար, քանի որ այն հարևան պետությունների նկատմամբ ԵՄ-ի քաղաքականության կարևոր գործիք կլինի: Հաշվի առնելով, որ այդ հոդվածը վերաբերում է երրորդ պետությունների հետ համագործակցությանը, այն պետք է որ թույլ տա ֆինանսավորել այնպիսի աշխատանքներ, որոնք բնույթով համատեղ են, և որոնց մեջ ներգրավված են շահառուներ և՛ անդամ պետություններից, և՛ գործընկեր պետություններից: Աշխատանքների արդյունքում ստացվող օգուտները շոշափելի կլինեն իրավասու տարածքներում՝ անկախ այն հանգամանքից, թե արդյոք դրանք գտնվում են Միության սահմաններից ներս, թե՛ դուրս: Գործիքի հիմքում դրված կլինեն անդրսահմանային առկա ծրագրերի այնպիսի սկզբունք-

Այս, ինչպիսիք են՝ գործընկերությունը, աշխատանքը բազմամյա ծրագրերի միջոցով և համաֆինանսավորումը:

Աշխարհագրական ծածկույթը

2003 թ. հուլիսի Ուղերձի հիման վրա ԵԶԳ-ն տարածվելու է, մի կողմից, ԵՄ-ի Անդամ պետությունների, իսկ մյուս կողմից, Եվրոպական հարևանության քաղաքականության գործընկեր պետությունների միջև առկա բոլոր սահմանների նկատմամբ: Այն նաև օժանդակելու է անդրսահմանային համագործակցությանը, որին մասնակցում են շահառուներ առնվազն մեկ Անդամ պետությունից և մեկ գործընկեր պետությունից, և զբաղեցնելու է առկա ներքին և արտաքին անդրսահմանային ծրագրերի տեղն Անդամ պետություններում և գործընկեր պետությունների այն ռեգիոններում, որոնք սահմանակից կլինեն ԵՄ-ի ապագա արտաքին սահմանին:

Հաշվի առնելով այն փաստը, որ ԵԶԳ-ն, որպես գործիք, նախատեսված է լինելու այնպես, որպեսզի դրանում հաշվի առնվեն հատկապես ԵՄ-ի արտաքին սահմաններից անդին իրականացվող համագործակցության առանձնահատկությունները, համապատասխան կանոնակարգի մշակման ժամանակ կարելի է անդրադառնալ թեկնածու պետությունների և թեկնածությանը նախորդող փուլում գտնվող պետությունների նկատմամբ ԵԶԳ-ի աշխարհագրական ծածկույթը տարածելու հարցին:

Հարևանության նոր գործիքի հիմնական բաղադրիչները

ԵԶԳ-ի հիմքում դրված է լինելու 2004-2006 թթ. Հարևանության ծրագրեր ստեղծելու ընթացքում ձեռք բերված փորձը: ԵԶԳ-ն միտված է լինելու 2003 թ. հուլիսյան Ուղերձի մեջ մատնանշված չորս հիմնական նպատակների իրագործմանը.

- Ընդհանուր սահմանների երկու կողմերում գտնվող ռեգիոններում կայուն զարգացման խթանում,
- Միասին աշխատանք համատեղ միջոցառումների շրջանակներում՝ լուծելու ընդհանուր խնդիրներ այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ շրջակա միջավայրի պահպանությունը, հանրային առողջապահությունը և կազմակերպված հանցավորության կանխարգելումն ու պայքարը դրա դեմ,

- Համատեղ միջոցառումների շրջանակներում արդյունավետ և ապահով ընդհանուր սահմանների երաշխավորում,
- Ժողովուրդների միջև կապերի սերտացման նպատակ հետապնդող տեղական անդրսահմանային միջոցառումների խթանում:

Այս շրջանակներում կարևոր է ապահովել, որպեսզի գործընկեր պետությունների առաջնայնությունները բավարար չափով հաշվի առնվեն՝ առաջնորդվելով գործընկերության ոգով: Դա հատկապես վերաբերում է միջերկրածովյան տարածաշրջանին, որտեղ առաջնայնությունները սահմանելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել Ընկերակցության համաձայնագրերի շրջանակներում և Բարսելոնի գործընթացի մաս կազմող Եվրո-Միջերկրածովյան նախարարական համաժողովներին ընթացքում սահմանված ռազմավարական մոտեցումները:

Այս կապակցությամբ, Եվրոպական հարևանության գործիքով ֆինանսավորվելու են համատեղ ծրագրեր, որոնք առաջարկվել են ԵՄ անդամ պետություններում և գործընկեր պետություններում աշխատող գործընկերների կողմից և նրանց համար: Որպես այդպիսին, այն լրացնելու է առկա արտաքին և ներքին ֆինանսավորման գործիքները, որոնք կարող են աշխատել Միության սահմաններից միայն ներս կամ միայն դուրս:

ԵԶԳ-ն աշխատելու է ֆինանսավորման երկու առանձին պատուհանների միջոցով:

Առաջին պատուհանի շրջանակներում օժանդակություն է ցուցաբերվելու անդրսահմանային համագործակցությանը: Իրավասու լինելու համար պետք է գտնվել բոլոր ցամաքային և ծովային սահմաններից ներս¹³: Ծրագրերը հիմնականում լինելու են երկկողմ, չնայած որ բազմակողմ ծրագրեր կարող են ստեղծվել ծովային սահմանատուներին այն կետերում, որոնց հեռու գտնվելու և այլ գործոնների պատճառով հնարավոր չէ արդյունավետ երկկողմ անդրսահմանային համագործակցություն ծավալել: Բազմամյա ծրագրեր կստեղծվեն միասնական սահմանների կամ սահմանների խմբերի համար, որոնք կնախագծվեն սահմանի երկու կողմերում գտնվող շահառու պետու-

¹³ «Առաջին պատուհանի» շրջանակներում համագործակցությունը, որպես կանոն, տեղի է ունենում «NUTS III» մակարդակով, բացառությամբ բազմակողմ ծովային ծրագրերի, որոնց դեպքում պետք է թույլատրել համագործակցությունը «NUTS II» մակարդակով:

յուններում աշխատող համապատասխան գործընկերների կողմից: Կառավարման գործառույթը Հանձնաժողովի կողմից կպատվիրակվի համատեղ կառավարման կամ այլ պատշաճ մեխանիզմների միջոցով աշխատող կառավարչական որևէ մարմնի: Ծրագրերի ընտրությունը և իրագործումը կկատարվի համատեղ կառույցների միջոցով, որոնցում ներկայացված կլինեն ԵՄ-ի անդամ պետությունների և գործընկեր պետությունների ազգային, ռեգիոնալ և տեղական իշխանությունները:

Երկրորդ պատուհանն ապահովելու է առավել ճկուն օժանդակություն ԵՄ-ի Անդամ պետությունները և գործընկեր պետությունները ներկայացնող դերակատարների և շահառուների ներգրավմամբ առավել լայն անդրազգային համագործակցություն իրականացնելու համար: Համագործակցությունը հիմնականում ուղղված կլինի որոշակի թեմատիկ ոլորտների, որոնք սահմանվելու են կանոնակարգի մեջ՝ որպես հիմք ընդունելով այնպիսի ոլորտներում բացահայտված ընդհանուր մարտահրավերներ, ինչպիսիք են՝ շրջակա միջավայրի պահպանությունը, էներգետիկ, հեռահաղորդակցության և տրանսպորտային ցանցերի մեջ ինտեգրումը, հանրային առողջապահությունը և կազմակերպված հանցավորության կանխարգելումն ու պայքարը դրա դեմ: Հանձնաժողովը նաև հնարավորություն կունենա բացահայտելու, ընտրելու և ֆինանսավորման ներկայացնելու որոշակի տեխնիկական և քաղաքական կարևորություն ունեցող ծրագրեր: Իրավասու լինելու պահանջին կհամապատասխանի ԵՄ-ի անդամ պետությունների ողջ տարածքը և գործընկեր պետությունների տարածքի համապատասխան հատվածները: Ծրագրերի մշակման աշխատանքը կենտրոնացված կլինի Հանձնաժողովում: Իրագործումը նույնպես կենտրոնացված կլինի, չնայած որ հնարավոր կլինի նաև անուղղակի կառավարման տարբերակի քննարկումը, որի դեպքում կառավարումը պատվիրակված կլինի արտաքին մարմինների, ինչպիսիք են, օրինակ, գործադիր կառույցները:

Բյուջե

Հանձնաժողովը մտադիր է առաջարկել, որպեսզի գործիքին հատկացվող տարեկան գումարը զգալիորեն ավելացվի՝ 2004-2006 թթ. ժամանակահատվածում Հարևանության ծրագրերին հատկացված գումարների համեմատ:

Երկու պատուհանների միջև ֆինանսավորման բաշխման խնդիր

րը կորոշվի հետագա փուլում՝ հաշվի առնելով համագործակցության երկու տեսակների հարաբերական կարևորությունը, տարբեր սահմանների առանձնահատկությունները, աշխարհագրական տարածքների միջև ֆինանսավորման բաշխումը պատշաճ կերպով հավասարակշռելու ցանկալիությունը և իրագործման ու կառավարման մեջ Հանձնաժողովի ուղղակի ներգրավումը սահմանափակելու անհրաժեշտությունը: Միջոցների կլանման խոչընդոտները վերացնելու և բարձր արդյունքները համարժեքորեն զնահատելու նպատակով որոշակի դրույթներ կնախատեսվեն՝ թույլատրելու միջոցների վերաբաշխում մեկ պատուհանից մյուսը, կամ մեկ պատուհանի շրջանակներում՝ ծրագրերի և նախագծերի միջև:

Առաջին պատուհանի շրջանակներում տրվող ֆինանսական հատկացումները կորոշվեն ըստ ծրագրի, մեկ սահմանի կամ սահմանների որոշակի խմբի համար՝ օբյեկտիվ չափորոշիչների հիման վրա: Այդ հատկացումները կատարելիս հաշվի կառնվեն նաև սահմանների առանձնահատկությունները, ինչպես նաև ֆինանսավորումը «կլանելու» կարողությունը և ներուժը:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ

Հանձնաժողովը դիմում է խորհրդին, որպեսզի վերջինս հաստատի սույն Ուղերձում տեղ գտած կողմնորոշումները և եզրահանգումներ կատարի սույն նախաձեռնության իրականացման եղանակների վերաբերյալ՝ անդրադառնալով հնարավոր միջոցառումների ծրագրերի բովանդակության խնդրին և այն հարցին, թե որ պետությունների հետ պետք է դրանք կնքվեն՝ չմոռանալով ընդհանուր արժեքներին հավատարիմ մնալու գաղափարը:

Այդ սկզբունքի հիման վրա Նախագահության և Բարձր ներկայացուցչի հետ միասին կապեր կհաստատվեն համապատասխան գործընկեր պետությունների հետ՝ նպատակ հետապնդելով նրանց հետ միասին վերջնական տեսքի բերել Միջոցառումների ծրագրերը նախքան 2004 թ. հուլիսի ավարտը: Անդամ պետություններն այդ քննարկումների ընթացքի վերաբերյալ լիարժեքորեն կտեղեկացվեն:

Հանձնաժողովն առաջարկում է, որպեսզի Ընկերակցության և Համագործակցության համապատասխան խորհուրդներին կոչ արվի՝ հաստատելու Միջոցառումների ծրագրերը:

Միջոցառումների ծրագրերի կատարման մոնիտորինգը տեղի կու-

Անճա Ընկերակցության կամ Գործընկերության և համագործակցության համապատասխան համաձայնագրերի կառույցների շրջանակներում:

Մոնիտորինգային գործընթացի արդյունքների գնահատման և գործընկերների տրամադրած տեղեկությունների վերլուծության հիման վրա Յանձնաժողովը, քաղաքական համագործակցության և CFSP-ի հետ կապված հարցերում Բարձր ներկայացուցչի մասնակցությամբ, կներկայացնի երկու տարիների ընթացքում արձանագրված միջանկյալ առաջընթացի հաշվետվություն, ինչպես նաև մեկ այլ հաշվետվություն՝ յուրաքանչյուր Միջոցառումների ծրագրի պաշտոնական հաստատումից երեք տարի հետո:

Յանձնաժողովն առաջարկում է, որ գործընկերներից յուրաքանչյուրի հետ ԵՄ-ի պայմանագրային հարաբերությունների հետագա զարգացմանն առնչվող ցանկացած որոշում կայացվի վերոհիշյալ հաշվետվությունների լույսի ներքո:

Յանձնաժողովը Խորհրդին կներկայացնի համապատասխան առաջարկ սույն Ուղերձում քննարկված Եվրոպական հարևանության գործիքի ստեղծման վերաբերյալ: Այդ գործիքի ուժի մեջ մտնելուն նախորդող ժամանակահատվածում ԵՄ-ը շարունակելու է առկա ֆինանսական գործիքների շրջանակներում Հարևանության ծրագրեր մշակել գործընկեր պետությունների հետ:

Սույն Ուղերձում տեղ գտած կողմնորոշիչ սկզբունքների հիման վրա Յանձնաժողովը խթանելու է ռեգիոնալ և ենթառեգիոնալ համագործակցությունը՝ գործընկեր պետությունների ներգրավմամբ:

Հավելված

«ՄԵԴԱ»-ի և «ՏԱՍԻՍ»-ի աջակցությունը ԵՅԾ-ի գործընկեր պետություններին 2000-2003 թթ. ժամանակահատվածում

<u>Պետություն</u>	Գումար 2002-2003 թթ. (միլիոն եվրո)
Պետություններ, որտեղ «ՏԱՍԻՍ»-ն աշխատում է	
Ռուսաստան	599.6
Ուկրաինա	435.6
Մոլդովա	46
Բելառուս	10
Մի քանի պետություններում իրականացվող ծրագրեր	241
Ընդամենը «ՏԱՍԻՍ»	1332.2
«ՄԵԴԱ» ծրագրում ներգրավված պետություններ	
Ալժիր	181.8
Եգիպտոս	194.5
Հորդանան	169.4
Լիբանան	55.7
Մարոկկո	525.3
Սիրիա	82.7
Թունիս	306.6
Արևմտյան ափ և Գազայի հատված	277.8
Ռեգիոնալ ծրագրեր	590.1
Ընդամենը «ՄԵԴԱ»	2383.9
Ընդամենը ԵՅԾ-ի գործընկեր պետություններ	3716.1

Ո՛չ պաշտոնական թարգմանություն
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԻՋՁԳՅՈՒՆ ԿՈՆՎԵՏԻՍԻԱՆԵՐԸ. ՎԱԿԵՐԱՄՍԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

	Քվարտա	Մտրվել	Ուղղվել	Ուսաստան	Ավրի	Եվպատ	Խարակ	Հորուման	Լիքան	Ստովկր	Միլիա	Թուլնա	Վրաստան*	Հայաստան	Ստրեան
Ստոր իրավունքների ձևարարել Կրակովա ազգերի կազմակերպության հիմնական կրկնվելները	1976	1983	1976	1982	1988	1982	1982	1976	1976	1979	1976	1976	1983	1982	1984
Տնտեսական, օրգանական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի	1976	1983	1976	1982	1988	1982	1982	1976	1976	1979	1976	1976	1983	1982	1984
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի	1976	1983	1976	1982	1988	1982	1982	1976	1976	1979	1976	1976	1983	1982	1984
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները	1982		1991	1982	1988								1983	2002	1984
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները	1989	1993	1989	1989	1972	1989	1979	1974	1971	1971	1989	1989	1993	1986	1989
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները	1981	1984	1981	1981	1986	1981	1981	1982	1987	1983	2003	1985	1983	1985	1984
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները	2004		2000	2001										2001	2011
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները	1987	1995	1987	1987	1988	1987	1981	1991	2000	1983		1988	1993	1986	1984
Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային իրավունքի կրկնվելները															

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՒՆԵՐԶՈՒ
ԵԿՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՒՋՄԱԿԱՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂՈՒՄ

Երեւանի իրավաբանների մասին կրթնեցիա	1990	1993	1991	1990	1993	1990	1991	1991	1991	1993	1992	1993	1992	1994
Երեւանի իրավաբանների մասին կրթնեցիան կից կամբնուստի արհմատչություն երկամադրան զնկված հավաստագրությունների մաշ մեղրուակեր. մասին	2002	2002	2003	2001	1993	2001	2001	2000	2002	2002	2003	2003	2002	2002
Երեւանի իրավաբանների մասին կրթնեցիան կից կամբնուստի արհմատչություն երկամադր. կրկնաձևովի վարձարքի. երկամադրի մարմնավանդության և փոխանցմանը արդյունաշիակի մասին	2001	2002	2001	1993	1993	1981	1981	1984	1956	1957	1993	1993	1993	1999
Շախմատավանդի ստեղծումը մասին երկամադրան մասին կրթնեցիայի 1987թ. ստեղծմանը մասին	2001	2002	2002	1993	1987	1981	1988	1988	1971	1988	1993	1993	1993	1999

Մ՝ ստորագրվել է. ակտյան չի վավերացվել

Աշխատանքի կարտրագային ստանդարտների մասին Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության հիմնարար կրթնեցիաները

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Միավորումը կազմելու առաջարկումը և կազմակերպելու իրավունքի սաշտպանությունը (1947 թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն
ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կազմակերպվելու և կրկնակի ակտիվության իրավունքը (1949 թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն
ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Հարավային աշխատանք (1939 թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն
ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Հարավային աշխատանք վերացումը (1973 թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն
ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Եվրոպայի աշխատանք վերացումը (1999 թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն
ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Հարավային վերածարություն (1967թ.) (Երախտագրում և աշխատանքը 1958թ.)	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն	ն

Բրյուսել, 29.09.2004 թ.
«COM (2004) 628» վերջնական

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

ԱՌԱՋԱՐԿ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՌԼԱՄԵՆՏԻ ԵՎ
ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱՐ

Եվրոպական հարևանության և Գործընկերության
գործիք ստեղծող գլխավոր դրույթներն ուրվագծելու
համար

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

Ներածություն

Նոր կառուցվածքը, որն առաջարկվել է ֆինանսական գործիքների համար, որոնք պետք է գործեն 2007-2013 թթ. նոր հեռանկարում, և այս առաջարկին հանգեցնող պատճառները բացատրված էին Համաձայնագրի կողմից խորհրդին ու Պաշտպանության ներկայացրած ֆինանսական հեռանկարներին վերաբերող հաղորդագրություններում¹: Ներածական հաղորդագրությունը, որ ներկայացնում է «Եվրոպական հարևանության և գործընկերության գործիքի» (ԵՀԳԳ) վերաբերյալ Կարգը, ինչպես նաև արտաքին հարաբերությունների մյուս երեք գործիքները, տալիս են լրացուցիչ ու ավելի մանրամասն տեղեկություն գործիքի հիմնական բնորոշ գծերի վերաբերյալ: Հաշվի առնելով դա՝ այս բացատրագիրը գլխավորապես կենտրոնանում է Կարգի հիմնական հոդվածները բացատրելու և մեկնաբանելու վրա:

ԵՀԳԳ-ն կփոխարինի շահագրգիռ երկրներն ընդգրկող աշխարհագրական ու թեմատիկ ծրագրերին: Ներքին քաղաքականության արտաքին ասպեկտները, որոնք ներկայումս ընդգրկված են հատուկ գործիքի մեջ, կամ կուղղորդվեն դեպի մեկ ու մի քանի երկիրներ գրավող ծրագրերի կողմը, կամ, հարկ եղած դեպքում, կկիրարկվեն որոշակի թեմատիկ ծրագրերի միջոցով:

ԵՀԳԳ-ի յուրահատուկ և նորարարական հատկանշական գիծը նրա միջպետական համագործակցության բաղադրիչն է: Համաձայն այս բաղադրիչի ԵՀԳԳ-ն կֆինանսավորի «համատեղ ծրագրեր», որոնք միավորում են ընդհանուր սահման ունեցող անդամ պետությունների ու գործընկեր երկրների տարածաշրջանները: Սա կհանգեցնի գործընթացների արմատական պարզեցմանը և արդյունավետության զգալի բարձրացմանը: Այն կօգտագործի մի մոտեցում, որը հիմնականում ձևավորված է այնպիսի «Կառուցվածքային հիմնադրամների» սկզբունքով, ինչպիսիք են՝ բազմամյա ծրագրավորումը, գործընկերությունը և համաֆինանսավորումը, որոնք ընդունվել են արտաքին հարաբերությունների յուրահատկությունները հաշվի առնելու համար: ԵՀԳԳ-ի միջպետական համագործակցության բաղադրիչը կֆինանսավորվի համատեղ Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամի (ԵՏԶՀ) կողմից: Մաս III-ն ընդգրկում է որոշ դրույթներ, որոնք հատուկ

¹ COM(2004) 101 of February 2004 և COM(2004) 487 of 14 July 2004.

ստեղծված են հենց միայն այս բաղադրիչի համար: Այս դրույթները համատեղելի են այն նմանատիպ դրույթների հետ, որոնք հաստատվել են միջպետական համագործակցության համար՝ համապատասխան Կառուցվածքային հիմնադրամների կարգի շրջանակներում:

Մեկնաբանություններ առանձին դրույթների վերաբերյալ

Մաս I. Նպատակներ և սկզբունքներ

Հոդված 1. Հարցի էությունն ու գործունեության շրջանակը

Հոդված 1-ը սահմանում է օգնության մասշտաբը՝ անդրադառնալով նրան, որ կարևոր է ստեղծել բարեկեցության ու սերտ համագործակցության տարածք, որը կընդգրկի Եվրոպական միությունը և հարևան երկրներին, ինչպես որ ճանաչված է Սահմանադրության մեջ:

Գործիքի մեջ ընդգրկված գործընկեր երկրների ցուցակը տրված է Հավելված 1-ում: Այս ցուցակը ներառում է այն հարևան երկրներին, որոնք ներկայումս չունեն միանալու հեռանկար, և որոնց համար նախատեսված է Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունը (ԵՀՔ): Նախապես այս ցուցակը սահմանափակվում էր չորս Արևմտյան ՆԱՊ և Միջերկրականի ավազանի տասը երկրներով, սակայն այն ընդլայնվել է Բրյուսելի 2004 թ. հունիսի 17-18-ի Եվրոպական խորհրդից հետո, որպեսզի իր մեջ առնի նաև Հարավային Կովկասի երեք պետությունները (Հայաստան, Ադրբեջան, Վրաստան):

ԵՀՔ-ն ընդգրկում է Ռուսաստանը, քանի որ Եվրոպական միությունը և Ռուսաստանը որոշել են զարգացնել իրենց ռազմավարական գործընկերությունը՝ ավելի շուտ ստեղծելով «չորս ընդհանուր տարածքներ», ինչի վերաբերյալ համաձայնության են եկել 2003 թ. մայիսին Սանկտ-Պետերբուրգում տեղի ունեցած գագաթնաժողովում, քան Եվրոպական հարևանության քաղաքականությամբ հաստատված շրջանակներում: Գործիքի անունից գործընկերության հիշատակումն ընդգծում է դրա յուրահատկությունը: Միացման հեռանկար ունեցող երկրներին, ինչպիսիք են Թուրքիան կամ Արևմտյան Բալկանների երկրները, ցուցաբերվող օգնությունն ընդգրկվում է մեկ ուրիշ՝ առանձին՝ Միացմանը նախորդող գործիքի մեջ:

«Բարիդրացիության» տարածքի ստեղծումը պահանջում է միջոցներ գործընկեր երկրների ու անդամ պետությունների միջև միջպետական համագործակցությունը խթանելու համար, որպեսզի խթանվի

սահմանակից տարածաշրջանների միջև ինտեգրացված տարածաշրջանային զարգացումը և խույս տրվի նոր բաժանարար սահմանագծերի ստեղծումից: Որպեսզի հնարավոր լինի միջպետական համագործակցությունը արդյունավետորեն ու գործնականորեն խթանել և համատեղ ծրագրերը ֆինանսավորել, հողված 1-ը օգնության կարգի մեջ առաջին անգամ սահմանում է, որ օգնություն կարող է կիրառվել անդամ պետությունների ու գործընկեր երկրների ընդհանուր բարօրության օգտին: Սա հանգեցնում է ներկա իրավիճակի արմատական պարզեցմանը, երբ ԵՄ սահմաններից դուրս գտնվող երկրների հետ համագործակցությանը խանգարում են տարբեր կանոններով գործող ներքին ու արտաքին ֆոնդավորման գործիքների միջև հակասական կետերը:

Վերջապես հողված 1-ն անդրադառնում է Միության հիմնարար արժեքներին, որոնք Միության հարևանները ԵՄ-ի հետ իրենց երկկողմանի համաձայնագրերում և մի շարք բազմակողմանի կոնվենցիաներում ու այլ գործիքներում պարտավորվել են պահպանել: Ինչ վերաբերում է նրան, թե հարևան երկրներն ինչ աստիճաններով են կատարում այս պարտավորությունները, ապա կարևոր է, որ Միության արտաքին գործունեությունը ձգտի խթանել համաձայնեցում ավելի շուտ գիշողության երկխոսության և համագործակցության միջոցով: Ծայրահեղ դեպքերում Միությունը կարող է դիմել օգնության լրիվ կամ մասնակի դադարեցման համար՝ համաձայն հողված 29-ում ձևավորած գործընթացի:

Հողված 2. Օգնության մասշտաբը

Հողված 2-ը շարադրում է օգնության հիմնական նպատակները և կապ է ստեղծում այս նպատակների ու հարևան երկրների հետ գոյություն ունեցող համաձայնությունների միջև: Սա արտացոլում է գործիքի՝ քաղաքականությամբ առաջնորդվող բնույթը և այն կարևորությունը, որը տրվում է այս համաձայնագրերի իրականացմանն օժանդակելուն: Ինչևէ, այս կապը հակված չէ բացառելու այնպիսի երկրներին օգնություն տրամադրելու հնարավորությունը, ինչպիսիք են՝ Բելառուսը կամ Լիբիան, որտեղ նույնիսկ պայմանագրային հիմքի բացակայության պայմաններում, հավանաբար, օգնությունը օգտակար կարող է լինել՝ հետապնդելու համար ԵՄ քաղաքականության նպատակները:

Հոդված 2-ը նաև տալիս է, հիմնականում բացատրական պատճառներով, այն նպատակների ցուցակը, որոնք կարելի է հետապնդել սույն Կարգի շրջանակներում: Այս ցուցակը, որն անընդհատ լրացվում է, Եվրոպական հարևանության քաղաքականությանը բնորոշ նպատակների հետ միասին, իր մեջ պարունակում է նաև ավելի պայմանական՝ զարգացման նպատակներ: Սա արտացոլում է հարևան երկրների իրականությունը, որոնց մի մասը զարգացող երկրներ են: Որևէ կոնկրետ երկրում հետապնդվող նպատակների ընտրությունը կկատարվի այդ երկրի ռազմավարությունն ու բազմամյա ծրագրերը հաստատելիս:

Հոդված 3. Քաղաքականության շրջանակներ

Հոդված 3-ն ընդգծում է ԵՀՔԳ-ի՝ որպես քաղաքականությամբ առաջնորդվող գործիքի, էությունը: Օգնություն ծրագրավորելու ընդգրկում քաղաքականության հիմքը պետք է դրվի՝ հաշվի առնելով զոյություն ունեցող համաձայնագրերը: Հանձնաժողովի հաղորդումներում և Խորհրդի եզրակացություններում, որոնք ձևակերպում են Միության ընդհանուր ռազմավարությունը հարևան երկրների նկատմամբ: Վերջերս դա արվել է 2004 թ. մայիսին² Հանձնաժողովի ստացած հաղորդագրության մեջ, որին հետևել են 2004 թ. հունիսին Խորհրդի արած եզրակացությունները³, և որին էլ կարող է հետևել Եվրոպական պառլամենտի վավերացումը: Այն դեպքերում, երբ դրանք գործում են, Եվրոպական հարևանության քաղաքականության Գործողության պլանները, որոնք մշակվել են Խորհրդի մասնակցությամբ և հավանություն են ստացել ԵՄ-ի ու գործընկեր երկրի միջև երկկողմանի համաձայնություններով ստեղծված համատեղ Ընկերության/Գործընկերության և համագործակցության խորհուրդների կողմից, տալիս են այն հիմնական փաստաթուղթը, որից հետագայում մշակվում են օգնություն տրամադրելու առաջնահերթությունները: Գործունեության այս պլաններն ընդգրկում են առաջնահերթությունների այնպիսի համակարգ, որի իրագործումը գործընկեր երկրներին կնոտեցնի Եվրոպական միությանը: Ռուսաստանի դեպքում առաջնահերթությունները սահմանվում են Գործընկերության և համագործակցության խորհրդի հավանությանն արժանացած չորս ընդհանուր տա-

² The “European Neighbourhood Policy Strategy Paper”.

³ General Affairs Council of 14 June 2004.

րածքների ճանապարհային քարտեզների լույսի ներքո⁴:

Համաձայնագրերի և/կամ ԵՀՔ գործողության պլանների բացակայության դեպքում էլ օգնություն կարելի է ցուցաբերել, մասնավորապես, միջպետական համագործակցության համար, իսկ եթե հարմար է, ապա հարկ է հետապնդել համապատասխան Հանձնաժողովի հաղորդագրությամբ սահմանված ԵՄ քաղաքականության նպատակները:

Հոդված 4. Կոնպլենենտարություն, գործընկերություն և համատեղ ֆինանսավորում

Հոդված 4-ն ուրվագծում է հետևյալ գլխավոր սկզբունքները սույն Կարգի կիրառման համար, մասնավորապես.

- օգնությունը լրացնում է ազգային միջոցառումները, որոնք ուղղված են համատեղ հաջողությունների խթանմանը և ազդեցության ամրապնդմանը,
- օգնությունը կսահմանվի Հանձնաժողովի և օգնություն ստացողների միջև համագործակցության միջոցով, և օգնության պլանավորումը կիրականացվի հարկ եղած դեպքերում ներգրավելով կենտրոնական, տարածաշրջանային ու սոցիալական գործընկերների,
- օգնությունը համատեղ կֆինանսավորվի, որպեսզի խթանվի սեփականությունը և առավելագույնս մեծանա դրա արդյունավետությունը:

Այս սկզբունքները կիրառվում են նաև ԵՄ համախմբվածության քաղաքականության համատեքստում և արտացոլում են գործիքի երկակի էությունը (արտաքին քաղաքականություն և տնտեսական ու սոցիալական համախմբվածություն), երբ հարցը վերաբերվում է գործընկեր երկրների ու անդամ պետությունների միջև Միջպետական ու տարածքային համագործակցության ֆինանսավորմանը:

⁴ Սրանք են. ընդհանուր տնտեսական տարածքը (ներառելով և հատուկ ուշադրություն դարձնելով շրջակա միջավայրին ու էներգետիկային), ազատության, անվտանգության ու արդարադատության ընդհանուր տարածքը, արտաքին անվտանգության բնագավառում համագործակցության տարածքը, ինչպես նաև հետազոտությունների ու կրթության տարածքը՝ ներառյալ մշակութային հարցերը:

Հոդված 5. Հարակցություն, մրցունակություն և համակարգում

Հոդված 5-ն ապահովում է, որ օգնությունը հետևողական լինի Համայնքի քաղաքականությունը և այն համաձայնագրերն իրականացնելիս, որոնց ստորագրող կողմ են հանդիսանում Միությունը և գործընկեր երկրները: Այն նաև ընդգծում է համայնքի, անդամ պետությունների և այլ դոնորների միջև համաձայնեցումը՝ ըստ ԵԽԶ-ի պայմանագրի հոդված 180-ի, և ինչպես որ բազմիցս նշվել է Համաժամադրովի հաղորդագրություններում ու Խորհրդի եզրակացություններում:

Մաս II. Ծրագրավորում և կապիտալի բաշխում

Հոդված 6. Ծրագրերի տեսակները

Հոդված 6-ը նկարագրում է այն ծրագրերի տեսակները, որոնց միջոցով օգնությունը կտրվի համաձայն սույն Կարգի, մասնավորապես մեկ երկիր/մի քանի երկրներ ընդգրկող ծրագրերի և մի քանի երկրների միջև համագործակցության ծրագրերի:

Մեկ երկիր և մի քանի երկրներին առնչվող ծրագրերն ընդգրկում են օգնություն, որն այս գործիքի համաձայն տրվում է մեկ երկրի (ազգային ծրագիր) կամ մի խումբ երկրների (տարածքային կամ ենթատարածքային ծրագրեր): Դրանք սովորաբար ունենում են բազմաթիվ առաջնահերթություններ: Թեմատիկ ծրագրերը սովորաբար ուղղված են տեսանելի ու հասկանալի առումով որևէ խիստ կարևոր զլոբալ խնդրի կամ, եթե հարմար է, ներքին քաղաքականությունների արտաքին արտացոլմանը: Սա հատկապես կարևոր է, քանի որ արտաքին հարաբերությունների ոլորտում գործող ֆինանսական գործիքների պարզեցումը նշանակում է, որ այնպիսի թեմատիկ գործիքներ, ինչպիսիք են՝ LIFE երրորդ երկրները կամ TEMPUS կոդարեն գոյություն ունենալ, քանի որ կկորցնեն իրենց առանձին իրավական հիմնավորումները:

ԵՄ-ի անդամ պետությունների նախընտրելի սահմանակից տարածքները կընդգրկվեն այս Կարգով սահմանված միջպետական համագործակցության ծրագրերի մեջ: Հնարավոր կլինի նաև անդամ պետություններին միավորել թեմատիկ և/կամ մի քանի երկրներ ընդգրկող ծրագրերի մեջ տարածաշրջանային համագործակցության միջոցով: Սրա հիման վրա միայն մեկ ֆինանսական գործիքը՝ ԵՀԳԳ-ն կկարողանա ֆինանսավորել գործընկեր երկրներից ու անդամ պետություն-

Աերից ընտրված օգնություն սպասողներին ընդգրկող միացյալ նախագծերը:

Հոդված 7. Ծրագրավորում և ֆոնդերի բաշխում

Հոդված 3-ում նկարագրված քաղաքականության շրջանակներին անդրադառնալով՝ բազմամյա հատկանշական ծրագրեր պարունակող ռազմավարական փաստաթղթերը կհաստատեն օգնության համար անհրաժեշտ առաջնահերթությունները և կսահմանեն բազմամյա ֆինանսական բաշխումը ծրագրերում: Դրանք կընդունվեն Հանձնաժողովի կողմից՝ ղեկավարող հանձնաժողովի կարծիքը ստանալուց հետո: Մեկ և մի քանի երկրներ ընդգրկող ծրագրերի ֆինանսական բաշխումները կարտացոլեն ոչ միայն շահագրգիռ երկրների էությունն ու կառավարման կարողությունը, այլև նրանց շահագրգռվածությունը եվրոպական միության հետ գործընկերության մեջ:

Միջպետական համագործակցության ռազմավարությանն առնչվող փաստաթղթերը հիմնականում նպատակ ունեն ստեղծել երկրների միջև «համատեղ» ծրագրեր, դրանց աշխարհագրական ընդգրկման և դրանց բաշխման ցուցակներ: Դրանց նախագծերը կկազմվեն՝ նկատի ունենալով, որ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ծրագրի վրա հենված լինելու, միջին տևողություն ունենալու և ներքևից վերև կառավարելու մոտեցումը, ինչը հանգեցնում է Մաս III-ում տեղ գտած «համատեղ ծրագրերին»: Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամը կնպաստի երկրների միջև համագործակցության ծրագրերին՝ համաձայն սույն Կարգի դրույթների:

Մաս III. Միջպետական համագործակցություն

Հոդված 8. Աշխարհագրական առումով ընտրվելու իրավունք

Հոդված 8-ը սահմանում է այն չափանիշները, որոնց միջոցով որոշվում են անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների տարածքային միավորումները, որոնք կընդգրկվեն միջպետական համագործակցության ծրագրերի մեջ: Սա ներառում է բոլոր NUTS-III մակարդակի տարածքները ցամաքային սահմանների ու հատուկ նշանակության ծովային անցումների երկայնքով, և բոլոր NUTS-II ծովեզրյա տարածքները,

որոնք նայում են ընդհանուր ծովային ավազանին: Սահմանակից տարածքները նույնպես կարող են միավորվել համագործակցելու համար:

Հոդված 9. Ծրագրավորում

Հոդված 9-ը ներառում է հատուկ դրույթներ, որոնք հիմնում են անդամ պետությունների ու գործընկերների նախընտրելի տարածքները միավորող համատեղ ծրագրեր: Այս ծրագրերը սովորաբար պետք է լինեն երկկողմանի՝ ցամաքային սահմանների ու հատուկ նշանակության ծովային անցումների տարածքների դեպքում: Մի հատուկ կետ (պարագրաֆ 3) է ընդգրկվել, որը հնարավորություն է տալիս Կարգի շրջանակների մեջ չնտնող երկրներին, մասնավորապես Թուրքիային, մասնակցելու բազմակողմանի ծովեզրյա ծրագրերի:

Միացյալ ծրագրերն ընդունվում են Համձնաժողովի կողմից: Այս ծրագրերի ընդունումից հետո շահագրգիռ անդամ պետությունները և գործընկերներն ընտրում են այն նախագծերը, որոնք ստանում են համայնքի աջակցությունը:

Պարագրաֆ 7-ն ունի երաշխիքային դրույթ, որը բացառիկ հանգամանքներում թույլ է տալիս, որ անդամ պետությունների սահմանային տարածաշրջանները ստանան օժանդակություն, նույնիսկ այն դեպքում, երբ չի կարող հիմնվել միացյալ ծրագիր: Այս կետն ապահովում է անվտանգության այնպիսի ցանց, որը հնարավոր է դարձնում հիմնել միացյալ ծրագիր եվրոպական միության և որևէ գործընկեր երկրի միջև, նույնիսկ, եթե նրանց հարաբերություններում առաջացել է այնպիսի լուրջ ճգնաժամ, որն անհնար է դարձնում համատեղ ծրագրի հիմնումը:

Հոդված 10. Կառավարում

Հոդված 10-ն ապահովում է, որ միջպետական ծրագրերը կառավարվեն համապատասխան անդամ պետությունների ու գործընկեր երկրների կողմից միասին՝ համատեղ կառավարող մարմնի միջոցով, որը կառավարում է համատեղ և տեղակայված է որևէ անդամ պետությունում: Թույլ տալով, որ կիրառման պարտավորությունները լիազորվեն օժանդակություն ստացող անդամ պետության վրա՝ այս կառավարման մեթոդը համատեղելի է դառնում ծրագրի վրա հիմնված, բազմամյա, ներքևից վերև կառավարելու մոտեցման հետ, ինչը բնորոշում է միջպետական համագործակցության ծրագրերին:

Համատեղ կառավարող մարմինն իր մոտ ընդունող անդամ պետությունը պատասխանատու է Հանձնաժողովի առջև ծրագրի շրջանակներում գործողությունների ֆինանսավորման կանոնավորության համար, ինչպես որ արվում է Կառուցվածքային հիմնադրամների կիրառման դեպքում: Այս դրույթը հաշվի է առնում այն փաստը, որ անդամ պետություններն ավելի մեծ փորձ ունեն ԵՄ կապիտալը տնօրինելու հարցում, քան գործընկեր երկրները, ինչպես նաև այն, որ դրա մատակարարումն ու ֆինանսական վերահսկման գործընթացները հարմարեցված են ԵՄ օրենսդրությամբ:

Ինչևէ, հնարավոր է համատեղ կառավարման մարմինը տեղակայել որևէ գործընկեր երկրում՝ հետևելով Հանձնաժողովի որոշմանը, որը հաստատում է, որ համատեղ կառավարման մարմինը տեղակայվի գործընկեր երկրում, որպեսզի համայնքի կապիտալը տնօրինվի լրիվ ապակենտրոնացված ձևով:

Հոդված 11. Կիրարկման կանոններ

Հոդված 11-ը լիազորում է Հանձնաժողովին ընդունել կիրարկման կանոններ այս բաղադրիչի համար: Այս կանոններն ընդունվում են Հանձնաժողովի կողմից՝ կառավարման գործընթացի շրջանակներում կոմիտեի կարծիքը ստանալուց հետո:

Մաս III. Կիրարկում

Հոդված 12. Գործողության ծրագրերի ընդունում

Հոդված 12-ն ապահովում է, որ Հանձնաժողովի ֆինանսավորմանն առնչվող որոշումներն ունենան ամենամյա ծրագրերի գործունեության տեսք երկրների կամ տարածաշրջանների համար: Սա արտացոլում է Հանձնաժողովի վերջին կարգում⁵ վերջերս մտցված նոր սկզբունքները: Քանի որ Հանձնաժողովի ընդունած որոշումները համընկնում են անդամ պետությունների կողմից հավանության արժանացած փաստաթղթերի հետ, գործողության այս ծրագրերը ենթակա չեն կոմիտեի գործընթացին: Հանձնաժողովն ուղարկում է գործողության ծրագրերը անդամ պետություններին ի գիտություն՝ որոշում կայացնելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում: Գործողության ծրագրերը հանգեցնում են գործընկեր երկրների հետ ֆինանսավորման համա-

⁵ Ինչպես որ արվել է MEDA և SUIFU Կարգերում:

ծայնագրերի ստորագրման, մասնավորապես աշխարհագրական ծրագրերի շրջանակներում: Բացառապես հողված 12-ն է ապահովում այնպիսի միջոցառումների ընդունում, որոնք չկան գործողության ծրագրերում՝ համաձայն նույն կանոնների ու գործընթացների, որոնք որ կիրառվում են գործողության ծրագրերում: Այս դրույթը կարող է օգտակար լինել, երբ Հանձնաժողովը կարիք ունենա կատարել արագ ֆինանսավորում՝ հակառակ նրան, որ գործողության ծրագիրը դեռ ամբողջովին չի ավարտվել:

**Հոդված 13 . Ռազմավարական փաստաթղթերում
կան ցուցանիշ հանդիսացող բազմամյա ծրագրերում
չնախատեսված առանձնահատուկ միջոցառումների
ընդունումը**

Հոդված 13-ն ապահովում է, չնախատեսված անհրաժեշտության կամ հանգամանքների դեպքում, ընդունել ռազմավարական փաստաթղթերում կամ բազմամյա յուրահատուկ ծրագրերում չնախատեսված հատուկ միջոցառումներ: Այս դրույթը մեծացնում է արագ արձագանք տալու համայնքի կարողությունը և մտցնում է ճկունություն, որն անհրաժեշտ է համայնքի արտաքին օժանդակության արդյունավետ կիրառման համար՝ հատկապես արտակարգ իրավիճակներում: Քանի որ այս որոշումները կայացվում են անդամ պետությունների կողմից հավանություն ստացած բազմամյա ծրագրերի շրջանակներից դուրս, մինչև 15 միլիոն եվրո գումարին վերաբերող որոշումները գտնվում են կոմիտեի ենթակայության տակ: Համապատասխանաբար, ռազմավարական փաստաթղթերում կամ բազմամյա յուրահատուկ ծրագրերում չնախատեսված հատուկ միջոցառումներն ընդունվում են Հանձնաժողովի կողմից՝ համաձայն 1999/468/ԵԽ որոշման հոդված 3-ի սահմանած ընթացակարգի, այսինքն՝ անդամ պետությունների Ներկայացուցիչներից կազմված ու Հանձնաժողովի Ներկայացուցիչ կողմից գլխավորած խորհրդատվական կոմիտեի հետ խորհրդակցելուց հետո (կոմիտեն ստեղծվում է սույն Կարգի հոդված 26-ի) համաձայն: Կոմիտեն որոշում է կայացնում հատուկ միջոցառումների վերաբերյալ, իսկ Հանձնաժողովը հնարավորինս հաշվի է առնում կոմիտեի որոշումը և տեղեկացնում կոմիտեին, թե ինչ ձևով է այդ կարծիքը հաշվի առնվել: Հանձնաժողովը կարող է հատուկ միջոցառումները հարմարեցնել նույն գործընթացով: Կոմիտեի որոշումը, ինչպես, անհրաժեշտ չէ հոդված 13(4)-ում նշված ոչ կարևոր փոփոխությունների դեպքում:

Հոդված 14. Ընտրվելու իրավունք

Հոդված 14-ը թվարկում է այն միավորները, մարմինները և հաստատությունները, որոնք ունեն ընտրվելու իրավունք՝ համաձայն սույն Կարգի: Ընթացիկ պրակտիկային զուգահեռ այն ապահովում է ընտրվելու իրավունք ունենալու լայն համարավորություններ: Եվրոպական միության հաստատություններն ու գործակալությունները նույնպես ունեն ընտրվելու իրավունք: Ինչ վերաբերում է Համայնքային դրամաշնորհների համար ընտրվելու իրավունք ունենալուն, ապա հոդված 14-ը պետք է դիտարկվի հոդված 21-ի լույսի ներքո, որը սահմանում է հասարակական մատակարարման ու դրամաշնորհների գործընթացներին մասնակցության կանոնները:

Հոդված 15. Միջոցառումների տեսակները,

Հոդված 16. Օժանդակության միջոցառումներ

Ներկայումս կիրառվող գործունեության տեսակի հիման վրա հոդված 15-ը սահմանում է այն միջոցառումների տեսակների անընդհատ լրացվող ցուցակը, որոնք կարող են ֆինանսավորվել սույն Կարգի համաձայն:

Հոդված 16-ը թույլ է տալիս Համայնքին ֆինանսավորել Կարգի կիրառման համար անհրաժեշտ աջակցության բոլոր միջոցառումները: Եթե այս աջակցության միջոցառումներն ուղղակիորեն չեն ֆինանսավորվում բազմամյա ծրագրերի ու գործունեության ծրագրերի շրջանակներում, ապա հոդված 16(2)-ն ապահովում է, որ դրանք ընդունվեն նույն ձևով, ինչպես որ ընդունվում են ռազմավարական փաստաթղթերում և բազմամյա յուրահատուկ ծրագրերում չնախատեսված հատուկ միջոցառումները (տես հոդված 13):

Հոդված 17. Համաֆինանսավորում,

Հոդված 18. Կառավարման գործընթացներ

Ներկայումս կիրառվող գործունեության և համագործակցության միջոցառումների ավելի լավ համակարգում ապահովելու դոմորների ձգտման հետ միասին՝ հոդված 17-ը հաստատում է, որ ֆինանսավորված միջոցառումները կարող են համաֆինանսավորվել (զուգահեռաբար կամ համատեղ): Պարագրաֆ 3-ը պայման է դնում, որ նման դեպքերում պետք է Հանձնաժողովը անդամ պետություններից (և,

մասնավորապես, դրանց հասարակական ու ենթապետական գործակալություններից), ցանկացած այլ դոնոր երկրներից և միջազգային ու տարածաշրջանային կազմակերպություններից ստանա ու տնօրինի կապիտալը: Այս դրույթը Հանձնաժողովին հավասար պայմանների մեջ է դնում այլ դոնորների հետ:

Հոդված 18-ը թույլ է տալիս, որ Հանձնաժողովը կիրառի միջոցառումներ համաձայն սույն Կարգի՝ օգտագործելով Ֆինանսական Կարգով սահմանված կառավարման մեթոդները: Համաձայն Ֆինանսական Կարգի հոդված 54(2)-ի՝ սահմանվում են բյուջեի իրագործման համար անհրաժեշտ հանձնարարականներով անդամ պետություններում ազգային մարմիններին լիազորելու չափանիշները: Այն նաև սահմանում է, թե ինչ պայմաններում ապակենտրոնացված կառավարման դեպքում օժանդակություն ստացող երկրները կարող են կիրառել մատակարարման իրենց սեփական գործընթացները:

Հոդված 19. Բյուջետային պարտավորություններ

Հոդված 19-ը պայման է դնում, որ բյուջետային պարտավորությունները կատարվեն Հանձնաժողովի կողմից ընդունած որոշումների հիման վրա՝ համաձայն միջպետական համագործակցության ծրագրերի (հոդված 9), գործունեության ծրագրերի (հոդված 12), ռազմավարական փաստաթղթերում և բազմամյա յուրահատուկ ծրագրերում չնախատեսված միջոցառումների (հոդված 13) և օժանդակության միջոցառումների (հոդված 16): Սա թույլ է տալիս (պարագրաֆ 2), որ բյուջետային պարտավորությունները բաժանվեն տարեկան վճարումների, որոնք կատարվում են մի քանի տարում՝ համաձայն Ֆինանսական Կարգի հոդված 76-ի, ինչը տալիս է սրա հնարավորությունը, եթե, իհարկե, դա սահմանված է հիմնարար փաստաթղթում: Այս դրույթը հատկապես կիրառելի է համագործակցության ծրագրերի դեպքում:

Տարանջատված պարտավորություններ կիրառելու հնարավորությունը (պարագրաֆ 2) նախատեսված է միջպետական համագործակցության ծրագրերի համար: Սա կարևոր է այն պատճառով, որ կիսատատվի պարզ ու նախօրոք որոշված ֆինանսական հիմք 2007-13 թթ. ողջ ժամանակաշրջանի համար և կստեղծվեն պայմաններ բազմամյա ծրագրերի վրա հիմնված մոտեցման արդյունավետ իրագործման համար: Այս փուլում չի նախատեսվում տարանջատված պարտավորություններ կիրառել մեկ երկիր, մի քանի երկիր ընդգրկող կամ թեմատիկ ծրագրերի համար:

Հոդված 20. Համայնքի ֆինանսական շահերի պաշտպանությունը

Հոդված 20-ը կանխորոշում է Համայնքի ֆինանսական շահերը պաշտպանելու և հատկապես իրագործված գործունեության անհրաժեշտ ստուգումներ անցկացնելը հնարավոր դարձնելու համար նախատեսված միջոցառումները:

Հոդված 21. Մասնակցություն տեղերներին և պայմանագրերին

Հոդված 21-ը սահմանում է կանոններ սույն Կարգի կիրառման նպատակների համար անհրաժեշտ հասարակական մատակարարման ու դրամաշնորհային գործընթացներին մասնակցելու համար: Այս փուլում նախատեսված դրույթները համապատասխանում են Համայնքի օժանդակության⁶ առնչվող Եվրոպական պառլամենտի և Խորհրդի Կարգի վերաբերյալ այն առաջարկներին, որոնք նախատեսված են համայնքի օգնության հիմնական գործիքները փոփոխելու համար՝ հաշվի առնելով հետագայում տրամադրվելիք օգնությունը: Նկատենք, որ հոդված 21-ը թույլ է տալիս մատակարարման ու դրամաշնորհային գործընթացներին մասնակցել այն երրորդ երկրների ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց, որոնք բացում են իրենց սեփական հասարակական մատակարարման ու դրամաշնորհային ծրագրերը ԵՄ անդամ պետությունների համար:

Հոդված 21-ը կարող է փոփոխվել Խորհրդի և Եվրոպական պառլամենտի կողմից՝ այդ Կարգի քննությունից ստացված եզրակացությունների լույսի ներքո:

Հոդված 22. Նախաֆինանսավորում, Հոդված 23. Եվրոպական ներդրումային բանկին կամ այլ ֆինանսական միջնորդներին մատչելի դարձրած ֆոնդեր

Հոդված 22-ը սահմանում է, որ նախաֆինանսավորման արդյունքում ստացված շահույթը պետք է պահվի Վերջնական վճարումից:

Հոդված 23-ը մատնանշում է, թե հատկապես ինչպիսի նախապատրաստական աշխատանք պետք է կատարի Հանձնաժողովը ամեն դեպք առանձին քննելիս, երբ այն որոշում է ֆոնդերը մատչելի

⁶ COM(2004) 313 of 26 April 2004.

դարձնել Եվրոպական ներդրումային բանկի կամ այլ ֆինանսական միջնորդների համար:

Հոդված 24. Գնահատում

Հոդված 24-ը պարտավորեցնում է Հանձնաժողովին կանոնավորապես գնահատական տալ աշխարհագրական և թեմատիկ քաղաքականության ու ծրագրերի վերաբերյալ և հատվածային քաղաքականության ու ծրագրավորման արդյունավետության վերաբերյալ:

Մաս IV. Եզրափակիչ դրույթներ

Հոդված 25. Ամենամյա զեկույց

2001թ. սկսած կիրառվող որոշումներին զուգահեռ, ցանկանալով պարզեցնել ու նպատակահարմար դարձնել Խորհրդին և Պառլամենտին ուղղված զեկույցների թիվը, հոդված 25-ը պահպանում է ստատուս քվո և սահմանում է, որ Հանձնաժողովը տարեկան զեկույցներ ներկայացնի Խորհրդին ու Եվրոպական պառլամենտին: Ձեկույցը պետք է պարունակի արտաքին հարաբերությունների զանազան գործիքների շրջանակներում ցուցաբերված ողջ օգնությունը: Այն կազմվում է 2001 թ. սկսած կիրառվող փորձի և, հատկապես, զեկույցի ձևի ու էության վերաբերյալ ամեն տարի Խորհրդի ու Եվրոպական պառլամենտի կատարած մեկնաբանությունների լույսի ներքո:

Հոդված 26. Կոմիտե

Հոդված 26-ը հիմնում է անդամ պետությունների Ներկայացուցիչների կոմիտեն: Կոմիտեի արտոնությունների մանրամասների համար տե՛ս հոդված 7-ի, 12-ի և 13-ի բացատրությունները:

Հոդված 27. Սույն Կարգի շրջանակներին չհամապատասխանող երրորդ երկրի մասնակցությունը

Համայնքի օգնության արդյունավետությունը մեծացնելու և ծրագրերը բազմաթիվ գործիքների միջև բաժանելուց խուսափելու համար հոդված 27-ն ընդլայնում է սույն Կարգի շրջանակներում ընտրվելու իրավունքը, որպեսզի ընդգրկվեն անդրօտկյան երկրներ, որոնք ունեն Միավորմանը նախորդող գործիքի մեջ ընտրվելու իրավունք, և այն երկրները, որոնք իրավունք ունեն ընտրվելու զարգացման և համագործակցության համար ֆինանսավորման գործիքի շրջանակներում: Այս

դրույթը կկիրառվի, երբ ընդունված նախագիծը կամ ծրագիրն ունենա գլոբալ, տարածաշրջանային կամ միջպետական բնույթ:

Հոդված 28. Օգնության դադարեցում

Հոդված 28-ը սահմանում է այն գործընթացները, որոնք կիրառելի են Մաս I-ում քննարկված սկզբունքները խախտելու դեպքում: Այն կիրառվում է, երբ գործընկեր երկրի հետ գործընկերության ու համագործակցության համաձայնագիր չկա, կամ երբ նման համաձայնագիրը չի նախատեսում օգնության դադարեցում:

Հոդված 29. Ֆինանսական համակարգին ուղղվող գումար

Հոդված 29-ը սահմանում է Կարգի կիրառման համար ֆինանսական համակարգին ուղղվող գումարի չափը:

Հոդված 30. Վերանայում

Հոդված 30-ը թույլ է տալիս, որ Կարգը վերանայվի Հանձնաժողովի արած առաջարկի հիման վրա:

Հոդված 31. Նախորդ կարգերի չեղյալ հայտարարում

Հոդված 31-ը չեղյալ է հայտարարում SUSA, MEDA և մյուս կարգերը:

Հոդված 32. Ուժի մեջ մտնելը

Նախատեսվում է, որ սույն Կարգն ուժի մեջ կմտնի Պաշտոնական ամսագրում (Official Journal) տպագրվելուց քսան օր հետո, սակայն կսկսի կիրառվել միայն 2007 թ. հունվարի 1-ից: Սրա պատճառն այն է, որ չեղյալ հայտարարված կարգերը դեռ անհրաժեշտ են մինչև ընթացիկ ֆինանսական հեռանկարի ավարտը, սակայն նոր Կարգը կարող է միևնույն ժամանակ արդեն իրավաբանական հիմք ծառայել կիրառման կանոնների նախագծման ու ընդունման համար, ինչը պետք է արվի հնարավորինս շուտ:

ԽՈՐՀՐԴԻ

Հաշվի առնելով Եվրոպական համայնքը հիմնադրող Պայմանագիրը, և հատկապես հոդվածներ 179-ը և 181 ա-ն, հաշվի առնելով Հանձնաժողովից ստացած առաջարկը⁷, գործելով Պայմանագրի հոդված 251-ում ուրվագծված գործընթացի համաձայն, հաշվի առնելով, որ

- (1) նոր կառուցվածք է առաջարկվում նոր օգնություն պլանավորելու և ցուցաբերելու համար, որպեսզի համայնքի արտաքին օգնությունն ավելի արդյունավետ դառնա, Խորհրդի Կարգը (EC) ստեղծում է Միավորմանը նախորդող գործիքը (ՄԿ) համայնքի կողմից թեկնածու կամ հավակնորդ երկրներին⁸ օգնության համար: Խորհրդի և Եվրոպական պառլամենտի Կարգը (EC) ստեղծում է ֆինանսական գործիք համագործակցության զարգացման համար⁹: Սույն Կարգը երրորդ գլխավոր գործիքն է, որն ուղղակի օժանդակություն է ապահովում Եվրոպական միության արտաքին քաղաքականության համար:
- (2) Եվրոպական խորհուրդը, 2002 թ. դեկտեմբերի 12-ին և 13-ին Կոպենհագենում հանդիպելով, հաստատեց, որ Եվրոպական միության ընդլայնումն իրենից կարևոր հնարավորություն է ներկայացնում հարևան երկրների հետ հարաբերությունները զարգացնելու համար՝ հիմնվելով նույն քաղաքական ու տնտեսական արժեքների վրա, նաև հաստատեց, որ Միությունը պնդում է, թե հարկ է խուսափել Եվրոպան բաժանող սահմանագծերից ու նպաստել կայունությանն ու բարեկեցությանը Միության սահմաններից թե՛ դուրս, թե՛ ներս:
- (3) Եվրոպական խորհուրդը, 2004 թ. հունիսի 17-ին և 18-ին Բրյուսելում կրկնեց, որ ինքը մեծ նշանակություն է տալիս այս հարևանների հետ համագործակցության ամրապնդմանը՝ հենվելով գործընկերության ու համատեղ սեփականատիրության վրա և դեմոկրատիայի ու մարդու իրավունքները հարգելու համատեղ արժեքների վրա:
- (4) Եվրոպական միության և դրա հարևանների միջև արտոնյալ

հարաբերությունները կկառուցվեն ընդհանուր արժեքներին նվիրվածության հիման վրա, որոնք ներառում են դեմոկրատիան, օրենքի գերակայությունը, արդար կառավարումն ու մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, և շուկայական տնտեսության սկզբունքները, ազատ առևտուրը, շարունակական զարգացումն ու աղքատության նվազեցումը:

- (5) Արևելյան Եվրոպայում և Հարավային Կովկասում Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերը հիմք են ապահովում պայմանագրային հարաբերությունների համար: Միջերկրականի ավազանում Եվրոպայի ու Միջերկրականի ավազանի Գործընկերության համաձայնագրերը («Բարսելոնի գործընթաց») ապահովում են տարածաշրջանային կառույց համագործակցության համար, որը լրացվում է Միավորման համաձայնագրերի ցանցով:
- (6) Եվրոպական հարևանության քաղաքականության շրջանակներում Եվրոպական միության ու գործընկեր երկրների կողմից համատեղ սահմանվում են մի շարք առաջնահերթություններ, որոնց լրացումն են մի շարք համատեղ ընդունված Գործողության պլաններ: Դրանք ընդգրկում են որոշակի գործողությունների կարևոր ոլորտներ՝ ներառյալ քաղաքական երկխոսությունը և բարեփոխումները, առևտուրն ու տնտեսական բարեփոխումները, անվերապահ սոցիալ-տնտեսական զարգացումը, հետազոտություններն ու նորարարությունը և ժողովուրդների միջև շփումը: Այս առաջնահերթությունների իրագործման ուղղությամբ կատարված առաջընթացը կնպաստի Գործընկերության և համագործակցության ու Միավորման համաձայնագրերի ողջ ներուժը իրականացնելուն:
- (7) Ընդհանուր արժեքներին ու սկզբունքներին գործընկեր երկրների նվիրված մնալուն և գործողության ծրագրերի իրականացմանն ուղղված նրանց ջանքերին օժանդակելու համար համայնքը պետք է պատրաստ լինի օգնելու այս երկրներին և օժանդակի նրանց միջև, ինչպես նաև նրանց ու ամրամ պետությունների միջև համագործակցությանը՝ նպատակ ունենալով ստեղծել համատեղ կայունության, անվտանգության և բարեկեցության գոտի, որտեղ կտիրի նշանակալից համագործակցություն և քաղաքական ինտեգրացիա:
- (8) Կարևոր է, որ Եվրոպական հարևանության քաղաքականության ստեղծած կառույցի շրջանակներում զարգացող հարևան

երկրներին ցուցաբերվելիք օժանդակությունը կապակցված լինի Համայնքի զարգացման քաղաքականության նպատակների ու սկզբունքների հետ, ինչպես որ ուրվագծված է 2000 թ. նոյեմբերի 10-ին Խորհրդի և Հանձնաժողովի Եվրոպական համայնքի զարգացման քաղաքականության վերաբերյալ արած Համատեղ հայտարարության մեջ:

- (9) Եվրոպական միությունը և Ռուսաստանը որոշել են իրենց ռազմավարական գործընկերությունը զարգացնել չորս ընդհանուր գոտիներ ստեղծելու միջոցով, իսկ համայնքի օգնությունը կօգտագործվի՝ օժանդակելու համար այս գործընկերությանը և խթանելու համար միջպետական համագործակցությունը Ռուսաստանի ու Եվրոպական միության հարևանների միջև իր եղած սահմաններում:
- (10) Միջերկրականի ավազանի գործընկերների համար օգնությունն ու համագործակցությունը կիրականացվեն 1995 թ. նոյեմբերի 28-ին Բարսելոնի հայտարարությամբ ստեղծված Եվրոպայի ու Միջերկրականի ավազանի միջև Գործընկերության շրջանակներում, և նկատի կառնվի դրա համատեքստում ձեռք բերված համաձայնությունը, որը վերաբերում է ապրանքների շրջանառության համար ազատ առևտրի գոտու ստեղծմանը և լիբերալիզացիայի գործընթաց սկսելուն:
- (11) Կարևոր է խթանել համագործակցությունը թե՛ Եվրոպական միության արտաքին սահմաններում, թե՛ գործընկերների միջև, հատկապես այն երկրների միջև, որոնք մոտ են տեղադրված իրար:
- (12) Նոր բաժանարար սահմանագծեր ստեղծելուց խուսափելու համար հատկապես կարևոր է վերամայել Եվրոպական միության արտաքին սահմանների մոտ գտնվող երկրների միջև արդյունավետ միջպետական համագործակցության խոչընդոտները: Միջպետական համագործակցությունը պետք է նպաստի հարևան սահմանակից տարածաշրջանների միջև հաստատուն տարածաշրջանային զարգացմանը և համաչափ ինտեգրացիային համայնքի ողջ տարածքում և հարևան երկրների հետ: Այս նպատակին ամենից լավ կարելի է հասնել՝ միավորելով արտաքին քաղաքականության նպատակները կայուն տնտեսական ու սոցիալական միասնության հետ:
- (13) Իրենց նպատակներին հասնելու ճանապարհին գտվող հարևան

երկրներին օգնելու համար, և նրանց ու անդամ պետությունների միջև համագործակցությունը խթանելու համար ցանկալի է ստեղծել միասնական քաղաքականության գործիք, որը կփոխարինի գոյություն ունեցող մի շարք այլ գործիքների և կապահովի հստակությունն ու կպարզեցնի օգնության ծրագրավորումն ու կառավարումը:

- (14) Այս գործիքը նաև կօժանդակի գործընկեր երկրների ու անդամ պետությունների միջև սահմանային համագործակցությանը՝ բերելով զգալի արդյունավետ եկամուտ ու գործելով միասնական կառավարման մեխանիզմի շրջանակներում և ունենալով գործընթացների մեկ միասնական ամբողջություն: Այն կկառուցվի 2004-2006 թթ. ընկած ժամանակահատվածում Հարևանության ծրագրերի կիրառման արդյունքում ձեռք բերված փորձի հիման վրա և կգործի այնպիսի սկզբունքներով, ինչպիսիք են՝ բազմամյա ծրագրավորումը, գործընկերությունը և համաֆինանսավորումը:
- (15) Սույն Կարգը 2007-2013 թթ. ժամանակաշրջանի համար սահմանում է ֆինանսական կառուցվածք, որն իրենից ներկայացնում է համակարգին ուղղվող գլխավոր գումարը բյուջետային մարմնի համար՝ համաձայն Եվրոպական պառլամենտի, Խորհրդի և Հանձնաժողովի միջև 1999 թ. մայիսի 6-ին կնքած բյուջետային կարգի և բյուջետային գործընթացների բարելավմանն առնչվող Միջազգային համաձայնագրի կետ 33-ի:
- (16) Սույն Կարգի կիրառման համար անհրաժեշտ միջոցներն այնպիսի միջոցներ են, որոնք ընդունվում են՝ համաձայն Հանձնաժողովին լիազորված կիրառման իշխանության իրականացման համար գործընթացներ սահմանող Խորհրդի 1999 թ. հունիսի 28-ի 1999/468 Որոշման⁷:
- (17) Կառավարման գործընթացը կիրառելի է, երբ սահմանվում են կիրառման կանոնները, որոնք ղեկավարելու են միջպետական համագործակցությունը, ինչպես նաև ընդունվում են ռազմավարական նկատառումներ ու ընդգրկում նպատակներ սահմանող փաստաթղթեր, որոնք Համայնքի օգնությունն ուղղորդում են դեպի որևէ երկիր, տարածաշրջան կամ դեպի որևէ հատուկ թեմատիկ խնդիր: Որևէ կոնկրետ դեպքի համար միջոցները, որոնք հիմք չունեն ռազմավարական փաստաթղթե-

⁷ OJ L 184. 17.7.1999, p. 23.

- րում և որոնց արժեքը գերազանցում է հաստատված սահմանը, կարող են Հանձնաժողովի կողմից ընդունվել թույլատրելի դեպքերում՝ օգտագործելով խորհրդատվական գործընթաց:
- (18) Առաջարկված նպատակները պետք է խթանեն սերտ համագործակցությունը և Եվրոպական միության ու հարևան երկրների միջև տնտեսական ինտեգրացիայի առաջընթացին:
- (19) Սույն Կարգն անհրաժեշտ է դարձնում չեղյալ հայտարարել 1992 թ. հունիսի 29-ի ֆինանսական ու տեխնիկական համագործակցության վերաբերյալ Համաձայնությունների կիրառմանն առնչվող (EEC) № 1762/92 (MEDA) Կարգը, որը Համայնքը կնքել է Միջերկրականի ավազանի ոչ անդամ երկրների հետ⁸, 1962 թ. հուլիսի 23-ին (MEDA) Եվրոպայի և Միջերկրականի ավազանի երկրների միջև գործընկերության շրջանակներում տնտեսական ու սոցիալական կառույցների բարեփոխումներին ուղեկցող ֆինանսական և տեխնիկական միջոցառումների վերաբերյալ (EC) № 1488/96 Կարգը⁹, Արևելյան Եվրոպայում և Կենտրոնական Ասիայում գործընկեր երկրներին օգնության ցուցաբերմանն առնչվող 1999 թ. (TACIS) դեկտեմբերի 29-ի խորհրդի 99/2000 Կարգը¹⁰ (EC, Euratom), և Արևմտյան Եվրոպայի ու Գազայի տարածքի հետ ֆինանսական և տեխնիկական համագործակցությանն առնչվող խորհրդի № 1734/94 Կարգը¹¹ (EC):

⁸ OJ L 181, 1.7.1992, p.1.

⁹ OJ L 189,30.7.1996, p. 1. Regulation as last amended by Regulation (EC) № 2698/2000 (OJ L 311, 12.12.2000,p. 1).

¹⁰ OJ L 12, 18.1.2000, p. 1.

¹¹ OJ L 182, 16.7.1994, P[...] Regulation last amended (EC) № 669/2004 (OJ L 105, 14.4.2004, p.1).

ՄԱՍ I

ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ ԵՎ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐ

Հոդված 1

Հարցի էությունն ու գործունեության շրջանակը

- (1) Այս որոշումը ստեղծում է Հարևանության և Գործընկերության գործիքը՝ ապահովելու համար օժանդակություն (ստորև՝ «Համայնքային օժանդակություն») տարածաշրջանի բարգավաճման և բարիդրացիության զարգացման համար, ներգրավելով եվրոպական միությունը և հավելված 1-ում նշված երկրները (ստորև՝ «գործընկեր երկրներ»):
- (2) Համայնքային օժանդակությունը կօգտագործվի ի շահ գործընկեր երկրների: Համայնքային օժանդակությունը կարող է ծառայել անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների ընդհանուր շահին՝ նպատակ հետապնդելով զարգացնել միջպետական և միջտարածաշրջային համագործակցությունն ինչպես սահմանված է հոդված 16-ում:
- (3) Միությունը հիմնված է մարդու արժանապատվության, ազատության, ժողովրդավարության, հավասարության, օրենքի գերակայության և մարդու իրավունքները հարգելու արժեքների վրա և փորձում է երկխոսության ու համագործակցության միջոցով առաջ քաշել այս արժեքների նկատմամբ հավատարիմ մնալու սկզբունքը գործընկեր երկրներում:

Հոդված 2

Օժանդակության շրջանակը

- (1) Հարևանության և գործընկերության գործիքի համաձայն իրականացվող համայնքային օժանդակությունը կզարգացնի անուր համագործակցություն և ուժեղացող տնտեսական ինտեգրացիա եվրոպական միության և գործընկեր երկրների միջև և, մասնավորապես, գործընկերության ու համագործակցության պայմանագրերի, հաղորդակցության պայմանագրերի կամ այլ գործող և ապագա պայմանագրերի իրականացումը:
- (2) Համայնքային օժանդակությունը կօգտագործվի ապահովելու համար այն միջոցները, որոնք հետամուտ են հետևյալ մեկ կամ ավելի նպատակներին.

- (ա) աջակցել քաղաքական երկխոսությանը և բարեփոխումներին,
- (բ) աջակցել օրենսդրական և կանոնակարգային համապատասխանեցմանն առնչություն ունեցող բոլոր ոլորտներում և, մասնավորապես, խթանելու ներքին շուկայում գործընկեր երկրների աճող մասնակցությանն ու առևտրի ինտենսիվացմանը,
- (գ) ուժեղացնել ազգային ինստիտուտները և մարմինները, որոնք պատասխանատու են քաղաքականության կատարելագործման և արդյունավետ իրագործման համար այն տարածքներում, որոնք ներառված են հաղորդակցության պայմանագրերում, գործընկերության և համագործակցության պայմանագրերում և այլ ապագա համանման պայմանագրերում,
- (դ) աջակցել հաստատուն զարգացմանը,
- (ե) աջակցել շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը և բնական ռեսուրսների ճիշտ ղեկավարմանը,
- (զ) օժանդակել աղքատության կրճատմանն ուղղված քաղաքականությանը,
- (է) օգնել հասարակական զարգացմանը և գեներային հավասարությանը, զբաղվածությանը և սոցիալական պաշտպանվածությանը՝ ներառյալ հասարակական երկխոսությունները կարևորող քաղաքականությունը և հարգանքն արհեստակցական միությունների իրավունքների ու աշխատանքային բուն չափորոշիչների նկատմամբ,
- (ը) օգնել առողջապահությունը, կրթությունը և ուսուցումը զարգացնելու քաղաքականությանը,
- (թ) զարգացնել և պաշտպանել մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները և օժանդակել ժողովրդավարության գործընթացին՝ ներառյալ ընտրական դիտումները և աջակցությունը,
- (ժ) խթանել քաղաքացիական հասարակության զարգացմանը;
- (հ) օժանդակել շուկայական տնտեսության զարգացմանը՝ ներառյալ մասնավոր սեկտորին օժանդակելու համար միջոցառումները, խրախուսել ներդրումները և կատարելագործել գլոբալ առևտուրը,

- (լ) զարգացնել էներգետիկայի, հեռահաղորդակցման և տրանսպորտի սեկտորում համագործակցությունը՝ ներառյալ փոխադարձ կապերի, ցանցերի և դրանց աշխատանքների, միջազգային տրանսպորտի և էներգետիկայի աշխատանքների, վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների, էներգիայի արդյունավետության և մաքուր տրանսպորտի անվտանգությունն ու ապահովությունը,
- (խ) օժանդակություն ցուցաբերել այն գործողություններին, որոնք ուղղված են բնակչության համար սննդի ապահովության բարձրացմանը, մասնավորապես, սանիտարական և ֆիտոսանիտարական ոլորտում,
- (ծ) երաշխավորել սահմանների արդյունավետ և անվտանգ դեկավարումը,
- (կ) զարգացնել համագործակցությունը արդարադատության և ներքին գործերի ոլորտում՝ ներառյալ խնդիրներ, ինչպիսիք են՝ ապաստարանը և միգրացիան, պայքարն ահաբեկչության և կազմակերպված հանցագործության դեմ և դրանց կանխումը՝ ներառյալ դրանց ֆինանսավորումը, փողերի լվացումը և հարկերի շրջանցումը,
- (հ) աջակցել վարչական համագործակցությանը՝ ամրապլնդելու համար թափանցիկությունը և ինֆորմացիայի փոխանակումը հարկային դաշտում՝ հարկերից խուսափելու և շրջանցելու դեմ պայքարելու ժամանակ,
- (ձ) զարգացնել մասնակցությունը Համայնքային ուսումնասիրությունների և նորարարական գործողություններում,
- (ղ) զարգացնել համագործակցությունն Անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների միջև բարձրագույն կրթության և ուսուցիչների, հետազոտողների և ուսանողների շարժականության ոլորտում,
- (ճ) զարգացնել ըմբռնողականությունը մշակույթների միջև, առանձին ժողովուրդների միջև հարաբերություններում, համագործակցությունը քաղաքակիրթ հասարակությունների միջև և երիտասարդների փոխշփման գործում,
- (մ) օժանդակել գործընկեր երկրների մասնակցությանը Համայնքային ծրագրերում և գործակալություններում,
- (յ) աջակցել միջպետական համագործակցությանը՝ սահմանակից տարածաշրջաններում խթանելու համար կայուն

- տնտեսական, հասարակական և շրջակա միջավայրի զարգացմանը սահմանային տարածաշրջաններում,
- (մ) առաջ քաշել տարածաշրջանային համագործակցությունը և ինտեգրացիան,
 - (շ) տրամադրել օժանդակություն հետճգնաժամային իրավիճակներում՝ ընդգրկելով աջակցություն փախստականներին և տեղահանված անձանց, օգնություն հակամարտության կանխման և աղետների դեպքում պատրաստ լինելու գործում,
 - (ո) խրախուսել հաղորդակցությունը և օժանդակել ծրագրերի կողմից ֆինանսավորված միջոցների ու գործողությունների փոխանակմանը գործընկերների միջև,
 - (ջ) ընդհանուր թեմատիկ հիմնահարցեր առաջ քաշել, որոնք առնչվում են փոխշահագրգռվածությանը և բոլոր այլ նպատակներին, որոնք համատեղվում են սույն Կարգի գործունեության շրջանակի հետ:

Հոդված 3

Քաղաքականության շրջանակներ

Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերը, միավորման համաձայնագրերը և այլ գոյություն ունեցող կամ ապագա համաձայնագրերը, որոնք հիմնում են հարաբերություններ գործընկեր կրկրների հետ, և Հանձնաժողովի համապատասխան հաղորդագրություններն ու Խորհրդի եզրակացությունները, որոնք ուղեցույցներ են սահմանում այս երկրների հանդեպ Եվրոպական միության ունեցած քաղաքականության համար, համապարփակ քաղաքականության շրջանակ են ապահովում օժանդակության ծրագրավորման համար՝ համաձայն սույն Կարգի: Համատեղ համաձայնեցված գործողությունների ծրագրերը կամ այլ համարժեք փաստաթղթերը հանդիսանում են գլխավոր հանձնարարականը՝ օժանդակության առաջնահերթությունները սահմանելիս:

Հոդված 4

Կոմնալենմենտարություն, գործընկերություն և համաֆինանսավորում

- (1) Սույն Կարգի շրջանակներում համայնքային օժանդակությունը կանոնավորապես կհամալրի կամ կնպաստի համապատասխան ազգային, տարածաշրջանային կամ տեղական միջոցառումներին:
- (2) Սույն Կարգի շրջանակներում համայնքային օժանդակությունը կհաստատվի Հանձնաժողովի և նպաստառուների գործընկերության պայմաններում: Գործընկերությունը կընդգրկի համապատասխան ազգային, տարածաշրջանային և տեղական իշխանությունները, տնտեսական և հասարակական գործընկերներին, քաղաքացիական հասարակությունը և այլ համապատասխան մարմինները:
- (3) Նպաստառու պետությունները կմիավորեն համապատասխան գործընկերներին, մասնավորապես տարածաշրջանային և տեղական մակարդակով, ծրագրերի ու նախագծերի պատրաստման, իրագործման և մոնիտորինգի հարցերում:
- (4) Սույն Կարգի շրջանակներում համայնքային օժանդակությունը կանոնավորապես կստանա համաֆինանսավորում նպաստառու երկրներից պետական ֆոնդերի միջոցով, նպաստառուներից եկող ներդրումների կամ այլ աղբյուրների միջոցով:

Հոդված 5

Հարակցություն, մրցունակություն և համակարգում

- (1) Սույն Կարգի շրջանակներում ֆինանսավորվող ծրագրերն ու նախագծերը համատեղելի կլինեն համայնքային քաղաքականության հետ: Դրանք կենթարկվեն համայնքի և անդամ պետությունների միջև կնքված համաձայնագրերին, կհարգեն այն բազմակողմ համաձայնագրերի իրագործումը, որի անդամ են իրենք:
- (2) Հանձնաժողովն ու անդամ պետությունները կերաշխավորեն հարակցություն սույն Կարգով ապահովված Համայնքային օժանդակության և համայնքի ու անդամ պետությունների կողմից ապահովված ֆինանսական օժանդակության միջև այլ

- ներքին և արտաքին ֆինանսական փաստաթղթերի և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջոցով:
- (3) Հանձնաժողովն ու անդամ պետությունները կերաշխավորեն իրենց օգնության համապատասխան ծրագրերի համակարգումը՝ օգնության բաշխման էֆեկտիվությունն ու արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով՝ քաղաքականությունների և ընթացակարգերի աճող ներդաշնակության միջոցով: Համակարգումը կընդգրկի համապատասխան ինֆորմացիայի հաճախակի և կանոնավոր փոխանակում, մասնավորապես այդ ոլորտի մակարդակում, և անդամ պետությունների ու համայնքի ծրագրային գործընթացում կդառնա կարևոր քայլ:
- (4) Հանձնաժողովն անդամ պետությունների հետ միասին անհրաժեշտ քայլեր կանի երաշխավորելու համար պատշաճ համակարգում և համագործակցություն այնպիսի բազմակողմ և տարածաշրջանային կազմակերպությունների ու մարմինների հետ, ինչպիսիք են՝ միջազգային ֆինանսական հաստատությունները, ՄԱԿ-ի գործակալությունները, հիմնադրամներն ու ծրագրերը և Եվրոպական միության մեջ չմտնող դոնոր երկրները:

ՍԱՍ II

ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԲԱՇԽՈՒՄ

Հոդված 6

Ծրագրերի տեսակները

- (1) Համայնքային օժանդակությունը կտրամադրվի սույն Կարգին համաձայն.
- (ա) մեկ երկիր կամ մի քանի երկիր ընդգրկող ծրագրերի միջոցով, որոնք ներառում են օժանդակություն մեկ գործընկեր երկրին կամ ձեռնարկում տարածաշրջանային կամ ենթատարածաշրջանային համագործակցություն երկու կամ ավելի գործընկեր երկրների միջև, որտեղ կարող են մասնակցել անդամ պետությունները,
 - (բ) թեմատիկ ծրագրերի միջոցով, որոնք ձեռնարկում են մեկ կամ ավելի յուրահատուկ հիմնահարցեր՝ ընդունելի մի քանի գործընկեր երկրների համար և կարող են համապատասխանել մեկ կամ ավելի անդամ պետությունների,
 - (գ) միջպետական համագործակցության ծրագրերի միջոցով,

որոնք ընդգրկում են մեկ կամ ավելի անդամ պետություններ և մեկ կամ ավելի գործընկեր երկրների, որն իրագործվում է Եվրոպական համայնքի արտաքին ընդհանուր սահմանին սահմանակից տարածաշրջաններում:

- (2) Սույն Կարգի համաձայն համայնքային օժանդակությունը կարող է տրամադրվել միջտարածաշրջանային համագործակցությանը՝ ընդգրկելով գործընկեր երկրներին և անդամ պետություններին թեմատիկ ծրագրերի և բազմապետական ծրագրերի համատեքստում, որոնք ուղղված են տարածաշրջանային և ենթատարածաշրջանային համագործակցությանը:

Հոդված 7

Ֆոնդերի ծրագրավորում և բաշխում

- (1) Մեկ երկիր կամ մի քանի երկիր ընդգրկող և թեմատիկ ծրագրերի համար կընդունվեն ռազմավարական փաստաթղթեր՝ համաձայն հոդված 26 (2)-ում հիշատակված ընթացակարգի: Ռազմավարական փաստաթղթերը կարտացոլեն հոդված 3-ում հիշատակված քաղաքականության շրջանակը և գործունեության ծրագրերը: Ռազմավարական փաստաթղթերը կսահմանվեն մի որոշակի ժամանակաշրջանի համար, որը համատեղելի կլինի քաղաքականության շրջանակներում հաստատված առաջնահերթությունների հետ և կընդգրկեն ցուցանիշ հանդիսացող բազմամյա ծրագրեր՝ ներառելով բազմամյա ֆինանսական բաշխում: Դրանք կդիտվեն որպես անհրաժեշտություն և, հարկ եղած դեպքում՝ կվերանայվեն համաձայն հոդված 26(2)-ում հիշատակված ընթացակարգի:
- (2) Մեկ երկիր կամ մի քանի երկիր ընդգրկող ծրագրեր հաստատելիս՝ Հանձնաժողովը կորոշի յուրաքանչյուր ծրագրի բաշխումը՝ հաշվի առնելով շահագրգիռ երկրի կամ տարածաշրջանի բնորոշ առանձնահատկությունները և կարիքները, տրված երկրի հետ Միության համագործակցելու ձգտման աստիճանը, կառավարման կարողությունը և ֆոնդերի սպառման հնարավորությունը:
- (3) Միջպետական համագործակցության եզակի նպատակով, հոդված 9(1)-ում հիշատակված միացյալ ծրագրեր, ինչպես նաև ցուցանիշ հանդիսացող բազմամյա բաշխումներ և տարածքային այնպիսի միավորներ ստեղծելու համար, որոնք իրավունք ունեն

մասնակցելու յուրաքանչյուր ծրագրի, կընդունվեն ցուցանիշ հանդիսացող մեկ կամ ավելի ռազմավարական փաստաթղթեր՝ համաձայն հոդված 26(2)-ում հիշատակված ընթացակարգի: Նման ցուցանիշ հանդիսացող ռազմավարական փաստաթուղթը (թղթերը) սկզբունքորեն կգործի յոթնամյա ժամկետով 2007 թ. հունվարի 1-ից մինչև 2013 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

- (4) Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամը կնպաստի միջպետական համագործակցության ծրագրերին, որոնք հիմնվել ու գործառվում են սույն Կարգի դրույթների համաձայն: Համընդհանուր բյուջեն, որը կբաշխվի միջպետական համագործակցության ծրագրերի միջև՝ ներառյալ մասնակից երկրների հետ Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամի ներդրումը, վերջին հաշվով հավասար կլինի կրկնապատիկ գումարին, որը սահմանված է (EC) Կարգի համաձայն, որը սահմանում է Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամի, Եվրոպական սոցիալական հիմնադրամի և գործընկեր երկրների հետ սահմանների Հարակցման հիմնադրամի գլխավոր դրույթները:
- (5) Ճգնաժամերի կամ ժողովրդավարության, օրենքի գերակայության, մարդու իրավունքների կամ հիմնարար ազատությունների վտանգման դեպքերում արտակարգ ընթացակարգ կկիրառվի ռազմավարական փաստաթղթերի արտահերթ վերանայման համար: Այս վերանայումը կերաշխավորի հարակցություն սույն որոշման ներքո տրամադրված Համայնքային օժանդակության և այլ Համայնքային ֆինանսական փաստաթղթերով տրամադրված օժանդակության միջև՝ ընդգրկելով որոշումը, որը կայունության միջոց է հանդիսանում:

ՄԱՍ III

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդված 8

Աշխարհագրական առումով ընտրվելու իրավունք

- (1) Միջպետական համագործակցության ծրագրերը, որոնք հիշատակված են հոդված 6 (1) (գ)-ում կարող են ներառել բոլոր ցամաքային սահմանները և բոլոր ծովային տարածքները, որոնք կիսում են ընդհանուր ծովային ավազանը: Հետևյալ տարածքային միավորները ենթակա կլինեն օժանդակության՝ սույն մասի համաձայն.
 - (ա) բոլոր տարածքային միավորները, որոնք համապատասխանում են NUTS III մակարդակին կամ հավասարազոր են ու գտնվում են անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների միջև ցամաքային սահմանագծում,
 - (բ) բոլոր տարածքային միավորները, որոնք համապատասխանում են NUTS III մակարդակին կամ հավասարազոր են դրանց ու գտնվում են հատուկ կարևորություն ունեցող ծովային խաչմերուկների երկայնքով,
 - (գ) բոլոր առափնյա տարածքային միավորները, որոնք համապատասխանում են NUTS II մակարդակին կամ հավասարազոր են դրանց ու գտնվում են անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների ընդհանուր ծովային ավազանում:
- (2) Հատուկ դեպքերում ընտրվելու իրավունքը կարող է տարածվել տարածքային միավորների վրա, որոնք սահմանակից են պարբերություն 1-ում հիշատակվածներին:
- (3) Հատուկ կարևորության ծովային խաչմերուկները կսահմանվեն հանձնաժողովի կողմից սույն Կարգի հոդված 7(3)-ում հիշատակված ռազմավարական փաստաթղթում՝ հեռավորության և այլ համապատասխան աշխարհագրական և տնտեսական չափանիշների հիման վրա:

Հոդված 9

Ծրագրավորում

- (1) Սույն Կարգի համաձայն՝ միջպետական համագործակցությունը կիրականացվի բազմամյա ծրագրերի շրջանակներում, որոնք ընդգրկում են մեկ սահմանի կամ մի խումբ սահմանների մոտ համագործակցությունը և պարունակում են բազմամյա միջոցառումներ, որոնք հետևում են մի շարք հիմնական առաջնահերթությունների և որոնք կարող են կիրառվել Համայնքային օժանդակության աջակցությամբ (ստորև՝ «Միացյալ ծրագրեր»): Միացյալ ծրագրերը հիմնված կլինեն հոդված 7(3)-ում հիշատակված բնորոշ ռազմավարական փաստաթղթի (թղթերի) վրա:
- (2) Ցամաքային սահմանների և ծովային խաչմերուկների համար Միացյալ ծրագրերը կհիմնվեն յուրաքանչյուր սահմանի համար առանձին և կընդգրկեն ենթակա տարածքային միավորներ, որոնք պատկանում են մեկ կամ ավելի անդամ պետությունների և մեկ կամ ավելի գործընկեր երկրների: Ափամերձ տարածաշրջանների համար Միացյալ ծրագրերը կլինեն բազմակողմ և կընդգրկեն ենթակա տարածքային միավորներ, որոնք կիսում են ընդհանուր ծովային ավազանը, որը պատկանում է մի քանի մասնակից երկրների՝ ներառյալ առնվազն մեկ անդամ պետություն և մեկ գործընկեր երկիր:
- (3) Մասնակից պետություններից բացի այլ պետություններ, որոնք կիսում են ընդհանուր ծովային ավազանը, որտեղ հիմնըվում է միացյալ ծրագիրը, կարող են միանալ այդ միացյալ ծրագրին և օգուտ քաղել Համայնքային օժանդակությունից՝ հոդված 11-ում հիշատակված կիրարկման կանոններում սահմանված պայմանների համաձայն:
- (4) Հոդված 7(3)-ում հիշատակված ռազմավարական փաստաթղթի հաստատումից հետո մեկ տարվա ընթացքում մասնակից պետությունները հանձնաժողովին համատեղ կերպով կներկայացնեն առաջարկություններ միացյալ ծրագրերի համար: Հանձնաժողովը կընդունի յուրաքանչյուր միացյալ ծրագիրը՝ սույն Կարգի և կատարողական կանոնների հետ դրա համապատասխան լինելը գնահատելուց հետո:

- (5) Միացյալ ծրագրերը կարող են վերանայվել մասնակից պետությունների կամ Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ, որպեսզի հաշվի առնվեն համագործակցության առաջնահերթությունների փոփոխությունները, հասարակական-տնտեսական զարգացումները, առնչություն ունեցող միջոցառումների իրականացումից և մոնիտորինգից ու գնահատման գործընթացից գոյացած արդյունքները, հասանելի օգնության գումարները և վերաբաշխված աղբյուրները կանոնավորելու կարիքը:
- (6) Հետևելով Միացյալ ծրագրերի ընդունմանը՝ հանձնաժողովը կկնքի ֆինանսավորման համաձայնագիր մասնակից պետությունների հետ՝ համաձայն 2002 թ. հունիսի 25-ի Կարգի (EC, Euratom) No 1605/2002 դրույթների և այն ֆինանսական Կարգի, որը կիրառվում է Եվրոպական համայնքների գլխավոր բյուջեի նկատմամբ¹²:
- (7) Հաշվի առնելով գործընկերության սկզբունքը, մասնակից երկրները միասին կընտրեն այն գործողությունները, որոնք համատեղելի կլինեն առաջնահերթությունների և այն համատեղ ծրագրերի միջոցառումների հետ, որոնք կստանան համայնքային օժանդակություն:
- (8) Բացառիկ հանգամանքներում, որտեղ Միացյալ ծրագիրը չի կարող հաստատվել մասնակից պետությունների միջև հարաբերություններում ծագած խնդիրների պատճառով, Հանձնաժողովը կարող է ընդունել մի ծրագիր, որը միացյալ ծրագիր չէ սույն հոդվածի բնորոշմամբ, բայց թույլ է տալիս անդամ պետության սահմանակից շահագրգիռ տարածաշրջանին կամ տարածաշրջաններին օգուտ քաղել սույն որոշման կողմից ընձեռված օժանդակությունից:

Հոդված 10

Ծրագրի կառավարումը

- (1) Միացյալ ծրագրերը սկզբունքորեն կկիրառվեն որևէ անդամ պետությունում տեղակայված միացյալ կառավարող մարմնի կողմից:
- (2) Մասնակից երկրները բացառիկ դեպքերում կարող են առա-

¹² OJ L 248, 16.9.2002, p. 1.

ջարկել Հանձնաժողովին, որ կառավարող մարմինը տեղակայվի որևէ գործընկեր երկրում, եթե, իհարկե, նշանակված մարմինը կարող է լիարժեքորեն կիրառել չափանիշները, որոնք նկարագրված են Կարգ (EC) No 1605/2002 սահմանված համապատասխան դրույթներում:

- (3) «Միացյալ կառավարող մարմինը» նշանակում է ցանկացած պետական և մասնավոր իշխանություն կամ մարմին՝ ներառյալ հենց իրեն՝ պետությանը, ազգային, տարածաշրջանային կամ տեղական մակարդակում, որը համատեղ ստեղծվել է միացյալ ծրագրում ընդգրկված անդամ պետության կամ պետությունների և գործընկեր երկրի կամ երկրների կողմից, որոնք ունեն ֆինանսական ու վարչական լիազորություն կառավարելու համայնքային օժանդակությունը և ունեն սույն Կարգի նպատակի համար անհրաժեշտ համաձայնագրեր կնքելու իրավական լիազորություն:
- (4) Միացյալ կառավարող մարմինը պատասխանատվություն կկրի ոչ միայն միացյալ ծրագիրը կառավարելու և իրականացնելու համար՝ համաձայն անխափան ֆինանսական կառավարման, այլև երաշխավորելու համար դրա գործողությունների օրինականությունն ու կանոնավորությունը: Այս նպատակով այն հունի մեջ կզգի սահմանված կառավարումը, վերահսկումն ու հաշվառման համակարգերը և չափորոշիչները:

Հոդված 11

Կիրառման կանոնները

- (1) Կիրառման կանոնները, որոնք ուրվագծում են այս մասի կատարման համար բնորոշ դրույթները, կընդունվեն համաձայն հոդված 26(2)-ում հիշատակված ընթացակարգի:
- (2) Հարցերը, որոնք լուսաբանված են կիրառման կանոններով, կընդգրկեն միջոցների տեղաբաշխման համար չափանիշներ և ընթացակարգեր, համաֆինանսավորման չափը, միացյալ ծրագրերի նախապատրաստությունը, միացյալ նախագծի ընտրությունը, օգնության տեխնիկական և ֆինանսական կառավարումը, ֆինանսական վերահսկումը և աուդիտը, մոնիտորինգը և գնահատումը, տեսանելիությունը և հրապարակայնությունը:

ՄՍՍ IV ԿԻՐԱՐԿՈՒՄ

Հոդված 12

Գործողության ծրագրերի ընդունում

- (1) Հանձնաժողովը կընդունի, որպես կանոն միամյա հիմունքով, գործողության ծրագիր՝ կազմված հոդված 7(1)-ում հիշատակված ռազմավարական փաստաթղթերի հիման վրա: Բացառիկ դեպքերում, օրինակ՝ երբ գործողության ծրագիրը դեռ չի ընդունվել, Հանձնաժողովը կարող է հոդված 7-ում հիշատակված ռազմավարական փաստաթղթերի և բազմամյա յուրահատուկ ծրագրերի հիման վրա ընդունել միջոցառումներ, որոնք ներկայացված չեն գործողության ծրագրում նույն կանոնների և ընթացակարգերի շրջանակներում այնպես, ինչպես որ կիրառվում են գործողության ծրագրերում:
- (2) Գործողության ծրագրերը կհատկորոշեն հետապնդվող նպատակները, միջամտության ոլորտները, ակնկալվող արդյունքները, կառավարման ընթացակարգերն ու նախատեսված ֆինանսավորման ընդհանուր գումարը: Դրանք կբովանդակեն ֆինանսավորման ենթակա գործողությունների նկարագիրը, յուրաքանչյուր գործողության համար բաշխված գումարի նշումները և բնորոշ կատարողականության ժամանակացույցը:
- (3) Միջպետական համագործակցության համար Հանձնաժողովը կընդունի միացյալ ծրագրեր՝ համաձայն հոդված 9-ում հիշատակված ընթացակարգերի:
- (4) Հանձնաժողովը որոշումն ընդունելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում տեղեկատվության կարգով անդամ պետություններին կուղարկի գործողության ծրագրեր և միջպետական համագործակցության միացյալ ծրագրեր:

Հոդված 13

Ռազմավարական փաստաթղթերում կան ցուցանիշ հանդիսացող բազմամյա ծրագրերում չնախատեսված առանձնահատուկ միջոցառումների ընդունումը

- (1) Չնախատեսված կարիքների կամ հանգամանքների դեպքում

Հանձնաժողովը կընդունի ռազմավարական փաստաթղթերում կամ ցուցանիչ հանդիսացող բազմամյա ծրագրերում չտրամադրված հատուկ միջոցառումներ (ստորև՝ «հատուկ միջոցառումներ»)։

Հատուկ միջոցառումներ կարող են կիրառվել նաև ֆինանսավորելու համար գործողությունները, որոնք նախատեսված են հեշտացնելու արտակարգ օգնության փոխակերպումը երկարաժամկետ զարգացման գործողությունների, ներառյալ այն գործողությունները, որոնք հակված են երաշխավորելու հասարակության ավելի լավ պատրաստվածությունը կրկնվող ճգնաժամերին դիմակայելու համար։

- (2) Այն դեպքերում, երբ միջոցառումների արժեքը կզերազանցի 15 միլիոն եվրոն, Հանձնաժողովը կընդունի դրանք՝ հողված 26(3)-ում հիշատակված խորհրդատվական ընթացակարգերի համաձայն։

Հողված 26(3)-ում հիշատակված ընթացակարգը կարիք չունի գործածվելու այնպիսի հատուկ միջոցառումների փոփոխության համար, ինչպիսիք են, օրինակ, տեխնիկական միջոցների տեղադրումը, կատարման ժամկետների երկարաձգումը, նախատեսված բյուջեի սահմաններում գումարային հատկացումների վերաբաշխումը կամ բյուջեի կրճատումը՝ նախնական բյուջեի 20%-ի չափով, եթե, իհարկե, ներկայացված այս փոփոխությունները չեն ազդում Հանձնաժողովի որոշման մեջ ձևակերպված նախնական նպատակների վրա։

- (3) Հատուկ միջոցառումները կսահմանեն հետապնդվող նպատակները, գործունեության ոլորտները, ակնկալվող արդյունքները, կիրառված կառավարման գործընթացները և պլանավորված ֆինանսավորման ընդհանուր գումարը։ Դրանք կընդգրկեն ֆինանսավորվելիք գործողությունների նկարագիրը, յուրաքանչյուր գործողության համար բաշխված գումարի ցուցմունքը և կատարողականության սահմանված ժամանակացույցը։

- (4) Հանձնաժողովը, որոշումն ընդունելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում, տեղեկատվության կարգով անդամ պետություններին կուղարկի հատուկ միջոցառումները։

Հոդված 14

Ընտրվելու իրավունք

Հետևյալները ֆինանսավորման համար ընտրվելու իրավունք կունենան՝ համաձայն սույն Կարգի՝ գործողության ծրագրերի, համատեղ միջպետական համագործակցության ծրագրերի և հատուկ միջոցառումների կիրառման նպատակով.

- (ա) գործընկեր երկրները և տարածաշրջաններն ու դրանց հաստատությունները,
- (բ) ապակենտրոնացած մարմինները գործընկեր երկրներում, ինչպիսիք են՝ շրջանները, մարզերը, գավառները և ինքնավարությունները,
- (գ) գործընկեր երկրների և տարածաշրջանների ու Հանձնաժողովի կողմից կազմված համատեղ մարմինները,
- (դ) միջազգային կազմակերպությունները՝ ներառյալ տարածաշրջանային կազմակերպությունները, ՄԱԿ-ի մարմինները, գերատեսչությունները և առաքելությունները, միջազգային ֆինանսական հաստատությունները և զարգացման բանկերն այնքան ժամանակ, քանի դեռ դրանք օժանդակում են սույն Կարգի նպատակներին,
- (ե) Համայնքային հաստատությունները, սակայն միայն հոդված 16-ում հիշատակված օժանդակ միջոցառումների կատարման նպատակով,
- (զ) Եվրոպական Միության գործակալությունները,
- (է) անդամ պետությունների, գործընկեր երկրների և տարածաշրջանների ու այլ երրորդ պետությունների հետևյալ հաստատություններն ու մարմինները, որոնք համապատասխանում են հոդված 21-ում հիշատակված համայնքային արտաքին օժանդակությանը անդամ դառնալու կանոններին, եթե, իհարկե, դրանք օժանդակում են սույն Կարգի նպատակներին.
 - I. հասարակական մարմինները, տեղական իշխանությունները կամ վարչակազմերը և դրանց օժանդակ մարմինները,
 - II. ձեռնարկությունները, ֆիրմաները և այլ մասնավոր կազմակերպություններն ու գրասենյակները,
 - III. ֆինանսական հաստատությունները, որոնք դրամաշնորհ են տալիս, օգնում և ֆինանսավորում են մասնա-

- վոր ներդրումը գործընկեր երկրներում և տարածաշրջաններում,
- IV. ոչ պետական գործիչները, որոնք սահմանված են կետ (ը)-ում,
 - V. ֆիզիկական անձինք,
- (ը) հետևյալ ոչ պետական գործիչները.
- I. հասարակական կազմակերպությունները,
 - II. տեղաբնակ ժողովուրդներին ներկայացնող կազմակերպությունները,
 - III. տեղաբնակ քաղաքացիների խմբերը և առևտրական կազմակերպությունները,
 - IV. կոոպերատիվները, առևտրական միությունները և հասարակական շահերը ներկայացնող կազմակերպությունները,
 - V. ապակենտրոնացված տարածաշրջանային համագործակցության և ինտեգրացիայի մեջ ներքաշված տեղական կազմակերպությունները (ներառյալ ցանցերը),
 - VI. սպառողական կազմակերպությունները, կանանց և երիտասարդական կազմակերպությունները, կրթական, մշակութային հետազոտական և գիտական կազմակերպությունները,
 - VII. համալսարանները,
 - VIII. եկեղեցիները և կրոնական կազմակերպություններն ու համայնքները,
 - IX. լրատվական միջոցները,
 - X. ցանկացած ոչ պետական միություններ և անկախ հիմնադրամներ, որոնք ցանկություն ունեն նպաստելու զարգացմանը,
- (թ) ցանկացած մարմին կամ գործիչ, որն անհրաժեշտ է սույն Կարգի նպատակներին հասնելու համար:

Հոդված 15

Միջոցառումների տեսակները

- (1) Համայնքային օժանդակությունը կօգտագործվի ֆինանսավորելու ծրագրերը, նախագծերը և ցանկացած տեսակի միջոցառումներ, որոնք կաջակցեն սույն որոշման նպատակներին: Այն կունենա ոչ հատուցելի դրամաշնորհի ձև:
- (2) Համայնքային օժանդակությունը կօգտագործվի նաև.
 - (ա) ֆինանսավորելու համար նպատակ հանդիսացող վարչական համագործակցության միջոցառումները՝ ներգրավելով որոշակիորեն ընդունված կանոնների համաձայն անդամ պետություններից ուղարկված հասարակական սեկտորի փորձագետներին,
 - (բ) հատվածային կամ ընդհանուր բյուջեին աջակցելու համար, եթե գործընկեր երկրի հասարակական ծախքերի կառավարումը բավարար չափով թափանցիկ, վստահելի և արդյունավետ է, և որտեղ այն հունի մեջ է գցել պատշաճորեն ձևակերպված հատվածային կամ մակրոտնտեսական քաղաքականությունները, որոնք արժանացել են զլխավոր դոնորների, ինչպես նաև, նպատակահարմարության դեպքում, միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների հավանությանը,
 - (գ) պարտքով զուեարներ տրամադրելու ծրագրերում,
 - (դ) ներդրումների համար Եվրոպական ներդրումային բանկին կամ այլ ֆինանսական միջնորդներին հոդված 24-ի դրույթների համաձայն՝ փոխառությունների ֆինանսավորման համար, անաչառ ներդրումների, երաշխիքային հիմնադրամների կամ ներդրումային ֆոնդերի համար,
 - (ե) տրամադրելու տոկոսադրույքային նպաստներ, հատկապես շրջակա միջավայրին առնչվող փոխառությունների համար,
 - (զ) տրամադրելու համար ապահովագրություն ոչ կոմերցիոն վտանգների դեմ,
 - (է) օժանդակելու միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպությունների, այլ դոնորների կամ գործընկեր երկրների կողմից հիմնված հիմնադրամներին,
 - (ը) օժանդակելու միջազգային ֆինանսական հաստատու-

- յունների տարածաշրջանային զարգացման բանկերի կապիտալին,
- (թ) ֆինանսավորելու նախագծերի և ծրագրերի համայնքային օժանդակությունից օգուտ քաղող երկրների կողմից արդյունավետ ղեկավարման ու վերահսկման անհրաժեշտ ծախսերը,
 - (ժ) սննդամթերային օգնության համար,
 - (հ) անհրաժեշտության դեպքում նաև այլ նպատակների համար:

Հոդված 16

Օժանդակության միջոցառումներ

- (1) Համայնքային ֆինանսավորումը կարող է նաև ներգրավել ծախսեր՝ կապված նախապատրաստական աշխատանքների, վերահսկման, մոնիտորինգի, աուդիտի և գնահատման գործընթացների հետ, որոնք անմիջականորեն անհրաժեշտ են սույն Կարգի իրագործման և դրա նպատակներին հասնելու համար. օրինակ՝ ուսումնասիրությունները, հանդիպումները, լրատվությունը, իրազեկության բարձրացումը, ուսուցումն ու գովազդային աշխատանքները, ծախսերը՝ կապված տեղեկատվության փոխանակման նպատակով համակարգչային ցանցի հետ և որևէ այլ վարչական կամ տեխնիկական օժանդակության ծախսեր, որոնք հանձնաժողովը կարող է իր վրա վերցնել ծրագրի ղեկավարման համար:
- (2) Այս օժանդակության միջոցառումները պարտադիր չէ, որ ընդգրկվեն բազմամյա ծրագրավորման մեջ և այդ իսկ պատճառով կարող են ֆինանսավորվել ռազմավարական փաստաթղթերի և բազմամյա հատուկ ծրագրերի շրջանակներից դուրս: Հանձնաժողովը հոդված 13-ի համաձայն կընդունի բազմամյա հատուկ ծրագրերի մեջ չներառված օժանդակության միջոցառումներ:

Հոդված 17

Համաֆինանսավորում

- (1) Սույն որոշման համաձայն ֆինանսավորված միջոցները ենթակա

- կլիմեն համաֆինանսավորման հետևյալ մարմինների կողմից.
- (ա) անդամ պետությունների և, մասնավորապես, դրանց պետական և հասարակական գործակալությունների կողմից,
 - (բ) այլ դոնոր պետությունների և, մասնավորապես, դրանց պետական և հասարակական գործակալությունների կողմից,
 - (գ) միջազգային կազմակերպությունների՝ ներառյալ տարածաշրջանային կազմակերպությունների և, մասնավորապես, միջազգային ու տարածաշրջանային ֆինանսական հաստատությունների կողմից,
 - (դ) ընկերությունների, ֆիրմաների, այլ մասնավոր կազմակերպությունների ու ձեռնարկությունների և այլ ոչ-պետական մարմինների կողմից,
 - (ե) ֆինանսավորում ստացող գործընկեր երկրների և տարածաշրջանների կողմից:
- (2) Ձուգահեռ ֆինանսավորման դեպքում նախագիծը կամ ծրագիրը բաժանվում է մի շարք հստակորեն բնորոշված ենթանախագծերի, որոնցից յուրաքանչյուրը ֆինանսավորվում է տարբեր գործընկերների կողմից, որոնք էլ ապահովում են համաֆինանսավորումն այնպես, որ ֆինանսավորման վերջնական նպատակը միշտ հստակ լինի: Համաֆինանսավորման դեպքում նախագծի կամ ծրագրի ընդհանուր արժեքը բաժանվում է համաֆինանսավորում ապահովող գործընկեր երկրների միջև, և աղբյուրները միավորված են այնպես, որ հնարավոր չլինի տարբերակել ֆինանսավորման աղբյուրը որևէ ստույգ գործունեության համար, որը նախագծի կամ ծրագրի մաս է:
- (3) Միացյալ համաֆինանսավորման դեպքում Հանձնաժողովը կարող է ստանալ և ղեկավարել ֆոնդերը պարբերություն 1(ա), (բ) և (գ)-ում հիշատակված մարմինների անունից միացյալ միջոցառումներ իրագործելու նպատակով: Նման ֆոնդերը կծախսվեն որպես հատկացված տարեկան եկամուտ՝ համաձայն Կարգի (EC) No 1605/2002 հոդված 18-ի:

Հոդված 18

Կառավարման գործընթացներ

- (1) Հանձնաժողովը գործընթացներ կիրականացնի սույն Կարգի

շրջանակներում ըստ (EC) No 1605/2002 Կարգի:

- (2) Համաֆինանսավորման և այլ պատշաճ կերպով հաստատված դեպքերում Հանձնաժողովը կարող է (EC) No 1605/2002 Կարգի հոդված 54(2)(գ)-ում նշված մարմինների վրա լիազորել հասարակական իշխանության հանձնարարականներ և, մասնավորապես, բյուջեի իրականացման հանձնարարություններ:
- (3) Հանձնաժողովը կկնքի գործունեության համաձայնագրեր գործընկեր երկրների հետ, որոնք կապահովեն անհրաժեշտ բոլոր միջոցառումները՝ երաշխավորելու համար համայնքային օժանդակության արդյունավետ իրագործումը և համայնքի ֆինանսական շահերի պաշտպանությունը:
- (4) Ապակենտրոնացած կառավարման դեպքում հանձնաժողովը կարող է որոշել օգտագործել նպաստառու գործընկեր երկրի կամ տարածաշրջանի մատակարարումն ու տրամադրված գրանտային գործընթացը, եթե, իհարկե.
 - նպաստառու գործընկեր երկրի կամ տարածաշրջանի գործընթացները բավարարում են թափանցիկության, համամասնության, հավասար վերաբերմունքի և ամխտորականության սկզբունքներին և կանխում են շահերի ցանկացած բախում,
 - նպաստառու գործընկեր երկիրը կամ տարածաշրջանը հանձն է առնում կանոնավորապես հետևել, որ Հանձնաժողովի բյուջեի կողմից ֆինանսավորված գործողություններն իրագործվեն պատշաճ կերպով, ձեռնարկվեն համապատասխան միջոցառումներ՝ կանխելու համար անճշտություններն ու կեղծիքները և, եթե անհրաժեշտ է, ձեռնարկվեն իրավական գործողություն՝ վերականգնելու անպատշաճ վճարված ֆոնդերը:

Հոդված 19

Բյուջեի կատարումը

- (1) Բյուջեի կատարումը կիրադրովի հանձնաժողովի կողմից ընդունված որոշումների հիման վրա ըստ հոդվածներ 9(5), 12(1), 13(1) և 16(3)-ի:
- (2) Բյուջեի կատարումը մի քանի ֆինանսական տարիներ տևող միջոցառումների համար կարող է բաժանվել տարեկան մասե-

- րի, տարածվել մի քանի տարիների վրա:
- (3) Համայնքային ֆինանսավորումը կարող է ընդունել հետևյալ իրավական ձևերից մեկը, որոնց թվում են.
- ֆինանսական համաձայնագրերը,
 - դրամաշնորհային համաձայնագրերը,
 - մատակարարմանն առնչվող պայմանագրերը,
 - զբաղվածությանն առնչվող պայմանագրերը:

Հոդված 20

Համայնքի ֆինանսական շահերի պաշտպանությունը

- (1) Սույն Կարգից բխող ցանկացած համաձայնագիր պարունակում է համայնքի ֆինանսական շահերը պաշտպանող դրույթներ, մասնավորապես՝ կապված խարդախության, կոռուպցիայի և ցանկացած այլ ապօրինության հետ՝ համաձայն խորհրդի (EC, Euratom) №№ 2988/95, № 2/85/96 և № 1073/1999 Կանոնադրության:
- (3) Համաձայնագրերը, պարտադրում են հատկապես Հանձնաժողովին և Աուդիտորների դատարանին իրականացնել փաստաթղթային աուդիտ կամ համայնքի կապիտալ ստացած պայմանագիր ստորագրած ցանկացած կողմի ստուգում՝ տեղում: Դրանք նաև Հանձնաժողովին հատկապես լիազորում են անցկացնել տեղում ստուգումներ և քննումներ՝ համաձայն №2185/96 Կարգի (EC, Euratom):
- (3) Օգնության իրականացումից բխած բոլոր պայմանագրերը երաշխավորում են Հանձնաժողովի և Աուդիտորների դատարանի իրավունքները՝ համաձայն կետ 2-ի և՛ պայմանագրերին իրականացնելու ընթացքում, և՛ դրանից հետո:

Հոդված 21

Մասնակցություն տեղերներին և պայմանագրերին

- (1) Սույն Կարգի շրջանակներում ֆինանսավորված մատակարարման կամ դրամաշնորհային պայմանագրերի շնորհմանը մասնակցությունը բաց Պայմանագրերի շրջանակներում, Եվրոպական համայնքի անդամ պետությունների բոլոր ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար:

- (2) Սույն Կարգի շրջանակներում ֆինանսավորվող հայթայթման կամ գրանտային պայմանագրերի շնորհմանը մասնակցությունը բաց է նաև այն բոլոր ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար, ովքեր.
 - սույն Կարգի շրջանակներում նպաստ ստացող որևէ երկրից են,
 - Միավորմանը նախորդող գործիքի շնորհիվ նպաստ ստացող որևէ երկրից են,
 - Եվրոպական տնտեսական տարածքի որևէ անդամ պետությունից են:
- (3) Սույն Կարգի շրջանակներում մատակարարման կամ դրամաշնորհային պայմանագրին մասնակցությունը բաց է միջազգային կազմակերպությունների համար:
- (4) Հանձնաժողովը կարող է որոշել, ամբողջովին կամ մասամբ, բացել սույն Կարգի շրջանակներում ֆինանսավորվող մատակարարման կամ դրամաշնորհային պայմանագրերին մասնակցությունը ցանկացած երկրի ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար այնպիսի դեպքերում, երբ հաստատվել է արտաքին օգնության փոխադարձ մատչելիություն:
- (5) Պարտադիր չէ, որ պայմանագրեր շնորհելու գործընթացների համատեքստում առաջարկված փորձագետները համապատասխանեն վերը սահմանված ազգային կանոններին:
- (6) Սույն Կարգի շրջանակներում ֆինանսավորվող պայմանագրերի համաձայն գնված ամբողջ պաշարը և հումքը պետք է արտադրված լինի Համայնքում կամ կետ 2-ի շրջանակներում իրավասու երկրում:
- (7) Հանձնաժողովը կարող է, պատշաճորեն հիմնավորված դեպքերում, թույլ տալ այնպիսի երկրների ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց մասնակցությունը, որոնք ունեն ավանդական տնտեսական, առևտրային կամ աշխարհագրական կապեր հարևան երկրների հետ, կամ այլ երրորդ երկրներից են, ինչպես նաև թույլ տալ այլ ծագում ունեցող պաշարների և հումքի օգտագործում:
- (8) Երբ սույն Կարգի շրջանակներում տրված օգնությունը կառավարվում է համատեղ կառավարող մարմնի կողմից՝ համաձայն հողված 10-ի, ազգային մարմինների կողմից՝ համաձայն հողված 18-ի, կամ համատեղ տնօրինվում է միջազգային կազմակերպությունների հետ միասին, ապա մատակարարման

կանոնները՝ ներառյալ մատակարարման կամ դրամաշնորհային պայմանագրերի շնորհմանը մասնակցելու և ծագման կանոնները նրանք են, որոնք սահմանվում են կառավարող մարմնի կողմից: Մատակարարման կամ դրամաշնորհային պայմանագրերի շնորհմանը մասնակցությունը բաց է (1), (2), (3) և (4) կետերում նշված բոլոր ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար և կառավարող մարմնի կանոններին համապատասխանող ցանկացած այլ երկրի ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց համար:

Հոդված 22

Նախաֆինանսավորում

Նպաստ ստացող երկրներին տրված նախաֆինանսավորման վճարումներից ստացված շահույթը պահվում է վերջնական վճարումից:

Հոդված 23

Եվրոպական ներդրումային բանկին կամ այլ ֆինանսական միջնորդներին մատչելի դարձրած կապիտալ

- (1) Հոդված 15(2)(գ)-ում նշված կապիտալը տնօրինվում է ֆինանսական միջնորդների, Եվրոպական ներդրումային բանկի կամ որևէ այլ բանկի կամ կազմակերպության կողմից, որն ընդունակ է այն տնօրինել:
- (2) Հանձնաժողովը պետք է ընդունի կետ 1-ը կիրարկող դրույթներ ամեն դեպքի համար առանձին-առանձին, որպեսզի դիմակայի համատեղ ռիսկին, ապահովի իրականացման համար պատասխանատու միջնորդի վճարումը, կապիտալի օգտագործումն ու վերականգնումը և գործարքի ավարտը:

Հոդված 24

Գնահատում

- (1) Հանձնաժողովը կանոնավորապես գնահատում է աշխարհագրական ու թեմատիկ քաղաքականության ու ծրագրերի և հատվածային քաղաքականության արդյունքները, և ծրագրավորման արդյունավետությունը, որպեսզի վստահություն լինի, թե նպատակներն իրականացվել են, և հնարավորություն տրվի

ծնակերպել հանձնարարականներ հետագա գործարքները կատարելագործելու նպատակով:

- (2) Հանձնաժողովն իր գնահատականն ուղարկում է հողված 26-ում նշված Կոմիտեին՝ ի գիտություն:

ՄԱՍ V

ԵԶՐԱՓՈՎԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հոդված 25

Ամենամյա զեկույց

Հանձնաժողովն ուսումնասիրում է սույն Կարգի շրջանակներում ձեռնարկված միջոցառումներն իրականացնելիս կատարված առաջընթացը և Եվրոպական պառլամենտին ու Խորհրդին ներկայացնում է օգնության իրականացման վերաբերյալ ամենամյա զեկույց: Այս զեկույցը նաև ներկայացվում է Եվրոպական տնտեսական և սոցիալական կոմիտեի ու Տարածաշրջանների կոմիտեի: Այն պարունակում է նախորդ տարում ֆինանսավորված միջոցառումներին, գործողությունների վերահսկմանն ու գնահատման արդյունքներին և երկրի, տարածաշրջանի ու հատվածի կողմից կատարված պարտավորությունների և վճարումների խախտմանն առնչվող տեղեկատվություն:

Հոդված 26

Կոմիտե

- (1) Հանձնաժողովին օգնում է կոմիտեն:
- (2) Եթե հղում է կատարվում սույն կետին, ապա կիրառվում են 1999/468/EC Որոշման հոդվածներ 4-ը և 7-ը: Այդ Որոշման հոդված 4(3)-ի սահմանված ժամանակահատվածը 30 օր է:
- (3) Եթե հղում է կատարվում այս կետին, ապա կիրառվում են 1999/468/EC Որոշման հոդվածներ 3-ը և 7-ը:
- (4) Կոմիտեն ընդունում է գործելակերպի իր կանոնները:

Հոդված 27

Սույն Կարգի իրավասությունից դուրս գտնվող երրորդ երկրի մասնակցություն

Համայնքի օգնության հաջորդականությունն ու արդյունավետությունն ապահովելու նպատակով Հանձնաժողովը, հոդված 12-ում նշված տեսակի գործունեության ծրագրեր կամ հոդված 13-ում նշված հատուկ միջոցառումներ ձեռնարկելիս, կարող է որոշել, որ Միավորմանը նախորդող գործիքի շրջանակներում համայնքի օգնություն ստանալու համար նախընտրելի երկրները, տարածքներն ու տարածաշրջանները և համայնքի հետ կապված անդրօվյան երկրներն ու տարածքները կարող են ընտրվել սույն Կարգով նախատեսված միջոցառումների համար, եթե իրականացվող նախագիծը կամ ծրագիրն ունի գլոբալ, տարածաշրջանային կամ միջպետական բնույթ:

Ֆինանսավորման հնարավորության այս մեթոդի վերաբերյալ կետ կարող է մտցվել հոդված 7-ում նշված ռազմավարական փաստաթղթերի մեջ:

Իրավասության շրջանակներում գտնվելուն առնչվող հոդված 14-ի կետերը և մատակարարմանը մասնակցելու գործընթացներին առնչվող հոդված 16-ի կետերն ընդունվում են, որպեսզի հնարավորություն տրվի շահագրգիռ երկրներին, տարածքներին կամ տարածաշրջաններին՝ մասնակցել:

Հոդված 28

Օգնության դադարեցում

Առանց խախտելու դրույթները, որոնք վերաբերում են գործընկեր երկրների ու տարածաշրջանների հետ Գործընկերության ու համագործակցության համաձայնագրերի և միավորման համաձայնագրերի շրջանակներում օգնության դադարեցմանը, երբ որևէ գործընկեր երկիր խախտում է Մաս I-ում նշված սկզբունքները, հսորհուրդը, գործելով որակյալ մեծամասնությամբ ու առաջնորդվելով Հանձնաժողովի առաջարկով, կարող է ձեռնարկել համապատասխան քայլեր՝ կապված սույն Կարգի շրջանակներում գործընկեր երկրներին շնորհված ցանկացած օգնության հետ:

Հոդված 29

Ֆինանսական համակարգին ուղղվող գումար

2007-2013 թթ. ժամանակահատվածում սույն Կանոնադրության կիրարկման համար սահմանված ֆինանսական համակարգին ուղղվող գումարը կազմում է և €14929 միլիոն: Ֆինանսական հեռանկարի սահմաններում տարեկան հատկացումները թույլ են տրվում բյուջետային մարմնի կողմից:

Հոդված 30

Վերանայում

Հանձնաժողովը Եվրոպական պառլամենտին և խորհրդին մինչև 2011 թ. դեկտեմբերի 31-ը ներկայացնում է ցանկացած առաջարկ՝ կապված սույն Կարգի ապագայի հետ և ամհրաժեշտ համարվող ցանկացած փոփոխության հետ:

Հոդված 31

Չեղյալ հայտարարում

1) 2007 թ. հունվարի 1-ից հետևյալ Կարգերը չեղյալ են հայտարարվում.

1992 թ. հունվարի 29-ի խորհրդի Կարգը (FFC) № 1762/92, որը վերաբերում է Միջերկրականի ավազանի ոչ անդամ երկրների հետ համայնքի կնքած ֆինանսական ու տեխնիկական համագործակցության վերաբերյալ արձանագրությունների կիրարկմանը,

1994 թ. հուլիսի 11-ի խորհրդի Կարգը (EC) № 1734/94, որը վերաբերում է Գրավյալ տարածքների հետ տեխնիկական ու ֆինանսական համագործակցությանը,

1996 թ. հուլիսի 23-ի խորհրդի Կարգը (EC) № 1488/96, որը վերաբերում է Եվրոպայի ու Միջերկրականի ավազանի միջև գործընկերության շրջանակներում տնտեսական ու սոցիալական կառույցների բարեփոխումներին ուղեկցող (MEDA) ֆինանսական ու տեխնիկական միջոցներին,

1999 թ. դեկտեմբերի 29-ի խորհրդի Կարգը (EC, Euratom),

- որն առնչվում է Արևելյան Եվրոպայում և Կենտրոնական Ասիայում գործընկեր պետություններին ցուցաբերվող օգնությանը,
- (2) Չեղյալ հայտարարված կարգերը շարունակում են կիրառվել մինչև 2007 թ. բյուջետային ֆինանսական տարիների իրավական փաստաթղթերի ու պարտավորությունների համար:

Հոդված 32

Ուժի մեջ մտնելը

Սույն կարգն ուժի մեջ է մտնում Եվրոպական միության պաշտոնական պարբերականում հրապարակվելուց քսան օր անց:

Այն ուժի մեջ է մտնում 2007 թ. հունվարի 1-ից:

Սույն կարգը ամբողջությամբ պարտավորեցնող է և ուղղակիորեն կիրառելի է բոլոր անդամ պետություններում:

Վավերացված է Բրյուսելում

Եվրոպական պառլամենտի կողմից
Նախագահ՝

.....

Խորհրդի կողմից
Մախագահ՝

.....

ԱՌԱՋԱՐԿ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՌԱՍԵՆՏԻ ԵՎ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱՐ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԻՔ ՍՏԵՂԾՈՂ
ԳԼԽԱԿՈՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐՆ ՈՒՐԱԳԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

Հոդված 1-ում նշված գործընկեր երկրներ

Ալժիր

Հայաստան

Ադրբեջան

Բելառուս

Եգիպտոս

Վրաստան

Իսրայել

Հորդանան

Լիբանան

Լիբիա

Մոլդովա

Մարոկկո

Արևմտյան Ափի և Գազայի հատվածի Պաղեստինի Ինքնավարություն

Ռուսաստանի Դաշնություն

Սիրիա

Թունիս

Ուկրաինա

ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքականության ոլորտ(ներ). ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գործողություն(ներ).

ԲԱԶՄԱԿՈՂՄ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԵՐ

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ և ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ԵՎ ՐՈՊԱԿԱՆ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆ (ԴՄԻՈՒԵՆ)¹³

ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՎԵԼՔԻ ԵՎ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՎԱԶԱՆԻ ՀԵՏ¹³

«ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՀԱՄԱՐ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ¹³

ՆԵՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՄՊԵԿՏՆԵՐԸ¹³

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ. ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԻՔ (ԵՀՔԳ)

¹³ Մասնակիորեն, քանի որ ներկայումս բյուջեի այս ուղղության մեջ ընդգրկված գործողությունների մի մասը կընդգրկվի ՏՆտեսական համագործակցության և զարգացման գործիքի ն/կամ կայունության գործիքի մեջ:

1. ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄ

Վարչական ծախսեր

Ներքին քաղաքականությունների արտաքին ասպեկտներ

- 06 01 04 09 Մտավոր ներուժ - Ծախսեր վարչական կառավարման վրա (մասնակիորեն)
- 07 01 04 05 LIFE Եկոլոգիայի եվրոպական ֆինանսական գործիք - 2000 մինչև 2006 թթ. - Գործողություններ համայնքի տարածքից դուրս - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

Արտաքին հարաբերությունների քաղաքականության ոլորտ

- 19 01 «ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ» ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐ
- 19 01 04 06 MEDA (Միջերկրականի ավազանի ոչ անդամ երկրներում տնտեսական ու սոցիալական կառուցվածքների բարեփոխումներին ուղեկցելու համար միջոցառումներ) - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր
- 19 01 04 07 Օգնություն գործընկեր երկրներին Արևելյան Եվրոպայում և Կենտրոնական Ասիայում - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)
- 19 01 04 11 Դեմոկրատիայի և օրենքի գերակայության զարգացումն ու ամրապնդումը - Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հարգում - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)
- 19 01 04 12 Լատինական Ամերիկայում, Ասիայում,

Միջերկրականի ավազանում և Հարավային Աֆրիկայում զարգացող երկրներում համայնքի ներդրման կատարելագործում տնտեսական համագործակցության և առևտրային համաձայնագրերի միջոցով - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

19 49

ՆԱԽԿԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎՐԱ ԾԱԽՍԵՐ

19 49 04 06

Օգնություն գործընկեր երկրներին Արևելյան Եվրոպայում և Կենտրոնական Ասիայում - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

19 49 04 10

Դեմոկրատիայի և օրենքի գերակայության զարգացում և ամրացում - Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հարգում - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

19 49 04 11

Լատինական Ամերիկայում, Ասիայում, Միջերկրականի ավազանում և Հարավային Աֆրիկայում զարգացող երկրներում համայնքի ներդրման կատարելագործում տնտեսական համագործակցության և առևտրային համաձայնագրերի միջոցով - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

19 49 04 12

MEDA (Միջերկրականի ավազանի ոչ անդամ երկրներում տնտեսական ու սոցիալական կառուցվածքների բարեփոխումներին ուղեկցելու համար միջոցառումներ) - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր

Գործառնական ծախսեր

Ներքին քաղաքականության արտաքին ասպեկտները

- 06 04 02 Մտավոր պոտենցիալ - Եվրոպական ծրագիր (2003 թ. մինչև 2006 թ.). արտաքին կողմ - Համատեղ բացող (մասնակիորեն)
- 07 02 02 LIFE Էկոլոգիայի եվրոպական ֆինանսական Գործիք - 2000 մինչև 2006 թթ. - Գործողություններ համայնքի տարածքից դուրս - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)
- 14 03 02 Մաքսային համագործակցություն և միջազգային օգնություն (Մաքսային ծառայություն 2007) (մասնակիորեն)

Արտաքին հարաբերությունների քաղաքականության ոլորտները

- 19 02 **ԲԱԶՄԱԿՈՂՄԱՆԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԵՐ**
- 19 02 02 Եվրոպական միության և երրորդ երկրների միջև հարաբերությունների հարցում մասնագիտացող ինստիտուտներ
- 19 02 03 Համագործակցություն երրորդ երկրների հետ միզրացիայի հարցերում (մասնակիորեն)
- 19 02 07 Լատինական Ամերիկայում, Ասիայում, Միջերկրականի ավազանում և Հարավային Աֆրիկայում զարգացող երկրներում համայնքի ներդրման կատարելագործում տնտեսական համագործակցության և առևտրային համաձայնագրերի միջոցով - Վարչական կառավարման վրա ծախսեր (մասնակիորեն)

Երախտագրությունը ցուցաբերում է իր

- 19 02 11 Հյուսիս–Հարավ համագործակցության նախագծեր
թմրադեղերի և թմրամոլության դեմ արշավում
(մասնակիորեն)

- 19 04 ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ ԵՎ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՆԱԽԱԶԵՆՈՒԹՅՈՒՆ**

- 19 04 02 Օգնություն մարդու իրավունքների
չարաշահումներից տուժածներին (մասնակիորեն)
- 19 04 03 Դեմոկրատիայի և օրենքի գերակայության
զարգացում և ամրացում - Մարդու իրավունքների
և հիմնարար ազատությունների հարգում -
Վարչական կառավարման վրա ծախսեր
(մասնակիորեն)

- 19 04 04 Օժանդակություն միջազգային քրեական
տրիբունալների և Միջազգային քրեական
դատարանի գործունեությանը (մասնակիորեն)

- 19 06 ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱՅԻ,
ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՎ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱՅԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ**

- 19 06 01 Օգնություն գործընկեր երկրներին Արևելյան
Եվրոպայում և Կենտրոնական Ասիայում
(մասնակիորեն)
- 19 06 02 Միջպետական համագործակցություն
կառուցվածքային հարցերում (մասնակիորեն)
- 19 06 04 Վերականգնման և վերակառուցման
գործողություններ Արևելյան Եվրոպայի ու
Կենտրոնական Ասիայի գործընկեր երկրներում
(մասնակիորեն)

**19 08 ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՎԵԼՔԻ ԵՎ
 ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՎԱՋԱՆԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ
 ՀԵՏ**

19 08 01 01 Առաջին և երկրորդ ֆինանսական
 Արձանագրություններ Միջերկրականի ավազանի
 հարավային շրջանների հետ

19 08 01 02 Երրորդ և Չորրորդ ֆինանսական
 Արձանագրություններ Միջերկրականի ավազանի
 հարավային շրջանների հետ

19 08 02 01 MEDA (Միջերկրականի ավազանի ոչ անդամ
 երկրներում տնտեսական ու սոցիալական
 կառուցվածքների բարեփոխումներին ուղեկցելու
 համար միջոցառումներ)

19 08 02 02 Համայնքի աջակցությունը Եվրոպայի ու
 Միջերկրականի ավազանի Ներդրումային
 գործիքին և գործընկերությանը

19 08 03 Համայնքի գործողությունները՝ կապված Իսրայել/
 PLO խաղաղության համաձայնագրի հետ

19 08 04 Օգնություն Մերձավոր Արևելքում Պաղեստինի
 փախստականների համար Միացյալ ազգերի
 կազմակերպության աջակցության և
 աշխատանքների գործակալությանը

19 08 05 Վերականգնման և վերակառուցման
 գործողություններ Արևելյան Եվրոպայի ու
 Կենտրոնական Ասիայի գործընկեր երկրներում
 (մասնակիորեն)

19 08 06 Այլ գործողություններ հոգուտ Միջին Արևելքի
 զարգացող երկրների (մասնակիորեն)

ԵՐՄԵՐԱՅԻՆ ԳՐԱԹՎԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅԱՆ ԶԵՆՈՒՄ

€ միլիոն (մինչև երեք տասնորդական)

Պարտավորություններ	24	26	30	32	34	38	42	226
Վճարումներ	24	26	30	32	34	38	42	226

Ենթա-ընդամենը a+b								
Պարտավորություններ	1.433	1.569	1.877	2.083	2.322	2.642	3.003	14929
Վճարումներ	263	495	819	1.200	1.601	1.922	8.629	14929

(գ) Մարդկային ռեսուրսների և այլ վարչական ծախսերի ընդհանուր ֆինանսական ազդեցությունը (տես կետեր 7.2 և 7.3):

2. ՀԱՆՐԱԳՈՒՄԱՐԱՅԻՆ ԹՎԵՐ

- 2.1 Գործողության ընդհանուր բաշխում (Մաս Բ).
և €14 929 միլիոն
- 2.2 Կիրառման ժամանակահատված. 2007-2013 թթ.
- 2.3 Ծախսերի հանրագումարային բազմամյա
զմահատական. (ընթացիկ զմեր)
- (ա) Պարտականությունների սահմանումների / վճարումների
մախազիծ (ֆինանսական միջամտություն) (տե՛ս կետ 6.1.1)

€ միլիոն (մինչև երեք տասնորդական)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 և հետագա տարի- ներ ¹⁴	Հան- րագու- մար
Պարտա- վորությու- ններ	1.376	1.506	1.802	2.000	2.229	2.536	2.883	14.332
Վճարում- ներ	206	432	744	1.117	1.508	1.816	8.509	14.332

(բ1) Տեխնիկական և վարչական օգնություն. որից աշխատակազմ
(տե՛ս կետ 6.1.2)

Պարտավորու- թյուններ	33	37	45	51	59	68	78	371
Վճարումներ	33	37	45	51	59	68	78	371

(բ2) Տեխնիկական և վարչական օգնություն, որից օժանդակու-
թյան ծախսերը (տե՛ս կետ 6.1.2)

¹⁴ «Հետագա տարիները» վերաբերում են միայն վճարումների:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ա+բ2+գ								
Պարտավորություններ	1.469	1.610	1.927	2.385	2.716	3.089	2.642	15.335
Վճարումներ	299	536	869	1.256	1.996	8.715	1.922	15.335

- 2.4 Համաձայնեցվածություն ծրագրավորման և ֆինանսական հեռանկարի հետ
Գոյություն ունեցող ֆինանսական ծրագրավորման հետ համաձայնեցված առաջարկ
- 2.5 Ֆինանսական ազդեցությունը եկամտի վրա

Առաջարկը ոչ մի ֆինանսական առնչություն չունի եկամտի հետ

3. ԲՅՈՒՋԵԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

Ծախսերի տեսակները		Նոր	EFTA ներդրումներ	Ներդրումներ դիմորդ երկրների կողմից	Ուղղություններ ֆինանսական հեռանկարի մեջ
Չփոխատուցվող	Շեղվող	ԱՅՈ	ՈՉ	ՈՉ	4

4. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔ

ԵՅ Պայմանագրի հոդված 181ա և հոդված 179:

5. ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԻՄՔԵՐ

5.1. Համայնքի միջամտության անհրաժեշտություն

5.1.1. Հետապնդվող նպատակներ

Եվրոպական խորհուրդը բազմիցս ընդգծել է իր վճռականությունը

այն հարցում, որ Միության ընդլայնումը չպետք է հանգեցնի 25 անդամից բաղկացած ԵՄ-ի արտաքին սահմանների մոտ նոր բաժանարար սահմանագծերի առաջացմանը: Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունը մտածվել էր որպես ուղի այս հարցին պատասխանելու համար և Արևելքում ու Հարավում մեր հարևանների հետ առավել սերտ հարաբերություններ հաստատելու համար: Հանձնաժողովը ներկայացրել է «Եվրոպական հարևանության քաղաքականության վերաբերյալ ռազմավարական փաստաթուղթ»¹⁵ (ԵՀՔ), որը մանրամասնում է, թե ինչպես Միությունը կշարունակի խթանել կայունությունը, անվտանգությունը և բարեկեցությունն իր սահմաններից դուրս՝ Ռուսաստանի, Արևմտյան PIS-ի, Հարավային Կովկասի և Հարավային Միջերկրականի ավազանի երկրների հետ: Տարածաշրջանային և միջպետական համագործակցությունը պետք է ուժեղացվի:

ԵՀՔ-ն ընդգրկում է ոլորտների լայն շրջանակ՝ քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխումներ, առևտուր, ներքին շուկայում մասնաբաժին աստիճանաբար ձեռք բերելու համար գործընկերներին պատրաստող միջոցառումներ, արդարադատության և ներքին գործեր, էներգետիկայի, տրանսպորտի, հասարակության տեղեկատվության, շրջակա միջավայրի և հետազոտության նորարարության, սոցիալական քաղաքականության և ժողովուրդների միջև անմիջական շփումներ՝ ներառյալ համայնքի որոշակի ծրագրեր սկսելը, և միջպետական ու տարածաշրջանային համագործակցություն:

ԵՀՔ-ը նպատակ ունի զարգացնել Միավորման համաձայնագրերի ու Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերի ողջ ներուժը, որոնք շարունակում են կազմել ԵՄ-ի և շահագրգիռ հարևան երկրների միջև հարաբերությունների պայմանագրային հիմքը:

ԵՀՔ-ի հիմնական գործողության գործիքներն են գործընկեր երկրների հետ գործառնության պլանների մշակումը: Գործառնության պլանները սահմանում են քաղաքական ու տնտեսական բարեփոխումների և բոլոր պատշաճ ոլորտներում ամուր համագործակցության համար առաջնահերթ միջոցառումները: Դրանք խիստ կարևոր կլինեն որևէ երկրի համար համայնքի յուրահատուկ օժանդակություն ծրագրավորելու համար:

¹⁵ Եվրոպական հարևանության քաղաքականության վերաբերյալ ռազմավարական Փաստաթուղթ COM(2004) [նաև առանձին բացատրագիր]:

Դեմոկրատիայի և օրենքի գերակայության համախմբումն ու զարգացումը, և մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների հարգելը կազմում են Եվրոպական միության արտաքին քաղաքականության զլխավոր նպատակները: Սույն Կարգի և դրա աշխարհագրական ընդգրկման շրջանակներում Եվրոպական համայնքը նպաստում է մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները հարգող դեմոկրատական պրոցեսներին օժանդակող և ուժեղացնող գործողությունների ներդրմանը՝ անհրաժեշտության դեպքում նաև ընտրություններին հսկելու և օգնելու միջոցով՝ զարգացնելով ու միավորելով օրենքի գերակայությունը և լավ կառավարումը:

Առաջարկված Եվրոպական հարևանության և գործընկերության գործիքը (ԵՀ ԳԳ) այն հիմնական գործիքն է, որն օգնում է ԵՀՔ կիրարկմանը և հատկապես ուշադրություն է դարձնում ԵՀՔ Գործողության պլանների կիրարկման վրա: Դրա լիազորությունների շրջանակի մեջ մտնում են այնպիսի նպատակներին օժանդակելը, ինչպիսիք են՝ հաստատուն զարգացումը կամ աղքատության դեմ պայքարը, ինչը ներառում է մասնակցությունը ԵՄ-ի ներքին շուկային: Իրավական հարմարեցումը, կարգավորող համապատասխանեցումը և ինստիտուտների կառուցումը աջակցություն են ստանում այնպիսի մեխանիզմների միջոցով, ինչպիսիք են՝ փորձի փոխանակումը և անդամ պետությունների հետ երկարաժամկետ երկկողմանի պայմանավորվածությունները:

ԵՀՔԳ-ը նպաստում է համայնքի օգնության հաջորդական ու տեսանելի լինելուն և պարզեցնում է բաշխման մեխանիզմները: Գործիքի յուրահատուկ և նորարարական գիծը դրա միջպետական համագործակցության բաղադրիչն է: Համաձայն այս բաղադրիչի ԵՀՔԳ-ն ֆինանսավորում է «համատեղ ծրագրեր», որոնք միավորում են ընդհանուր սահման ունեցող տարածաշրջաններ անդամ պետություններից և գործընկեր երկրներից: Գործիքն արմատապես պարզեցնում է գործընթացները և զգալիորեն արդյունավետ է դարձնում եկամուտը: Այն օգտագործում է «կառուցվածքային կապիտալի» մոտեցում՝ հիմնված բազմամյա ծրագրավորման, գործընկերության և համաֆինանսավորման վրա: ԵՀՔԳ-ի միջպետական համագործակցության բաղադրիչը ֆինանսավորվում է Տարածաշրջանային զարգացման Եվրոպական հիմնադրամի կողմից (ՏՁԵՀ):

ԵՄ-ն և Ռուսաստանը որոշել են իրենց հարաբերությունները զարգացնել ավելի շատ չորս ընդհանուր ոլորտների վրա հիմնված ռազմավարական գործընկերության շրջանակներում, քան Եվրոպական

հարևանության քաղաքականության շրջանակներում: Ինչևէ, այս շրջանակներում քննարկված հարցերը շատ մեծ են նրանց, որոնք կան ԵՂԲ-ի համատեքստում: Այս պատճառով ԵՂԲԳ-ն կընդգրկի մաս համայնքի օգնությունը Ռուսաստանին:

Գործողության պլանների պարտավորություններին համապատասխանելու և այսպիսով ԵՄ-ի հետ ավելի առաջադեմ հարաբերություններ հաստատելու գործընկեր երկրների կարողությունը հանդիսանում է առաջարկված մոտեցման հաջողության հիմնական ցուցանիշը: Արդեն գործող (ենթակմիտեններ և այլն) ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի միջոցով Գործողության պլանների իրականացման առաջընթացի վերաբերյալ հանձնաժողովի պարբերական զեկույցներն ապահովում են մշտական տեղեկատվություն:

5.1.2. և 5.1.3 Նախնական և վերջնական գնահատում

ա) Խաղաղության խմբի աշխատանքը

Հանձնաժողովը 2003 թ. երկրորդ կեսին իրականացրեց ֆինանսական հեռանկարների համար իր առաջարկները պատրաստելու համատեքստում Եվրոպական համայնքի արտաքին գործիքների ողջ բազմազանության բարձր մակարդակի լայնամասշտաբ վերանայում: Հանձնաժողովը հիմնեց «Խաղաղության խումբը», որին հանձնարարվում էր ղեկավարել արտաքին հարաբերությունների համար ապագա նախապատվությունների և այս նախապատվություններին ծառայելու համար անհրաժեշտ գործիքների սահմանումը: Այս խումբը գործում էր թե՛ արտաքին հարաբերությունների կոմիսարների, թե՛ ծառայությունների մակարդակում: Այն կանոնավորապես հավաքվում էր 2003 թ. ապրիլից մինչև դեկտեմբեր և զարգացնում այն սկզբունքները, որոնք սահմանված էին «մեր ընդհանուր ապագան կառուցելու, քաղաքականության հիմնահարցերը և հաղորդակցության բյուջետային միջոցները»¹⁶ հաղորդագրության մեջ: Նպատակներն ու գործիքները Եվրոպական միության արժեքների ու շահերի հետ հավասարեցնելու անհրաժեշտությունը բնորոշվում է որպես հիմնավորապես կարևոր:

Մասնավորապես, «Խաղաղության խումբը» ընդգծում է, որ Եվրոպական միության արժեքները, աչքի ընկնելով իրենց դեմոկրատական ավանդույթով, սոցիալական մոդելով և ինտեգրացիայի փորձով,

¹⁶ COM(2004) 101 du 10 fevrier 2004.

ընդգրկում են մարդու արժանապատվությունը, օրենքի գերակայությունը, մարդու իրավունքները, համախմբվածությունը, սեռերի միջև հավասարությունը, Միացյալ ազգերի բազմակողմ համակարգին հավատարմությունը և օժանդակությունը տարածաշրջանայնությանը բազմակողմ տնտեսական համակարգի ներսում, որպես զարգացման ու համախմբվածության ուժի: Այն շեշտում է, որ իր շահերը Եվրոպական միությանը տանում են դեպի հաստատուն զարգացման վրա հիմնված միջազգային աճի օժանդակմանը: Այս ձևով այն երաշխավորում է իր համար ավելի շատ ելքեր ու որակյալ աշխատանքներ մրցակցային, բաց և կարգավորվող շուկաներում: Վերջապես, «Խաղաղության խումբը» խորհուրդ տվեց, որ Եվրոպական միությունն իր արժեքներն ու շահերն առաջ տանի՝ գործելով միաժամանակ թե՛ որպես մայրցամաքային ուժ, թե՛ որպես գլոբալ տնտեսական ու քաղաքական խաղացող:

Ինչ վերաբերում է համայնքային գործիքներին, «Խաղաղության խումբն» ընդունեց, որ Եվրոպական միության համագործակցության և օգնության քաղաքականությունը 50 տարվա հաջորդական կուտակման հետևանք է, որի արդյունքն է օգնության գործիքների բազմապատկումը և օգնության տնօրինման տարանջատումը թե՛ ծրագրավորման, թե՛ կիրարկման գործառնությունների առումով (նույնիսկ, եթե վերջին ժամանակների քաղաքականության և կառուցվածքային բարեփոխումներն օգնել են լավացնել Եվրոպական միության համագործակցության և օգնության քաղաքականության հաջորդականությունն ու հետևողականությունը):

«Խաղաղության խումբն» առաջարկեց, որ Եվրոպական միության արտաքին օգնության կառույցը ռացիոնալիզացվի և պարզեցվի իրավական հիմքերի թվի, ֆինանսական սահմանների թվի, և ծրագրերի թվի կրճատման միջոցով: Ավելի մանրամասն այն խորհուրդ տվեց, որ.

- գոյություն ունեցող օգնության ծրագրերի (EDF, ALA, MEDA, SUIH, CARDS և այլն) բարդ կառույցը, որոնք ընդգրկում են միջամտությունների (խաղաղարարության և հետձգնաժամային գործողություններ, վերականգնում, տնտեսական բարեփոխումներ, նախագծեր, մարդու իրավունքների ծրագրեր, բյուջետային օժանդակություն) լայն շրջանակ, պետք է զգալիորեն համակարգվի,

- Եվրոպական համայնքի և անդամ պետությունների քաղաքականություններն ու կիրարկումը պետք է հնապատասխանեցվեն:

Բացի այդ՝ «Խաղաղության խումբն» ընդգծեց հետևյալ կետերը.

- Գործընկեր երկրների ու տարածաշրջանների հետ սեփականության և գործընկերության սկզբունքների վրա հիմնված մեծ աշխարհագրական ծրագրերը և Համայնքի կողմից քաղաքականության նախաձեռնություններ առաջ քաշող թեմատիկ ծրագրերը պետք է շարունակեն օժանդակություն ստանալ,

- Կանոնավոր ստուգման ենթակա ռազմավարական փաստաթղթերը ճիշտ գործիքն են՝ ապահովելու համընդհանուր քաղաքականության հաջորդականությունը և հետապնդելու տարբեր շրջաններում արտաքին քաղաքականության նպատակները, ինչպես նաև ներքին քաղաքականության արտաքին բնագավառներում,

- Ռեսուրսները պետք է գործընկեր երկրների միջև բաշխվեն համաձայն ակնկալվող և զնահատված գործերի, իսկ ռազմավարության փաստաթղթերի պրոցեսը, որին օժանդակում են ավելի ուժեղ վերլուծական ունակությունները, պետք է համադրի նպատակներն ու ձեռքբերումները,

- Գործերի վրա հիմնված բաշխումները չեն նշանակում աճող պայմանականություն ավանդական իմաստով, և քաղաքական պայմանականություն ունեցող հարցին պետք է մոտենալ զգուշավոր ձևով՝ հիմնվելով փորձից քաղված դասերի վրա,

- Չնայած ամեն մի և յուրաքանչյուր դեպքում սա չէ լուծումը, սակայն արդյունքների, մասնավորապես գործընկեր երկրներում քաղաքական ու տնտեսական բարեփոխումների մեջ շահագրգռությունը ստիպում է Հանձնաժողովին, երբ հնարավոր է, առաջարկել հետագա ֆինանսական ու տեխնիկական օգնությունը նախագծերից տանել դեպի հատվածային ծրագրեր, բյուջետային օժանդակություն և մակրոտնտեսական ֆինանսական օգնություն, որը հեշտացնում է թե՛ գործընկեր երկրի կողմից վերցնելու գործընթացը, քանի որ կիրառվում են սեփական բյուջետային գործընթացները, թե՛ դոնորների համակարգումը, ինչպես նաև պարտավորեցնում է արագ կատարել վճարում:

Սույն առաջարկը հաշվի է առնում նաև զարգացման աշխատանքների վերաբերյալ զգալի գրականությունը, այլ միջազգային և երկկողմանի դոնորների գործունեությունը, ինչպես նաև 2000 թ. մայիսին Հանձնաժողովի կողմից սկսած արտաքին օգնության ղեկավարման բարեփոխման սկզբունքներն ու նպատակները:

բ) Հարևան երկրներում գործող գոյություն ունեցող գործիքների գնահատում. ներածություն

ԵՀՔԳ-ն քաղաքականությամբ առաջնորդվող գործիք է, որն ավելի է միասնականացնում ԵՀՔ-ի մեջ ընդգրկված բոլոր երկրներին ցուցաբերվող համայնքի օգնության բաշխումը: Այն կփոխարինի ՏԱՍԻՍ, MEDA և մի շարք այլ թեմատիկ ծրագրերի: Այն նաև կփոխարինի ՏԱՍԻՍ-ի ու MEDA-ի, ինչպես նաև Interregի կողմից ֆինանսավորվող միջպետական համագործակցության ծրագրերին:

Այս բոլոր գործիքները կիրառվել են որոշ ժամանակ, որի ընթացքում իրականացվել է գնահատման զգալի աշխատանք:

Ինչ վերաբերում է MEDA II-ին, ապա գնահատման ու կատարելագործման այս շարունակական պրոցեսը զագաթնակետին կհասնի ընդհանուր գլխավոր գնահատման մեջ, որը կվերանայի Խորհուրդը 2006 թ.: Դրա արդյունքը մեծ ներդրում կլինի վերջնական գնահատման մեջ իրեն հաջորդող գործիքի համար:

Ինչ վերաբերում է ՏԱՍԻՍ-ին, ապա մշակվել է առաջարկ 2005-2006 թթ. ժամանակահատվածի համար վերանայել ներկայումս գործող կարգը: Այս առաջարկը նաև հիմնված է որոշակի վերջնական գնահատման վրա:

Միջպետական համագործակցությունը ենթակա է եղել զգալի միաժամանակյա և նախկին հետզմահատման աշխատանքի, որն ուրվագծել է այն դժվարությունները, որ տարբեր բյուջետային սահմանագծերը և տարբեր ծրագրային ու կիրարկող կառույցներն են առաջացրել Միության արտաքին սահմանների երկու կողմերում գործող իսկապես համատեղ նախագծերի ֆինանսավորման հարցում:

Այս գնահատման աշխատանքից ստացված տվյալների ամփոփումը տրված է ստորև: Այս համատեքստում առնված դասերն օգտագործվել են ԵՀՔԳ գաղափարը մշակելիս:

գ) ՏԱՍԻՍ

Մանրամասն վերջնական գնահատում էր իրականացվել ՏԱՍԻՍ-ի 2005-2006 թթ. համար վերանայված կարգի վերաբերյալ: Այն

ընդգրկվում էր բաժնետերերի կողմից մանրամասն խորհրդատվութ-
յուն և սովորած դասերի վերջնական գնահատում:

Գնահատումը ցույց տվեց, որ ընդհանուր առմամբ ՏԱՍԻՍ-ի մոտեց-
ման հարմարությունը ժամանակի ընթացքում նվազել է: 1990-ականնե-
րի սկզբում, նախնական ձևավորման ժամանակ, ՏԱՍԻՍ-ը շատ ճիշտ
գտավ, որ անհրաժեշտ է օժանդակել դեմոկրատական ու տնտեսական
անցմանը: Բոլորովին վերջերս գործընկեր երկրների մոտ ի հայտ են
գալիս բավականին տարբեր արդյունքներ աճի, աղքատության վե-
րացման, դեմոկրատիայի և հավանական բարեփոխումների առումով:
Այս աճող տարամիտության պայմաններում տեխնիկական օգնության
վրա կենտրոնանալը դիտվում է որպես պակաս կարևոր:

Չնայած ձեռք են բերվել նկատելի արդյունքներ, ՏԱՍԻՍ-ը մշտա-
պես դժվարություններ է ունեցել գործընկեր երկրների կողմից բավա-
րար համատեղ սեփականություն ապահովելիս: Այն ընդամենը միջին
ազդեցություն է ունեցել համընդհանուր բարեփոխումների վրա: Գոր-
ծընթացները քննադատվել են որպես ծանր և դանդաղ, դրանով իսկ
խոչընդոտ դնելով հաշվետու լինելու և ճկունության, տեխնիկական օգ-
նության հիմնական տարրերի ճանապարհին:

Գնահատումը տվել է հանձնարարականների ցուցակ, որն ընդգրկ-
կում է՝ ավելի մեծ տարբերակման միջոցով օգնության ծրագրերը
երկրի պահանջներին հարմարեցնելու, աղքատության վերացմանն
օժանդակելու, կարողությունների զարգացմանն ու օրենքի գերակա-
յությանն ավելի մեծ ուշադրություն դարձնելու ունակության կատա-
րելագործումը, և այն, որ պայմանականությունը պետք է կապված լի-
նի շարունակական բարեփոխումներ անելու ջանքերի հետ, պետք է
կատարելագործել ֆինանսավորումը և համակարգումը interreg-ի ու
Phare ՄԴՀի հետ, կատարելագործել կիրարկման ինստիտուցիոնալ
կառույցի արդյունավետությունը և փորձից սովորելու ու դասեր տալու
կարողությունը:

դ) MEDA

Ներկայումս գործող MEDA կարգը սահմանում է, որ գնահատում
կատարվի մինչև 2005 թ. դեկտեմբերի 31-ը: Այս գնահատումը կտա
ԵՀԶԳ-ի շրջանակներում օգնության ծրագրավորումն ու բաշխումը կա-
տարելագործելու հետագա տարրեր: Մինևույն ժամանակ գոյություն
ունի գնահատման շարունակական ծրագիր, որի հանձնարարական-
ները հող են նախապատրաստում վերջնական գնահատման համար:

Բոլորովին վերջերս գնահատում կատարվեց 2003/04 թթ. ընդգրկելով յոթ MEDA գործընկերների հետ տնտեսական համագործակցությունը. Ալժիր, Եգիպտոս, Հորդանան, Լիբանան, Մարոկկո, Սիրիա և Թունիս: Հիմնական հանձնարարականներն էին.

- *Ռազմավարական մակարդակում.* Շարունակել և կատարելագործել երկրի մակարդակում որոշակի ռազմավարության նախագծման (նաև կանոնավոր թարմացման) սահմանված կարգը: Օգնել գործընկեր երկրներին սահմանելու իրենց ուժեղ և թույլ տեղերը՝ կապված սոցիալական ու տնտեսական զարգացման հետ, և նախագծելու իրենց սեփական ռազմավարություններն ու ծրագրերը, որպեսզի նախապատրաստվի Եվրոպայի ու Միջերկրականի ավազանի միջև Ազատ առևտրի գոտու հիմնադրումը:

- *Ծրագրավորման մակարդակում.* Կապակցել Կառուցվածքային կանոնավորող գործիքները և տեխնիկական օգնության նախագծերը: Զարգացնել լրացուցիչ միջոցներ տարածաշրջանային ծրագրերի և ԵՆԲի վարկային գործունեության միջոցով: Ընդունել բազմակողմանի մոտեցում SME-ների ֆինանսավորման վերաբերյալ: Նորաստեղծ Եվրոպայի ու Միջերկրականի ավազանի ներդրումային և գործընկերության գործիքը (ԵՄՆԳԳ) շատ կարևոր քայլ է այս ուղղությամբ: Ավելի շատ ուշադրություն դարձնել առևտրի ու արտաքին տնտեսական հարաբերությունների ուժեղացմանը:

- *Կիրարկման մակարդակում.* Ընդհանուր առմամբ «ապակենտրոնացման» գործընթացը պետք է նպաստի նախագծերի ավելի արդյունավետ տնօրինելուն: Նախագծերի պատրաստումն ու վերահսկողությունը պետք է ուժեղացվեն: Պայմաններին բավարարելու դեպքում ղեկավարման համար ողջ պատասխանատվությունը պետք է դրվի տեղական մարմինների վրա: Պետք է քննարկվի տեղական խորհրդատվական հնարավորություններին օժանդակելու հարցը:

ե) Միջպետական համագործակցություն (ՄՊՀ)

ԵՀԶԳ-ի ՄՊՀ բաղադրիչը հիմնվում է Phare, SUSAU և interreg-ի շրջանակներում միջպետական համագործակցությանն օժանդակելու փորձի վրա: Սկսելով «Նոր հարևանության գործիքի» վերաբերյալ հա-

ղորդագրությունից՝ ներկա առաջարկին հանգեցնող քննարկումները շատ են հենվում այս ընթացիկ ծրագրերից սերտած դասերի վրա: Ուստի, չնայած վերջնական պաշտոնական գնահատում դեռ չի արվել, այն բոլոր կետերը, որոնք պետք է ընդգրկվեն նման գնահատման մեջ՝ համաձայն ֆինանսական կարգի և դրա կիրարկման կանոններում եղած սահմանման, դիտարկվել են քննարկման փուլում: Հանդիպումներ էին անցկացվում գնահատողների ու փորձագետների հետ, և տեղեկություն է ստացվել ՀԿ-ներից:

Interreg II-ը (1994-99 թթ.) վերջերս ենթարկվեց DG Regio-ի (2003 թ. դեկտեմբեր) կողմից լիազորված նախնական գնահատման: Արդյունքներն ընդհանուր առմամբ բավարար են՝ իր բոլոր ծյուղերում ծրագրերի առաջ բերած ընդարձակ ավելացված արժեքով: Նշված թերություններից էին անդամ պետությունների կողմից ծրագրերի դեկավարումը և գործող միջպետական համագործակցությունը հաստատող դժվարությունները: Այս հիմնահարցերը պահանջում են հատուկ ուշադրություն, երբ խնդիրը հասնում է ԵՀԲԳ-ի նման նոր գործիքի կիրարկմանը և «համագործակցության մշակույթի» զարգացմանը սահմանային տարածաշրջաններում, որտեղ նոր անդամ պետություններն ունեն ՄՊՀ սահմանափակ փորձ, իսկ գործընկեր երկրներն ամենևին այդ փորձը չունեն:

ՄՊՀ ծրագրերը նույնպես անցյալում աուդիտի են ենթարկվել Աուդիտորների դատարանի կողմից: Աուդիտորների դատարանը մշել է ՄՊՀ այն նախագծերի համար խիստ անհրաժեշտ համակարգման մեխանիզմների բացակայությունը, որոնք կապված են տարբեր գործիքների շրջանակներում ֆինանսավորման հետ, ինչպիսիք են՝ interreg, Phare և SUIP-ը: Այս խնդիրը նույնպես սահմանվել է Հանձնաժողովի գնահատականներում և դրան անդրադառնալը ԵՀԲԳ-ի հիմնական նպատակներից մեկն է: Ինչ վերաբերում է Phare ՄՊՀ-ին, ապա նախագծերի ընտրության, տեղերի, պայմանագիր կնքելու և վերահսկելու համար Phare և կառուցվածքային կապիտալի կանոնները դարձան խոչընդոտ միջպետական համատեղ նախագծերի համար: ԵՀԲԳ-ն, որպես համատեղ սեփականությունն ընդգծող միասնական գործիք, պետք է հաղթահարի համատեղ ծրագրերի ու նախագծերի խոչընդոտները:

ԵՀԲԳ-ի համար ընդունելի այլ դիտարկումները մշում էին, որ երկրների միջև կապիտալի բաշխումը համապատասխան ձևով չէր հաշվի առնում դրանց կլանելու կարողությունները: Կասկածի տակ

առնվեցին նաև կապիտալի բաժանումն ավելի մեծ կամ փոքր նախագծերի միջև ու դրանց միջպետական նշանակությունը: Մեկ այլ դիտարկում վերաբերում էր երկարատև մատակարարման գործընթացների և նպաստ ստացող երկրներում մաքսային խոչընդոտների վերացման պատճառով նախագծերի կիրարկման ձգձգումներին:

Վերը նշված գնահատման տարբեր աշխատանքների արդյունք հանդիսացող դիտարկումներն ու համեմարարականները հաշվի են առնվել առաջարկված ԵՀԲԳ սույն կարգի նախագիծը կազմելիս:

զ) Եզրակացություններ. Համայնքի միջամտության լրացուցիչ արժեքը

Գործուն օժանդակություն է անհրաժեշտ խրախուսելու համար խաղաղ, կայուն, դեմոկրատական ու բարգավաճող հարևանությամբ: Այս նոր քաղաքականությամբ առաջնորդվող գործիքը հատուկ ստեղծվել է այդ նպատակով:

Արդյունքում ունի նաև ճեղքվածք քաղաքականության ձգտումների աստիճանի և ներկայումս Համայնքի ու անդամ պետությունների կողմից դրան բաշխված ռեսուրսների միջև, ինչը պետք է հաղթահարվի: Համայնքի օգնությունը շարունակում է մնալ նպաստ ստացողների ակնկալումներից ցածր, իսկ երկկողմանի օգնության ծրագրերի հիմնական մասը փոքր է:

ՄՊՀ-ի հարցում ԵՀԲԳ լրացուցիչ արժեքը նախ և առաջ պարունակում է յուրահատուկ հարցերի քննարկում, որոնք կապված են ազգային սահմանների ու միջազգային բնույթ ունեցող հիմնահարցերի հետ, որոնք այլապես չէին քննարկվի: ԵՀԲԳ-ն կունենա ֆինանսական լծակի արդյունք ԵՄ հարևան երկրների/տարածաշրջանների համար՝ համադրելով ազգային համաֆինանսավորումը ԵՄ կապիտալի հետ: Վերջապես ԵՀԲԳ կիրարկումը թույլ կտա հաստատել հուսալի ֆինանսական տնօրինում և ճիշտ գործողություններ ծրագրավորման ու նախագծերի ուրվագծման, դեկավարման, կիրարկման, ֆինանսական վերահսկման, ստուգման ու գնահատման առումով:

5.2. Նախատեսված գործողություն և բյուջետային միջամտության պատրաստություններ

Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրերն ու Միավորման համաձայնագրերն ապահովում են ընդհանուր քաղաքականության կառույց համայնքի օգնության համար: Որտեղ դրանք զոյություն ունեն ԵՄ-ի և յուրաքանչյուր գործընկեր երկրի կողմից ուրվագծված համատեղ համաձայնություն ստացած գործողության պլանները սահմանում են վերը նկարագրված ոլորտներում գործողությունների նախապատվությունները:

Այդ շրջանակներում նախատեսվում է, որ գործիքը կնպաստի ամուր համագործակցությանը և առաջընթացին, տնտեսական ինտեգրացիային ԵՄ և գործընկեր երկրների միջև: Այդ համատեքստում իրավական ու կարգավորող համապատասխանեցման օժանդակելը խրախուսելու համար առաջընթաց մասնակցությունը ներքին շուկայում և առևտրի աշխուժացումը հանդիսանում են գործիքի կարևոր ռազմավարական նպատակ:

Մինչ ԵՅԶ-ն ապահովում է քաղաքականության հատուկ կենտրոնացում, օգնության դրույթը հաշվի կառնի համայնքի զարգացման քաղաքականության սկզբունքներն ու նպատակները այն գործընկեր երկրների համար, որոնք զարգացող երկրներ են,:

Առանձին գործողություններն ու միջոցառումները, հատուկ նպատակներն ու դրանց ձեռքբերումը զնահատող համապատասխան չափանիշները կսահմանվեն երկրի ռազմավարական փաստաթղթերում և Ազգային հատկանշական ծրագրերում: Սրանք մշակվում են գործողությունների պլանների և որևէ տվյալ երկրի իրավիճակի ու կարիքների, նրա գործողությունների խորը վերլուծության և ստանձնած պարտավորությունների կիրառման ողջ ընթացքի, ինչպես նաև մեր երկկողմանի հարաբերությունների ձգտումների մակարդակի, ինչպես, օրինակ, համատեղ արժեքների, իսկապես իրականացման հիման վրա:

Անկալվում է, որ տարբեր նպատակների միջև համակցումը խիստ բազմազան կլինի՝ հաշվի առնելով շահագրգիռ 17 երկրներից յուրաքանչյուրի բնորոշ իրավիճակը: Եթե օգնությունն Ուկրաինային կամ համագործակցությունը Ռուսաստանի ու Իսրայելի հետ կարող է կենտրոնանալ հիմնականում իրավական ու կարգավորող համապատասխանեցման վրա, ապա օգնությունը Մոլդովային, Ադրբեջանին կամ Եգիպտոսին պետք է շարունակեն ունենալ կարևոր բաղադրիչ,

որը կենտրոնանում է աղքատության վերացման ու զարգացման ավելի ավանդական նպատակների վրա: Միաժամանակ աշխարհագրական, տնտեսական, սոցիալական ու մշակութային յուրահատկությունները, որ ունեն գործիքի մեջ մտնող երկու հիմնական «տարածաշրջանային» խմբերը (Միջերկրականի ավազանի երկրները՝ մի կողմից և Ռուսաստանը, մյուս կողմից՝ ԱՆԱՊ ու Հարավային Կովկասը) պետք է հավասարապես արտացոլվեն հետապնդվելիք նպատակների և այն միջոցառումների մեջ, որոնք պետք է ֆինանսավորվեն:

ԵՀԶԳ-ն կունենա մի բնորոշ բաղադրիչ, որն ընդգրկում է միջպետական համագործակցությունը անդամ պետությունների և գործընկեր երկրների միջև: Այս բաղադրիչը հիմնականում կհարմարեցվի ԵՄ և անդամ պետությունների սահմանային տարածաշրջանների կայուն տնտեսական, սոցիալական և էկոլոգիական զարգացմանն օժանդակելուն: Այս բաղադրիչը կիրառվում է բազմամյա ծրագրերի միջոցով, որոնք մշակվում են սահմանների երկու կողմերից նպաստ ստացող երկրների գործընկերության միջոցով և հավանություն են ստանում համձնաժողովից: Բացի այդ, հնարավոր կլինի անդամ պետություններին միացնել մի քանի երկիր ընդգրկող կամ թեմատիկ ծրագրերին միջտարածաշրջանային համագործակցության միջոցով, որն ուղղված է ԵՄ և դրա հարևանների համար ընդհանուր գլոբալ խնդիրներին:

ԵՀԶԳ-ն նաև կընդգրկի ներքին քաղաքականության արտաքին ասպեկտները, որոնք ներկա ֆինանսական հեռանկարում քննարկվում են հատուկ իրավական գործիքների շրջանակներում: Սա թույլ կտա, որ թեմատիկ գործողություններն ուղղորդվեն դեպի որևէ երկիր ընդգրկող և տարածաշրջանային ծրագրեր, որոնք հնարավորություն են ստեղծում ավելի լավ համակարգման ու համատեղ հաջողության հասնելու հարցում: Կարգը նաև հնարավորություն է տալիս ստեղծել թեմատիկ ծրագրեր, երբ դա հարմար է համարվում արդյունավետության, ներգործող կամ տեսանելի լինելու պատճառով: Սա ընտրելու հնարավորություն է, որին պետք է ձգտել այնպիսի բնագավառներում, ինչպիսիք են՝ մարդու իրավունքները, միգրացիայի կառավարումը, շրջակա միջավայրը կամ ուսանողների շարժունակությունն ու համագործակցությունը բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների միջև:

Ինչ վերաբերում է դեմոկրատացման և օրենքի գերակայության խթանմանը, նաև մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները հարգելու խթանմանը, ապա սույն Կարգի նպատակները հե-

տապնդելու համար համայնքի օժանդակությունը ստացող թեմատիկ ծրագիրը կարող է ներառել.

- տեղական և ԵՄ ոչ պետական ու քաղաքացիական հասարակության վրա հիմնված կազմակերպությունների հարցին առնչվող գլոբալ, տարածաշրջանային և մի երկիր ընդգրկող նախագծեր ու ծրագրեր,
- համագործակցություն միջազգային կազմակերպությունների հետ դեմոկրատացման և մարդու իրավունքների բնագավառում:

Միգրացիայի կառավարման բնագավառում թեմատիկ ծրագիրը, որը գործում է ի լրումն որևէ երկրի և տարածաշրջանի ծրագրերի շրջանակում օժանդակություն ստացող միջոցառումների, կարող է կենտրոնանալ.

- օրինական ներգաղթի բնագավառում երրորդ երկրի օրենսդրության ստեղծման վրա,
- օրինական միգրացիայի զարգացման վրա,
- օրինական միգրացիայի բնագավառում օրենսդրության և պետական պրակտիկայի զարգացման վրա՝ կապված միջազգային պաշտպանության հետ,
- շահագրգիռ երրորդ երկրներում անօրինական միգրացիայի, ներառյալ մարդկային էակների առևտրի և միգրանտների մաքսանենգության դեմ պայքարի բնագավառներում արդյունավետ և նախապաշտպանական քաղաքականության գործադրման և համապատասխան օրենսդրության ստեղծման վրա:

Յուրաքանչյուր միջոցառման համար պետք է ձևավորվի համապատասխան ցուցիչ: Արդեն ձեռք բերված լայն փորձն օգտակար կլինի, օրինակ, ինչպես որ կա interreg-ի համար DGREGIO-ի ձևակերպած ցուցիչների վերաբերյալ աշխատանքային փաստաթղթում: Դրանք կընդգրկեն այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են՝ համաֆինանսավորումը, արդյունքի բազմապատկումը, գիտելիքի փոխանցումը, կարողության ստեղծումը:

Նպատակակետ հանդիսացող բնակչությունը. ԵՀԶԳ-ն ուղղված է 17 երկրների ավելի քան 400 միլիոն բնակչությանը: Ռուսաստանը և

Արևմտյան ՆԱՊ ունեցած ամբողջ բնակչությունը կազմում է 208 միլիոն մարդ, Հարավային Կովկասի (Վրաստան, Հայաստան, Ադրբեջան) բնակչությունը 16 միլիոն է, իսկ Հարավային Միջերկրականի ավազանինը (Սիրիա, Լիբանան, Իսրայել, Պաղեստինի Ինքնավարություն, Հորդանան, Եգիպտոս, Ալժիր, Թունիս, Լիբիա և Մարոկկո)՝ 176 միլիոն:

Հաշվարկված է, որ անդամ պետություններում և գործընկեր երկրներում մոտ 65 միլիոն մարդ կշահի երկկողմանի միջպետական համագործակցության ծրագրից, իսկ ավելի քան 176 միլիոն մարդ կընդգրկվի բազմակողմ ծովեզրյա ծրագրերի մեջ:

Համագործակցության նպատակների բազմազանությունը, որոնք կապված են նոր և մեծ ձգտումներ ունեցող քաղաքականությանն օժանդակելու անհրաժեշտության հետ, ինչպես նաև անդամ պետությունների հետ թեմատիկ գործողություններին ու միջպետական համագործակցությանն օժանդակող գործիքի մասշտաբն ընդլայնելու հետ, արդարացնում է ռեսուրսների զգալի աճը, ինչը նախատեսվում է ԵԶԲԳ-ով հետագա ֆինանսական հեռանկարում:

5.3. Կիրարկման մեթոդները

Ծրագրերը կարող են կիրարկվել հանձնաժողովի կողմից ուղղակի կենտրոնացված ղեկավարմամբ՝ գլխավոր վարչությունից և/կամ համապատասխան պարտականություններ ստացած պատվիրակությունների միջոցով՝ օգտագործելով թե՛ օրենքով սահմանված, թե՛ ժամանակավոր աշխատակազմ: Դրանք կարող են կիրարկվել նաև ապակենտրոնացված ղեկավարման մեթոդ նպաստ ստացող երկրի կողմից և միջազգային կազմակերպությունների հետ համատեղ ղեկավարման մեթոդ: Կարգը նաև հնարավորություն է տալիս ծրագիր կիրարկել ազգային պետական սեկտորի մարմինների, կամ մասնավոր օրենքով ղեկավարվող պետական առաքելություն ունեցող մարմինների, կամ ծրագրի կիրարկման գործադիր գործակալության անուղղակի կենտրոնացված ղեկավարման ձևով:

Միջպետական համագործակցության ծրագրերը սովորաբար կկիրարկվեն համատեղ ղեկավարման միջոցով, իսկ ղեկավար մարմինը տեղակայված կլինի որևէ անդամ պետությունում:

6. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

- 6.1. Ընդհանուր ֆինանսական ազդեցություն մաս B-ի վրա (ողջ ծրագրի ընթացքում) (ներկա գներ)
- 6.1.1 Ֆինանսական միջամտություն

Պարտավորություններ € միլիոն (մինչև երեք տասնորդական)

Բաշխում	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ընդամենը
Օգնություն ԵՄ հարևան երկրներին	1.376	1.506	1.802	2.000	2.229	2.536	2.883	14.332

* Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամի ներդրումը սույն կարգի դրույթներով ղեկավարվող միջպետական համագործակցության ծրագրերի մեջ, որը նախապես ընդգրկվել էր ֆինանսական հեռանկարի Գլուխ 1բ-ի մեջ, պետք է ավելացվի այս գումարին՝ բյուջեն նախապատրաստելու պահին: Կառուցվածքային կապիտալի կարգը սահմանում էր տարեկան € 233 միլիոն նախահաշվային գումար (2004 թ. գներով), որպես Տարածաշրջանային զարգացման եվրոպական հիմնադրամի կողմից արված ներդրում անդամ պետությունների և այն համապատասխան հարևան երկրների միջև միջպետական համագործակցության համար, որոնք ընդգրկված են ԵՀԲԳ և Միավորմանը նախորդող գործիքի (ՄՆԳ) մեջ: Այս ներդրումը կիրակաճացվի համաձայն ԵՀԲԳ կարգով սահմանված կանոնների: Միաժամանակ ՄՆԳ և ԵՀԲԳ պայման են դնում, որ իրենց աջակցությունը անդամ պետությունների հետ Միջպետական համագործակցությունը պետք է առնվազն համարժեք լինի ԵՏԶՀ-ի կողմից տրվածին:

Այն փաստը, որ դեռևս հայտնի չէ ԵՏԶՀ ներդրման բաշխումը ԵՀԲԳ մեջ ընդգրկված սահմանների և ՄՆԳ մեջ ընդգրկված սահմանների միջև, դժվարացնում է սույն կարգի շրջանակներում ՄՊՀ-ին տրված ընդհանուր գումարի նախահաշիվ տալը:

6.1.2. Տեխնիկական և վարչական օգնություն, օժանդակության ծախսեր և T ծախսեր

Պարտավորություններ € միլիոն (մինչև երեք տասնորդական)

Բաշխում	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ընդամենը
Օգնություն եՄ հարևան երկրներին	57	63	75	83	93	106	120	597

7. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ և ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ

7.1 Ազդեցությունը մարդկային ռեսուրսների վրա

Պաշտոնների տեսակները	Գործողության ղեկավարման համար նշանակվելիք աշխատակազմը՝ օգտագործելով գոյություն ունեցող և/կամ լրացուցիչ ռեսուրսներ		Ընդամենը	Գործողությունից բխող հանձնարարությունների նկարագրությունը
	Մշտական պաշտոնների թիվը	Ժամանակավոր պաշտոնների թիվը		
Պաշտոնյաներ կամ ժամանակավոր աշխատակազմ	ԲՈ. 192 Del: 141		333	

Այլ մարդկային ռեսուրսներ	<u>ԲՈ.</u>	3
	END:	9
	AUX:	2
	INT:	
	<u>Ex BA-lines:</u>	87
	ATA:	
	<u>Պատվիրակություններ.</u>	
<u>Ex BA-lines</u>	338	
ALAT/AL:	84	
Ind.Expert:		
Ընդամենը		856

7.2 Ընդհանուր ֆինանսական ազդեցություն մարդկային
ռեսուրսների վրա (2004 թ. գներ)

Մարդկային ռեսուրսների տեսակները	Գումարը (€)	Հաշվարկման մեթոդը
Պաշտոնյաներ+ժամանակավոր աշխատակազմ		
ԲՈ	20 736 000	€ 192x 108 000
Պատվիրակություն	27 376 278	€ 141x 194 158
<u>ԲՈ.</u>		€ 3x 44 544
END	133 632	€ 9x 56 760
AUX	510 840	€ 2x 63 096
INT	126 192	
<u>Ex BA-lines</u>		€ 87x 57 646
ATA	5 015 202	
<u>Պատվիրակություններ.</u>		
<u>Ex BA-lines</u>		€ 338x 76 490
ALAT/AL	25 853 620	€ 84x 185 000
Անհատ. Փորձագետներ.	15 540 000	
Ընդամենը	95 291 764	

**7.3 Գործողությունից բխող այլ վարչական ծախսեր
(2004 թ. զմեր)**

Բյուջեի սահմանագիծը (համարը և անվանումը)	Գումարը €	Հաշվարկման մեթոդը
Ընդհանուր բաշխում (Մաս Ա7)		
A0701 - Ներկայացուցչու- թյուններ	933.800	667 ներկայաց. x 1.400
A07030 - Ժողովներ	100.000	Եվրո յուր. ներկայաց.
A07031 - Պարտադիր կոմիտեներ	500.000	100 ժողով x 1.000 եվրո յուր. ժողովին
A07032 - Ոչ պարտադիր կոմիտեներ	0	
A07040 - Կոնֆերանսներ	300.000	2 x/ամիսը x 10 ամիս = 20 ժողով տարեկան x 25.000 եվրո յուր. ժողովին
A0705 - Ուսումնասիրություններ և խորհրդատվություններ Այլ ծախսեր (նշել)	200.000	
	0	
Տեղեկատվության համակար- գեր (A-5001/A-4300)	200.000	
Այլ ծախսեր - Մաս Ա (նշել)	0	
Ընդամենը	2.233.800	

Գումարները կազմում են ընդհանուր ծախսերը տասներկու ամսվա համար:

(2004թ. զմեր)

I.	Տարեկան ամբողջ (7.2 + 7.3)	€ 97 525 564
II.	Գործողության տևողությունը	7տարի
III.	Գործողության ամբողջ արժեքը (I x II)	€ 682 678 948

- Մարդկային և վարչական ռեսուրսների պահանջը ներառված է ղեկավարող DG-ին տրված բյուջեի մեջ տարեկան բաշխման գործընթացի շրջանակներում:

- Պաշտոնների բաշխումը կախված կլինի հաջորդ համձնաժողովի ներքին կազմավորումից և ծառայությունների միջև պաշտոնների հնարավոր վերաբաշխումից՝ համաձայն նոր ֆինանսական հեռանկարների:

8 ՎԵՐԱՀՍԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

8.1 Վերահսկման նախապատրաստում

Հանձնաժողովը կվերահսկի իր արտաքին համագործակցության առաջընթացը բոլոր մակարդակներում, *ներդրում* (հատկապես ֆինանսական ներհույս (պարտավորություններ, պայմանագրեր և վճարումներ), *գործողություններ / արտադրանք* (նախագծի և ծրագրի գործարկում, ներքին վերահսկողություն, որն իրականացվում է տեղում հանձնաժողովի պատվիրակությունների կողմից), *առաջընթաց արդյունքներ* (արտաքին արդյունքներին ուղղված վերահսկում (ԱՌՎ¹⁷)) և *ազդեցություն* (հազարամյակի զարգացման նպատակները վերահսկվում են գործընկերների կողմից համատեղ):

Բոլոր երկրներն ընդգրկող և տարածաշրջանային բազմամյա հատկանշական ծրագիրը կներառի համագործակցության յուրաքանչյուր բնագավառի համար բնորոշ նպատակներ ու ակնկալվող արդյունքներ և սահմանափակ թվով կարևոր վերջնական ցուցիչներ՝ կապված տնտեսական ու աղքատության իրավիճակի հետ: Այս ցուցիչները պետք է կապված լինեն այն զարգացումների հետ, որոնք չափելի են կարճ, միջին ժամկետում: Եթե գործում է Աղքատության վերացման ռազմավարական փաստաթուղթ, ապա ցուցիչները պետք է համապատասխանեն այդ շրջանակներում սահմանվածներին:

Գործընկեր երկրների ու տարածաշրջանների համար երկա-

¹⁷ Արդյունքներին ուղղված վերահսկման համակարգը (ԱՌՎ) հնարավորություն է տալիս արագ գնահատել ցանկացած նախագծի կամ ծրագրի ընթացքը, ինչպես նաև դրա ավելի լայն կիրառումը և Հանձնաժողովին մշտապես տալիս է անկախ խորհուրդ իր նախագծերի փաթեթի վերաբերյալ: Համակարգը սկզբնապես ստեղծվել ու փորձարկվել է 2000/2001 թթ.՝ նախքան դեպի Հանձնաժողովի արտաքին համագործակցության բոլոր ոլորտները տարածվելը 2002 թ.: Մշտապես մեկ մոտեցում ունենալն ապահովում է, որպեսզի Հանձնաժողովն ունենա համեմատական տվյալներ այն բոլոր ոլորտների վերաբերյալ, որտեղ այն մատուցում է օգնություն:

րաժամկետ օգնության ծրագրավորումն իրականացվում է երկրի ու տարածաշրջանի ռազմավարական փաստաթղթերի նախապատրաստման շրջանակներում (մինչև 7 տարի): Այս երկրի ռազմավարությունները նաև ընդգրկվում են աշխատանքային պլան կամ ազգային/տարածաշրջանային հատկանշական ծրագիր, որի վերաբերյալ համաձայնության են եկել համայնքը և շահագրգիռ գործընկեր երկիրը/տարածաշրջանը:

Հաջորդական ծրագրավորման սկզբունքի համաձայն նախատեսված է ստուգման գործընթաց, որն ընդգրկում է ամենամսյա ստուգումներ, միջանկյալ ստուգումներ և, անհրաժեշտություն լինելիս, կոնկրետ դեպքի համար ստուգումներ: Ստուգումների այս մեխանիզմն ապահովում է ճկունություն, որն անհրաժեշտ է, որպեսզի գործողությունները մշտապես համապատասխանեցվեն գործընկեր երկիր/տարածաշրջանի տնտեսական իրավիճակում, նախապատվություններում և նպատակներում ի հայտ եկող փոփոխությունների հետ:

Ստուգումները հատկապես ուշադրություն են դարձնում օգնության ֆինանսական իրականացման ընթացքում ձեռք բերված առաջընթացի վրա, ինչպես նաև համատեքստի զարգացման վրա՝ աղքատության վերացման, տնտեսական գործունեության և օժանդակության ստացման հատվածների տեսանկյունից: Միջամտության նորացված կառուցվածքները և կարևոր հատվածների ցուցիչների ադյուսակները կցվում են ստուգման փաստաթղթերին, որպեսզի հեշտանա գնահատումը ստուգման ժամանակ: Մասնավորապես, միջանկյալ ստուգումները կարող են հանգեցնել ռազմավարության փոփոխության, ինչպես նաև երկրում/տարածաշրջանում բաշխման փոփոխության՝ առկա կարիքների և գործունեության լույսի ներքո:

Թեմատիկ ռազմավարության փաստաթղթերը կընդգրկեն ցուցիչների ցուցակ, որը թույլ կտա ձեռքի տակ եղած տեղեկության հիման վրա վերահսկել գլոբալ իրավիճակը՝ կապված առանձնահատուկ թեմայի հետ:

Ամենամսյա գործողության ծրագրերը կընդգրկեն տեղեկություն գործունեության ցուցիչների վերաբերյալ, որոնց պետք է վերահսկել՝ հանձնաժողովի կողմից ֆինանսավորված միջոցառումները կիրարկելիս:

Հանձնաժողովի կողմից ընդունվելու համար գործընկերների կողմից պատրաստվելիք միջպետական համագործակցության ծրագրերը հատուկ ուշադրություն կդարձնեն այն ցուցիչների սահմանման վրա, որոնք գտնվում են առաջնահերթությունների ու միջոցառումների

մակարդակում և վերահսկման համար անհրաժեշտ ինստիտուցիոնալ
նախապատրաստությունների կատարելագործման վրա:

8.2 Պլանավորման գնահատման համար նախապատրաստում և ժամանակացույց

Ներկա գործող կանոնները կիրառելիս և նախատեսված գործողությունների լայն շրջանակի տեսակետից մշակվել է գնահատման համակարգ, որն ընդգրկում է միջամտության տարբեր մակարդակներ ու գործիքների տեսակներ:

Նշանակալից է, որ ֆինանսական կարգավորումը, ինչպես նաև ներքին վերահսկման չափանիշները պահանջում են բոլոր (մեծածավալ) գործողությունների գնահատում: Սա վերածվում է առանձին գործողությունների (օր.՝ զարգացման նախագծերի), ծրագրերի (օր.՝ երկրի ռազմավարությունների) և քաղաքականության հատվածների կամ թեմաների (օր.՝ տրանսպորտի կամ զենդերային հիմնահարցերի) գնահատման: Գնահատումները նաև անհրաժեշտ են ու շարունակական ավելի լայն իրավական այնպիսի պարտավորությունների դեպքում, ինչպիսիք են երեք 3-երը (հաջորդականություն, համապատասխանություն, համակարգում):

Գործնական տեսակետից վերոհիշյալ պարտավորությունները կկազմեն տարեկան գնահատման ծրագիր, որն ընդհանուր առմամբ ընդգրկում է հետևյալը. 30 երկրների ռազմավարական գնահատումներ (մոտավորապես երկրի 120 մեծածավալ ռազմավարական փաստաթղթերն ընդգրկում էին ավելի քան 4 տարվա շրջան), տարածաշրջանային ու ենթատարածաշրջանային 4 գնահատումներ, թեմաների ու հատվածների 4 գնահատումներ և 4 համատեղ գնահատումներ: Հաշվարկված է նաև, որ մոտ 300 նախագիծ ու այլ գործողություն է գնահատվում ամեն տարի¹⁸:

Այս աշխատանքները կլրացվեն տվյալների բազաների, մետավերլուծությունների, մեթոդաբանության և ուսուցման վերաբերյալ համապատասխան աշխատանքներով:

¹⁸ Այս պարագրաֆում հիշատակված գնահատման ծրագիրն ընդգրկում է արտաքին օգնության չորս գործիքների մեջ մտնող համագործակցության բոլոր գործողությունները. «միացմանը նախորդող գործիքը», «եվրոպական հարևանության և գործընկերության գործիքը», «կայունության գործիքը» և «տնտեսական համագործակցության և զարգացման գործիքը»: Ծրագրի իրագործման համար անհրաժեշտ մարդկային ու ֆինանսական ռեսուրսները սահմանված են հետևյալ կերպ. 72 մարդ տարեկան ու 24.6 միլիոն € տարեկան:

9. Խարդախության դեմ ուղղված միջոցառումներ

Համայնքի ֆինանսական շահերի պաշտպանությունը և պայքարն ընդդեմ խարդախության ու կանոնների խախտման, կազմում են սույն կարգի անբաժանելի մասը:

Պայմանագրի ու վճարումների վարչական վերահսկումը կլինի օգտառու երկրներում ԵՀ-ի պատվիրակությունների պարտականությունը:

Սույն Կարգի համաձայն ֆինանսավորված գործողություններից յուրաքանչյուրը կվերահսկվի պատվիրակությունների կողմից նախագծի բոլոր փուլերում: Վերահսկումը հաշվի կառնի պայմանագրային պարտավորությունները, ինչպես նաև արժեք/շահույթ վերլուծության սկզբունքներն ու հուսալի ֆինանսական տնօրինումը և փոխգործողությունների իրականությունն ու կանոնավորությունը:

Համատեղ տնօրինման շրջանակներում գործող Միջպետական համագործակցության ծրագրերի դեպքում այն անդամ պետությունը, որտեղ տեղակայված է միացյալ ղեկավարման մարմինը, պատասխանատու է հուսալի ֆինանսական տնօրինման և փոխգործողությունների իրավականության ու կանոնավորության համար:

Ավելին, ցանկացած համաձայնագիր կամ պայմանագիր, որ կնքվել է սույն Կարգի համաձայն, հատկապես կապահովի ծախսերի վերահսկումը, որոնք տրվում են նախագծերի/ծրագրերի շրջանակներում և գործողությունների պատշաճ կիրարկումը, ինչպես նաև ֆինանսական հսկողությունը հանձնաժողովի կողմից՝ ներառյալ Խարդախության դեմ պայքարի Եվրոպական գրասենյակը (ԽՊԵԳ) և Աուդիտորների դատարանի կողմից աուդիտները, եթե անհրաժեշտ է՝ տեղում: Նրանք կլիազորեն Հանձնաժողովին (ԽՊԵԳ) իրականացնելու տեղում ստուգումներ և զննումներ՝ համաձայն 1996 թ. նոյեմբերի 11-ի Խորհրդի Կարգի (Euratom, EC) N 2185/96, որն առնչվում է Հանձնաժողովի կողմից տեղում իրականացրած ստուգումներին և զննումներին, որոնք ուղղված են խախտումներից և անկանոնություններից Եվրոպական համայնքի ֆինանսական շահերը պաշտպանելուն:

Հատուկ ուշադրություն կդարձվի ծախսերի բնույթին (ծախսերի իրավականություն), բյուջեն հաշվի առնելուն (իրական ծախսեր) և օժանդակող տեղեկության ու համապատասխան փաստաթղթերի (ծախսերի ապացույց) հաստատմանը:

Բրյուսել, 09.12.2004
«COM (2004) 795» վերջնական

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ՏՐՎՈՂ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

**ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆՈՒԹՅԱՆ (ԵՀՔ) ԾՐԱԳՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԵՐԻ
ՇՈՒՐՋ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ**

1. Ներածություն

2004 թվականի մայիսին ԵՀՔ Ռազմավարության փաստաթուղթը (1) հիմք հանդիսացավ Եվրոպական հարևանության քաղաքականության ծրագրի շրջանակներում Հանձնաժողովի կողմից հետագա տարիներին աշխատանքներ վարելու համար: Ռազմավարության փաստաթղթի համար հիմք հանդիսացան ավելի քան մեկ տարի տևած ինտենսիվ աշխատանքները, որոնք հաջորդեցին Հանձնաժողովի «Ընդլայնված Եվրոպա - Նոր հարևանություն: Նոր նախագիծ մեր արևելյան և հարավային հարևանների հետ հարաբերությունների համար» (2) հաղորդագրությամբ: Խորհրդակցությունները տեղի էին ունենում ԵՄ անդամ երկրների, Գլխավոր քարտուղարի/Բարձրագույն ներկայացուցչի (ԳՔ/ԲՆ), ինչպես նաև գործընկեր երկրների մասնակցությամբ: 2004 թվականի Ռազմավարության փաստաթուղթը հստակեցրեց այն նպատակները, սկզբունքները, աշխարհագրական ուղղվածությունը և մեթոդները, որոնք կիրառվելու էին ԵՀՔ-ի գործադրման համար: Խորհուրդը «ողջունեց Հանձնաժողովի առաջարկը հաստատել ԵՀՔ-ը հարևան հետաքրքրված երկրների հետ համաձայնեցված գործողությունների ծրագրերի մշակման միջոցով» (3):

Այդ պահից ի վեր Հանձնաժողովը գործողությունների ծրագրերի նախնական տարբերակների շուրջ խորհրդակցություններ է անցկացրել, և վերջիններիս արդյունքները ներկայումս փոխանցում է Խորհրդին՝ հավանության արժանանալու և հետագայում Ասոցիացիոն կամ Համագործակցության խորհուրդների կողմից բոլոր հետաքրքրված գործընկերների մասնակցությամբ հաստատվելու համար:

Այս հաղորդագրության նպատակն է՝ ներառել գործողությունների ծրագրերը ԵՀՔ-ի քաղաքականության շրջանակներում, հատկապես Ուկրաինայում նկատվող ներկայիս քաղաքական զարգացումների կոնտեքստում:

2. ԵՀՔ-ի հիմնական առանձնահատկությունները

ԵՀՔ-ն առաջարկում է ԵՄ-ի և իր գործընկերների միջև հարաբերություններն ամրապնդելու միջոցներ, որոնք տարբերվում են ԵՄ անդամ երկրներին Եվրոպական միության վերաբերյալ պայմանագրի 49 հոդվածով հասանելի հնարավորություններից: Այն հասցեագրված է ԵՄ-ի այն հարևան գործընկերներին, որոնք ներգրավված չեն ԵՄ-ին անդամակցման կամ նախաանդամակցման գործընթացներում:

ԵՀՔ-ի նպատակն է՝ հարևան երկրների հետ կիսել ԵՄ-ի ընդլայն-

ման օգուտները՝ ամրապնդելով համընդհանուր կայունությունը, անվտանգությունը և բարօրությունը: ԵՄ-ի հետ այս երկրների անհամեմատ ավելի սերտ հարաբերությունների մեջ ներգրավումը կարող է ստեղծել «ընկերների օղակ» և խցանել նոր բաժանարար գծերի առաջացումը: Այն հնարավորություն է ընձեռում երկրներին՝ մասնակցելու ԵՄ-ի տարբեր տեսակի գործունեություններին՝ քաղաքական, անվտանգության, տնտեսական, ինչպես նաև մշակութային և ուսումնական խնդիրների շուրջ ավելի խորը համագործակցության միջոցով: Գործընկերների հետ այս խորը կապի միջոցով ԵՄ-ը նպատակ ունի խրախուսելու վերջիններիս նպատակաուղղումը դեպի այնպիսի ընդհանուր արժեքներ, ինչպիսիք են՝ օրենքի գերակայությունը, արդյունավետ կառավարումը, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքը և հարևանական լավ հարաբերությունների զարգացումը:

ԵՀՔ-ը հետագայում կինտենսիվացնի գործընկեր երկրների հետ համագործակցությունն այլ հարցերի լայն շրջանակներում՝ ներառյալ քաղաքական երկխոսությունն ու համագործակցությունը, առևտուրը, ներքին շուկայի քաղաքականությունը, էներգիան, տրանսպորտը, տեղեկատվական համայնքը, շրջակա միջավայրը, հետազոտությունները, նորամուծությունները, սոցիալական քաղաքականությունը և միջմարդկային շփումները:

ԵՀՔ-ն ամբողջապես համապատասխանում է Եվրոպական անվտանգության ռազմավարության նպատակներին (ընդունված Եվրոպական խորհրդի կողմից 2003 թվականի դեկտեմբերին), որոնք են՝ «կատարել հատուկ ներդրում մեր անմիջական հարևանության շրջաններում կայունության և արդյունավետ կառավարման գործին (և) Եվրոպական Միությունից դեպի արևելք և Միջերկրական ծովի ավամերձ շրջաններում նպաստել արդյունավետ կառավարվող երկրների շղթայի ստեղծմանը, որոնց հետ մենք կարող ենք ունենալ բարեկամական և համագործակցական հարաբերություններ»:

ԵՀՔ-ը նաև արժեքավոր լրացում է Բարսելոնի գործընթացին այն առումով, որ յուրաքանչյուր գործընկերոջը կթույլատրի զարգացնել ավելի սերտ կապեր ԵՄ-ի հետ՝ հիմնված նրա հատուկ կարիքների և հնարավորությունների վրա:

3. Գործողությունների ծրագրեր

Գործողությունների ծրագրերը վերը նշված նպատակների իրականացման սկզբնական քայլեր են հանդիսանում: Խորհրդի եզրակա-

ցությունների հետ միասին գործողությունների ծրագրերի ներկայիս առաջարկները հետևյալն են. (4) «միասնական համաձայնության գալ հետաքրքրված հարևան երկրների հետ: Դրանք պետք է լինեն առնչված երեք տարվա տևողությամբ և երկարաձգելի՝ երկկողմանի համաձայնությամբ: Նման գործողությունների ծրագրերը պետք է հիմնված լինեն համընդհանուր սկզբունքների վրա, սակայն և համապատասխանաբար տարբերակվեն՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր հարևանի առանձնահատկությունները, ազգային բարեփոխումների գործընթացները և ԵՄ-ի հետ հարաբերությունները: Գործողությունների ծրագրերը պետք է լինեն բազմակողմանի, բայց միևնույն ժամանակ հստակորեն տարրորոշեն հենակետային նախապատվությունները և առաջարկեն բարեփոխումների համար իրական դրոպապատճառներ: Գործողությունների ծրագրերը հնարավորության շրջանակներում նաև պետք է ստանձնեն տարածաշրջանային համագործակցության դերը»:

Առաջարկված Գործողությունների ծրագրերից առաջինները մշակվել են այն գործընկերների հետ, որոնց հետ ԵՄ-ն ունի գործող ասոցիացիոն կամ համագործակցության պայմանագրեր. Զորդաման, Սոլդովա, Մարոկկո, Թունիս, Ուկրաինա, Իսրայել և Պաղեստինի Ինքնավարություն: Գործողությունների ծրագրերի շուրջ աշխատանքն սկսելուց առաջ Հանձնաժողովը պատրաստեց երկրների վերաբերյալ զեկույցներ, որոնց միջոցով յուրաքանչյուր երկրի համար հստակեցվեցին իրենց նախապատվությունները: 2004 թվականի ընթացքում Հանձնաժողովը վերը նշված գործընկերների հետ վարել է հետազոտական քննարկումներ՝ ԵՄ անդամ երկրների մասնակցությամբ: Փոփոխվող նախագահությունը, Խորհրդի քարտուղարությունը և ԳԶ/ԲՆ Սոլանայի ներկայացուցիչները մասնակցել են գործընկերների հետ տեղի ունեցած բոլոր քննարկումներին:

ԵԶԲ-ի յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ հարաբերությունների արդյունավետությունը և նպատակասլացության աստիճանը տարբեր են՝ արտացոլելով համընդհանուր արժեքների արդյունավետ կիսման աստիճանը, յուրաքանչյուր երկրի հետ եղած հարաբերությունների վիճակը, վերջինիս կարիքները և կարողությունները, ինչպես նաև ընդհանուր հետաքրքրությունները: Մանրամասն համաձայնեցված Գործողությունների ծրագրերը ներառում են մի շարք նախապատվություններ, որոնց նպատակն է ամրապնդել նվիրվածությունն այս արժեքների նկատմամբ: Դրանց շարքին են դասվում ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության ամրապնդումը, մարդու իրավունքների և հիմ-

ճարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքը՝ ներառյալ ՁԼՄ-ներին և խոսքի ազատությունը, փոքրամասնությունների իրավունքները և քաղաքացիական հասարակության զարգացման օժանդակությունը: Պարտավորվածությունները նաև կապված են ԵՄ-ի արտաքին քաղաքականության կարևոր ասպեկտների հետ, ներառյալ՝ ահաբեկչության և զանգվածային ոչնչացման զենքերի (ՁՈՁ) տարածման դեմ պայքարը, ինչպես նաև հակամարտությունների լուծմանը հասնելու ջանքերը: Գործողությունների ծրագրերը պետք է բերեն մերձսահմանային համագործակցության: Այստեղ հաշվի կառնվի կառուցողական քաղաքականության ոլորտում ձեռք բերված փորձը:

Անհատական մախապատվությունները Գործողությունների ծրագրերում նպատակ ունեն լինելու և՛ պատվախնդիր, և՛ իրական, և՛ ձևակերպված հնարավորինս ճշգրիտ ու հստակ, որպեսզի հնարավոր լինի հետևել և վերահսկել երկու կողմերի վերցրած պարտավորությունների կատարումը:

Հանձնաժողովը տեղեկատվական կարգով Գործողությունների ծրագրերի մախագիծը կուղարկի Եվրոպական խորհրդարան, ինչպես նաև Եվրոպական տնտեսական, սոցիալական և տարածաշրջանային հանձնաժողովներ:

Յուրաքանչյուր գործընկեր երկրի հետ աշխատանքի իրավական հիմք է հանդիսանում ուժի մեջ մտած Ասոցիացիոն կամ Գործընկերության և համագործակցության պայմանագրերը: ԵՄ անդամ երկրների կողմից հավանություն տալու դեպքում Գործողությունների ծրագիրը կհաստատվի Ասոցիացիոն կամ Գործընկերության և համագործակցության համապատասխան խորհուրդների կողմից: Սա ստանում է Հանձնաժողովի առաջարկության տեսք և դրվում Խորհրդի քննարկմանը, որտեղ պարզվում է, թե ինչ դեր է ունենալու Եվրոպական համայնքը և իր անդամ երկրները համապատասխան Ասոցիացիոն կամ Գործընկերության և համագործակցության խորհրդում: Որպես հետևանք մախատեսվում է համապատասխան Գործողությունների ծրագրերի կիրառման հետ կապված առաջարկությունների ընդունումը:

Դրանից հետո, այս պայմանագրերով հիմնված համատեղ մարմինները (Ասոցիացիոն կամ Համագործակցության խորհուրդները, հանձնաժողովները և ենթահանձնաժողովները) կզբաղվեն աշխատանքի կատարմամբ և Գործողությունների ծրագրերի կատարման վերահսկմամբ: Համաձայնեցված նպատակների գործում առաջընթացը կվերահսկվի համապատասխան Ասոցիացիոն կամ Գործընկերական

Եվրոպական խորհրդարանի կողմից

և համագործակցական խորհուրդների կողմից նշանակված մարմինների կողմից: Խորհուրդներում կներառվեն գործընկեր երկրների, ԵՄ անդամ երկրների, Եվրոպական հանձնաժողովի և Խորհրդի քարտուղարության ներկայացուցիչներ: Պայմանագրով նախատեսված կառույցները և, հատկապես, ենթահանձնաժողովները կքննվեն, որպեսզի հաստատվի Գործողությունների ծրագրերով նախատեսված բոլոր նախապատվություններն արդյոք համապատասխանաբա՞ր են արտահայտված:

Հանձնաժողովը ժամանակ առ ժամանակ կպատրաստի առաջընթացի և հետագա ջանքեր պահանջող ոլորտների վերաբերյալ զեկույցներ: Ձեկույցի պատրաստման համար Հանձնաժողովը տեղեկատվություն ստանալու նպատակով կդիմի գործընկեր երկրներին, պատրաստվող զեկույցի համար հիմք վերցնելով այլ միջազգային կազմակերպությունների (ԵԽ, ԵԱՀԿ-ը, ՄԱԿ-ի կառույցներ և միջազգային ֆինանսական ինստիտուտներ) հետազոտությունների արդյունքները: Այս գործողությունների ծրագրերի մեջ ներառված երկրների առաջընթացի վերաբերյալ զեկույցների առաջին շարքը Հանձնաժողովը նպատակադրված է ներկայացնելու 2006 թվականի ընթացքում, իսկ երկրորդ շարքը՝ 2007 թվականին: Ինչ վերաբերում է ԵՀՔ-ի նախնական ժամանակաշրջաններին, ապա Հանձնաժողովը խնդրելու է ԳՔ/ԲՆ-ի աջակցությունն այն հարցերում, որոնք վերաբերում են քաղաքական երկխոսությանն ու համագործակցությանը և Ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականությանը (CFSP):

Յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ ԵՄ-ի պայմանագրային կապերի հետագա զարգացմանը վերաբերող ցանկացած առաջարկ կկատարվի այս զեկույցների եզրակացությունների հիման վրա: Հանձնաժողովն առաջարկել է, որ կախված նախնական Գործողությունների ծրագրերի կատարման հաջողության աստիճանից՝ յուրաքանչյուր գործընկերոջը կառաջարկվեն նոր և ավելի լայն պայմանագրային շրջանակներ ԵՄ-ի հետ իր հարաբերություններում՝ Եվրոպական հարևանության պայմանագրերի ձևով:

Գործողությունների ծրագրերի նախապատվությունների իրագործումը կֆինանսավորվի գործող «Մեդա» և «Տասիս» ծրագրերով: Սկսած նյուս ֆինանսական շրջանից Հանձնաժողովն առաջարկել է նոր «առաջադրված քաղաքականություն»՝ Եվրոպական հարևանության և գործընկերության գործիքը (ԵՀԳԳ), որը կկենտրոնանա ԵՀՔ-ի Գործողությունների ծրագրերի ֆինանսավորման վրա:

4. Ներկա քաղաքական կոնտեքստը

Ուկրաինան այն գործընկերների շարքում է, որոնց հետ 2004 թվականի ընթացքում քննարկվել է Գործողությունների ծրագրերի նախագիծը: Հանձնաժողովն այդ Գործողությունների ծրագիրը ներկայացրել էր Ուկրաինայի համար, որպես երկրի ապագա զարգացման հետ վերջինիս ունեցած կապի ցուցադրություն: Հանձնաժողովը խորհրդին առաջարկում է փոխանցել այս Գործողությունների ծրագիրը ԵՄ–Ուկրաինա Համագործակցական խորհուրդ՝ վերջինիս կողմից դրա հաստատման համար, այն պահից հետո, երբ Ուկրաինայում տեղի ունեցող զարգացումները թույլ տան իրականացնել առաջարկված միջոցները: Սա ներառում է ազատ և արդար նախագահական ընտրությունների անցկացում՝ համաձայն ԵԱՀԿ-ի չափանիշների:

5. Ապագա Գործողությունների ծրագրերը

Հանձնաժողովի առաջարկից հետո Ընդհանուր գործերի և արտաքին հարաբերությունների խորհուրդը (GAER Council) 2004 թվականի հունիսի 14-ին որոշել է ներառել Հայաստանը, Վրաստանը և Ադրբեջանը ԵՀՔ ծրագրի շրջանակներում: Սա մատնանշում է մի կարևոր քայլ առաջ ԵՄ-ի՝ Հարավային Կովկասի տարածաշրջանի հետ կապ հաստատելու գործում: Որոշումը զգալիորեն կայուն գործընկերության հեռանդկարներ է բացում: Որպես առաջին քայլ, Հանձնաժողովը Երկրների վերաբերյալ զեկույցներ կպատրաստի 2005 թվականի մարտին Եվրոպական խորհրդին ներկայացնելու համար: Այս զեկույցները նաև խորհրդադատվության համար հիմք կհանդիսանան, թե արդյոք անհրաժեշտ է պատրաստել գործնական ծրագրեր այս երկրների հետ:

Ավելին, ԵՄ-ի՝ Եգիպտոսի և Լիբանանի հետ գործող Ասոցիացիոն պայմանագրի համաձայն՝ Հանձնաժողովն այս երկու երկրներին ամբողջությամբ կներգրավի ԵՀՔ-ի մեջ, և արդեն սկսել է Գործողությունների ծրագրերի նախապատրաստումը: Այս երկրների համար նույնպես Հանձնաժողովը պատրաստում է Երկրի վերաբերյալ զեկույց, որոնք ժամանակին կներկայացվեն Եվրոպական խորհրդին 2005 թվականի մարտին: Սա կօգնի առանձնացնել այն առաջնային ոլորտները, որոնց վրա կարող են կենտրոնանալ Եգիպտոսի և Լիբանանի Գործողությունների ծրագրերը:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականության ծրագիրը բաց է

Բելառուսի և Միջերկրական ծովի ավազանի բոլոր երկրների համար,
մերառյալ Լիբիան՝ սկսած այն պահից, երբ վերջիններս բավարարեն
ընդունման պայմաններին:

- (1) COM (2004) 373 final, 12.5.2004
- (2) COM (2003) 104 final, 11.3.2003
- (3) GAER Council conclusions of 14 June 2004
- (4) GAER Councils of 16 June 2003 and of 14 June 2004

Բրյուսել, 02.03.2005 թ.
COM(2005) 72 վերջնական

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՑ ԽՈՐՀՐԴԻՆ

Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն

**Առաջարկություններ Հայաստանի, Ադրբեջանի,
Վրաստանի, Եգիպտոսի և Լիբանանի համար**

1. Ներածություն և ամփոփում

2004 թ. մայիսի Եվրոպական Հանձնաժողովի Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) ռազմավարական փաստաթուղթը¹, ինչպես հաստատվել է Խորհրդի կողմից 2004 թ. հունիսին², հիմնադրում է առաջիկա տարիների ԵՀՔ գործառնությունները՝ սահմանելով ԵՀՔ նպատակներն ու սկզբունքները, աշխարհագրական շրջանակն ու կիրառվող մեթոդները: Սա զուգորդվել է Իսրայելի, Հորդանանի, Մոլդովայի, Մարոկկոյի, Պաղեստինի Ինքնավարության, Թունիսի և Ուկրաինայի վերաբերյալ զեկույցներով և 2004 թ. դեկտեմբերին դրան հաջորդեց այդ երկրների գործողությունների առաջարկությունների Հանձնաժողովի Հաղորդագրությունը³: Այս գործողությունների ծրագրերը Խորհրդի կողմից ընդունվեցին և ներկայումս գտվում են գործընկեր երկրների կողմից հաստատման գործընթացում:

Հանձնաժողովի ռազմավարական փաստաթղթի հիման վրա 2004 թ. հունիսին Խորհուրդը որոշեց Հայաստանին, Ադրբեջանին և Վրաստանին ներառել ԵՀՔ-ի մեջ՝ բացելով նշանակալիորեն հզորացված գործընկերության հեռանկարներն ու այսպիսով կարևոր քայլ կատարելով Հարավային Կովկասում ԵՄ-ի ներգրավվածության ուղղությամբ: Հանձնաժողովի ծառայությունները զեկույցներ են պատրաստել այս երկրների վերաբերյալ, որոնք համապարփակ ձևով ներկայացնում են իրավիճակը:

Եգիպտոսի և շուտով Լիբանանի հետ Ընկերակցության Համաձայնագրի⁴ մոտալուտ ուժի մեջ մտնելու հետ մեկտեղ, Հանձնաժողովի ծառայությունները զեկույցներ են պատրաստել այս երկու երկրների վերաբերյալ: Այս զեկույցները համապարփակ ներկայացնում են տվյալ երկրներում քաղաքական և տնտեսական իրավիճակները:

Սույն հաղորդագրությունը ներկայացնում է հինգ երկրների զեկույցների առանցքային տարրերը՝ կատարված Հանձնաժողովի ծառայությունների կողմից, որոնց աջակցել է քաղաքական համագործակցության և CFSP հարցերով գերագույն հանձնակատարը ու առաջարկություններ է ներկայացնում գործողությունների ծրագրերի համար:

¹ COM (2004) 373 final of 12.05.2004.

² Council Conclusions, GAERC 14 June 2004; Presidency Conclusions, European Council 17-18 June 2004.

³ COM(2004) 795 final of 9 December 2004.

⁴ The Interim Agreement with Lebanon entered into force in March 2003.

2. Երկրի գնահատումներ

Հարավային Կովկաս

Հայաստան

Հայաստանի անկախացմանը հաջորդող տարիների ընթացքում ԵՄ–Հայաստան հարաբերությունները կենտրոնացած էին Խորհրդային Միության և Լեռնային Ղարաբաղում Ադրբեյջանի հետ հակամարտության արդյունքում ծանր մարդասիրական իրավիճակի լուծման վրա: Դեպի ժողովրդավարություն և շուկայական տնտեսություն անցում կատարելու հիմքերը դնելու համար որոշ քայլեր ձեռնարկվեցին: 1999 թ. Գործընկերության և Համագործակցության Համաձայնագրի (PCA) ուժի մեջ մտնելուց հետո, ԵՄ–Հայաստան հարաբերություններում առաջ եկավ մի կարևոր փուլ:

Վերջին տարիներին Հայաստանը լավ մակրոտնտեսական կատարողականի է հասել՝ տպավորիչ տնտեսական աճի տեմպերով: Ցուցանիշներ կան, որոնք ցույց են տալիս, որ սա սկսում է որոշ ազդեցություններ ունենալ Հայաստանում աղքատության բարձր մակարդակի վրա: 2003 թ. ԱՀԿ-ում Հայաստանի անդամակցությունը ցույց է տալիս, որ վերջինս առաջընթաց է գրանցել հիմնական շուկայական բարեփոխումների ուղղությամբ: Առաջընթաց է գրանցվել նաև ԵՄ-ի հետ Հայաստանի օրենսդրության համադրման առումով: Հակակոռուպցիոն ռազմավարության ընդունումն ու հակակոռուպցիոն խորհրդի հիմնումը կարևոր քայլեր են:

Սակայն Հայաստանի համար լուրջ մարտահրավերներ են մնում, մասնավորապես, ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների բնագավառում և Եվրախորհրդի ու ԵԱՀԿ-ի անդամակցության պարտավորությունների կատարման ոլորտում: Ընտրական համակարգում նկատելի բարելավումներ են պահանջվում, որպեսզի կյանքի կոչվեն 2003 թ. նախագահական և խորհրդարանային ընտրություններին հաջորդած ODIHR առաջարկությունները:

Օրենքի գերակայության և իրավապահպանության ոլորտներում պետք է ուժեղացնել հարգանքը մարդու իրավունքների հանդեպ: Նկատելի փոփոխություններ են պահանջվում քաղաքացիական հասարակության զարգացման համար՝ ներառյալ մամուլի ազատության երաշխիքները: Սակրոտնտեսական ոլորտում հարգանքն օրենքի գերակայության հանդեպ էական է գործարար և ներդրումային միջավայրը բարելավելու համար: Հարկային և մաքսային համակարգերում

բարելավումները կարևոր կլինեն, որովհետև դրանով մեծ հարված կհասցվի կոռուպցիային: Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի իրականացումը կայուն տնտեսական աճի զարգացման և աղքատության ու եկամուտների անհավասարության նվազեցման ջանքերի կենտրոնական առանցքն է:

Եներգետիկայի ոլորտի հետագա վերակառուցումները նույնպես անհրաժեշտ են՝ ներառյալ Մեծամորի ատոմակայանի կանգնեցումը:

Հայաստանի քաղաքական և տնտեսական կյանքում գերիշխող ոլորտն է Ադրբեջանի հետ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը: Միայն այս հակամարտության խաղաղ, ազնիվ և տևական լուծումը Հայաստանին հնարավորություն կտա զարգացնել իր ներուժը:

Հայաստանի կառավարությունը հայտարարել է այս մարտահրավերներին անդրադառնալու, ԵՄ-ի հետ իր հարաբերությունները զարգացնելու և եվրոպական կառույցներում հետագայում ինտեգրվելու իր հաստատականությունը: Հետևաբար Հանձնաժողովն այն կարծիքին է, որ հիմք ընդունելով Հայաստանի կառավարության ստանձնած պարտավորությունները, ԵՄ և Հայաստանի միջև հարաբերությունների ուժեղացման և անհրաժեշտ բարեփոխումների իրականացման խթանման համար կարելի է օգտագործել ԵՀՔ գործողությունների ծրագիրը: Գործողությունների ծրագրի հիմնական նպատակները պետք է ներառեն՝ օրենքի գերակայության, ժողովրդավարական կառույցների և տարակարծությունների (օրինակ՝ ԵԽ/ԵԱՀԿ առաջարկություններին համահունչ ընտրական օրենսդրության բարեփոխումներ և ժողովրդավարական ընտրությունների անցկացում, սահմանադրական բարեփոխումներ՝ հաշվի առնելով ԵԽ առաջարկությունները, տեղական ինքնակառավարման բարեփոխումներ) ամրապնդում, մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հանդեպ հարգանքի ուժեղացում՝ մասնավորապես խոսքի ազատության և հավաքների ազատության հետ կապված, բարելավումներ գործարար միջավայրում, ինչպես նաև պետական հատվածի արդիականացում, կոռուպցիայի և կեղծիքների դեմ արդյունավետ պայքար, հարկային և մաքսային վարչարարությունների բարեփոխումներ և ԵՄ ստանդարտներին համահունչ օրենսդրություն, աղքատության հաղթահարման, կայուն զարգացման և բնապահպանական խնդիրների առաջընթաց, Մեծամորի ատոմակայանի կանգնեցում, առաջընթաց՝ հակամարտությունների կարգավորման և ուժեղացված տարածաշրջանային համագործակցության ուղղությամբ:

Ողջամիտ մակրոտնտեսական քաղաքականություններ են պահանջվում գործողությունների ծրագրի արդյունավետ իրականացմանն աջակցելու համար:

Հաշվի առնելով ներկայիս քաղաքական, տնտեսական և ինստիտուցիոնալ համատեքստը, ինչպես նկարագրված է Երկրի զեկուլցում, որպես սկզբնակետ Հայաստանի գործողությունների ծրագիրը պետք է տրամադրի ուժեղացված երկխոսություն, աջակցություն շուկայական տնտեսության բարեփոխումներին, որն աստիճանաբար կհանգեցնի ԵՄ ներքին շուկայի ինտեգրմանը, լրացուցիչ աջակցություն հակամարտության գոտիների տնտեսական վերականգնմանը՝ հակամարտությունների կարգավորման համատեքստում, մեծացված ֆինանսական աջակցություն՝ ներառյալ մինչև 2007 թ. Հայաստանում EIB մանդատի ընդլայնում, ուժեղացված աջակցություն տարածաշրջանային համագործակցությանը, արդարադատության և ներքին գործերի բնագավառում հզորացված համագործակցություն՝ ըստ հնարավորի ներառելով վիզայի համագործակցություն/վերընդունում համաձայնագրի երկխոսության ստեղծումը, էներգետիկ, էլեկտրոնային հաղորդակցության և տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի և հանրային առողջապահության բնագավառներում համագործակցության ուժեղացում, ինչպես նաև գիտության և տեխնոլոգիայի բնագավառում ուժեղացված համագործակցություն, մարդը—մարդուն կապերի ուժեղացում, մասնավորապես Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության համատեքստում և հաշվի պետք է առնվեն գործողությունների ծրագրի իրականացման առաջընթացը՝ PCA ավարտից հետո դրա հավանական, նոր, ուժեղացված համաձայնագրի կնքման համար:

Ադրբեջան

Ադրբեջանի անկախացմանը հաջորդող առաջին տարիներին ԵՄ-Ադրբեջան հարաբերությունները կենտրոնացան Խորհրդային Միության փլուզմանը հաջորդող և Հայաստանի հետ Լեռնային Ղարաբաղում հակամարտության և անկայուն ներքին իրավիճակի արդյունք հանդիսացող բարդ մարդասիրական իրավիճակի լուծման վրա: Որոշ քայլեր ձեռնարկվեցին դեպի ժողովրդավարություն և շուկայական տնտեսություն անցում կատարելու համար: 1999 թ. Գործընկերության և Համագործակցության Համաձայնագրի (PCA) ուժի մեջ մտնելուց հետո ԵՄ—Ադրբեջան հարաբերություններում առաջ եկավ մի կարևոր փուլ, որը, մասնավորապես, պարբերական երխոսություն ապահովեց: Վեր-

ջին տարիներին ԵՄ և Ադրբեջանի միջև հարաբերությունները կայուն զարգանում են: Այսօրվա երկխոսությունն ավելի շատ կենտրոնացած և համազործակցությունը ուժեղացված է, մասնավորապես էներգետիկայի և տրանսպորտի ոլորտներում:

Ադրբեջանի առջև ծառայած գերխնդիրը մնում է օրենքի գերակայության, ժողովրդական հավասարակշռությունների (ներառյալ ազատ և արդար ընտրությունները), կոռուպցիայի և կեղծիքների դեմ պայքարի և մարդու իրավունքների պաշտպանության ուժեղացման կարիքը, որպես Եվրախորհրդի և ԵԱՀԿ անդամի պարտավորություններ:

Տնտեսական բնագավառում ներդրումների միջավայրի և տնտեսական գործունեության բազմազանության բարելավումը կայուն աճի առանցքային գործոն կլինի: Ադրբեջանի հաղթահարման և տնտեսական զարգացման պետական ծրագրի արդյունավետ իրականացումը Ադրբեջանի առջև ծառայած որոշ կառուցվածքային տնտեսական մարտահրավերների լուծման շրջանակ կտրամադրի: Ի լրումն այս քաղաքական և տնտեսական մարտահրավերների, Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության լուծումը Ադրբեջանի և տարածաշրջանի զարգացման համար մի լուրջ խոչընդոտ կվերացնի: Ադրբեջանի կառավարությունը հայտարարել է այս մարտահրավերներին անդրադառնալու, ԵՄ-ի հետ հարաբերությունները զարգացնելու և եվրոպական կառույցներում ավելի ինտեգրվելու իր հաստատակամությունը: Հետևաբար, հանձնաժողովն այն կարծիքին է, որ Ադրբեջանի կառավարության պարտավորությունների հիման վրա ԵՀՔ գործողությունների ծրագիրը կարող է օգտագործվել ԵՄ-ի և Ադրբեջանի միջև հարաբերությունների հետագա ամրապնդման և անհրաժեշտ բարեփոխումների իրականացման խթանման համար:

Գործողությունների ծրագրի հիմնական նպատակները պետք է ներառեն՝ օրենքի գերակայության, ժողովրդավարական կառույցների և բազմակարծության (իշխանության թևերի բարելավված տարանջատում, տեղական ինքնակառավարման համակարգի բարեփոխումներ) ուժեղացում և ընտրական օրենսդրության ու գործընթացների հզորացում, որպեսզի ամրապնդեն ընտրական ստանդարտները, օրենքի գերակայության բնագավառում արդյունավետ բարեփոխումների իրականացում (դատաիրավական համակարգ, իրավապահ մարմիններ), մարդու իրավունքների և մամուլի ազատության և անկախության ուժեղացված պաշտպանությունը, ընդհանուր տնտեսական համակարգի հավասարակշռված զարգացման ուղղությամբ մեծացված ջանքեր, բարելավումներ գործարար միջավայրում, ինչպես նաև պետական

հատվածի արդիականացում, միջազգային և ԵՄ ստանդարտներին համահունչ հարկային և մաքսային վարչարարության և օրենսդրության բարեփոխումներ, կոռուպցիայի և կեղծիքների դեմ արդյունավետ պայքար, նավթային եկամուտների և սեփականաշնորհման գործընթացի կառավարման մեծացված թափանցիկություն, առաջընթաց աղքատության հաղթահարման գործընթացում, կայուն զարգացում և շրջակա միջավայրի պահպանություն, անդամակցում ԱՀԿ-ին, առաջընթաց հակամարտությունների կարգավորման և ուժեղացված տարածաշրջանային համագործակցության ուղղությամբ:

Գործողությունների արդյունավետ իրականացմանն աջակցելու համար ողջամիտ մակրոտնտեսական քաղաքականություններ պետք է իրականացվեն: Հաշվի առնելով ներկա քաղաքական, տնտեսական և ինստիտուցիոնալ համատեքստը, ինչպես նկարագրված է երկրի զեկույցում, որպես սկզբնակետ՝ Ադրբեջանի գործողությունների ծրագիրը պետք է ապահովի ուժեղացված քաղաքական երկխոսություն, PCA հետագա իրականացում, աջակցություն շուկայական տնտեսության բարեփոխումներին, որն աստիճանաբար կհանգեցնի ԵՄ-ի ներքին շուկայի ինտեգրմանը, հետագա աջակցություն հակամարտությունների գոտիների տնտեսական վերականգնմանը՝ հակամարտությունների կարգավորման համատեքստում, մեծացված ֆինանսական աջակցություն՝ ներառյալ մինչև 2007 թ. Ադրբեջանում EIB մանդատի ընդլայնում ուժեղացված ֆինանսական աջակցություն, ուժեղացված աջակցություն տարածաշրջանային համագործակցությանը, արդարադատության և ներքին գործերի բնագավառում հզորացված համագործակցություն՝ ըստ հնարավորի ներառելով վիզայի համագործակցություն/վերընդունում համաձայնագրի երկխոսության ստեղծումը, էներգետիկ, էլեկտրոնային հաղորդակցության և տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի և հանրային առողջապահության բնագավառներում համագործակցության ուժեղացում, ինչպես նաև գիտության և տեխնոլոգիայի բնագավառում ուժեղացված համագործակցություն, մարդը-մարդուն կապերի ուժեղացում, մասնավորապես Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության համատեքստում և հաշվի պետք է առնվեն գործողությունների ծրագրի իրականացման առաջընթացը՝ PCA ավարտից հետո դրա հավանական նոր ուժեղացված համաձայնագրի կնքման համար:

Հանձնաժողովը մտադրված է Ադրբեջանում պատվիրակություն բացել 2005 թ. ընթացքում:

Վրաստան

1991 թ. Վրաստանի անկախացումից հետո ԵՄ–Վրաստան հարաբերությունները կենտրոնացած են եղել խորհրդային Միության փլուզմանն ու Վրաստանի ներքին հակամարտությունների արդյունքում ի հայտ եկած ծանր մարդասիրական իրավիճակի կարգավորմանը: Որոշ քայլեր են ձեռնարկվել նաև ժողովրդավարության և շուկայական տնտեսության հիմքերը դնելու համար: 1999 թ. Գործընկերության և Համագործակցության Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելը մի կարևոր քայլ էր ԵՄ–Վրաստան հարաբերություններում՝ հնարավորություն ընձեռելով պարբերական քաղաքական երկխոսության համար: Իր 2003 թ. վերանայված Երկրի ռազմավարության փաստաթղթում Հանձնաժողովն անբավարար առաջընթաց գրանցեց դեպի ժողովրդավարություն և շուկայական տնտեսություն. «Վրաստանի քաղաքական իրավիճակում գերիշխում է լայնատարած աղքատությունը, պետական կառավարման լուրջ պրոբլեմները և թույլ օրենքի գերակայությունը՝ ներառյալ կոռուպցիայի բարձր մակարդակը, Ռուսաստանի հետ լարված հարաբերությունները և ներքին հակամարտությունները, մասնավորապես՝ առանձնացած Աբխազիայի և Հարավային Օսեթիայի հանրապետությունները, ինչպես նաև արտաքին պարտքի բարձր մակարդակը»:

ԵՄ-ն և միջազգային լայն հանրությունը ողջունեց 2003 թ. նոյեմբերի «Վարդերի հեղափոխությունը»: Դրան հաջորդած համեմատաբար ազատ և արդար նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունները և բարեփոխումների ծավալումն ծրագրի սկսումը դրական քայլեր են: Ձեռքբերումների շարքում են՝ 1) պայքարը կոռուպցիայի որոշ տեսակների դեմ, 2) հարկային հավաքագրումների բարելավումը, 3) աշխատավարձերի և կենսաթոշակների ժամանակին վճարումները, 4) պայքարը մաքսանենգության դեմ, 5) լավ մակրոտնտեսական կատարողականը, 6) Աջարիայի վերինտեգրումը Վրաստանի տնտեսական, սոցիալական և վարչական համակարգում, 7) դոնորների նորացված վստահություն Վրաստանի հանդեպ (դոնորների հաջող խորհրդաժողով Բրյուսելում 2004 թ. հունիսին):

Վրաստանի առջև ծառայած գերխնդիրը օրենքի գերակայության ուժեղացումն է՝ ներառյալ պետական ծառայության բարեփոխումները և դատաիրավական համակարգի բարեփոխումները: Վրաստանում ժողովրդավարության հավասարակշռությունների ուժեղացումը, Եվրախորհրդի և ԵԱՀԿ անդամակցության պարտավորությունների շրջանակներում, նույնպես էական է օրենքի գերակայության հանդեպ հարգան-

քի ձևավորման համար: Այս ոլորտի զարգացումները պետք է օգնեն ամրապնդելու օրենքի վրա հիմնված շրջանակներում կոռուպցիայի դեմ Վրաստանի պայքարը:

Տնտեսական ոլորտում ներդրումային միջավայրի հետագա բարելավումները հանդիսանալու են կայուն տնտեսական աճի առանցքային գործոնը: Տնտեսական զարգացման և աղքատության նվազեցման ծրագրի արդյունավետ իրականացումը Վրաստանի առջև ծառայած կառուցվածքային տնտեսական մարտահրավերների լուծման առանցքային միջոցները կլինեն: ԵՄ—Վրաստան հարաբերությունների առումով դեռ շատ բան կա անելու PCA իրականացման բնագավառում: Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների բարելավումն ու ներքին հակամարտությունների խաղաղ կարգավորումը նույնպես կարևոր գործոն կլինեն Վրաստանի երկարաժամկետ անվտանգության և բարգավաճման կառուցման համար: Վրաստանի կառավարությունը ստանձնել է այս մարտահրավերներին անդրադառնալու, ԵՄ-ի հետ հարաբերությունները զարգացնելու և եվրոպական կառույցներում ավելի ինտեգրվելու պարտավորությունը: Հետևաբար, Հանձնաժողովն այն կարծիքին է, որ Վրաստանի կառավարության ստանձնած պարտավորությունների հիման վրա, ԵՀՔ գործողությունների ծրագիրը կարելի է օգտագործել ԵՄ և Վրաստանի միջև հարաբերությունների հետագա ուժեղացման և անհրաժեշտ բարեփոխումների իրականացման խթանման համար: Գործողությունների ծրագրի առանցքային նպատակները պետք է ներառեն հարգանքը օրենքի գերակայության հանդեպ (դատաիրավական համակարգի, իրավապահ մարմինների, ուղղիչ համակարգի բարեփոխումներ) և մարդու իրավունքների ուժեղացված պաշտպանությունը, ժողովրդավարական կառույցների և տարակարծության ուժեղացում (խորհրդարանի բարեփոխումներ, ԶԼՄ-ների անկախության հզորացում, տեղական ինքնակառավարման մարմինների բարեփոխումներ, ընտրական բարեփոխումներ), գործարար միջավայրի բարելավումներ, ինչպես նաև պետական հատվածի արդիականացում, հարկային և մաքսային վարչարարությունների բարեփոխումներ՝ միջազգային և ԵՄ ստանդարտներին համահունչ և կոռուպցիայի ու կեղծիքների դեմ արդյունավետ պայքար, սեփականաշնորհման թափանցիկ գործընթաց, առաջընթաց աղքատության հաղթահարման, կայուն զարգացման, շրջակա միջավայրի պաշտպանության ոլորտներում, առաջընթաց հակամարտությունների կարգավորման և ուժեղացված տարածաշրջանային համագործակցության ոլորտներում: Ողջամիտ մակրոտնտեսական քաղա-

քականությունները պետք է շարունակվեն, որպեսզի աջակցեն գործողությունների ծրագրի արդյունավետ իրականացմանը: Հաշվի առնելով ներկա քաղաքական, տնտեսական և ինստիտուցիոնալ համատեքստը, ինչպես նկարագրված է Երկրի զեկույցում, որպես սկզբնակետ՝ Կրաստանի գործողությունների ծրագիրը պետք է ապահովի ուժեղացված քաղաքական երկխոսություն, PCA հետագա իրականացում, աջակցություն շուկայական տնտեսության բարեփոխումներին, որն աստիճանաբար կհանգեցնի ԵՄ-ի ներքին շուկայի ինտեգրմանը, հետագա աջակցություն հակամարտությունների գոտիների տնտեսական վերականգնմանը՝ հակամարտությունների կարգավորման համատեքստում, մեծացված ֆինանսական աջակցություն՝ ներառյալ մինչև 2007 թ. Ադրբեջանում EIB մանդատի ընդլայնում, ուժեղացված ֆինանսական աջակցություն, ուժեղացված աջակցություն տարածաշրջանային համագործակցությանը, արդարադատության և ներքին գործերի բնագավառում հզորացված համագործակցություն՝ ըստ հնարավորի ներառելով վիզայի համագործակցություն/վերընդունում համաձայնագրի երկխոսության ստեղծումը, էներգետիկ, էլեկտրոնային հաղորդակցության և տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի, ծովային և ձկնային հարցերի և հանրային առողջապահության բնագավառներում համագործակցության ուժեղացում, ինչպես նաև զիտության և տեխնոլոգիայի բնագավառում ուժեղացված համագործակցություն, մարդը—մարդուն կապերի ուժեղացում, մասնավորապես կրթության և վերապատրաստման ու երիտասարդների հարցերի բնագավառում և հաշվի պետք է առնվեն գործողությունների ծրագրի իրականացման առաջընթացը՝ PCA ավարտից հետո դրա հավանական նոր ուժեղացված համաձայնագրի կնքման համար:

Եզիպտոս և Լիբանան

2004 թ. հունիսին Խորհուրդը հրավիրեց Հանձնաժողովին, SG/HR աջակցությամբ, քաղաքական համագործակցությանը և CFSP վերաբերող հարցերի կապակցությամբ սկսել գործողությունների ծրագրի նախապատրաստությունները Միջերկրական այն երկրների հետ, որոնց ընկերակցության համաձայնագրերը ԵՄ-ի հետ վավերացվել են այդ երկրների կողմից: Որպես գործողությունների ծրագրի նախապատրաստման մաս, Հանձնաժողովը պատրաստեց Եզիպտոսի և Լիբանանի այս զեկույցները⁵: Երկու երկրների համար էլ ընկերակցության հա-

⁵ Ref SEC XXX and XXX

մածայնագրերի իրականացումը երկկողմանի հարաբերությունների առաջնային նպատակն է: ԵՅՔ առաջ է անցնում այս առաջարկությունից, որպեսզի ավելի սերտ հարաբերություններ առաջարկի՝ ներառյալ տնտեսական ինտեգրացման նկատելի աստիճան և քաղաքական համագործակցության խորացում: Երկրի զեկույցի բովանդակության հիման վրա Հանձնաժողովը, նախագահության և գերագույն հանձնակատարի հետ սերտ համագործակցությամբ, ըստ անհրաժեշտության, հնարավորինս շուտ ֆորմալ խորհրդակցություններ կսկսի Եգիպտոսի և Լիբանանի հետ՝ ուղղված համապարփակ և հավասարակշռված գործողությունների ծրագրի կնքմանը: Գործողությունների ծրագրի առանցքային առաջնահերթությունները կներառեն երկու լայն ոլորտներ. առաջին՝ կոնկրետ գործողությունների հանդեպ ստանձնած պարտավորություններ, որոնք ուժեղացնում են ընդհանուր արժեքների միասնականությունը այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ հարգանքը միջազգային պարտավորությունների հանդեպ, ժողովրդավարությունն ու օրենքի գերակայությունը՝ ներառյալ ժողովրդավարական ընտրությունների անցկացում, արդարադատության և մարդու իրավունքների ու արտաքին անվտանգության քաղաքականության հանդեպ որոշ պարտավորությունները, երկրորդ՝ պարտավորություններ այն գործողությունների հանդեպ, որոնք այս գործընկեր երկրներին ավելի կմոտեցնեն ԵՄ-ին մի շարք առաջնահերթ բնագավառներում, ինչպիսիք են՝ տնտեսական և սոցիալական զարգացման քաղաքականությունը (ներառյալ աղքատության նվազեցումն ու կայուն զարգացումը), առևտուրն ու ներքին շուկան (ներառյալ այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են էներգետիկան, տրանսպորտը, շրջակա միջավայրը, ծովային և ձկնային հարցերը, տեղեկատվական հասարակությունը, հետազոտություններն ու նորամուծությունները, արդարադատությունն ու ներքին գործերը և մարդը—մարդուն կապերը):

Գործողությունների առաջնահերթությունները կլինեն հնարավորինս կոնկրետ, կախված տվյալ հարցից, և, այսպիսով, հենանիշներ կսահմանեն, որոնց կարելի է մոնիտորինգի ենթարկել և գնահատել: Գործողությունների ծրագիրը կսահմանի սահմանափակ քանակությամբ ոլորտները, որոնց պետք է հասցեագրել առանձնահատուկ կարևորությամբ, ինչպես նաև ավելի լայն ոլորտի գործողություններ, որոնք համապատասխանում են գործող երկկողմանի համածայնագրերի ծավալին: Այս տարբեր առաջնահերթություններին անդրադառնալու համար հստակ ժամանակահատվածներ կսահմանվեն:

3. Եզրակացություններ և առաջարկություններ

Հարավային Կովկասի պետությունների հաշվետվությունները նշում են. Հայաստանում, Ադրբեջանում և Վրաստանում շարունակական բարեփոխումների և մի շարք առաջնություն ուղղորտներում առաջընթացի անհրաժեշտություն կա: Հանձնաժողովը համարում է, որ գործողությունների ծրագիրը օգտակար գործիք կլինի, որով ԵՄ կարող է ավելի հզորացնել իր հարաբերությունները այս երկրների հետ և ակտիվ խրախուսել պահանջվող փոփոխությունները: Հետևաբար, Հանձնաժողովն առաջարկում է, որ Խորհուրդը հավանության արժանացնի այստեղ առաջարկվող ընդհանուր ուղղությունները և համաձայնվի, որ աշխատանք պետք է սկսվի այս երկրներից յուրաքանչյուրի համար գործողությունների ծրագիր նախապատրաստելուն, այն հիմքի վրա, որը Հանձնաժողովը, Նախագահության և, ըստ անհրաժեշտության, Գերագույն հանձնակատարի հետ սերտ համագործակցությամբ, կապ կհաստատի համապատասխան գործընկեր երկրների հետ: Այս գործողությունների ծրագրի աշխատանքը պետք է անմիջապես սկսվի: Հանձնաժողովն ընդգծում է, որ գործողությունների ծրագրերը պետք է պատրաստված լինեն ըստ յուրաքանչյուր երկրի կարիքների և յուրաքանչյուր երկրի հանդեպ վերաբերմունքը պետք է լինի ըստ վերջինիս անհատական արժանիքների: Անդամ երկրներին ամբողջովին կտեղեկացվի այս խորհրդակցությունների զարգացման վերաբերյալ:

Եգիպտոսի և Լիբանանի երկրների զեկույցների հիման վրա Հանձնաժողովը կսկսի գործողությունների ծրագրեր նախապատրաստել յուրաքանչյուրի հետ: Առաջարկվում է հնարավորինս շուտ սկսել այս Գործողությունների ծրագրի խորհրդակցությունները: Լիբանանի կառավարության հրաժարականում և մայիսին նախատեսված ընտրություններով՝ իրավիճակի զարգացումները ազդեցություն կունենան խորհրդակցությունների ազդեցության վրա: Նպատակն է՝ հասնել հավասարակշռված գործողությունների ծրագրի յուրաքանչյուր երկրի համար՝ ներառելով նույն ընդհանուր ուղղությունները, ինչ որ նախկին գործընկերների պարագայում *mutatis mutandis*, օրինակ՝ քաղաքական (ներառյալ հարգանք միջազգային պարտավորությունների և ժողովրդավարության ու օրենքի զերակայության հանդեպ) և տնտեսական ուղղություններ՝ ներառյալ կայուն զարգացումն ու ուղղտային առանձնահատկությունները (ներքին շուկա և առևտրի հետ կապված

հարցեր, արդարադատություն և ներքին գործեր, շրջակա միջավայրի խնդիրներ, մարդը—մարդուն կապեր): Այս խորհրդատվությունների վերաբերյալ անդամ պետությունները ընթացքում կտեղեկացվեն:

Գործողությունների ծրագրերի ընդունումից հետո այս բոլոր հինգ երկրների, ինչպես նաև ԵՅՔ այլ պետությունների համապատասխան ընկերակցության կամ համագործակցության խորհուրդները կիրավիրվեն գործողությունների ծրագրերին աջակցելու համար: Գործողությունների ծրագրերը պետք է երեքից հինգ տարի տևողություն ունենան և գործողությունների ծրագրերի իրականացման մոնիտորինգը պետք է տեղի ունենա համապատասխան ընկերակցության կամ համագործակցության համաձայնագրի հաստատություններում: Այս մոնիտորինգի գործընթացի և գործընկերների կողմից տրամադրված տեղեկատվության արդյունքների գնահատման հիման վրա Հանձնաժողովը, քաղաքական համագործակցության և CFSP հետ կապված հարցերի Գերագույն հանձնակատարի աջակցությամբ, կներկայացնի երկու տարվա ընթացքում ձեռք բերված առաջընթացի միջնաժամկետ ուսումնասիրությունն ու յուրաքանչյուր գործողությունների ծրագրի ֆորմալ հաստատումից երեք տարվա ընթացքում մեկ այլ լրացուցիչ ուսումնասիրություն:

Բրյուսել
«SEC (2005) 285/3»

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն՝ անգլերենից

**ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

**ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԿՐԻ ԶԵԿՈՒՅՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1. Ներածություն

2004 թ. մայիսի 1-ին Եվրամիությունն ընդլայնվեց՝ ընդունելով տասը նոր անդամ պետությունների: Դա փոփոխություններ մտցրեց ԵՄ-ի քաղաքական աշխարհագրությունում՝ նոր հնարավորություններ ընձեռելով միության և արևմուտքում ու արևելքում գտնվող իր հարևանների միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունների խորացման համար: Միությունը հաստատական է հետագայում զարգացնել իր հարևանների հետ փոխադարձ գործընկերությունը՝ խթանելով անվտանգությունը, ինչպես նաև կայունությունն ու բարգավաճումը: ԵՄ-ի արտաքին սահմանները չեն դառնա տարանջատող նոր գծեր, այլ ուժեղացված համագործակցության կենտրոնացում:

Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունը (ԵՀՔ) հավակնորդ նպատակներ է սահմանում հարևան երկրների հետ համագործակցելու համար՝ հիմք ընդունելով ընդհանուր արժեքների, առանցքային արտաքին քաղաքականության նպատակների, տնտեսական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների հանդեպ պարտավորությունները: Գործընկեր երկրները հրավիրված են ավելի սերտ քաղաքական, տնտեսական և մշակութային հարաբերություններ հաստատել ԵՄ-ի հետ, որպեսզի հզորացվի միջսահմանային համագործակցությունն ու ընդհանուր պատասխանատվություն ստեղծվի հակամարտությունների կանխարգելման և կարգավորման համար: Միությունն առաջարկում է իր ներքին շուկայում և հետագա տնտեսական ինտեգրացիայում մասնակցելու հեռանկար: Այս գործընթացի արագությունն ու լարվածությունը կախված կլինեն յուրաքանչյուր երկրի այս ծավալուն օրակարգում ընդգրկված լինելու կամքից և կարողությունից: Քաղաքականությունը կառուցվում է արդեն գոյություն ունեցող համագործակցության շրջանակների վրա:

Համաձայն հանձնաժողովի առաջարկությունների՝ 2004 թ. հունիսի 14-ին խորհուրդը որոշեց հնարավորություն առաջարկել Հայաստանին, Ադրբեջանին և Վրաստանին մասնակցել եվրոպական հարևանության քաղաքականության մեջ, ի շարս այլոց հայտարարելով, որ «Սա մշանակալից քայլ է տարածաշրջանում միության ներգրավվածության ուղղությամբ: Յուրաքանչյուր երկրի կտրվի նույն հնարավորությունները ԵՄ-ի հետ կապերը զարգացնելու համար, ներառյալ գործողությունների ծրագրի միջոցով և կդատվի ԵՀՔ-ի ընդհանուր քաղաքականության հետ համահունչ անհատական արժանիքների հիման վրա:

Խորհուրդը հրավիրել է նաև հանձնաժողովին և SG/HR, քաղաքական համագործակցության և CFSP հետ կապված հարցերի մասին զեկույց ներկայացնել յուրաքանչյուր երկրի քաղաքական և տնտեսական բարեփոխումների վերաբերյալ կատարած առաջընթացի մասին»:

Այս զեկույցում¹ հանձնաժողովը գնահատում է Հայաստանի և ԵՄ-ի միջև երկկողմանի հարաբերությունները: Այն արտացոլում է գործընկերության և համագործակցության շրջանակներում կատարված առաջընթացը և նկարագրում այս գործընկերության համար կոնկրետ հետաքրքրություններ կայացնող բնագավառների ներկայիս իրավիճակը. արժեքների վրա հիմնված քաղաքական հաստատությունների զարգացումը՝ ժողովրդավարություն, օրենքի գերակայություն, մարդու իրավունքներ, որոնք սահմանված են համաձայնագրում, տարածաշրջանային կայունություն և համագործակցություն արդարադատության և ներքին գործերի հարցում ու տնտեսական և սոցիալական բարեփոխումներ, որոնք զարգացման և արդիականացման, առևտրի հետագա ազատականացման և ներքին շուկայում աստիճանական մասնակցության համար նոր հնարավորություններ կստեղծեն: Ձեկույցը հանձնաժողովին առաջարկություններ է ներկայացնում միացյալ ԵԶՔ գործողությունների ծրագրի մշակման համար և ծառայում է, որպես Հայաստանի հետ Միության հարաբերությունների հետագա առաջընթացը գնահատելու հիմք:

1.1. Եվրոպական միության և Հայաստանի միջև հարաբերությունները

ԵՄ–Հայաստան Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագիրը (ԳՀԴ) կնքվեց 1996 թ., ուժի մեջ մտավ 1999 թ. և հանդիսանում է ԵՄ–Հայաստան հարաբերությունների իրավական հիմքը: Հարգանքը ժողովրդավարության, միջազգային իրավունքի սկզբունքների, մարդու իրավունքների և շուկայական տնտեսության սկզբունքների հանդեպ հանդիսանում են այն էական տարրերը, որոնց վրա հիմնված է ԵՄ–Հայաստան գործընկերությունը: ԳՀԴ-ը համագործակցության այլ բնագավառներ է սահմանում քաղաքական երկխոսության, առևտրի, ներդրումների, տնտեսական, օրենսդրական և մշակութային համագոր-

¹ Հիմնականում սրանք վերաբերում են մինչև 2004 թ. դեկտեմբերի 31-ի միջոցառումներն ու զարգացումները:

Ծակցության համար: Այս երկխոսությունը կառուցվում է միջազգային խաղաղության և անվտանգության, ինչպես նաև վեճերի խաղաղ կարգավորման խթանման միացյալ պարտավորությունների վրա: ԳՀՀ-ի միջոցով, որը վերացնում է նաև առևտրային քվտաները և հնարավորություններ է ընձեռում մտավոր, արդյունաբերական և առևտրային իրավունքի պաշտպանության համար, կողմերը համաձայնվել են միմյանց տալ Ամենապատասխան պետության (MFN/ԱՊ) կարգավիճակ և Հայաստանն օգտվում է ԵՄ-ի Նախապատվությունների ընդհանրացված համակարգից (GSP/ՆԸՀ):

ԳՀՀ-ի շրջանակներում ստեղծված տարբեր միացյալ **հաստատությունները** (Համագործակցության խորհուրդ, Համագործակցության կոմիտե, Առևտրի, Տնտեսական և Համապատասխան իրավական գործերի ենթահանձնաժողով, ինչպես նաև Խորհրդարանական համագործակցության կոմիտե) սահուն կերպով են գործել և ապահովել են պարբերական քաղաքական երկխոսություն: Համագործակցության խորհուրդը տարեկան ժողովներ է գումարել 1999 թ.: Վերջինը եղել է Բյուսելում, 2004 թ. սեպտեմբերին:

Գլխավոր Գործերի խորհրդում 2001 թ. փետրվարին ԵՄ-ը հաստատեց **Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում ավելի ակտիվ քաղաքական դեր խաղալու իր կամեցողությունը** և իր մտադրությունը լրացուցիչ եղանակներ որոնելու, որոնք կխթանեն տարածաշրջանում հակամարտությունների կանխարգելման ու կարգավորման ջանքերը և մասնակցելու հետհակամարտային վերականգնմանը: 2001 թ. հոկտեմբերի 30-ի իրենց միացյալ հաղորդագրության մեջ Հայաստանի, ինչպես նաև Վրաստանի և Ադրբեջանի Արտաքին գործերի նախարարները ողջունեցին տարածաշրջանում ԵՄ-ի ավելի ակտիվ դերակատարման պարտավորությունը՝ երեք երկրների հետ համագործակցության խորհրդի կապակցությամբ:

Արդեն շատ տարիներ **Մեծամորի Միջուկային ատոմակայանի** (MNPP/ՄՍԱ) հարցը ԵՄ–Հայաստան երկկողմանի օրակարգում կարևոր խնդիր է: ՄՍԱ-ի վաղ փակումը սահմանվել է որպես ԵՄ-ի առանցքային նպատակ՝ խորհրդային ժամանակահատվածում կառուցված առաջին սերնդի այսպիսի կայանների հանդեպ ընդհանուր քաղաքականության գծով: 2001 թ. ԵՀ-ն առաջարկեց դոնորների խորհրդաժողով կազմակերպել, որպեսզի ստեղծվի մի հիմնադրամ՝ ֆինանսավորելու այլընտրանքային էներգետիկայի կարողությունն ու ներդնելու մինչև 100 միլիոն եվրո, եթե նշվի Մեծամորի փակման կոնկրետ ամսաթիվ: Սրա վերաբեր-

յալ ոչ մի համաձայնություն չի գտնվել ԵՄ–Հայաստան երկխոսության մեջ: Հայաստանը նշել է ԵՄ-ին, որ էներգետիկայի կարողությունները պետք է հաշվի առնի Հայաստանի ապագա ակնկալվող էներգետիկ կարիքները, էներգետիկ անվտանգության հզորացման կարիքը և ՄՄԱ-ի փակման ազդեցության հաշվանցումը էլեկտրաէներգիայի սակագների վրա: ԵՄ-ը նշել է, որ այն հաշվի կառնի այս դիրքորոշումը՝ դիտարկելով ԵԶԳ-ով Հայաստանի առջև բացվող օգուտները:

2003 թ. հուլիսին ԵՄ խորհուրդը դեսպան Չեյկկի Թավլիթեին նշանակեց **Հարավային Կովկասում ԵՄ հատուկ ներկայացուցիչ**: Հայաստանը ողջունեց այս նշանակումը: Ի շարս այլոց, նրա մանդատի մեջ են մտնում աջակցություն խորհրդին Հարավային Կովկասի հանդեպ համապարփակ քաղաքականության մշակման, հակամարտությունների կանխարգելման աջակցություն տրամադրելու և տարածաշրջանում հակամարտությունների կարգավորման համապարփակ քաղաքականություն մշակելու համար: Նա պարբերաբար այցելել է Հայաստան և առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձրել Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությանը, ուր նա այցելեց 2004 թ. հուլիսին: ԵՄԶՆ-ն մշտական կապի մեջ է տարածաշրջանի երկրների, ինչպես նաև Ռուսաստանի, Թուրքիայի և ԱՄՆ-ի հետ: Իր վերընտրվելուց հետո **Մախագահ Քոչարյանն** այցելեց Բրյուսել 2003 թ. դեկտեմբերին և արտահայտեց Հայաստանի պատրաստակամությունը խորացնելու համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ՝ ներառյալ գիտության և հետազոտությունների բնագավառում: Նա նշեց նաև Հայաստանի մտադրությունը ԵԶ-ի հակադեմֆիմ-գային կարգավորման շրջանակներում «շուկայական տնտեսության կարգավիճակ» ստանալու Հայաստանի մտադրության մասին:

2004 թ. ապրիլի 29-ին Հայաստանի կառավարությունը որոշում ընդունեց **«Գործընկերության և համագործակցության համաձայնագրի իրականացման ազգային ծրագիր** մշակելու համար...»

: Որոշմամբ ստեղծվում է համակարգող խորհուրդ և սահմանվում է հանձնաժողովին աջակցելու ԵԶ-ի կողմից ֆինանսավորվող Հայաստան–Եվրոպա քաղաքականության և իրավական խորհրդատվության կենտրոնի դերը: ԵԶ-ն լրացուցիչ տեխնիկական աջակցություն է տրամադրում՝ օժանդակելու մինչև 2005 թ. հոկտեմբերը Հայաստանի ազգային ծրագիրը նախապատրաստելու համար:

2004 թ. հունիսի 14-ի խորհրդի որոշմամբ **Եվրոպական հարևանության քաղաքականության** մեջ Հայաստանի (Ադրբեջանի և Վրաստանի հետ միասին) ընդգրկման առաջարկությունը նշանակալից քայլ

է ԵՄ և Հայաստան հարաբերություններում: Հայաստանը ողջունել է իր ընդգրկումը և իր պատրաստակամությունը է հայտնել ամբողջովին ուսումնասիրել դրանով բացվող հնարավորությունները: Այս որոշումից հետո Հայաստան, Ադրբեջան և Վրաստան այցելեց հանձնակատար Պոտոչնիկը և նախագահ Պրոդին՝ համապատասխանաբար 2004 թ. հուլիսին և սեպտեմբերին:

2004 թ. սեպտեմբերին Հայաստանը և Եվրոպական հանձնաժողովը համաձայնագիր ստորագրեցին, ըստ որի ԵՀ գրասենյակը Երևանում դարձավ պատվիրակություն:

1.2. Համայնքային աջակցություն

1991 թ. ի վեր ԵՀ-ի աջակցությունը Հայաստանին կազմել է ավելի քան 380 միլիոն եվրո: Մարդասիրական աջակցությունը (հիմնականում ԵՀՄԳ և Եվրոպական գյուղատնտեսական երաշխիքի և ուղղորդման հիմնադրամի միջոցով EAGGF) կազմել է մոտ 120 միլիոն եվրո և նպաստել է 1990-ականների կեսերի չափազանց խիստ մարդասիրական իրավիճակի մեղմացմանը: TACIS-ի ազգային հատկացումները և Պարենի ապահովության ծրագիրը յուրաքանչյուրը ներկայացնում են մոտ 100 միլիոն եվրո: Հայաստանի անկախությունից ի վեր TACIS ծրագիրը նպաստել է անցմանը շուկայական տնտեսության՝ հիմնականում իրավական և կարգավորիչ դաշտերում, Հայաստանի օրենսդրությունը ԵՄ-ի հետ մերձեցնելու և Հայաստանի ԱՀԿ-ի անդամակցությանը աջակցության միջոցով: TACIS-ը նպաստել է նաև Հայաստանի տնտեսական վերականգնմանը՝ մասնավոր հատվածին և միջին ու փոքր ձեռնարկություններին աջակցության միջոցով: Գյուղփոխօգնության բանկը՝ ֆինանսավորված TACIS և EAGGF պարենի աջակցության համաֆինանսավորման միջոցների հաշվին, բարձր է զնահատվել և նպաստել է գյուղատնտեսական արտադրության բարելավումներին: TACIS-ն աջակցել է նաև միջուկային անվտանգությանը:

2001 թ. դեկտեմբերին **Երկրի ռազմավարական փաստաթղթի** հաստատումից հետո TACIS-ի աջակցությունը Հայաստանին 2002-2006 թթ. ժամանակահատվածում կենտրոնանում է ինստիտուցիոնալ, իրավական և վարչական, ինչպես նաև անցումային փուլի սոցիալական հետևանքների աջակցության վրա: TACIS-ը էական աջակցություն է տրամադրում 2003 թ. հաստատված Հայաստանի Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի իրականացմանը: 2002-2003 թթ.

գործողությունների ծրագիրը (10 միլիոն եվրո) ներկայումս գտնվում է իրականացման փուլում: Վերջերս հաստատվել է 2004-2005 թթ. գործողությունների ծրագիրը (նույնպես 10 միլիոն եվրո):

Պարենային անվտանգության ծրագիրը (ՊԱԾ) զգալի բյուջետային աջակցություն է տրամադրել Հայաստանի կարևոր գյուղատնտեսական, սոցիալական հատվածներին և այսպիսով՝ կարևոր դերակատարում է ունեցել Հայաստանում աղքատության հաղթահարման գործում՝ հիմնականում ընտանեկան նպաստների և երեխաների հոգածության իր աջակցության միջոցով: Բյուջետային և տեխնիկական աջակցության միջոցով (TACIS տեխնիկական աջակցության հետ միասին) ՊԱԾ-ը հնարավոր է դարձրել հողային բարեփոխումների և պետական ֆինանսական կառավարման բնագավառում նկատելի բարեփոխումները: ՊԱԾ-ի իրականացումը շատ հաջողված է եղել և նույնպիսի լրացուցիչ աջակցություն է նախատեսվում 2005-2006 թթ. համար (21 միլիոն եվրո)՝ հիմնականում Հայաստանի աղքատության հաղթահարման ռազմավարության իրականացման համար:

1998 թ. դեկտեմբերին Հայաստանը փակեց համայնքի հանդեպ իր մնացած պարտքը: Երկիրն օգտվեց նաև նոր **Մակրոֆինանսական աջակցության** 28 միլիոն եվրո փոխառության և 30 միլիոն եվրո ընդհանուր դրամաշնորհի փաթեթից, որը վճարվեց 1999-2005 թթ. ժամանակահատվածում, որպես մակրոտնտեսական կատարողականի և կառուցվածքային բարեփոխումների արդյունք: ԱՄՅ-ի կողմից աջակցվող տնտեսական ծրագրի համատեքստում այս աջակցությունը նպաստել է Հայաստանի արտաքին պարտքի կենսունակությանը:

ԵՅ Ժողովրդավարության և Մարդու իրավունքների եվրոպական նախաձեռնության (EIDHR) ծրագիրն սկսեց իր գործունեությունը 2003 թ. Հայաստանում աջակցելով ՀԿ-ներին՝ նպատակ ունենալով խթանել և պաշտպանել մարդու իրավունքները և ժողովրդավարությունը, ինչպես նաև հակամարտությունների կանխարգելումն ու կարգավորումը:

1991 թ. ի վեր ԵՅ-ի ընդհանուր դրամաշնորհները Հայաստանին (ի լրումն ստորև բերված թվերի՝ Հայաստանն օգտվել է նաև Tacis տարածաշրջանային դրամաշնորհների ծրագրից):

1991 թ. սկսած ԵՄ ընդհանուր դրամաշնորհները Հայաստանին (ի լրումն ստորև բերված թվերի՝ Հայաստանն օգտվում է Tacis տարածաշրջանային ծրագրի դրամաշնորհից):

Երկրային տնտեսական և սոցիալական զարգացում

	1991-1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002-2003	2004-2006	Ընդհանուր (միլ. եվրո)
Tacis ազգային հատկացումներ	28.90	-	6.00	14.00	-	10.00	-	10.00	-	10.00	20.00	98.90
Միջուկային անվտանգություն	-	-	-	10.00	1.00	-	-	11.00	-	-	7-	29.00
Մարդասիրական	10.40	19.90	23.96	4.97	1.96	1.60	2.30	1.10	2.10	0.5	-	68.79
EAGGF	-	-	34.00	13.20	-	-	-	3.00	-	-	-	50.20
FSP	-	-	-	13.00	6.00	12.00	10.00	10.00	10.00	20.30	21.00	102.30
Մակրոֆինանսական աջակցություն (վճարված)	-	5.70	-	-	-	8.00	4.00	-	-	11.00	7.00	35.70
Ռուսական ֆինանսական ճգնաժամի ազդեցության օգնություն	-	-	-	-	-	-	1.50	-	-	-	-	1.50
Ընդհանուր (միլ. եվրո)	38.30	25.60	63.96	55.17	8.96	31.60	17.80	35.10	12.10	41.80	55.00	386.39

2. Քաղաքական խնդիրներ

2.1. Ժողովրդավարություն և օրենքի գերակայություն

Հայաստանը նախագահական պետություն է՝ հիմնված իշխանության տարանջատման վրա: Նրա սահմանադրությունն ընդունվել է 1995 թ.: **Նախագահը** պետության ղեկավարն է: Նա ընտրվում է ուղղակի քվեով, հինգ տարի ժամանակով և կարող է պաշտոնավարել միայն երկու անընդմեջ նախագահական ժամանակահատված: Նա նշանակում և ազատում է վարչապետին և կառավարության այլ անդամներին՝ վարչապետի առաջարկությամբ: Հայաստանն ունի միապալատ խորհրդարան՝

Ազգային ժողովը, որը բաղկացած է 131 անդամից, որոնք ընտրվում են 4 տարի ժամանակահատվածով, որոնցից 75-ը ընտրվում են համա-նասնական, կուսակցական ցուցակներով, իսկ մնացած 56-ը՝ մեծամաս-նական համակարգով: Նախագահը կարող է ցրել Ազգային ժողովը, բա-ցառությամբ իր պաշտոնավարման վերջին վեց ամիսների ընթացքում: Խորհրդարանական ընտրություններից հետո կառավարության ծրագի-րը ներկայացվում է Ազգային ժողովին և կարող է արժանանալ անվստա-հության քվեի: Վերջին նախագահական ընտրությունները տեղի են ու-նեցել 2003թ. մարտին, իսկ խորհրդարանական ընտրությունները՝ նույն տարվա մայիսին: Նախագահական ընտրություններում Նախագահ Քոչարյանը վերընտրվեց երկրորդ (և վերջնական) 5-ամյա պաշտոնա-վարության՝ ձայների 67.52% մեծամասնությամբ: Խորհրդարանական ընտրություններից հետո նախագահ Քոչարյանը խնդրեց վարչապետ Անդրանիկ Մարգարյանին կառավարություն ձևավորել՝ հիմնվելով երեք կուսակցությունների կոալիցիայի վրա (Հանրապետական կուսակցույթ-յուն, Օրինաց երկիր և Հայ հեղափոխական դաշնակցություն):

Խորհրդարանական ընտրությունների վերաբերյալ իր վերջնական զեկույցում ԵԱՀԿ/ՕԴԻԻՐ հայտարարեց 2003 թ. նախագահական ընտ-րությունների բարելավում, քարոզարշավի և ՋԼՄ-ների աշխատանքի առումով, բայց բազմաթիվ կարևոր ոլորտներում չէր համապատասխա-նում ժողովրդավարական ընտրությունների միջազգային ստանդարտ-ներին, մասնավորապես քվեների հաշվման և հաշվարկման գործում: Երկու ընտրությունների վերաբերյալ երկու զեկույցներում էլ մանրա-մասն առաջարկություններ են ներկայացվել՝ ներառյալ օրենսդրական դաշտի փոփոխությունները, հիմնականում ընտրական օրենսգիրքը և բարելավումներ ընտրական վարչարարությունում: Նախագահական ընտրություններում պարտված թեկնածուն բողոքարկեց քվեարկույթ-յան երկրորդ փուլի արդյունքները: Սահմանադրական դատարանը չներժեց նրա փաստարկները, բայց ընտրության արդյունքները անվա-վեր չհամարեց: Դատարանն առաջարկեց, որ նորընտիր Ազգային ժողո-վը և Նախագահը մեկ տարվա ընթացքում «վստահության հանրաքվե» անցկացնեն, բայց վերջինս փոխեց իր դիրքորոշումը: Իր կողմից կա-ռավարությունն այսպիսի հանրաքվեն համարեց Սահմանադրությամբ չնախատեսված: 2004 թ. ապրիլին, քանի որ մոտենում էր դատարանի «վերջնաժամկետը», ընդդիմությունը ցույցեր կազմակերպեց՝ կոչ անե-լով հանրաքվեի: Ցույցերի ընթացքում բազմաթիվ վարչական ձերբա-կալություններ կատարվեցին վարչապետի առաջարկությամբ, մի քա-

նի քաղաքական կուսակցությունների գրասենյակներ խուզարկման ենթարկվեցին և տեղի ունեցան հարձակումներ լրագրողների վրա: Այս միջադեպերի արդյունքում Հայաստանի խորհրդարանական ընդդիմությունը խորհրդարանի նիստերը մասնակիորեն բոյկոտեց: Սա խթանեց Սահմանադրության և ընտրական օրենսգրքի վերանայման աշխատանքը: ԵՄ Հարավային Կովկասի հատուկ ներկայացուցիչը և այլ միջազգային մարմիններ կոչ արեցին ընդդիմությանը վերսկսել երկխոսությունը իշխանությունների հետ և ամբողջովին մասնակցել խորհրդարանի աշխատանքներին:

Մարդու իրավունքներին, նախագահ—կառավարություն հարաբերություններին, դատաիրավական համակարգի անկախությանը և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերաբերող հարցերին անդրադարձող **սահմանադրական փոփոխությունների** հանրաքվե տեղի ունեցավ, բայց ցածր մասնակցության պատճառով դրանք չանցան: Ներկայումս սահմանադրական դատարանում քննվում են սահմանադրական բարեփոխումների տարբեր նախագծեր, որոնք կարևոր են մի շարք առանցքային օրենքների իրականացման համար: Եվրախորհուրդը խնդրել է, որ այդ փոփոխությունները ներկայացվեն Վենետիկի հանձնաժողովի փորձագիտական գնահատմանը:

Հայաստանը բաժանված է 11 մարզերի, որոնցից յուրաքանչյուրը ղեկավարվում է կենտրոնական կառավարության կողմից նշանակված մարզպետի կողմից: Երևանը կազմում է մարզերից մեկը: Քաղաքապետին նշանակում է հանրապետության նախագահը: Յուրաքանչյուր մարզ բաժանված է գյուղական և քաղաքային համայնքների: 2002 թ. ընդունվեց «**Տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքը**»: Նույն տարում Հայաստանը վավերացրեց տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան: 2003 թ. Եվրախորհրդի զեկույցում ներառված էր, որ տեղական ինքնակառավարումը մնում է շատ թույլ և որ եվրոպական խարտիայի շատ տարրեր մնում են չիրականացված: Պահանջվում է լրացուցիչ կրթություն և վերապատրաստում:

1995 թ. սահմանադրության ընդունումից հետո նոր **դատաիրավական համակարգ** ուժի մեջ մտավ 1999 թ.: Դատաիրավական կառուցվածքը հիմնված է առաջին ատյանի տարածքային դատարանների և քրեական, քաղաքացիական, տնտեսական ու զինվորական հարցերով վերաքննիչ դատարանների, ինչպես նաև Սահմանադրական Դատարանի վրա: Նոր Քրեական օրենսգիրքն ընդունվեց 2003 թ. և ներկայումս աշխատանքներ են ընթանում Քրեական դատավարությունների

օրենսգրքի բարեփոխումների ուղղությամբ: Դատավորների կարգավիճակի, դատաիրավական համակարգի և արդարադատության խորհրդի վերաբերյալ օրենքների նախագծերը պետք է հետևեն Սահմանադրության վերանայմանը:

ՀԿ-ները մտահոգություն են արտահայտել դատաիրավական մարմնի անկախության, դատավարությանը նախորդող երկարատև կալանքների, կողմնակալության, անարդյունավետության և կոռուպցիայի առումով: Եվրախորհրդին անդամակցության Հայաստանի պարտավորություններից դատաիրավական համակարգի բարեփոխումների ընդունումն ու իրականացումը դեռ պետք է կատարվեն: Ներկայումս Նախագահը հանդիսանում է դատաիրավական մարմնի անկախության երաշխավորը, նախագահում է արդարադատության խորհուրդը և նշանակում է գլխավոր դատախազին:

Քաղաքացիական ծառայության մասին օրենքն ընդունվեց 2001 թ.: Օրենսդրության իրականացումն ու կիրառումը դեռ մնում են թույլ և կոռուպցիան համընդհանուր պրոբլեմ է:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի (Օմբուդսմեն) մասին օրենքը, որը կոչված է պաշտպանել մարդու իրավունքները և կենտրոնական ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների և դրանց պաշտոնյաների կողմից հիմնարար ազատությունների ոտնահարումները, ընդունվեց 2003 թ. և Սահմանադրության վերանայման ընթացքի պատճառով ներկայումս սահմանում է, որ Նախագահը և ոչ թե Ազգային ժողովն է նշանակում Օմբուդսմենին: Եվրախորհուրդը հորդորել է Հայաստանի իշխանություններին Օմբուդսմենին օժտելու անհրաժեշտ անկախությամբ:

Կոռուպցիան լուրջ մտահոգություն է մնում: 2004 թ. “Transparency International”-ի **Կոռուպցիայի ընկալման ինդեքսը** Հայաստանին դասակարգեց 82-րդ տեղում, որը նշանակում է, որ գոյություն ունի կոռուպցիայի ընկալման բարձր մակարդակ: Հայաստանը ստորագրել և վավերացրել է Եվրախորհրդի Կոռուպցիայի քրեական և քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիաները, բայց չի ստորագրել ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան: 2003 թ. ընդունվեցին Հակակոռուպցիոն ռազմավարությունն ու Գործողությունների ծրագիրը և Հայաստանն անդամակցեց Եվրախորհրդի կոռուպցիայի դեմ պետությունների խմբին (GRECO): Քրեական օրենսգրքով սահմանված են մի շարք դրույթներ, որոնք քրեականացնում են կոռուպցիան, չնայած որ այս սահմանումների շրջանակը ամբողջովին չի համապատասխանում միջազգային ստանդարտներին: 2004 թ. հունիսին Նախագահը հրամանագիր ստո-

րագրեց, որով ստեղծեց կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը՝ վարչապետի նախագահությամբ: Այն պետք է վերահսկի ռազմավարության իրականացումը: 2004 թ. հունիսին ՏՀԶԿ-ի Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի իրավական և ինստիտուցիոնալ դաշտի ուսումնասիրության զեկույցը նշել է, որ կաշառակերության և կոռուպցիայի հետ կապված օրինախախտումների քրեական հետապնդումն ու պատժումը չափից թույլ են՝ կոռուպցիայի ներկայացված մակարդակի համատեքստում:

2.2. Մարդու իրավունքներ և հիմնարար ազատություններ

Հայաստանը վավերացրել է ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների հիմնական կոնվենցիաները, բացառությամբ՝ Քաղաքացիական և Քաղաքական իրավունքների միջազգային համաձայնագրի երկրորդ լրացուցիչ արձանագրությունը, Կանանց դեմ բոլոր տեսակի խտրականությունների վերացման կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը և Տանջանքի և այլ դաժան, անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը: 2004 թ. այն վավերացրել է Երեխայի իրավունքների կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունները: Այն վավերացրել է աշխատանքի հիմնական ստանդարտների վերաբերյալ ԱՀԿ-ի ութ կոնվենցիաներից երեքը (կոլեկտիվ բանակցություններ, պարտադրված աշխատանք և հավասար վարձատրություն): Հայաստանն անդամակցեց Եվրախորհրդին (ԵԽ) 2001թ.: Այն կատարել է իր գրեթե բոլոր պարտավորությունները՝ կապված Եվրախորհրդի կոնվենցիաների վավերացման հետ: Սակայն 2003 թ. ընտրությունները և 2004 թ. ապրիլի դեպքերը մարդու իրավունքների բնագավառում մատնանշում են կարևոր խնդիրների առկայությունը:

Խոսքի ազատության առումով ՁԼՄ-ների, տեղեկատվության ազատության, ռադիոյի ու հեռուստատեսության հեռարձակման մասին օրենքներն ընդունվեցին 2003 թ.: Քրեական օրենսգրքի փոփոխությունները կատարվել են 2004 թ. հուլիսին՝ մասնավորապես ապաքրեականացնելով զրպարտանքն ու վարկաբեկումը: Եվրախորհուրդը և ԵԱՀԿ իրենց վերապահումներն են արտահայտել նոր դրույթների առումով, որոնք թվում է, որ ավելի մեծ պաշտպանություն են տալիս պետական պաշտոնյաներին, քան քաղաքացիներին: Լուրջ մտահոգություններ կան՝ կապված ՁԼՄ-ների անկախության հետ, քանի որ պետական և մասնավոր հեռարձակողների երկու կարգավորիչ մարմինների

անդամները նշանակվում են Նախագահի կողմից: Մտահոգություններ են արտահայտվել նաև որոշ հեռարձակման լիցենզիաների շնորհման առումով:

Կրոնական ազատությունների առումով Եհովայի վկաները պետական գրանցում ստացան 2004 թ. հոկտեմբերին՝ իրականացնելով Եվրախորհրդի պարտավորությունները: Սակայն այս գրանցումը մերժվել է Հայ Առաքելական Եկեղեցու Գերագույն հոգևոր խորհրդի կողմից:

Հավաքների ազատության առումով 2004 թ. մայիսին ուժի մեջ մտավ «Հանրահավաքների, ժողովների, երթերի և ցույցերի մասին» օրենքը: Նկարագրելով այն որպես մի քայլ առաջ, բայց Հայաստանի միջազգային պարտավորությունների հետ ոչ համահունչ՝ Եվրախորհուրդը 9 առաջարկություններ արեց, ինչպես և ԵԱՀԿ-ն: Սահմանադրությամբ պաշտպանված է **միավորումների ազատությունը**: Սակայն այս իրավունքի իրականացման համար միավորումների մասին ոչ մի օրենք չի ընդունվել: Ըստ Եվրախորհրդի, ՀԿ-ները սահմանափակվում են իշխանությունների կողմից: Միավորումների ազատության առումով Սահմանադրությունը աշխատավորներին ապահովում է արհեստակցական միություններ ձևավորելու և դրանց միանալու, ինչպես նաև գործադուլներ կազմակերպելու իրավունք: Գործնականում բարձր գործազրկության և «տկար» տնտեսության պատճառով աշխատանքային կազմակերպությունները մնում են թույլ և կոլեկտիվ բանակցությունները չեն կիրառվում: Միություններն ազատ են միջազգային կազմակերպություններին անդամակցելու համար, սակայն առ այսօր ոչ մեկը դա չի արել:

Վարչական կալանքին վերաբերող դրույթները, որոնք հնարավորություն են տալիս առանց փաստաբանի մինչև 15 օր կալանքը, լայնամասշտաբ կերպով քննադատվել են քաղաքացիական հասարակության կողմից: Միջազգային հանրությունը Հայաստանին կոչ է արել առաջիկայում սրան վերջ դնել:

Տանջանքի և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կանխարգելման (CPT) Եվրոպական հանձնախումբը Հայաստան այցելեց 2002 թ.: 2004 թ. իր հրապարակված հաշվետվության մեջ այն եզրակացրեց, որ «Հայաստանում ոստիկանության կողմից իրենց ազատությունից զրկված անձինք ենթարկվում են վատ վերաբերմունքի արժանանալու ռիսկին»: Համաձայն CPT 2001 թ. բանտային համակարգի՝ պատասխանատվությունը Ներքին գործերի նախարարությունից արդարադատության նախարարությանը փոխանցելը դրական քայլ է եղել, բայց ազատագրված պայմանները շարունակում են խղճուկ

ցուցիչայտուցվումը ցուցիչայտուցվումը ՀԿ

մնալ: Հետևելով ուղղիչ համակարգի բարեփոխումների CPT առաջարկներին՝ 2004 թ. հուլիսին ստեղծվեց ուղղիչ հաստատությունների մոնիտորինգի քաղաքացիական հասարակության խորհուրդ:

2003 թ. սեպտեմբերին Հայաստանը վավերացրել է **մահապատժի** վերացմանը վերաբերող Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի թիվ 6 արձանագրությունը (բայց չի ստորագրել թիվ 13 արձանագրությունը) և 2004 թ. Եվրոպական սոցիալական խարտիան:

1999 թ. Հայաստանը ստորագրել է **Միջազգային քրեական դատարանի** Հռոմի կանոնադրությունը: Սակայն Սահմանադրական Դատարանը բացասական կարծիք արտահայտեց ազգային օրենսդրության հետ Հռոմի կանոնադրության համատեղելիության վերաբերյալ, այսպիսով կանխարգելելով վավերացումը՝ կախված Սահմանադրության վերանայման հետ:

Սահմանադրությունն ապահովում է զենդերային հավասարությունը, սակայն գործազրկության և աղքատության բարձր մակարդակը խստորեն ազդել է Հայաստանում **կանանց** դիրքի վրա: Համաձայն Հայաստանի Ազգային վիճակագրական ծառայության պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների 68%-ը կանայք են: Ընտանեկան բռնությունները և սեռական ոտնձգություններն ընդդեմ կանանց, որոշակի մտահոգություններ են առաջացնում: 2004 թ. մայիսին Հայաստանն ընդունեց «Կանանց կարգավիճակի բարելավման և հասարակությունում նրանց դերի բարելավման ազգային ծրագիրը»: **Երեխաների** բարեկեցությունը, մասնավորապես կրթության և առողջապահության առումով, լրջորեն ազդվել է Հայաստանի տնտեսական պայմանների պատճառով: ԵՄ-ն ներկայումս աջակցություն է տրամադրում երեխաների սոցիալական պաշտպանության ոլորտում բարեփոխումների աջակցության համար:

1998 թ. Հայաստանը վավերացրեց **Ազգային փոքրամասնությունների** կոնվենցիան: Համաձայն Եվրախորհրդի առ այսօր ոչ բավարար ուշադրություն և միջոցներ են հատկացվել փոքրամասնությունների լեզվական և մշակութային ժառանգության խթանման համար:

2.3. Արտաքին հարաբերություններ (ընդհանուր)

Հայաստանը հանդիսանում է ՄԱԿ-ի, Եվրախորհրդի, Անկախ Պետությունների Համագործակցության (ԱՊՀ), Սևծովյան տնտեսական համագործակցության (BSEC), ինչպես նաև ԱՄՆ-ի, Համաշխարհային բանկի, Եվրոբանկի և ԱՀԿ-ի **անդամ**: Այն հանդիսանում է նաև ՆԱՏՕ-ի

Եվրոատլանտյան համագործակցության խորհրդի անդամ և մասնակցում է Գործընկերություն հանուն խաղաղության ծրագրին: Վերջերս այն դիտորդի կարգավիճակ է ստացել “Organisation Internationale de la Francophonie” կազմակերպությունում և Արաբական պետությունների լիգայում:

Հայաստանի տարածաշրջանային աշխարհաքաղաքական իրավիճակը բարդ է: Այն ցամաքով շրջապատված երկիր է, որի սահմաններն արևմուտքից Թուրքիայի և արևելքից Ադրբեջանի հետ փակ են, որի հիմնական պատճառը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունն է: Հայաստանի արտաքին քաղաքականությունը հիմնված է «բազմակողմ կոմպլեքսնտարությանը» հետևելու վրա, երբ երկիրը փորձում է լավ հարաբերություններ պաշտպանել ԵՄ-ի, Ռուսաստանի և ԱՄՆ-ի հետ: Նրա հարաբերությունները հարևանների հետ պայմանավորված են Ադրբեջանի հետ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությամբ (տես 2.4):

Ռուսաստանը ավանդաբար եղել է Հայաստանի ամենակարևոր դաշնակիցը: Հայաստանը հանդիսանում է Անկախ պետությունների համագործակցության անդամ և միացել է Կոլեկտիվ անվտանգության համաձայնագրին: Ռուսաստանը մշտական ռազմական ներկայություն ունի Երևանում և Գյումրիում և ապահովում է Հայաստան–Թուրքիա և Հայաստան–Իրան սահմանների, ինչպես նաև Երևանի միջազգային օդանավակայանի սահմանապահ ուժերի մեծ մասը: Ռուսաստանը Հայաստանում ունի նաև զգալի տնտեսական դերակատարում: Իր մեծածավալ էներգետիկ պարտքերը մարելու համար Հայաստանն իր էներգետիկ ենթակառուցվածքների մեծ մասը վաճառեց Ռուսաստանին և 2003 թ. ստորագրեց հինգ տարվա (երկարաձգման ենթակա) համաձայնագիր, որով Ռուսական պետական «ՌԱՕ ԵՍԷ» ընկերությանը փոխանցեց Մեծամորի Ատոմակայանի ֆինանսական կառավարումը:

Ռուսաստանի մեկ միլիոնանոց հայկական սփյուռքի դրամական փոխանցումները առանձնահատուկ կարևորություն են ներկայացնում աղքատ գյուղական ընտանիքների համար:

Հայաստանն օգտվում է մեկ շնչին ընկնող ԱՄՆ աջակցության ամենաբարձր մակարդակներից՝ ֆինանսավորելով կարևոր կապիտալ ծախսերի ծրագրերը, հիմնականում ենթակառուցվածքը՝ ի լրումն էական դրամական փոխանցումների: Հայաստանը վերջերս որակավորվեց Հազարամյակի մարտահրավերների հաշվի միջոցով ԱՄՆ-ից լրացուցիչ ֆինանսավորում ստանալու համար և ներկայումս մշակում է իր առաջարկությունները:

Հայաստանը ողջունեց 2004 թ. մայիսին ԵՄ ընդլայնումը և իր

ընդգրկումը Եվրոպական հարևանության քաղաքականությունում 2004 թ. հունիսին: Շնորհիվ Ֆրանսիայի հայ համայնքի էական թվակազմի, Հայաստանը լավ հարաբերություններ է պահպանում վերջինիս հետ և կարևոր առևտրային հարաբերություններ ունի Հունաստանի հետ:

Հյուսիսում գտնվող **Վրաստանը** եղել է Հայաստանի հիմնական ճանապարհը և երկաթուղային մուտքը դեպի արտաքին աշխարհ: Շեվարդնաձեի ժամանակաշրջանում համագործակությունը Վրաստանի հետ եղել է դժվար և ավելի է բարդացել նկատելի հայ փոքրամասնության առկայությամբ, որը գտնվում է ծայրաստիճան աղքատ տարածքում և տնտեսապես գրեթե ամբողջովին կախված է Ախալքալաքի ռուսական ռազմական բազայից, որը Վրաստանը կոչ է անում հանել իր երկրից՝ համաձայն 1999 թ. ԵԱՀԿ Ստամբուլի գազաթափողովի:

Հայաստանը մեծ ջանքեր է գործադրել **Իրանի** (որպես այլընտրանքային տրանսպորտային ճանապարհ և էներգետիկայի այլընտրանքային աղբյուր) հետ իր հարաբերությունները զարգացնելու նպատակով: Հայաստանի ցամաքային առևտրի 20%-ն այժմ անցնում է Իրանի սահմանով: 2004 թ. մայիսին Հայաստանն ու Իրանը երկու պետությունների միջև գազատարի կառուցման համաձայնագիր ստորագրեցին: Համագործակցություն կա նաև Արաքս գետի վրա հիդրոէներգետիկ էներգիայի բնագավառում:

Հայաստանի հարաբերությունները **Թուրքիայի** հետ առանձնահատուկ բարդ են՝ պայմանավորված 1915 թ. Հայոց Մեծ եղեռնի հետ կապված տարբեր պետությունների մեկնաբանությունների կապակցությամբ: Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմից սկսած թուրք-հայկական սահմանը մնում է փակ և դիվանագիտական հարաբերություններ չեն ընթանում: Վերջերս որոշ կապեր են եղել Արտաքին գործերի նախարարների միջև և Հայաստանի խորհրդակցանքների մի խումբ այցելեց Թուրքիա: Երկու պետությունների միջև մնում են որոշ չլուծված հարցեր, որոնց պետք է անդրադառնալ փոխադարձ հարաբերությունների բարելավման տեսանկյունից:

Հայաստանը հանդիսանում է ՄԱԿ-ի Փոքր սպառազինությունների ապօրինի առևտրի կանխարգելման, պայքարի և վերացման ծրագրի (UNPoA) բոլոր բնագավառների անդամ: Չնայած, որ այն շատ է ազդվել ցամաքային ակամներից, առանց հուսալի թվերի, սակայն այն դեռ չի անդամակցել հակահետիոտնային ակամների օգտագործման, պահուստավորման, արտադրության և փոխանցման ու դրանց վերացման 1997 թ. Օտտավայի կոնվենցիային՝ մասնակիորեն տարածաշրջանային

խնդիրների պատճառով:

Հայաստանը Սովորական սպառազինությունների կոնվենցիայի (CCW) անդամ չէ, բայց նշել է, որ դիտարկում է ցամաքային ականներին վերաբերող թիվ 2 արձանագրությանը միանալու հարցը:

Ի պատասխան 2001 թ. սեպտեմբերի 11-ի դեպքերի ԱՄՆ ռազմական աջակցությունը վերսկսվել է, բայց ընդհանուր առմամբ Հայաստանը փոքր նշանակության դերակատարում է ունեցել **ահաբեկչության դեմ պայքարում**: Հաշվի են առնվել հարաբերությունները Ռուսաստանի և Իրանի հետ, Իրաքում և ընդհանուր առմամբ Միջին Արևելքում հայկական համայնքները և այն փաստը, որ Երևանը գտնվում է Բաղդադից ընդամենը 750 կմ հեռու: Հայաստանը նվիրված է միջազգային շրջանակներում ահաբեկչության դեմ պայքարին և գտնվում է ահաբեկչության դեմ պայքարի իր ներքին օրենսդրությունը միջազգային ստանդարտների հետ համապատասխանեցնելու գործընթացում: Եվրախորհրդին է ներկայացվել ահաբեկչության դեմ պայքարի օրենքի նախագիծը:

2.4. Տարածքային հակամարտություններ և այլ հակամարտություններ/վեճեր

Եթնիկ լարվածությունը **Լեռնային Ղարաբաղի** հարցի շուրջ մեծաքանակ 1988-1991 թթ-ին: 1991 թ. Խորհրդային Միության փլուզումից հետո Հայաստանի և Ադրբեջանի միջև այդ տարածաշրջանի հարցի շուրջ պատերազմ սկսվեց: 1994 թ. պատերազմից հետո երկու երկրները համաձայնվեցին զինադադարի, որը հանդիսացավ ավելի քան 30,000 մարդու նահվան և երկու կողմից բազմաթիվ փախստականների ի հայտ գալու պատճառ: Ադրբեջանցի փախստականների և Հայաստանից, Լեռնային Ղարաբաղից, կից օկուպացված տարածքներից ներքին տեղահանված մարդկանց (IDPs) քանակը գնահատվում է 800,000 և Ադրբեջանից հայ փախստականների քանակը՝ 300,000: Ադրբեջանի տարածքի որոշ հատվածներ մնում են Հայաստանի զբաղեցման/օկուպացման ներքո: Չնայած 1994 թ-ից գործում է զինադադար, ամեն տարի բազմաթիվ միջադեպեր են գրանցվում «կոնտակտային գծի» երկայնքով: Միայն 2004 թ-ի ընթացքում գրանցվել է ավելի քան 30 մահացու դեպք:

Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության արդյունքում Ադրբեջանը չի ցանկանում Հայաստանի հետ ոչ մի տեսակ համագործակցության գնալ՝ երկկողմանի կամ միջազգային կազմակերպությունների

Եվրոպական խորհրդի Երկրների զեկուիթյան հարցը

շրջանակում: Ընդհանուր առմամբ Հարավային Կովկասում շատ քիչ տարածաշրջանային համագործակցություն կա:

1992 թ. ի վեր Եվրոպայում Անվտանգության և Համագործակցության կազմակերպությունը (ԵԱՀԿ) եղել է միջնորդային ջանքերի առաջնահերթ ֆորումը՝ ղեկավարվող ԵԱՀԿ անդամների խմբով, Մինսկի խումբը, որը համադրվելով և Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի և Ֆրանսիայի կողմից: Հայաստանի և Ադրբեջանի նախագահների միջև երկխոսության արդյունքում 2001 թ. բարձրաստիճան հանդիպում տեղի ունեցավ ԱՄՆ-ում, որը փակուղուց դուրս չբերեց իրավիճակը:

2003 թ. երկու երկրներում ընտրություններից հետո երկխոսությունը վերսկսվեց: Հայաստանի և Ադրբեջանի Արտաքին գործերի նախարարները պարբերաբար հանդիպում էին այսպես կոչված Պրահային գործընթացի համատեքստում: Նախագահներ Ռոբերտ Քոչարյանն ու Իլիամ Ալիևը երկարատև երկկողմանի քննարկումներ ունեցան 2004 թ. սեպտեմբերին՝ Աստանայում (Ղազախստան) ԱՊՀ գագաթաժողովի շրջանակներում: Մինսկի խմբի համանախագահները շարունակում են աջակցություն տրամադրել կողմերին իրենց երկխոսությունում: Եվրամիությունը, ներառյալ Հարավային Կովկասում ԵՄ հատուկ ներկայացուցիչը, շարունակում է ամուր քաղաքական աջակցություն ցույց տալ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի միջնորդական ջանքերին:

2.5. Արդարադատություն և ներքին գործեր

1988 թ. Հայաստանի երկրաշարժը, Խորհրդային Միության փլուզմանը հաջորդած տնտեսական հետևանքները և Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը խթան հանդիսացան մեծածավալ արտագաղթի համար և Հայաստանի բնակչությունը վերջին 10-15 տարիների ընթացքում նվազեց մոտ 1 միլիոնով և ներկայումս կազմում է մոտավորապես 3 միլիոն: Արտագաղթի առումով Հայաստանից հիմնականում գնում են Արևմտյան Եվրոպա և ավելի քիչ դա օգտագործում են որպես տարանցիկ գոտի:

Հայաստանում հաշվարկված մոտ 251,000 **փախստականների** մեծ մասը էթնիկ հայեր են՝ տեղահանված հարևան երկրներից, հակամարտությունների պատճառով, ներառյալ Լեռնային Ղարաբաղը, Չեչնիան և Աբխազիան: 1993 թ. Հայաստանը միացավ 1951 թ. Փախստականների կարգավիճակի ժնևի կոնվենցիային և դրա արձանագրությանը: 1999 թ. Փախստականների մասին օրենքը սահմանում է Հայաստանում

ապաստանի ընդհանուր շրջանակները: Սույն օրենքի փոփոխությունները, որոնք ուժի մեջ են մտել 2004 թ. ապրիլին այն ավելի է համապատասխանեցրել միջազգային ստանդարտներին: Չնայած փախստականներին այս օրենքով տրվում են հատուկ հիմնարար սոցիալական և տնտեսական իրավունքներ, սակայն իրենց ինտեգրացիան դեռ խնդրահարույց է մնում: Հայաստանը **վերընդունման համաձայնագրեր** ունի ի շարս այլոց՝ Լիտվայի և Ռուսաստանի հետ:

Ոստիկանական ուժը մնում է Ներքին գործերի նախարարության պատասխանատվությունը: Այն նվազող բյուջե ունի և դրան պակասում են ժամանակակից սարքավորումներ: Ոստիկանական բարեփոխումները (մասնավորապես մասնագիտական վերապատրաստումը հետաքննչական ժամանակակից մեթոդներում) սահմանվել են որպես առաջնահերթություն՝ մասնավորապես Տանջանքի կանխարգելման Եվրախորհրդի Հանձնաժողովի կողմից: ԵԱՀԿ-ն նախատեսում է աջակցության ծրագիր Հայաստանի ոստիկանության համար՝ ուղղված ոստիկանության և հասարակության միջև վստահության ձևավորմանն ու համայնքահեն ոստիկանական մոդելի մշակման աջակցմանը:

Միջազգային **դատախրավական համագործակցության** առումով Հայաստանը վավերացրել է 1957 թ. Արտաքսման եվրոպական կոնվենցիան և 1959 թ. Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության եվրոպական կոնվենցիան, ինչպես նաև դրա 1978 թ. Լրացուցիչ արձանագրությունը: Այն չի ստորագրել Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության երկրորդ արձանագրությունը և չի հանդիսանում 1980 թ. Երեխաների առևանգման Հաագայի կոնվենցիայի անդամ:

Հայաստանը հանդիսանում է սեռական շահագործման համար կանանց և աղջիկների **թրաֆիկինգի** սկզբնական և տարանցիկ երկիր, հիմնականում դեպի Միացյալ Արաբական Եմիրություններ և Թուրքիա, ինչպես նաև Ռուսաստան և եվրոպական երկրներ: Թրաֆիկինգը Ռուսաստան, Թուրքիա և ՄԱԷ աշխատանքային շահագործման համար զնալով լուրջ խնդիր է դառնում: 2003 թ. Քրեական օրենսգիրքը քրեականացրեց անձանց թրաֆիկինգը և 2004 թ. հունվարին Հայաստանի կառավարությունն ընդունեց մարդկանց թրաֆիկինգի կանխարգելման գործողությունների ծրագիրը:

Հայաստանը **թմրանյութերի** արտադրության խոշոր երկիր չէ և ներքին չարաշահման մակարդակը համեմատաբար ցածր է: Խղճուկ ենթակառուցվածքը Հայաստանին դարձնում է թրաֆիկինգի երկրորդական ուղի: Հայաստանը ստորագրել է թմրանյութերի վերաբերյալ

ՄԱԿ-ի կոնվենցիաները (1961 թ., 1971 թ. և 1988 թ.) և 2003 թ. ընդունեց «Թմրանյութերի և հոգեմետ նյութերի մասին» օրենքը: ԵՄ-ը ֆինանսավորում է SCAD (Թմրանյութերի Հարավային Կովկասի գործողությունների ծրագիրը)՝ հերոինի ճանապարհին գտնվող երեք տարածաշրջանային ծրագրերից մեկը:

2003 թ. Հայաստանը վավերացրեց **Միջսահմանային կազմակերպված հանցագործության** դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան և մարդկանց թրաֆիկինգի և միգրանտների մաքսանենգության հետ կապված դրա արձանագրությունները: Այն չի ստորագրել Հրազդենի ապօրինի արտադրության և թրաֆիկինգի դեմ պայքարի արձանագրությունը:

Հայաստանի տնտեսությունը դեռ մեծապես կանխիկ վրա է հիմնված, բայց գործազրկության բարձր մակարդակը, ցածր աշխատավարձերը, կոռուպցիան և մեծածավալ ստվերային տնտեսությունը նպաստում են **փողերի լվացման** հանդեպ դրա խոցելիությանը: Խաղատները տարածվում են: Երևանի ամիջական հարևանությամբ կա 30 խաղատուն: 2003 թ. ի վեր առաջընթաց է գրանցվել օրենսդրությունը և կառուցվածքային կարողությունները միջազգային ստանդարտներին համապատասխանեցնելու համար, մասնավորապես առևտրային բանկային գործունեության վերահսկման առումով: 2003 թ. Հայաստանը վավերացրեց ԵՄ Հանցագործության, Եկամուտների լվացման, խուզարկման, առգրավման և բռնագրավման կոնվենցիան: Հայաստանը հանդիսանում է նաև Եվրախորհրդի փողերի լվացման դեմ պայքարի միջոցառումների գնահատման փորձագետների ընտրյալ հանձնաժողովի (MONEYVAL) անդամ: Քրեական օրենսգիրքը, «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» օրենքը և Կենտրոնական բանկի կանոնակարգերը պարունակում են դրույթներ, որոնք արգելում են փողերի լվացումը և պահանջում են, որ ֆինանսական հաստատությունները ստուգումներ իրականացնեն որոշակի շեմքից բարձր ավանդների հանդեպ: Ակնկալվում է, որ 2005 թ. սկզբին կընդունվի «Փողերի լվացման դեմ պայքարի և ահաբեկչության ֆինանսավորման կանխարգելման մասին» օրենքի նախագիծը, որով սահմանվում է ֆինանսական հետախուզության բաժնի ստեղծումը:

3. Տնտեսական և սոցիալական իրավիճակ

3.1. Մակրոտնտեսական և սոցիալական ակնարկ

3.1.1. Վերջին տնտեսական զարգացումները և ակնարկ

Հայաստանը փոքր բաց տնտեսություն է մոտ 3 միլիոն բնակչությամբ: Անվանական ՀՆԱ-ի մակարդակը 2003 թ. կազմել է 2.8 միլիարդ ԱՄՆ դոլար: Մեկ շնչին ընկնող 950 ԱՄՆ դոլար (3,770 ԱՄՆ դոլար զնոդականության առումով) ՋԻՆ-ի գործակցով՝ Հայաստանը մտնում է միջինից ցածր եկամտի երկրների խմբի մեջ: Իրական ՀՆԱ-ի աճը արագացել է 1999 թ. ի վեր՝ հասնելով ռեկորդային 13.9% 2003 թվականին: ՀՆԱ-ի կառուցվածքը փոխվեց, քանի որ շինարարությունն ու առևտուրը վերականգնվեցին, որոնք աջակցվում էին դրամական և այլ մասնավոր փոխանցումներով, մինչդեռ գյուղատնտեսությունը նվազեց համեմատական պայմաններով (բայց դեռ կազմում է ՀՆԱ-ի 21.5%՝ արդյունաբերության հավասար): Արդյունաբերական արտադրանքն օժանդակվում է հանքային, մետալուրգիական, ադամանդագործության և սննդավերամշակման ոլորտներում նոր ներդրումներով: Շարունակվող հզոր տնտեսական աճի հետ մեկտեղ, ակնկալվում է, որ 2005 թ. Հայաստանը կհասնի անցումային փուլին նախորդող (1990 թ.) իրական ՀՆԱ-ի մակարդակին:

Զբոսաշրջությունն ու տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաները կառավարության կողմից սահմանվել են որպես պոտենցիալ նոր աճի ոլորտներ, բայց եական նոր ներդրումներ դեռ պետք է կատարվեն:

Ընդհանուր երկկողմանի առևտրի ամբողջական օգուտներ դեռ ձեռք չեն բերվել: Աղբբեջանի և Թուրքիայի հետ փակ սահմանները, ինչպես նաև տրանսպորտի և հաղորդակցման խղճուկ ենթակառուցվածքներն այս ցամաքով շրջապատված երկրի տնտեսական զարգացման համար լուրջ խոչընդոտներ են: Համաձայն Համաշխարհային Բանկի գնահատականների այս սահմանափակումները ուղղակի (փոխադրման ոչ նորմալ բարձր գներ) կամ անուղղակի (օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների համար ընկալված բարձր ռիսկայնություն) 2003 թ. ՀՆԱ-ին պատճառեցին 10-18%-ի վնաս: 2004 թ. իր առևտրային դեֆիցիտի ֆինանսավորման համար Հայաստանը շարունակեց հույս դնել արտաքին աջակցության և աշխատողների դրամական փոխանցումների վրա: 1999-2002 թթ. սպառողական զների սղաճը պահվել է Հայաստանի կենտրոնական բանկի (ՀԿԲ) թիրախային 3%-ից ցածր:

Աղյուսակ. Հայաստան – ընտրված տնտեսական ցուցանիշներ 2000-2004 թթ.

	2000	2001	2002	2003	2004*
Իրական ՀՆԱ աճ (%)	6.0	9.6	13.2	13.9	10.1
Անվանական GDP (միլիարդ դրամ)	1.031	1.176	1.363	1.623	1.970
Սպառողական գների սղաճ (% , ժամանակահատվածի միջինը)	-0.8	3.1	1.1	4.7	7.0
Գործազրկության մակարդակ (գրանցված)	11.7	10.4	10.8	10.1	9.4
Աղքատության աստիճան (բնակչության %)	չկա	50.9	42.9	43.0	
Ֆիսկալ հաշվեկշիռ (ՀՆԱ %, կանխիկի բազա)	-4.6	-4.0	-2.6	-1.5	-1.3
Լայն գումարներ (% վճար)	38.6	4.3	34.0	10.4	15.0
Ապրանքների և ծառայությունների արտահանում (ՀՆԱ %)	23.3	25.5	29.4	32.2	29.0
Ապրանքների և ծառայությունների արտահանում (ՀՆԱ %)	50.5	46.1	46.6	50.1	44.3
Ընթացիկ հաշվապահական հաշվեկշիռ (ՀՆԱ %)	-14.5	-9.5	-6.2	-6.8	-5.6
Համախառն միջազգային պահուստներ (արտահանման ամիսներ)	3.8	3.6	3.7	4.0	3.7
Արտաքին պետական պարտք (ՀՆԱ %)	45.0	43.2	44.0	38.3	31.3
Արտաքին պարտքի սպասարկում (արտահանման %)	10.8	9.7	9.5	7.2	6.8
Ներքին պետական պարտք (ՀՆԱ %)	չկա	2.1	2.6	2.6	2.4

Աղբյուրներ՝ ԱՄՀ, Եվրոստատ

* Կանխատեսում

Սակայն 2003 թ. վերջում տարեկան սղաճի մակարդակը մեծացել է մինչև 8.6%՝ հիմնականում ցորենի ներմուծման բարձր գների պատճառով: Սղաճի ճնշումը շարունակվեց 2004 թ., և նորից հիմնականում սննդի գների և որոշ սակագների ավելացման միջոցով:

3.1.2. Ֆիսկալ կառավարում, դրամական և փոխանակման կուրսի քաղաքականություն

Ընդհանուր ֆիսկալ հաշվեկշիռը քայքայվեց 1990-ականների վերջերին՝ 1999 թ. հասնելով 7.2%, բայց դրանից հետո 2000-2003 թթ. նվազեցվել է 2%: Միաժամանակ ծախսային ապառքները վճարվել են: Էներգետիկ, ինչպես նաև ջրամատակարարման և ոռոգման ոլորտներում կվազի ֆիսկալ դեֆիցիտը նույնպես նվազեցվել է ՀՆԱ-ի մոտ 0.4 %: Հարկային և մաքսային վարչարարության մշտական թուլութ-

յան պատճառով փաստացի և պոտենցիալ հավաքագրումներում մեծ ճեղքվածք է մնում: ՀՆԱ-ի տոկոսի համեմատությամբ հարկային եկամուտները համեմատաբար ցածր են, ՀՆԱ-ի 15%-ից ցածր և չնայած հզոր տնտեսական աճի՝ հարկային հավաքագրումները ՀՆԱ-ի համեմատությամբ 2003 թ. փաստացիորեն նվազել են մինչև 14.1%: Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրում (ԱՂԾ) կառավարությունը հարկային հավաքագրումները նախատեսել է ՀՆԱ-ի 16.2% նակարդակ մինչև 2006 թ. (տե՛ս 3.3):

Լավ առաջընթաց է գրանցվել Միջնաժամկետ ծախսային ծրագրի ուղղությամբ, բայց ԵՅ-ի կողմից կատարված վերջին ուսումնասիրությունները կառավարությանը քաջալերում են շարունակել ամբողջ բյուջետային համակարգի բարեփոխումները (պլանավորում, բյուջետավորում, հաշվապահություն, զանձապետական կառավարում և ներքին ու արտաքին աուդիտներ): Վերջին ֆիսկալ ապակենտրոնացման բարեփոխումները պետք է զգուշորեն զնահատվեն ֆիսկալ հաշվետվողականության առումով, որպեսզի ապահովեն դրա հաջող իրականացումը:

ՀԿԲ-ն ներկայումս իրականացնում է ողջամիտ դրամական քաղաքականություն: 1993 թ. Հայաստանը ներդրեց իր ազգային արժույթը՝ **դրամը**, որին թույլ տրվեց լողալ՝ ՀԿԲ-ի նվազագույն միջամտությամբ: **Դրամն** աստիճանաբար արժեքազրկվեց և՛ անվակական, և՛ արդյունավետ առումով մինչև 2004 թ., երբ հակադարձ միտում գրանցվեց՝ պայմանավորված փոխանցումների ուժեղ ներհոսքով: Ընթացիկ միջազգային գործարքների հանդեպ փոխանակման ոչ մի սահմանափակում չի կիրառվում: ԱՄՅ-ն և ԵՅ-ն գտել են, որ հզոր կառավարման ապահովման երաշխիքներն ընդհանուր առմամբ պատշաճ են ՀԿԲ-ում:

3.1.3. Արտաքին իրավիճակը

Վերջին տասը տարիների ընթացքում Հայաստանի առևտրային հոսքերի պրոգրեսիվ վերուղղվածություն է նկատվել, քանզի ԱՊՀ երկրների արտահանման և ներմուծման բաժինը նվազել է համապատասխանաբար 19 և 24 տոկոսների 2003 թ. (81 և 66 տոկոսներից 1993 թ.): Հայաստանը մեծապես կախված է սննդամթերքի, ինչպես նաև էներգիայի ներմուծումից և, հետևաբար, ունի մեծ առևտրային դեֆիցիտ, որը, սակայն, 1990-ականների վերջերի 30%-ից նվազել է մինչև 20%-ից պակաս 2003 թ.:

1998 թ. Ռուսական ֆինանսական ճգնաժամի ժամանակ ընթա-

Երկրային զարգացման ծրագրի 2003 թ. հատված

ցիկ հաշվի դեֆիցիտը հասավ ՀՆԱ-ի 21%, բայց հետագայում նվազեց մինչև մոտ 7% (2003 թ.): Առևտրային դեֆիցիտը մասնակիորեն հաշվանցվում է դրամական փոխանցումների և արտաքին աջակցության միջոցով: Դրամական և մասնավոր փոխանցումները Հայաստանում պահանջարկի աջակցման էական գործոններ են՝ կազմելով միջինը ՀՆԱ-ի մոտ 11% վերջին տարիներին: Ներսում ադամանդների մշակումը դարձել է առևտրային հոսքերի նկատելի ոլորտ (և՛ արտահանման, և՛ ներմուծման համար): Տնտեսության երկարաժամկետ արտաքին կենսունակությունը հզորացնելու համար արտահանման ավելի մեծ դիվերսիֆիկացիա կպահանջվի: ՀԿԲ-ի համախառն միջազգային պահուստները հարմար մակարդակի վրա են՝ ներմուծումների մոտ չորս ամսվա չափով:

2003 թ. Ռուսաստանի հետ պարտքի նվազեցման համաձայնագրերի կնքումից հետո Հայաստանի արտաքին պարտքը դարձել է ավելի կառավարելի: Պետական և պետության կողմից երաշխավորված արտաքին պարտքը ընդհանուր առմամբ կազմել է 1.1 միլիարդ դոլար 2004 թ. վերջում (ՀՆԱ-ի 31%, 1999 թ. 46%-ից նվազեցված): Ավելին, պարտքի պահուստը կազմված է հիմնականում բազմակողմանի աղբյուրներից ստացված արտոնյալ պայմաններով փոխառություններից (90%):

3.1.4. Սոցիալական իրավիճակը և մարդկային զարգացման քաղաքականությունները

Տնտեսական աճն սկսել է ազդեցություն ունենալ աղքատության ցուցանիշների վրա: **Աղքատության** գծից ներքև ապրող բնակչության համամասնությունը 1998/1999 թթ. 56%-ից նվազեց մինչև 49% 2001/2002 թթ. և ծայրահեղ աղքատության բաժինը 26%-ից մինչև 17%: 2003 թ. մատչելի տվյալները մատնանշում են, որ աղքատության նվազեցման դրական միտումը շարունակվել է: Մարզային անհավասարությունները ընդլայնվել են, սակայն, քանի որ կենսամակարդակի բարձրացումը կենտրոնացված է մայրաքաղաքում, ապա այլ մարզերը հիմնականում ետ են մնում: Բնակչության մոտ 5%-ը դեռ բնակվում է ժամանակավոր կացարաններում (փախստականներ և 1988 թ. երկրաշարժի տուժածներ): Չնայած 2000 թ. ի վեր տնտեսական աճին՝ գործազրկության մակարդակը բարձր է: Պաշտոնապես գրանցված գործազրկությունը մոտ 10% է, բայց տնային տնտեսությունների հետազոտությունները մատնանշում են, որ գործազրկության մակարդակը

կը 25-30% է՝ հիմնականում կենտրոնացված գյուղական վայրերում:

Համաձայն Համաշխարհային բանկի գնահատականների, հավանական է, որ Հայաստանը գենդերային և կրթական հարցերով բավարարի Հազարամյակի զարգացման նպատակներին, բավարարի աղքատության նվազեցման, վարակային հիվանդությունների և շրջակա միջավայրի կենսունակության հարցերին, բայց հավանական չէ, որ կբավարարի մանկական մահացության և մայրական առողջության հարցերին: Հայաստանը համեմատաբար լավ է համեմատվում 1990 թ. Եկամտի նույն մակարդակն ունեցող ոչ-անցումային երկրների հետ և, հետևաբար, ՀՋԽ-ի առումով առաջնային մարտահրավերն է՝ վերականգնել հիմնական առողջապահական և կրթական ծառայություններն այսօրվա տնտեսական միջավայրում:

Ընդհանուր զբաղվածության մոտ 70%-ը պատկանում է ինքնազբաղվածությանը՝ փոքր ձեռնարկություններ և գյուղատնտեսություն (հիմնականում ոչ ֆորմալ տնտեսություն): Գնահատվել է, որ ոչ ֆորմալ տնտեսությունը կազմում է համախառն ազգային արտադրանքի մոտ 46%-ը: Եկամտի անհավասարությունների մակարդակները համեմատաբար բարձր են, չնայած որ անկման միտում ունեն 1990-ականների վերջից, ինչպես չափվում է ՋԻՆ-ի գործակցով (0.434՝ 2003 թ.): Սպառողական հետազոտությունների հիման վրա ՋԻՆ-ի ավելի ցածր գործակից (ավելի ցածր անհավասարություն) է գնահատվել (0.27՝ 2002 թ., չափ թե քիչ անփոփոխ սկսած 1998/99 թթ.):

1990-ականների սկզբի արտագաղթը արմատապես փոխեց Հայաստանի ժողովրդագրական և աշխատուժի իրավիճակը: Մոտ մեկ միլիոն մարդ կան բնակչության մոտ 25%-ը հեռացան երկրից: Նպաստելով Հայաստանում սպառմանը մասնավոր դրամական փոխանցումների միջոցով՝ արտագաղթի արդյունքում մեծացավ բնակչության տարիքը, գենդերային անհավասարակշռությունը և որակյալ աշխատուժի կորուստը: Տեղի ունեցավ ծնելիության կտրուկ նվազում 1989 թ. 1000 բնակչի հաշվով 21.6-ից մինչև 10.1 2002 թ., մինչդեռ նույն ժամանակահատվածում մահացության աստիճանը մեծացավ 1000 բնակչի հաշվով 6.5-ից՝ 8: Բնակչության մոտ երկու երրորդն ապրում է քաղաքային վայրերում: Միայն մայրաքաղաք Երևանում բնակվում է ընդհանուր բնակչության մոտ մեկ երրորդը:

2003 թ. օգոստոսին Հայաստանն ընդունեց **Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիրը** (ԱՀՌԾ), որը հիմնված է միջնաժամկետ հատվածում իրական ՀՆԱ-ի 6% աճի ենթադրության վրա:

Վերահատկացման վրա կենտրոնացման հիմնական հարցերի պատճառով ռազմավարությունը անդրադառնում է ապագա տնտեսական աճի կենսունակության և ռեսուրսների վրա՝ բավականին ընդհանուր մակարդակով: Նոր փոքր և միջին ձեռնարկությունները հանդիսանում են աղքատության նվազեցման թիրախների առանցքը: Միևնույն ժամանակ պետական հատվածի շարունակվող արդիականացումը պետք է բոլոր քաղաքացիներին ավելի լավ մատչելիության հնարավորություն տա: ՀՆԱ-ի համեմատությամբ կառավարության ընդհանուր ծախսերն անկման միտում ունեն (19% 2003 թ.), քանի որ եկամտի պոտենցիալը չի իրականացվել, չնայած, որ ԱՀՌՓ-ն նախատեսում է տարեկան 14% աճ 2004-2015 թթ. ժամանակահատվածում:

Սոցիալական փոխանցումները կազմում են ՀՆԱ-ի ընդամենը 4.5%-ը: Կենսաթոշակների ներկայիս մակարդակը նվազագույն ապրուստի մակարդակից ցածր է: ՀԿԲ-ը նախնական առաջարկություններ է ներկայացրել Հայաստանի կենսաթոշակային համակարգի բարեփոխումների համար, բայց լայնածավալ առողջ տնտեսական աճ կպահանջվի կենսունակ հենքի վրա Հայաստանում սոցիալական պաշտպանության համակարգի զարգացման համար:

Առողջապահության և կրթության պետական ծախսերը վերջին տարիներին մնացել են ցածր մակարդակների վրա (համապատասխանաբար ՀՆԱ-ի մոտ 1.2 և 2.2% 2002 թ.): Թերֆինանսավորման պատճառով ֆիզիկական ենթակառուցվածքների քայքայումը կրթական ոլորտում ակնհայտ է եղել: ԱՀՌԾ-ն առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնում կրթության որակի ապահովման վրա, որպեսզի ավելի լավ բավարարվեն գործատուների պահանջները: Առողջապահության ոլորտում գնահատվում է, որ մասնավոր ֆինանսավորումը (հիմնականում ոչ ֆորմալ վճարումներ) կազմում է ընդհանուր առողջապահական ֆինանսավորման երկուերրորդը: Առողջապահական համակարգը ապակենտրոնացվել է և ավելի շատ պատասխանատվություն է տրվել ֆինանսների կառավարման համար: ԱՀՌԾ-ն առողջապահական ոլորտը սահմանել է որպես հիմնական առաջնահերթություն և 2004-2007 թթ. համար պետական ֆինանսավորման էական աճ է նախատեսում՝ նպատակ ունենալով հասնել ՀՆԱ-ի 2.5%-ին մինչև 2015 թ-ը:

3.1.5. Կայուն զարգացում

Կայուն զարգացման հետ կապված ներկայումս մշակվում են Կայուն զարգացման ազգային հայեցակարգային փաստաթուղթը և

ճազմավարությունը: Հաշվի առնվող հիմնական տարրերն են՝ հողի և անտառի քայքայումը, ջրային պաշարների և աղբի կառավարումը, Սևանա լճի մակարդակի վերականգնումը, կենսաբազմազանությունը, լեռնային գոտիները, ինչպես նաև կրթությունն ու հասարակական իրազեկությունը: 2002 թ. կառավարությունն ստեղծեց Կայուն զարգացման ազգային խորհուրդ, որի խնդիրն է հզորացնել կայուն զարգացման միջոլորտային համագործակցությունը և խթանել տարբեր ոլորտների քաղաքականություններում բնապահպանական դիտարկումների ինտեգրացիան: Խորհուրդը բաղկացած է տարբեր նախարարությունների և գերատեսչությունների, Ազգային ժողովի, ՀԿ-ների, երիտասարդական և գործարար ոլորտի ներկայացուցիչներից:

3.2. Կառուցվածքային բարեփոխումներ և առաջընթաց դեպի գործող և մրցակցային շուկայական տնտեսություն

3.2.1. Տնտեսության մասնավորեցման մեջ պետական ներգրավվածությունը

ՀՆԱ-ի մոտ 75%-ը արտադրվում է մասնավոր հատվածի կողմից: Գործարար կենսունակ պետական ձեռնարկությունները (ՊԶ-ներ) հիմնականում արդեն սեփականաշնորհվել են (մոտ 7230 փոքր ձեռնարկություններ և մոտ 1890 միջին և մեծ ձեռնարկություններ 2004 թ. կեսի դրությամբ): Հետևաբար կառավարությունը մույնպես սկսել է ուշադրություն դարձնել այն ոչ կենսունակ ՊԶ-ների օտարման գործընթացին, որոնք դեռ չեն սեփականաշնորհվել: Հաշվի առնելով ոչ նպաստավոր աշխարհագրական վիճակը, տեղական շուկայի փոքր ծավալը և գործարար կլիմայի հետ կապված ընկալված ռիսկերը՝ Հայաստանը դանդաղ առաջընթաց է կատարել մնացյալ պետական ձեռնարկությունների համար ճազմավարական ներդրողներ ներգրավելու համար, որոնք ենթակա են սեփականաշնորհման:

Հողային բարեփոխումներն իրականացվեցին անցումային վաղ փուլում և 1994 թ. դրությամբ գյուղատնտեսական հողի մոտ 90%-ը սեփականաշնորհվեց: Մասնավոր գյուղացիական տնտեսությունները փոքրածավալ են (հիմնականում սեփական սպառման գյուղատնտեսություն) և գործող հողի շուկայի, ինչպես նաև գյուղատնտեսական ապրանքների մեծածախ շուկայական ենթակառուցվածքի բացակայությունը սահմանափակում են ոլորտի հետագա զարգացումը:

Տակավին վերջերս մասնավոր օպերատորին հանձնվեցին էներ-

գետիկ ոլորտի ընկերությունները և դրա արդյունքում ոլորտը կայունացավ՝ հիմնականում ավելի լավ հավաքագրումների արդյունքում: Հավաքագրումների մակարդակը հասավ մոտ 100% 2003 թ. և էլեկտրակա-նության տեխնիկական և այլ կորուստները նկատելիորեն նվազել են: Շուկայի վրա հիմնված գործող էներգետիկ ոլորտն ապագայում ավելի կուժեղացվի անմիջական պայմանագրման և միակ գնողի մեխանիզ-մի արդյունավետ ապամոնտաժման միջոցով: Հայաստանի արտաքին պարտքի հաշվանցման արդյունքում էներգաարտադրության բնագա-վառումն ռուսական օպերատորներին մեծ դեր է տրվել:

Գնային ազատականացման առումով Հայաստանն առաջանցիկ արդյունաբերական տնտեսությունների մակարդակին է հասել՝ ունենա-լով կառավարվող գների միայն փոքր ծավալ, հիմնականում բնական մենաշնորհներում: Կառավարվող գները կազմում են սպառողական գնային ինդեքսի մոտ 8%-ը: Կոմունալ ծառայությունների կարգավոր-ման հանձնաժողով է ստեղծվել էներգետիկայի, հեռահաղորդակցու-թյան և ջրային ոլորտների համար: Ավելի արդյունավետ գործելու համար հանձնաժողովը լրացուցիչ հզորացումից ավելի կօգտվի: Ջրի և ոռոգ-ման սակագների աստիճանական ավելացումները ծախսածածկման համար ներկայումս ընթացքի մեջ են այս ոլորտներում, որոնք էական են գյուղատնտեսական արտադրության համար և երկար ժամանակ տու-ժել են ներդրումների բացակայությունից: 2003 թ. ԱՀԿ-ին անդամակցե-լուց հետո Հայաստանը պարտավորություն ստանձնեց մինչև 2009 թ. գյուղատնտեսական արտադրանքի վրա կիրառել ԱԱՀ-ը:

3.2.2. Կարգավորիչ դաշտ և մասնավոր հատվածի զարգացում

Մասնավոր հատվածը բևեռացված է ինքնազբաղվածության ու փոքր ձեռնարկությունների մեծածավալ ոչ ֆորմալ տնտեսության և մեծապես կենտրոնացված ֆորմալ տնտեսության միջև: Հայաստա-նը հաջողությամբ իրականացրել է առաջին փուլի կառուցվածքային բարեփոխումների մեծ խումբ, որն արտացոլված է Համաշխարհային բանկի և Եվրոբանկի կողմից ներկայացված ցուցանիշներում: Օրինակ՝ համաձայն Համաշխարհային բանկի 2004 թ. ցուցանիշների Հայաստա-նը տարածաշրջանում և եկամտի իր մակարդակով երկրների շարքում համեմատաբար բավականին լավ է՝ գործ սկսելու արդյունավետ կար-գավորման, պայմանագրերի կիրառման և սեփականության գրանցման առումով: Հայաստանի զբաղվածության օրենսդրությունը միջազգային համեմատությամբ նույնպես համեմատաբար ծկուն է համարվել: Ցու-

ցանիշները մատնանշում են, որ լրացուցիչ առաջընթաց պետք է գրանցվի կորպորատիվ հայտարարագրումն ուժեղացնելու համար: Գրավի և սնանկության դրույթները պետք է ավելի հստակեցվեն և կիրառվեն, որպեսզի դրանք հնարավորություն տան ֆինանսական միջնորդների միջոցով ընդլայնել ձեռնարկությունների և տնային տնտեսությունների վարկավորումը: Որոշ լուրջ թերություններ կան կորպորատիվ կառավարման և աուդիտի ստանդարտներում:

Սահմանադրությամբ ազատ տնտեսական **մրցակցությունը** երաշխավորված է և «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքը, որը հիմնված է միջազգային ուղեցույցների վրա, ուժի մեջ է մտել 2001 թ.: Վերջինս արգելում է հակամրցակցային համաձայնություններ և գերիշխող դիրքի չարաշահում, սահմանում է կենտրոնացումները և որոշակի շեմքից բարձր տեղեկացման պարտավորություն է սահմանում: Օրենքը սահմանում է նաև իրականացնող մարմին, Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովը, որի յոթ անդամները նշանակվել են Նախագահի կողմից 2001 թ.: Հանձնաժողովն իրավասություն ունի որոշում կայացնել, զգուշացումներ տալ, պատժամիջոցներ և տույժեր կիրառել և դատարանում գործ հարուցել, սակայն այն իրավունք չունի տեղում ստուգումներ անցկացնելու համար: Ինստիտուցիոնալ առումով Հանձնաժողովը անկախ է որևէ պետական մարմնից, սակայն օրենսդրության արդյունավետ կիրառման համար դրան բացակայում է վարչական կարողություններ, միջոցներ և համապատասխան կիրառման դաշտ: ԵՅ-ի կողմից ֆինանսավորվող ծրագիրը ներկայումս աջակցություն է տրամադրում հանձնաժողովին՝ իրականացման կանոնակարգերը մշակելու համար:

Ներկայումս գոյություն չունի **պետական աջակցության** վերահսկման կամ ստուգման ռեժիմ՝ ԵՄ-ի հետ համադրելի: Ապրանքների և ծառայությունների կառավարության գնումները ֆորմալ մրցութային գործընթացներով մեծացել են նոր «Գնումների մասին» օրենքի ընդունումից հետո, որն ուժի մեջ մտավ 2000 թ.: 240 մրցույթներ են անցկացվել 2003 թ., որին մասնակցել են մոտ 600 ձեռնարկություն՝ ընդհանուր 15 միլիարդ դրամ արժողությամբ ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների համար: Սա նկատելի առաջընթաց է՝ համեմատած 2001 թ. 5.5 միլիարդ դրամի գնումների հետ: Գրանցվել են օրենսդրության իրականացման թերություններ:

3.2.3. Ֆինանսական հատված

Հայաստանի Կենտրոնական բանկը (ՀԿԲ) ստեղծվել է 1991 թ. դեկտեմբերին: Հայաստանում այն **բանկային** գործունեության միակ կարգավորողն է: Դրան է պատկանում բանկային լիցենզիաների տրամադրման բացառիկ իրավասությունը և այն կարող է պատժամիջոցներ կիրառել օրենքի խախտումների համար՝ ներառյալ լիցենզիայի անվավեր ճանաչումը: 1996 թ. «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» օրենքը հանդիսանում է Հայաստանի բանկային ոլորտի զարգացման օրենսդրական հիմքը: Կոնսոլիդացման ժամանակահատվածից հետո ներկայումս Հայաստանում գործում են 19 առևտրային բանկեր՝ բոլորը մասնավոր (30 բանկ 1997 թ): Կազմելով ՀՆԱ-ի 17%՝ բանկային ոլորտը դեռ թերզարգացած է, ֆինանսական միջնորդները դեռ արդյունավետ չեն գործում, որն արտացոլված է բարձր ռիսկի ապահովագրերում: 2004 թ-ից փոխառությունների միջին տոկոսը կազմել է 20%-ից քիչ պակաս: Դոլարացումը դեռ բարձր է մնում՝ կազմելով բանկային ավանդների մոտ 70%-ը և միջազգային փորձի վրա հիմնված՝ կարելի է ասել, որ անհավանական է դրա արագ նվազումը: Հիպոտեկային վարկավորումը Հայաստանում ներդրվել է և այս բնագավառում առաջին զարգացումները քաջալերող են:

Բազելյան կոմպենցիայի կապիտալի համապատասխանության պահանջների ընդունումը խթանեց մնացյալ բանկերի աստիճանական վերակապիտալիզացմանը, մինչդեռ փոխառության ապահովման ծրագիրն օգնեց նվազեցնել անհույս վարկերը մինչև ընդհանուր վարկային փաթեթի 4.9%-ը: 2005 թ. հուլիսին նվազագույն կապիտալի պահանջը կբարձրացվի մինչև 5 միլիոն ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամը: Վերահսկման և կանոնակարգման նպատակներով ՀԿԲ-ն կիրառում է CAMEL դասակարգման մեթոդաբանությունը: ՀԿԲ-ն հիմնադրել է ավանդների ապահովագրման սխեմա, որն ամբողջովին կգործի 2005 թ.: 2003 թ. գործում է վարկերի գրանցման համակարգ: Կիրառվում են միջազգային հաշվապահական ստանդարտներ:

Ոչ բանկային ֆինանսական հատվածը զտնվում է զարգացման ամենավաղ փուլերում: **Ապահովագրության** վերաբերյալ օրենսդրությունն ուժի մեջ է մտել 1996-97 թթ.: 2003 թ. վերջի Հայաստանում գործում են 19 ապահովագրական ընկերություններ՝ կնքված ապահովագրական պայմանագրերի ընդհանուր 700 միլիարդ դրամ պարտավորություններով (ՀՆԱ-ի մոտ 40%): Վարկային կազմակերպությունների մասին նոր օրենսդրությամբ ստեղծվել են վեց կազմակերպություններ՝

ճերամշակ երկու լիզինգային ընկերություններ: Ապահովագրության վերահսկման լիազորությունը տրված է Ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության ապահովագրական տեսչությանը: Չնայած, որ այն մի շարք կարևոր ձեռքբերումներ է գրանցել, սակայն ապահովագրական ոլորտի վերահսկման մարմնի վերահսկման և ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման տեղ դեռ կա: Ներկայիս օրենսդրությունը չի պահանջում, որ տեսչությունը, որպես լիցենզավորման պայման զնահատի սեփականատերերի, ապահովագրողների և աուդիտորների համապատասխանությունը: Ապահովագրության տեսչությունը ապահովագրական շուկայի զարգացման համար մշակել է ռազմավարական փաստաթուղթ:

2000 թ. «Արժեթղթերի շուկայի կարգավորման մասին» օրենքին համաձայն ստեղծվեց Արժեթղթերի հանձնաժողով և Կենտրոնական դեպոզիտարիա: Արժեթղթերի Հանձնաժողովը զբաղվում է արժեթղթերի թողարկմամբ, գրանցմամբ և հանրային վաճառքով: Օրենքով այն վերահսկում է արժեթղթերի շուկայի պրոֆեսիոնալ մասնագետների, ինքնակարգավորվող կազմակերպությունների (ճերամշակ Կենտրոնական Դեպոզիտարիան) և արժեթղթերի բորսաների գործունեությունները: Սոտ 190 ընկերություններ են ցուցակագրվել Հայաստանի արժեթղթերի բորսայում 2001 թ. հունիսից` 7.6 միլիարդ դրամ ընդհանուր շուկայական կապիտալացմամբ (2004 թ. նոյեմբերի կեսի դրությամբ մոտ 1.1 միլիարդ եվրո): Գործարքների ընդհանուր ծավալները փոքր են` հիմնականում զանձապետական պարտատոմսեր:

3.2.4. Այլ դոմորների հետ հարաբերությունները

Հայաստանի անկախացումից հետո և՛ ԱՄՆ-ն, և՛ Համաշխարհային բանկը երկրին տրամադրել են արտոնյալ պայմաններով միջոցներ և լայնածավալ տեխնիկական աջակցություն: Հայաստանի մակրոտնտեսական կայունությունն ուժեղացել է երեք տարվա միջոցառման ընթացքում (2001-2004 թթ.), որը հանրապետությունն իրականացրեց ԱՄՆ-ի Ադքատության հաղթահարման և Աճի ծրագրով: 2004 թ. հունիսին Համաշխարհային բանկը հաստատեց նոր` Երկրի օժանդակության ռազմավարությունը, որը կենտրոնանում է մասնավոր հատվածով առաջնորդվող տնտեսական աճի, ավելի ադքատախեն աճի և ոչ եկամտային ադքատության նվազեցման վրա: ՎՋԲ-ը շարունակում է ուշադրությունը կենտրոնացնել տեղական բանկերի միջոցով ՓՄՁ և միկրոձեռնարկությունների ֆինանսավորման վրա և դիտարկում է նաև

տեղական ֆինանսական հատվածում բաժնետոմսային ներդրումների հնարավորությունը: Հաշվի առնելով վարկ ստանալու սահմանափակ ինքնուրույն կարողությունը՝ ենթակառուցվածքների և կոմունալ ծառայությունների ֆինանսավորումը կարող է հասանելի դառնալ ՎՋԵԲ-ի ոչ անկախ հիման վրա, եթե այն ուղեկցվի համապատասխան օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներով (ՎՋԵԲ-ի Երկրի ռազմավարությունն ընդունվել է 2003 թ. նոյեմբերին):

Հայաստանը որակավորվել է ստանալու ԱՄՆ Հազարամյակի մարտահրավերների կորպորացիայի դրամաշնորհները, որի համար կառավարությունն առաջարկություն է ներկայացրել՝ ներառյալ գյուղական ենթակառուցվածքներում նոր ներդրումները և սոցիալական հատվածին բյուջետային աջակցությունը: Մի քանի այլ երկկողմանի դոնորներ ակտիվ գործունեություն են ծավալել Հայաստանում՝ ներառյալ էական աջակցություն ԵՄ անդամ երկրներից: Հայաստանը դոնորների միջոցների բացակայություն չի ունեցել: Մյուս կողմից՝ մասնավոր ներդրումների ներգրավման առումով միայն շատ համեստ արդյունքներ են գրանցվել (ՕՈՒՆ բավական կայուն է՝ վերջին տարիներին կազմելով ՀՆԱ-ի մոտ 5%): Դոնորների բավականին ծավալուն միջոցները պահանջում են սերտ համակարգում նրանց միջև և այս նպատակով Երևանում գտնվող դոնորները ստեղծել են ընդգրկուն կառույցներ:

3.3. Առևտրի հետ կապված հարցեր, շուկայական և օրենսդրական բարեփոխումներ

1991 թ. ի վեր Հայաստանն իրականացրել է շուկայական բարեփոխումներ՝ շեշտադրում անելով առևտրի ազատականացման, կայունացման և տնտեսական վերակառուցման վրա: 2003 թ. Հայաստանն անդամակցեց ԱՀԿ-ին:

Լինելով ցամաքով շրջապատված երկիր, սահմանափակ բնական պաշարներով՝ Հայաստանը համաշխարհային առևտրում շատ փոքր մասնաբաժին ունի, որն արտացոլում է գլոբալ առևտրային ցանցերում ոչ բավարար ինտեգրացումը: Դրա առևտուրը շատ կենտրոնացված է՝ տարածաշրջանային և ոլորտային առումով: Մասնավորապես, հինգ առանցքային առևտրային գործընկերները կազմում են դրա ընդհանուր առևտրի 80%-ը: ԵՄ-ը Հայաստանի առաջին ներմուծող և արտահանող գործընկերն է՝ կազմելով դրա ընդհանուր առևտրի 38%-ը: Սակայն ԵՄ-ի երկկողմանի առևտուրը Հայաստանի հետ շատ ցածր է՝ 474 միլիոն եվրո 2003 թ. (թվերը հաշվարկված են EU-25): Ռուսաստանն ու

Իսրայելը Հայաստանի երկրորդ և երրորդ առևտրային գործընկերներն են՝ ներկայացնելով ընդհանուր առևտրի համապատասխանաբար 13% և 10%-ը: Տարածաշրջանային առևտրային կապերը լրջորեն սահմանափակված են Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ Ադրբեջանի հետ հակամարտության պատճառով: 2000 թ. ի վեր Հայաստանի հետ ԵՄ առևտուրը որոշակի առումով փոփոխական միտում է ունեցել: ԵՄ ներմուծումը նվազեց 2001 թ. (-38%), բայց հետո կրկնապատկվեց 2001-2002 թթ.: 2003 թ. Հայաստանից ԵՄ ներմուծումների մարժան նվազեց 2.7%-ով: Նմանապես ԵՄ արտահանումները Հայաստան շեշտակիորեն նվազեցին 2001 թ. (-16.5%), բայց դրանից հետո կայուն ավելացել են՝ համապատասխանաբար 18% և 22% 2002 թ. և 2003 թ.: Հայաստանի առևտուրը ԵՄ-ի հետ շատ կենտրոնացված է, ուր գերիշխում են քանկարժեք քարերի ներմուծումը, մշակումը և դրանց հետագա արտահանումը ԵՄ: Սա կազմում է համապատասխանաբար Հայաստանից ԵՄ ներմուծումների 63% (99 միլիոն եվրո), ԵՄ-ից այս երկիր արտահանումների 34% (108 միլիոն եվրո): ԵՄ-ը ներմուծում է մաև բազային մետաղներ (հիմնականում՝ ալյումին) մոտ 38 միլիոն եվրո: ԵՄ արտահանումները հիմնականում սարքավորումներն են, հաստոցները և մեքենաները, որոնք կազմում են Հայաստան ԵՄ-ի ընդհանուր արտահանման 30%-ը: Հայաստանն օգտվում է ԵՄ-ի Նախապատվությունների ընդհանրացված համակարգի (GSP) սխեմայից և դրա նախապատվային ներմուծումները հզոր կերպով մեծացել են 2001 թ. ի վեր: Օգտագործման գլոբալ աստիճանը (ենթակա ներմուծումները համեմատած կատարվող GSP ներմուծումների հետ) 63% է, որը բոլոր շահառուների միջինից բարձր է: Մասնավորապես արդյունաբերական և գյուղատնտեսական ոլորտների GSP օգտագործման աստիճանը նկատելիորեն բարելավվել է:

Ընդհանուր առմամբ Հայաստանն ունի առևտրի մոտ 525 միլիոն եվրոի բացասական հաշվեկշիռ, որն արտացոլվում է ՀՆԱ-ի մոտ 7.7% ընթացիկ հաշվի բացասական հաշվեկշռում՝ նվազեցնելով միտումը նախորդ տարիների հետ համեմատած:

ԱՅԿ-ին Հայաստանի անդամակցությունից հետո տեքստիլ ոլորտում առևտրի երկկողմանի համաձայնությունը ուժը կորցրեց: Տեքստիլ ոլորտում առևտուրը հետագայում իրականացվում է առանց քանակական սահմանափակումների կամ ստուգումների՝ MFN հիման վրա: Հայաստանը հիմնական ԱՊՀ երկրների հետ կնքել է ազատ առևտրի համաձայնագրեր: Այն MFN առևտրի և համագործակցության համաձայնագրեր է կնքել մի շարք ոչ ԵՄ երկրների հետ:

ԵՄ-ի արդյունաբերական և գյուղատնտեսական ոլորտների հետ հարաբերությունները

Գյուղատնտեսական ոլորտն այսօր կազմում է ՀՆԱ-ի 20%-ը: Արտադրությունը բնորոշվում է լեռնային գյուղատնտեսությամբ: Գյուղատնտեսական հողը կազմում է 1.4 միլիոն հեկտար մշակահողեր, որոնցից միայն մոտ 400,000 վարելահողերը: Ոլորտում հիմնականում գերիշխում է սեփական կարիքների համար գուղատնտեսությունը: Սննդամշակման արդյունաբերությունը բավականին փոքր է և լուրջ ներդրումներ է պահանջում: Հայաստանը հայտնի է իր խաղողի և ծիրանի հոյակապ տեսականիով: Գյուղատնտեսական արտահանման հիմնական ապրանքներն են՝ սպիրտային խմիչքները և տոմատի մածուկը:

Անասնաբուժական և ֆիտոսանիտարական խնդիրների կապակցությամբ Հայաստանը 1999-2000 թթ. օրենսդրություն է ընդունել, որն իր մեջ ներառում է անասնաբուժական, պարենի ապահովության և բույսերի պաշտպանության խնդիրներ: Չնայած, որ այս օրենսդրությունը պետական և տեղական, ինչպես նաև պետական և մասնավոր հատվածների միջև մակարդակներով սահմանում է բարեփոխումներ, լիազորություններ և առաջնահերթություններ, սակայն դերակատարները դեռ չեն սահմանվել: Անասնաբուժական և ֆիտոսանիտարական համապատասխան հանրապետական ծառայությունների ապահովման համար ոլորտին չի հերիքում ֆինանսավորումը: Տարբեր նախարարություններ (գյուղատնտեսության, առողջապահության, արդյունաբերության) սննդի անվտանգության բնագավառում դերակատարում ունեն, որը հանգեցնում է համակարգման բարդությունների:

Կենդանիների ինքնության հաստատման համակարգի բացակայությունը, որը հնարավորություն է տալիս վերահսկել կենդանիների հիվանդությունները, սահմանափակ և վատ սարքավորված լաբորատորիաները, վատ վերապատրաստված աշխատակիցները և միջազգայնորեն չներդաշնակեցված սննդի ստանդարտները սահմանափակում են ոլորտի հետագա զարգացումները: Սպանդանոցների ոչ բավարար քանակը անտեսում է սննդի ապահովությունը մսի արտադրությունում: Հայաստանը ներկայումս արդիականացնում է իր սննդի անվտանգության միջոցառումները՝ կապված եՄ շուկա որոշ ձկնամթերքների արտահանման հետ:

Հայաստանը ԱՀԿ-ի, Սննդի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (FAO), Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (WHO) և Էպիզոոների միջազգային գրասենյակի (OIE) անդամ է, բայց չի ստորագրել Բույսերի պաշտպանության միջազգային կոնվենցիան (IPPC):

1992 թ. ստեղծված **մաքսային** վարչությունը 2001 թ. դարձավ անմիջապես կառավարության ենթակայության տակ գտնվող Պետական մաքսային կոմիտե (ՊՄԿ) և այն պատասխանատու է Հայաստանում մաքսային քաղաքականության կառավարման համար: Հանրապետությունում կա վեց տարածաշրջանային մաքսատուն և 11 մաքսակետ: Սահմանները Ադրբեջանի և Թուրքիայի հետ փակ են առևտրային երթևեկության համար, չնայած որ մաքսային անցակետեր կան: Հայաստանը 1991 թ. ի վեր կիրառել է Ապրանքների դասակարգման ներդաշնակեցված համակարգ (HS): ԱՅԿ-ին համապատասխան նոր Մաքսային օրենսգիրքը ուժի մեջ մտավ 2001 թ. հունվարի 1-ին: 2003 թ. փոփոխություններով ստեղծվեց հետմաքսագերծման ստուգման հիմքը: Սակայն մաքսային օրենսդրության կիրառումը, ինչպես նաև մաքսային զնահատումը, լրացուցիչ բարելավումների կարիք ունի: Օրենսգրքի կիրառման համար գոյություն չունի եզակի օրենսդրություն, փոխարենը՝ բազմաթիվ օրենքներ և որոշումներ, որոնք ներառում են մաքսային բոլոր խնդիրները: «Մաքսային ծառայության մասին օրենքը» ուժի մեջ մտավ 2002 թ., բայց ՄՊԾ-ի համար չկա ոչ մի էթիկայի կոդեքս: Դրա ընդունումը կօգնի հետևել կոռուպցիային և նվազեցնել մաքսային վարչարարության հայեցողային մոտեցումները: Մաքսային ընթացակարգերի համար Հայաստանը կիրառում է եզակի վարչական փաստաթուղթը (SAD): Մաքսային հայտարարագրերի մշակման համակարգը (ASYCUDA) հիմնված է տեղում ընտրությունների վրա: Սակայն ռիսկի վերլուծության օգտագործումը պետք է լրացուցիչ մշակվի: Գոյություն ունի տեղեկատվության փոխանակման և առևտրականների ու այլ շահագրգիռ անձանց հետ մաքսային հարցերի քննարկման հանձնաժողով և հանրության համար մատչելի բազմալեզու ինտերնետային էջ, որտեղ պարունակվում է մաքսային տեղեկատվություն և օրենսդրություն: Մի քանի մաքսային վճարներ են գանձվում մաքսային ձևակերպումների համար՝ ի լրումն մաքսային տուրքերի: Հայաստանը Վրաստանի հետ ստորագրել է տարանցիկ փոխադրումների երկկողմանի համաձայնագիր:

Ինչ վերաբերում է **հարկերին**, ապա գոյություն չունի միասնական հարկային օրենսգիրք, որը կներառի Հայաստանում կիրառվող բոլոր հարկերը: Մի քանի օրենքների գոյությունը, ինչպես նաև դրանց հաճախակի փոփոխությունները ազդեցություն են ունենում այս բնագավառում իրավական հստակության վրա: Շահութահարկի մասին օրենքը ուժի մեջ մտավ 1998 թ. հունվարին: Քաղաքացիների վրա կիրառվում է եզակի՝ 20% դրույքաչափը, մինչդեռ ոչ քաղաքացիների վրա կիրառ-

ցումները

վում է 5 կամ 10% դրույթաչափը՝ կախված եկամտի բնույթից: Հայաստանում չկա հարկ կապիտալից և կապիտալն ընկնում է շահութահարկի շրջանակներում:

Երկրի հարկային եկամտի հիմնական աղբյուրը ԱԱՀ-ն է: Այն ներդրվել է 1997թ.՝ 20% ստանդարտ դրույթաչափով, որը կիրառվում է տեղական և ներմուծվող ապրանքների վրա: Որոշ ապրանքատեսակներ զրոականացվել են ԱԱՀ-ի նպատակների համար և որոշ ապրանքատեսակներ ու ծառայություններ ազատված են ԱԱՀ-ից: Որոշ ներմուծվող ապրանքատեսակներ, որոնց համար ոչ մի մաքսային կամ ակցիզային տուրք չկա, ԱԱՀ-ով չեն հարկվում մաքսայինների կողմից ներմուծման պահին, այլ՝ հարկային մարմինների կողմից վաճառքի կամ սպառման պահին: Գյուղացիական տնտեսությունների կողմից վաճառվող սեփական գյուղատնտեսական արտադրանքը, ինչպես նաև տեղական անասնաբուժական դեղերը ներկայումս ազատված են ԱԱՀ-ից: ԱՀ-ի պահանջները բավարարելու համար Հայաստանը փոփոխություններ է կատարել ԱԱՀ-ի մասին օրենքում, որն այս խտրականությունը կվերացնի 2009 թ. հունվարի 1-ից:

Համաձայն 2000 թ. «Պարզեցված հարկի մասին» օրենքի՝ որոշ շենքից ցածր գործարքները ենթակա չեն շահութահարկի և ԱԱՀ-ի ու բոլոր առևտրային գործունեությունները ենթակա են 8 կամ 13% դրույթաչափի, ըստ շրջանառության, մինչդեռ մանրածախ խանութների հանդեպ կիրառվում են 5 և 7% դրույթաչափերը: Որոշ ոլորտներ ազատված են (օրինակ՝ ակցիզային հարկի ենթակա ապրանքների արտադրողները), մինչդեռ այլ ոլորտներ ենթակա են հարկման, նույնիսկ, եթե դրանք գերազանցում են այս շենքը (օրինակ՝ մանրածախ խանութներ, ռեստորաններ): Ակցիզային հարկերը կիրառվում են սպիրտային և ալկոհոլային խմիչքների, ծխախոտի և նավթային ապրանքների նկատմամբ:

2002 թ. ստեղծված Պետական հարկային ծառայությունը հիմնված է նախկին Պետական եկամուտների նախարարության վրա: Ծառայությունը բաղկացած է չորս հիմնական վարչություններից՝ 26 տարածքային հարկային տեսչության վարչություններից և երեք հատուկ վարչություններից: Օրենսդրության և վարչական կարողությունների առումով դեռ ջանքեր են պահանջվում, մասնավորապես կոռուպցիայի դեմ պայքարի, եկամուտների հավաքագրման ուժեղացման և հարկային գործընթացների պարզեցման (ներառյալ ԱԱՀ-ի վերադարձը), առումով:

Տեխնիկական կարգավորումների և արդյունաբերական արտա-

դրանքների ստանդարտների առումով 1999 թ. ընդունվեցին երկու նոր օրենքներ, որպեսզի ավելի ուժեղացվեն Հայաստանի օրենսդրության համադրելիությունը ԱՀԿ-ի Առևտրի տեխնիկական արժեքների համաձայնագրի սկզբունքների հետ: Դրանք են՝ «Ստանդարտացման մասին» օրենքը և «Ապրանքների և ծառայությունների համապատասխանության գնահատումը նորմատիվ պահանջներին» (այսուհետ՝ օրենք «Համապատասխանության գնահատման մասին»): 2000 թ. կառավարությունը որոշում ընդունեց տեխնիկական կարգավորումների նախապատրաստման, ընդունման և կիրառման մասին:

«Ստանդարտացման և սերտիֆիկացման մասին» օրենքը իրավական հիմք է սահմանում ստանդարտացման, ինչպես նաև ապրանքների, ծառայությունների աշխատանքի (գործընթացների) և որակի համակարգերի սերտիֆիկացման համար: Սա կիրառելի էր պետական կառավարման մարմինների, ձեռնարկությունների, հաստատությունների և մասնավոր ձեռնարկատերերի հանդեպ և սահմանում էր սպառողների և պետության շահերի պաշտպանության միջոցները՝ ստանդարտացման մասին նորմատիվ փաստաթղթերի մշակման և կիրառման միջոցով:

Ստանդարտացման, չափազրության և սերտիֆիկացման վարչությունը (SARM) հանդիսանում է ստանդարտացման, չափազրության և սերտիֆիկացման գործունեությունների համակարգողը: Ի շարքս այլոց վերջինիս պատասխանատվությունները ներառում են ազգային ստանդարտացման և սերտիֆիկացման համակարգերի ստեղծումն ու ղեկավարումը, ազգային ստանդարտների և դասակարգիչների ընդունումը, միջազգային ստանդարտների կիրառումը, սերտիֆիկացման մարմինների և փորձարկման լաբորատորիաների հավատարմագրումը, սերտիֆիկացման հարցերով բողոքների և վեճերի կարգավորումը:

Ոչ խտրականացման սկզբունքը, երբ դա վերաբերում է ներքին և արտասահմանյան ապրանքներին և ծառայություններին, ինչպես նաև այլ պետությունների օրենսդրության համահավասարության սկզբունքն արտացոլված է 2000 թ. որոշման մեջ: Համապատասխանության գնահատման մասին օրենքը կարգավորում է արտադրության, ապրանքների, աշխատանքի և ծառայությունների նորմատիվային պահանջների հետ կամավոր և պարտադիր համապատասխանության գնահատումը: Օրենքը սահմանում է նաև այդ ոլորտում պետական գործունեության իրավական հիմքը, ինչպես նաև որոշում է համապատասխանության գնահատման, ապրանքի շուկայավարման պայմանների և համապա-

տասխանության գնահատման հետ կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները: Ստանդարտների ազգային ինստիտուտը (ՓԲԸ) հիմնադրվել է SARM շրջանակներում:

Սերտիֆիկացնող մարմինների և ստուգող լաբորատորիաների հավաստագրման գործընթացը հիմնադրվել է 2000 թ. որոշմամբ: Տեղական և օտարերկրյա մարմինները և լաբորատորիաները, համաձայն համապատասխանության գնահատման, Ազգային համակարգում ունեն հավաստագրման հավասար իրավունքներ: Հայաստանը հանդիսանում է Ստանդարտացման միջազգային կազմակերպության (ISO) և Ստանդարտացման, չափագրության և սերտիֆիկացման Եվրո-ասիական խորհրդի (EASC) անդամ: Ջանքեր են գործադրվում ԵՄ համապատասխան ստանդարտների Հայաստանում փոխանցման գործընթացն ավարտելու և անկախ լաբորատորիաների ստեղծման ու լիցենզավորման համար, որտեղ հնարավոր է ստուգել տեխնիկական օրենսդրության մեջ սահմանված անվտանգության պահանջները:

Օրենսդրությունն ապահովում է գրական, գիտական և արվեստի գործերի, ներառյալ համակարգչային ծրագրերն ու տվյալների բազաները, պատենտները, մոդելները, արդյունաբերական նախագծերը, առևտրային ապրանքանիշերի և ծառայությունների նշանների, առևտրային անունների, ինտեգրացված պատկերների, հեղինակային իրավունքի և համապատասխան իրավունքների և ծագման անվանման **մտավոր և արդյունաբերական սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը**: 1993 թ. Հայաստանը դարձավ Մտավոր սեփականության համաշխարհային կազմակերպության (WIPO) անդամ: 2003 թ. ԱՅԿ-ին անդամակցելուց հետո Հայաստանը պետք է ապահովի TRIPS-ի հետ իր օրենսդրության համապատասխանությունը: PCA-ը Հայաստանից պահանջում է IPR-ի պաշտպանության համար ապահովել նույն մակարդակը, ինչ որ գոյություն ունի EC-ում՝ ներառյալ կիրառման արդյունավետ մեխանիզմները: Հիմա Հայաստանն անդամակցել է հիմնական IPR-ի համաձայնագրերին և կոնվենցիաներին, բայց լրացուցիչ քայլեր են պահանջվում համապատասխան PCA պարտավորությունները ամբողջովին կատարելու համար: Այս ոլորտում քաղաքականության ձևավորումն ու իրականացումը հանդիսանում է Առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության կազմում գտնվող Հայաստանի մտավոր սեփականության գործակալության պատասխանատվությունը: Այն պատասխանատու է արդյունաբերական սեփականության իրավունքների դիմումների հաստատման, արդյունաբերական սեփա-

կանության իրավունքի պետեզիստրի պահպանման, պաշտոնական հրապարակումների թողարկման և արտասահմանյան հաստատությունների ու միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցության համար: Չնայած ընդունված օրենսդրության և կազմակերպչական կառույցների՝ IPR բնագավառում իրականացումն ու կիրառումը թույլ է: Աուդիո-վիդեո ոլորտում կեղծիքներն ու իրավունքի խախտումները առանձնահատուկ մտահոգության առարկա են:

Հայաստանի ազգային վիճակագրական ծառայությունը (ԱՎԾ) գործում է 2000 թ. ընդունված վիճակագրական օրենսդրության հիման վրա՝ հիմք ընդունելով ՄԱԿ-ի **վիճակագրական** սկզբունքներն ու ԵՄ թարմացված տեխնիկական աջակցությունը: ԱՎԾ-ն գերատեսչությունների մոտ բարձր հեղինակություն ունի: Քանի որ պետությունն արար չէ վիճակագրական համակարգի հետագա զարգացման համար, արտաքին ֆինանսավորումն էական է: Վիճակագրական համակարգում (ներառյալ տեղեկատվության հավաքման ծրագիրը) աշխատում է 814 մարդ, որից 217 կենտրոնական գրասենյակում: ԱՎԾ-ն գործում է որպես երկրի վիճակագրական համակարգի համակարգող: Վիճակագրական գործունեությունների ծրագրավորումն ու նորմատիվային փաստաթղթերի մշակումն իր ուժեղ կողմերից են: Այն որոշ տվյալներ է ստանում այլ նախարարություններից և գերատեսչություններից: ԱՎԾ-ն կարող է օգտվել որոշ ռեզիստրներից և այլ վարչական աղբյուրներից: Գերատեսչությունները մնում են ամենակարևոր օգտագործողները, բայց այլ օգտագործողների կարիքները նույնպես հաշվի են առնվում: Եվրոստատի հետ մշտապես փոխանակվում են արտաքին առևտրի տվյալները: Ներկայիս վիճակագրական համակարգը աջակցության կարիք ունի, որպեսզի հետագա բարելավումներ կատարվեն միջազգային ստանդարտների հետ համապատասխանելու համար՝ շեշտադրում կատարելով ԵՄ-ում օգտագործվող ստանդարտների վրա:

Ֆինանսական վերահսկման հետ կապված՝ Ազգային ժողովի վերահսկիչ պալատը (ՎՊ) Հայաստանի գերազույն ստուգիչ հաստատությունն է: ՎՊ-ն ստուգում է ազգային բյուջեի կատարումը և օտարերկրյա փոխառությունների և դրամաշնորհների օգտագործումը: ՎՊ-ի նախագահն ու անդամները նշանակվում են և կարող են հեռացվել Ազգային ժողովի կողմից, որը սահմանում է նաև աուդիտի ծրագիրը և պալատի հաշվետվությունների բովանդակությունն ու բնույթը: Սա անմիջական ազդեցություն ունի դրա անկախության վրա: Կան Նախագահի վերահսկիչ ծառայությունը, վարչապետի վերահսկիչ ծառայութ-

յունը և Ֆինանսների ու էկոնոմիկայի վերահսկիչ ծառայությունը և այլ վերահսկիչ գործակալություններ: Ներկայումս գործող բոլոր մարմինների աշխատանքներում կրկնություն կա, ինչպես նաև տեղեկատվության լրացուցիչ փոխանակման անհրաժեշտություն: ՎՊ-ն, որը հանդիսանում է Գերագույն աուդիտորական հաստատությունների միջազգային կազմակերպության (INTOSAI) անդամ, կազմակերպչական կարողության, աուդիտի մեթոդաբանությունների և ֆինանսական ու մարդկային ռեսուրսների հզորացման լրացուցիչ կարիք ունի:

2000 թ. ընդունված նոր օրենքը սահմանում է **պետական գնումների** ռեժիմի արդիականացման սկզբունքներն ու գործընթացները: Օրենքը նախագծելիս՝ իշխանություններն առաջնորդվել են ԵՄ-ի ուղեցույցների և ԱՀԿ-ի կառավարության գնումների համաձայնության հետ ընդհանուր համադրելիություններից: Օրենքի դրույթները համադրելի են UNCITRAL-ի հետ: Մոդելային օրենքը և լրացուցիչ փոփոխությունները կարևոր են լավ գործող գնումների համակարգն ապահովելու համար: Պաշտպանության և ազգային անվտանգության, ինչպես նաև կառավարության այլ կարիքների համար գնումները կատարվում են համաձայն «Գնումների մասին» օրենքի և փակ են միայն այն ժամանակ, երբ պետական գաղտնիք գոյություն ունի: Հայաստանը նշել է ԱՀԿ-ի պետական գնումների համաձայնագրին միանալու իր ցանկության մասին: Իրականացնող և վերահսկող մարմինը Պետական գնումների գործակալությունն է (ՊԳԳ), որը 2002 թ. դարձավ պետական ոչ-առևտրային կազմակերպություն՝ հաշվետու Ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարությանը: Այն իրավական կարծիք է տրամադրում մրցութային հանձնաժողովի անդամների գործողությունների վերաբերյալ մրցութային գործընթացի ընթացքում:

Ինչ վերաբերում է **ծառայությունների մատուցման և ստեղծման իրավունքին**, ապա Հայաստանի ներդրումային քաղաքականությունը ԱՊՀ երկրներում ամենաբացն է: Հիմնականում արտաքին առևտրի և ներդրումների վրա հիմնված իր տնտեսությամբ՝ կառավարությունը նկատելի ջանքեր է գործադրել ներդրումներ գրավելու ուղղությամբ: Ներդրումների միջավայրը կարգավորող հիմնական դրույթները սահմանված են 1994 թ. «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» օրենքում (ՕՆՍՕ): ՕՆՍՕ-ի հիմնական նպատակն է խթանել օտարերկրյա ներդրումներին: Սակայն առավելություններ են սահմանվել միայն այն մարմիններին, որտեղ օտարերկրյա ներդրումները կազմում են կապիտալի առնվազն 30%-ը: Տնտեսության բոլոր ոլորտները բաց են օտարերկրյա ներդրում-

ների համար, սակայն կոնկրետ ոլորտներում գործունեություն ծավալելու համար (ինչպիսիք են՝ բանկային գործունեությունը, արժեթղթերի շուկան, ապահովագրությունը և այլն) օտարերկրյա ներդրողները պետք է լիցենզիա ձեռք բերեն: ՕՆՄՕ-ով սահմանված օգուտները, ի շարս այլոց, ներառում են օտարերկրյա ներդրողների հանդեպ նույն վերաբերմունքը, ինչ որ տեղականների հանդեպ՝ պաշտպանություն ընդդեմ առգրավման և բռնագրավման, փոխհատուցում կառավարության անօրինական գործողությունների դեմ և ազգային օրենսդրության հակադարձ փոփոխություններից 5 տարվա ազատում: Ներդրումների հիմնական գործակալությունը Առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարությունն է, որը պատասխանատու է օտարերկրյա ներդրումային քաղաքականության և դրա կատարման համար, իսկ ներդրումների խթանման համար պատասխանատու է 1998 թ. հիմնադրված Հայկական զարգացման գործակալությունը, որը մեկ կանգառի ծառայություններ է մատուցում ներդրողներին և արտահանողներին: ՀԶԳ-ի կազմակերպչական ներկայիս թուլությունների լույսի ներքո՝ գործակալության ներդրումների խթանումից և աջակցումից բաղկացած իր հիմնական գործառույթների իրականացումը պատշաճ չէ և կարիք ունի վերանայման:

1997 թ. Հայաստանի Հանրապետության «Սեփականաշնորհման մասին» օրենքում (փոփոխված 1999 թ.) ասվում է, որ օտարերկրյա ընկերություններն ունեն սեփականաշնորհմանը մասնակցելու նույն իրավունքները, ինչ որ հայկական ընկերությունները:

3.4. Տրանսպորտ, էներգետիկա, տեղեկատվական հասարակություն, շրջակա միջավայր, հետազոտություն և նորանվճարություն, մարդիկ-մարդկանց հարցեր

Տրանսպորտի և կապի նախարարությունը պատասխանատու է տրանսպորտային քաղաքականության սահմանման համար: Ներկայումս ազգային տրանսպորտային քաղաքականությունը գտնվում է ուսումնասիրության փուլում՝ նախկին պետական տրանսպորտային ձեռնարկություններից շատերի սեփականաշնորհումից հետո հստակեցնելու քաղաքականության ձևավորումները և նախարարության կարգավորիչ գործառույթները: Թուրքիայի և Ադրբեջանի հետ փակ սահմաններով և ցամաքով շրջապատված Հայաստանի համար ոչ բավարար տրանսպորտային կապերը լուրջ մտահոգություն են: Ներքին

տրանսպորտային ճանապարհները Հայաստանին կապում են Վրաստանի և Իրանի հետ: Վրաստանի հետ կա նաև երկաթուղային կապ: Հայաստանի հյուսիսում գտնվող Գյումրու միջոցով Վրաստանին ու Թուրքիային կապող երկաթուղին ներկայումս չի գործում՝ Թուրքիայի հետ փակ սահմանների պատճառով: Հետևաբար Հայաստանը մեծապես կախված է քաղաքացիական ավիացիայից: Ֆիզիկական ենթակառուցվածքների շատ խղճուկ վիճակը և ոչ սովորական շատ բարձր տրանսպորտային սակագները (նորից հայ-թուրքական փակ սահմանի պատճառով) բարդացնում են իրավիճակը: Ներկայումս իրականացվում է ենթակառուցվածքների վերականգնում և ամենասկզբից Հայաստանի մասնակցությունը TRACECA նախաձեռնությանը (TRANsport Corridor Europe-Caucasus-Asia) կարևոր դեր է ունեցել տրանսպորտային կապերի զարգացման ջանքերում: Սակայն էական ենթակառուցվածքային և ինստիտուցիոնալ զարգացումներ են պահանջվում ամբողջ միջանցքով համագործակցությունը խթանելու համար:

Ճանապարհների ոլորտում ենթակառուցվածքների զարգացումն ու շահագործումը դրված է «Հայկական ճանապարհներ» ՊՓԲԸ-ի վրա, որը ներկայումս հզորացվում է: Միջքաղաքային բեռնա-ուղևորային փոխադրումները սեփականաշնորհվել են: Նախարարությունը պատասխանատու է ոլորտի կարգավորման և վերահսկման համար, որը վերջերս ուժեղացվել է տեսչական վարչության ստեղծմամբ: Ծանապարհային անվտանգությունը մտահոգության առարկա է, որին մույնպես անդրադառնում է ճանապարհների անվտանգության ազգային խորհուրդը: Մեքենաների ճանապարհային պիտանելիությունը չի ստուգվում:

Երկաթուղային ոլորտում 1998 թ. Հայկական երկաթուղիներ (ՀԵ) պետական ձեռնարկությունը վերակառուցվեց երեք առաձին ընկերությունների (երկաթուղային բեռնափոխադրումներ, շարժակազմ և երկաթուղային ենթակառուցվածք)՝ առանձնացնելով ենթակառուցվածքի կառավարումը ծառայությունների մատուցումից: 2001-2002 թթ. սրա արդյունքում բեռնափոխադրումներն առաջին անգամ աշխատեցին օգուտով: Սակայն 2002 թ. վերջում երեք մարմինները վերամիավորվեցին մեկ պետական ձեռնարկությունում: ԵՎ ընդհանուր երկաթուղային ցանցը, և՛ շարժակազմը էական թարմացումների կարիք ունեն:

Ավիացիոն ոլորտում Քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչությունն (ՔԱԳՎ) ամբողջովին առանձնացած է նախարարությունից և գործում է որպես պետական ավիացիոն կարգավորիչ մարմին: Այն

ստեղծել է նաև մի քանի տնտեսվարող սուբյեկտ պետական ձեռնարկությունների տեսքով՝ ներառյալ վերջերս լուծարված ազգային օդափոխադրող Հայկական ավիաուղիները, հինգ ձեռնարկությունները, որոնք մատակարարում են վառելիք, վերապատրաստում, բժշկական, շինարարական և հանգստի ծառայություններ, ինչպես նաև երեք օդանավակայաններ՝ Զվարթնոցը և Երեբունի՝ Երևանում ու Շիրակը՝ Գյումրիում, որը Հայաստանի երկրորդ ամենամեծ քաղաքն է: 2002 թ. կոնսեպիոն կառավարման հանձնվեց Զվարթնոց օդանավակայանը հիմնարար վերակառուցման և զարգացման համար: ՔԱԳՎ-ն նշանակված է Հայաստանի կառավարության կողմից, որպեսզի կառավարի Հայկական Ավիաուղիների պետական բաժնետոմսերը, որն ամբողջովին պետական ձեռնարկություն էր: Մասնավոր Արմավիա ընկերությունն իր գործունեությունը սկսեց 2001 թ.: Մեկ այլ մասնավոր փոխադրող, Հայկական Միջազգային Ավիաուղիները (AIA) ստեղծվեց 2002 թ. հունիսին: Եվ Արմավիան և AIA ներկայումս բանակցություններ են վարում Հայաստանի կառավարության հետ Հայկական ավիաուղիների չվերթների ձեռքբերման և դրա դե ֆակտո ժառանգորդը դառնալու համար: Հանձնաժողովի և Հայաստանի իշխանությունների միջև նախնական հանդիպումներ են տեղի ունեցել՝ հորիզոնական օդային տրանսպորտի համաձայնագրի բանակցման հեռանկարով:

Արբանյակային նավիզացիայում տեղեկությունների նախնական փոխանակում է տեղի ունեցել 2004 թ. TRACECA շրջանակներում, որպեսզի GALILEO նավիզացիոն, հետևման և դիրքավորման ծառայությունները ազգային և տարածաշրջանային մակարդակներով ապահովեն ցամաքային, ծովային և օդային երթևեկության անվտանգությունն ու արդյունավետությունը:

Հայաստանի **էներգետիկ** ոլորտը լուրջ մարտահրավերների առջև է կանգնած՝ ներառյալ ենթակառուցվածքի և ցանցերի վատ վիճակը, որը վնասվում է կորուստներից, առգողությունները, անարդյունավետությունը, մեկ աղբյուրից մեծ կախվածությունը (Ռուսաստան), թերներդրումները, պարտքերի չվճարումները և կախվածությունը փակվող միջուկային ատոմակայանից: Այս խնդիրների լուծումը կարևորագույն նշանակություն ունի տնտեսական աճի և աղքատության կրճատման համար: Հայաստանը գրեթե բացառապես կախված է ռուսական էներգետիկ ներմուծումներից (ամբողջ գազի և միջուկային վառելիքի, նավթամթերքների մեծ մասը): Այն ունի էական հիդրոէներգետիկ կարողություն (էներգետիկ արտադրության մոտ 30%) և չչափազորված ածխի

ցուցիչայտված ընդհանուր չի

և բիտումային պահուստներ: Հիդրոկարբոնի հետազոտությունները շարունակվում են: Չկան ոչ նավթանշակման գործարաններ, ոչ էլ նավթամուղեր: Հայաստանի մատակարարման անվտանգությունը ավելի է լարվում Թուրքիայի և Ադրբեջանի հետ փոխադարձ կապերի փակման պատճառով: Գազը ներմուծվում է Վրաստանից մեկ խողովակաշարով, մինչդեռ նավթամթերքները ներմուծվում են երկաթուղով և ճանապարհով: Հայաստանը ցանկանում է Իրանի հետ զարգացնել գազի և էներգետիկայի կապերը, ներառյալ թուրքմենական գազի ներմուծումները: 2004 թ. մայիսին Հայաստանը և Իրանը ստորագրեցին մինչև 2007 թ. գազատար խողովակաշարի կառուցման համաձայնագիրը: Երկիրը նախատեսում է նաև մեծացնել հիդրոէներգիայի արտադրությունն ու արտահանումը, հիմնականում Վրաստան:

Ներկայումս Հայաստանը Մեծամորի միջուկային էլեկտրակայանում (ՄՄԷԿ) շահագործում է խորհրդային VVER 440 տեսակի ճնշված թեթև ջրային ռեակտորներից (յուրաքանչյուրը 440 MW) մեկը: ՄՄԷԿ-ը փակվել էր 1989 թ.՝ երկրաշարժից հետո, բայց բլոկ-2-ը վերսկսեց իր աշխատանքները 1995 թ., որպեսզի փոխլրացնի էներգետիկ պակասորդը: Բլոկ-2-ն ապահովում է երկրի էներգաարտադրության 35-40%: Կայանը պատկանում է էներգետիկայի նախարարությանը, որը 2003 թ. սկսած, հիմնականում միջուկային վառելիքի չվճարումների պատճառով որպես պարտքի փոխհատուցում հանձնվեց ռուսական ՄԷՀ (Միասնական էներգահամակարգեր) ընկերության ֆինանսական կառավարմանը: ԵՄ-ն գտնում է, որ ՄՄԷԿ-ը հնարավոր չէ ողջամիտ գներով նորացնել միջուկային անվտանգության միջազգային ստանդարտների մակարդակի հասցնելու համար: 1996 թ. Նախագահ Տեր-Պետրոսյանը հանձնաժողովին տեղեկացրեց, որ կառավարությունը մտադիր է Մեծամորը շահագործել այնքան ժամանակ, որքան ժամանակ կպահանջվի էներգետիկայի այլընտրանքային աղբյուրի ստեղծման համար: Հանձնաժողովը աջակցություն տրամադրեց (21 միլիոն մինչև 2003 թ.) ՄՄԷԿ-ում միջուկային անվտանգության և շահագործումից դուրս հանելու միջոցառումների համար և ֆինանսավորեց Հայաստանի երկարաժամկետ ռազմավարության մշակման ուսումնասիրությունները: «Խաղաղ նպատակներով միջուկային էներգիայի օգտագործման մասին» օրենքը ուժի մեջ է մտել և վերջերս ենթարկվեց փոփոխությունների՝ շահագործումից դուրս բերելու հիմնադրամի ստեղծման նպատակներով: Միջուկային կարգավորչի գործառույթներն իրականացնում է Բնապահպանության նախարարությունը: Հայաստանը գործարկում է նաև

միջուկային հետազոտությունների երկու ինստիտուտ, մեկը՝ Երևանում և մյուսը՝ Անալիծարքում: Ռադիոակտիվ աղբյուրների վերահսկումը, ներառյալ թափոնների կառավարումն ու ապօրինի թրաֆիկինգի խուսափումն արժանի է ուշադրության: «Էներգետիկայի մասին» օրենքը, «Հանրային ծառայությունների կարգավորիչ հանձնաժողովի մասին» օրենքը ապահովում են էներգետիկայի, գազի և ջերմային ոլորտների կարգավորման հիմնական դաշտը: Անկախ Հանրային ծառայությունների կարգավորման հանձնաժողովը (ՀԾԿՀ) վերահսկում է այս բնագավառները:

Հայաստանի էներգետիկ ռազմավարության սկզբունքները, հիմնված «Էներգետիկայի մասին» օրենքի վրա, ներառում են մատակարարման ապահովության բարելավումը, մրցակցության ուժեղացումը, շրջական միջավայրի պաշտպանությունը և էներգետիկ արդյունավետության մեծացումն ու շրջանառու էներգետիկ աղբյուրները: Ներկայումս նախապատրաստվում է ազգային էներգետիկ ռազմավարությունը: Էներգետիկայի ինստիտուտը և էներգետիկայի ռազմավարական կենտրոնը, որոնք գտնվում են էներգետիկայի նախարարության հովանու ներքո, աջակցում են էներգետիկ քաղաքականության աշխատանքներին՝ ներառյալ էներգետիկ բավարարվածությունն ու շրջանառու էներգետիկայի ծրագրերը: Էներգետիկայի ոլորտի վերակառուցումները, ներառյալ սեփականաշնորհումը, նկատելի առաջընթաց են գրանցել: Սակայն ավելի շատ պետք է արվի՝ ներառյալ գնային խախտումների աստիճանական վերացումը:

Նախկին ուղղահայաց ինտեգրացված էներգետիկ ընկերությունը՝ Հայէներգոն բաժանվել է արտադրության, փոխանցման և բաշխման: 2004 թ. հոկտեմբերից այն դադարեցրեց իր գործունեությունը (օրինակ՝ էներգիայի մեծածախ վաճառք և փոխանցում) և ենթակա է լուծարման: ՄԷՀ-ին, որպես գույք պարտքի դիմաց գործարքի մի մաս, պատկանում են արտադրական մեծ կարողություններ (Հրազդանի ջերմակայանը և էլեկտրակայանը, Սևան-Հրազդան կասկադը) և ՄԹ-ում գրանցված ընկերությանն է (Midland Resources Ltd) պատկանում բախշման ոլորտը: Հիդրոէլեկտրակայանները հիմնականում սեփականաշնորհված են: Փոխանցման ցանցը շահագործվում է Բարձրավոլտ էլեկտրակայան պետական ձեռնարկության կողմից: Հայռուսգազարդը (45% պետական, 45% ռուսական Գազպրոմ և 10% Իտերա ինթերնեյշնլ) գերիշխում է գազի ոլորտում, որպես գազի միակ ներմուծող և փոխանցման, բաշխման և ստորերկրյա գազի պահուստի սեփականատեր ու շահա-

գործող: Նավթամթերքների ոլորտն ընդհանուր առմամբ ազատակամացվել է: Հայաստանը նվիրված է ավելի շատ շրջանառու էներգետիկ աղբյուրներ օգտագործելուն (հիմնականում փոքր հիդրոկայաններ, բայց հողմային, բիոմասսայի և գեոթերմալ էներգիայի մեծ ներուժ կա), որը կբարելավի շրջակա միջավայրը, կնվազեցնի ներմուծման ծախսերը և կհզորացնի մատակարարման անվտանգությունը: PSRC նպատակաուղղված է սակագների սահմանման միջոցով խթանել շրջանառու էներգետիկայի օգտագործմանը: Էներգետիկ արդյունավետությունը պետք է բարելավվի: «Շրջանառու էներգիայի մասին» և «Էներգետիկ արդյունավետության մասին» օրենքներն ընդունվել են 2004 թ.:

Տեղեկատվական հասարակության ոլորտում Տրանսպորտի և հեռահաղորդակցության նախարարությունը (ՏՀՆ) պատասխանատու է ոլորտի քաղաքականության և ռազմավարության մշակման համար: Նախարարությունն ունի մաս կարգավորիչ պատասխանատվություն և լիցենզավորում է հեռահաղորդակցության ծառայությունները: 2003 թ. ընդունված «Հանրային ծառայությունների մասին» օրենքը սահմանում է, որ հեռահաղորդակցության կարգավորումը փոխանցվի անկախ և բազմաոլորտային մարմնին: Կարգավորիչ մարմինը կստեղծվի, երբ ընդունվի «Էլեկտրոնային հաղորդակցումների մասին» օրենքը: Խորհրդատվական կարգավիճակով ՏՏ Ջարգացման աջակցման խորհուրդը (ՏՏՁԱԽ) հիմնադրվել է 2001 թ. նախագահական հրամանով, որպեսզի ֆորմալ երկխոսություն ծավալվի կառավարության, ՏՏ արդյունաբերության և քաղաքացիական հասարակության խմբերի միջև:

1997 թ. սեփականաշնորհվեց Հայաստանի հեռահաղորդակցության ընկերությունը (Արմենտել) և վերջինիս տրվեց ֆիքսված ենթակառուցվածքի, ֆիքսված ծայնային հեռախոսի, շարժական հեռահաղորդակցության և կաբելային հեռուստատեսության 15 տարվա բացառիկ լիցենզիա: ՏՀՆ-ի կողմից լիցենզավորվող տվյալների փոխանցումը ազատականացվել է, բայց այն Արմենտելից գծերի վարձակալություն է պահանջում: 2002 թ. բավարար ենթակառուցվածքի բացակայության պատճառով Արմենտելը փակեց շարժական կապի բաժանորդագրությունը նոր օգտագործողների համար: Շարժական հեռախոսակապի առկայությունը ամենացածրն է տարածաշրջանում՝ 1.7 100 բնակչի հաշվով: Լարային հեռախոսագծերի ծառայություններն ավելի լավ են՝ 14 100 բնակչի հաշվով, բայց ծառայությունները մատչելի չեն որոշ գյուղական վայրերում: Ինտերների չափազանց բարձր գնի պատճառով:

նով ինտերնետի ծառայությունների տարածվածությունը շատ ցածր է՝ բնակչության մոտ 3%-ից պակաս: Հայաստանի իշխանությունների և OTE ընկերության, որին պատկանում է Արմենտելի բաժնետոմսերի 90%, ավարտվեց 2004 թ. վերջին դատարանից դուրս համաձայնության կնքմամբ, որով Արմենտելը կորցրեց շարժական հեռախոսային ծառայությունների մենաշնորհը: Շարժական հեռախոսային ծառայության երկրորդ լիցենզիան հապճեպ շնորհվեց K Telekom ընկերությանը:

Աուդիո-վիզուալ ոլորտում Հայաստանում գործում են պետական և մասնավոր հեռուստատեսային և ռադիոընկերություններ: 2002 թ. «Հեռուստառադիո հեռարձակման մասին» օրենքը ոլորտը կարգավորող հիմնական փաստաթուղթն է: Անկախ Հեռուստատեսության և Ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը, հիմք ընդունելով այս օրենքը, պատասխանատու է մասնավոր հեռուստատեսային և ռադիոընկերություններին լիցենզիա տրամադրելու և մոնիտորինգի ենթարկելու համար: Հայաստանի հնագույն և հարուստ մշակութային ժառանգությունը փոխանակումների հզորացման լավ հիմք է և քաղաքացիության կառուցման առանցքային հենք: Հայաստանը մշակութային մասնակցությունը համարում է աղքատության հաղթահարման գործիք:

Շրջակա միջավայրի առումով Հայաստանը 1998 թ. մշակել է Ազգային բնապահպանական գործողությունների ծրագիրը (վերանայվել է 2004 թ.), որով սահմանվում են առաջնահերթությունները՝ օդի, հողի և ջրի աղտոտվածություն, բնական ռեսուրսների և վտանգված էկոհամակարգերի գերշահագործում ու շրջակա միջավայրի առողջապահական խնդիրներ և վտանգներ: 2002 թ. հաստատվեց Ազգային շրջակա միջավայրի առողջապահական գործողությունների ծրագիրը: 2003 թ. Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիրը շրջակա միջավայրը նույնպես սահմանում է, որպես առաջնահերթության գոտի: Սահմանադրությամբ պահանջվում է, որ պետությունը պաշտպանի շրջակա միջավայրը, ինչպես նաև ապահովի բնական պաշարների ռացիոնալ օգտագործումն ու վերարտադրողականությունը: Շրջակա միջավայրի մասին ընդունված ոչ մի օրենսդրություն չկա, ուստի, ոլորտը կարգավորվում է Քաղաքացիական, վարչական և քրեական օրենսգրքերով, «Տեսչությունների մասին» օրենքով և «Լիցենզավորման մասին» օրենքով: 1995 թ. ընդունվել է «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մասին» օրենքը, որը 1991 թ. Բնության պահպանության օրենսդրության սկզբունքների հետ միասին քաղաքացիներին իրավունք է տալիս տեղեկատվություն պահանջել և ներգրավված

Երվանդ Կարամյան

լինել որոշումների կայացման գործընթացում: 2002 թ. հիմնադրվեց շրջակա միջավայրի տեղեկատվական կենտրոնը:

Բնապահպանության նախարարությունը ստեղծվել է 1991 թ.: Մի շարք այլ նախարարություններ, ինչպիսիք են ֆինանսների և էկոնոմիկայի, առողջապահության, գյուղատնտեսության, ներքին գործերի, արդարադատության և պետական եկամուտների նախարարությունները, ներգրավված են բնապահպանական խնդիրներում: Պետական բնապահպանական տեսչությունը պատասխանատու է արտամետոմների վերահսկման համար, որը նույնպես իրականացվում է տարածաշրջանային տեսչությունների կողմից: Ջրամատակարարման հարցերով զբաղվում է Ջրային ռեսուրսների կառավարման պետական կոմիտեն:

Բնապահպանության նախարարությունը օրինագծեր է նախապատրաստել շրջակա միջավայրի որակի նոր ստանդարտների ներդրման համար, որը պետք է արտացոլի միջազգային փորձն ու ԵՄ օրենսդրությունը: Նոր Հողային օրենսգիրքն ընդունվել է 2001 թ. և Ջրային օրենսգիրքը, ինչպես նաև Հանքային պաշարների օրենսգիրքը՝ 2002 թ.: Ներկայումս նախապատրաստվում են օրենքներ թույլտվությունների, հանրային մասնակցության, սեյսմիկ անվտանգության, հանքային ուսումնասիրությունների, բնապահպանական վճարների, ինչպես նաև բնապահպանական կրթության մասին:

Ոլորտին յուրահատուկ գործողությունների ծրագրեր և ռազմավարություններ են մշակվել անապատացման, կենսաբազմազանության և հատուկ պահպանվող գոտիների, օզոնային շերտը քայքայող նյութերի, ինտեգրացված ջրային ռեսուրսների կառավարման և կայուն օրգանական աղտոտիչների վերաբերյալ: 1998 թ. ընդունվել է Սևանա լճի գործողությունների ծրագիրը և խորհրդարանին է ներկայացվել «Ջրային քաղաքականության մասին» օրենքի նախագիծը:

Շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի կենտրոնը, հիդրոօդերևութաբանական վարչությունը և երկրաբանական վարչությունն իրականացնում են շրջակա միջավայրի մոնիտորինգի գործունեություններ: Հաստատանը վավերացրել է մի շարք միջազգային և տարածաշրջանային կոնվենցիաներ, որոնց անդամակցում է և, մասնավորապես, անդամակցել է կլիմայի փոփոխության Կիոտոյի արձանագրությանը:

Կառավարությունը հավանության է արժանացրել հինգ թեմաներ ներառող հետազոտության և նորամուծության ռազմավարական ծրագիրը: Այս հինգը շատ լավ համապատասխանում են վեցերորդ

ծրագրի թեմատիկ առաջնահերթություններին՝ տեղեկատվական և հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաներ, գիտություններ կյանքի մասին, սննդի անվտանգություն և որակ, շրջակա միջավայր և էներգետիկա ու նանոտեխնոլոգիաներ: Հայաստանի Գիտությունների ազգային ակադեմիան պատասխանատու է հետազոտական քաղաքականության իրականացման համար: Կրթության և գիտության նախարարը հանդիսանում է դրա նախագահության անդամ՝ երաշխավորելով կառավարության և համալսարանների հետ ընդհանուր համակարգում: Ակադեմիային են պատկանում մոտ 4,000 հետազոտողներից բաղկացած մոտ 40 ինստիտուտներ: Շենքերի և ժամանակակից սարքավորումների ձեռքբերման համար միջոցների անբավարարությունն ու միջազգային չափանիշներով մրցակցային աշխատավարձերի բացակայությունը բարդացնում են որակյալ աշխատակիցների պահումը:

Հայաստանը հինգերորդ ծրագրի շրջանակներում մասնակցել է 15 հետազոտական պայմանագրերի: Սրանք վերաբերում են թեմատիկ ցանցերի օգտագործմանը և 17 հայ մասնակիցների, որոնցից մեծ մասը ակադեմիայից էին, որոնք ներգրավվել էին միացյալ հետազոտական ծրագրերին: Նպատակները կենտրոնանում էին միջազգային համագործակցության, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և էներգետիկայի հատուկ միջոցառումների վրա: Հայաստանի Գիտությունների ազգային ակադեմիան ստեղծել է Ազգային կապի կետի կառուցվածք (մեկ ընդհանուր ուղորտը ներառում է ամբողջ վեցերորդ ծրագիրը, իսկ մյուսը մվիրված է Տեղեկատվական հասարակության տեխնոլոգիաներին):

2004 թ. ապրիլի դրությամբ Հայաստանի 26 մարմին մասնակցեցին վեցերորդ հետազոտական ծրագրի առաջարկությունների ներկայացմանը, ներկայացնելով 23 առաջարկություն, որոնցից ոչ մեկը չընտրվեց: Առաջարկությունները սկզբունքորեն հասցեագրված էին միջազգային համագործակցության, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և շրջակա միջավայրի հատուկ միջոցառումներին:

Կրթական համակարգում կան պետական և մասնավոր հաստատություններ՝ ներառյալ նախադպրոցական, տարրական (7-9 տարեկան), հիմնական (10-14 տարեկան), հանրակրթական, բարձրագույն և հետբուհական մակարդակներ: Տարրական և հիմնական մակարդակներում կրթությունը պարտադիր է: Հիմնական մակարդակում հաճախումը շատ բարձր է: Տեսականորեն պետական ուղղորտում կրթությունը ձրի է, բայց լայնատարած ոչ ֆորմալ վճարումները (օրինակ՝ վճարներ, դպրո-

ցական պարագաներ) հիմնականում հարված են հասցնում խոցելի խմբերի երեխաներին՝ ներառյալ գյուղական բնակչությունը, որի արդյունքում դպրոց հաճախումները քիչ են: Կրթությունն ու վերապատրաստումը բարեփոխումների կարիք ունեն, որը ավելի հրատապ դարձավ 1988-ի երկրաշարժից հետո: Մարտահրավերներից են որակի՝ անկումը (օրինակ՝ ոչ հստակ ստանդարտները և գնահատումները), կոռուպցիան (օրինակ՝ վճարումները դիպլոմ գնելու համար), թույլ ռազմավարական պլանավորումը, թերֆինանսավորումը (օրինակ՝ վճարովի սարքավորումներ՝ ներառյալ ուսումնական նյութեր, շինություններ), կազմակերպչական անարդյունավետությունները, շուկայի հետ անբավարար կապը, խոցելի խմբերի երեխաների համար պակաս մատչելիությունն ու դուրս մնալու ռիսկը: Ցանկանալով առաջընթաց կերպով ինտեգրվել Բարձրագույն կրթության եվրոպական բնագավառ (Բոլոնիայի գործընթաց)՝ կառավարությունը նվիրված է ավելի բարելավել իրավիճակը և արդիականացնել օրենսդրությունը Բոլոնիայի հռչակագրի սկզբունքներին համապատասխանեցնելու համար: Մարդկային ռեսուրսների զարգացումը կառավարության Աղքատության հաղթահարման ռազմավարության սյուներից է: Այս ռազմավարությունը ընդհանուր կրթության բարելավումը համարում է մեծ առաջնահերթություն, բայց բարձրագույն կրթության և մասնագիտական կրթության ոլորտները նույնպես առաջնահերթությունների ցանկում են: Ընդհանուր կրթությունը համարվում է ավագ դպրոցի հավաքագրման և մասնագիտական կրթական համակարգի հիմք, մասնավորապես խոցելի ընտանիքների երեխաների համար: 2001-2005 թթ. կրթության զարգացման պետական ծրագիրը, 2004 թ. Մասնագիտական կրթության (ՄԿ) ծրագիրը և «Կրթության մասին» օրենքը բարեփոխումների հիմք են հանդիսանում: ՄԿ մասին օրենքը և բարձրագույն կրթության օրենքը ներկայումս գտնվում են նախապատրաստման փուլում: Հայաստանը մասնակցում է Tempus ծրագրին բարձրագույն կրթության արդիականացման համար ներքևից վերև փոխանակման ծրագրերի և կառուցվածքային միջոցառումների միջոցով, որոնք նպատակաուղղված են տեղական բարեփոխումների կարողությունների հզորացմանը: Այն մասնակցում է նաև երիտասարդական ծրագրին, որը հզորացնում է երիտասարդների ոչ ֆորմալ բնագավառում կրթության համագործակցությունը, մասնավորապես բազմակողմանի երիտասարդական փոխանակումների, միջազգային եվրոպական կամավոր ծառայության, ինչպես նաև երիտասարդ աշխատավորների վերապատրաստման և երիտասարդական ԶԿ-ների կարո-

ղությունների կառուցման միջոցով: Տարածաշրջանային երիտասարդական գործունեությունները նպատակաուղղված են տարածաշրջանի հանդեպ բաց մտքով նոր սերնդի ստեղծմանը: Վիզաների ներկայիս պահանջները և գործընթացները որոշ բարդություններ են ստեղծում երիտասարդների շարժելու հնարավորությունների համար:

Կառավարությունը ֆինանսավորում է **հանրային առողջապահության** ծառայություններ տրամադրողներին, բայց հասկանալի է, որ այն լրացուցիչ ֆինանսավորման և առողջապահական ծրագրերի նախագծման և իրականացման գործում հասարակության մասնակցության քաջալերման կարիք ունի: Ապահովագրության թերզարգացման պատճառով շուկան չի կարողանում համապատասխան մասնավոր առողջապահական ապահովագրություն տրամադրել: Երկրի Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիրը նպատակ ունի պետության կողմից երաշխավորված առողջապահական ծառայությունների մատչելիության և որակի էական ավելացման միջոցով պահպանել հանրային առողջապահությունը: Գործնականում եկամուտների անհավասարությունը նպաստում է բժշկական ծառայությունների անհավասար մատչելիությանը: Աղքատներին աջակցելու համար կառավարությունը հիմնել է Հիմնական նպաստների փաթեթ (ՀՆՓ), որը պետք է առանց փոխհատուցման տրամադրվի բոլոր կատեգորիաների որոշ խոցելի խմբերին: Հիվանդանոցների և պոլիկլինիկայի վճարումները կատարվում են Պետական առողջապահական գործակալության միջոցով, բայց դրանք ծածկում են առողջապահական ծառայությունների միայն 45%-ը: Մեծաքանակ հիվանդանոցների, հիվանդանոցային մահճակալների, բուժքույրերի և բժիշկների միայն մի փոքր մասն է օգտագործվում: Ոլորտը դեռ մնում է վատ վիճակում գերկարողությունների, հնարավորությունների պակասի և գործող հիվանդանոցների ցածր պահանջարկի պատճառով: Նմանապես, Հայաստանում կա բժիշկների գերկարողություն, որոնց պաշտոնական վճարները շատ ցածր են: Բժշկական աշխատակիցների գերկարողություններին անդրադառնալու համար Հայաստանը փորձեց նվազեցնել բժշկական ուսանողների քանակը, որը 1992 թ. 700-ից իջավ 250 1995 թ.: Երկրում գործում է մեկ պետական բժշկական համալսարան՝ հավատարմագրված Առողջապահության նախարարության կողմից: Պոլիկլինիկական մասնագիտացված բժշկական խնամք է տրամադրում, մինչդեռ **ամբուլատորիա** կոչվող փոքր կլինիկաները կենտրոնանում են առաջնային առողջապահության վրա: Այս **ամբուլատորիաները** սովորաբար

գտնվում են մարզերում և պատկանում են տեղական կառավարություններին: Միայն մի քանիսն են Երևանում, որտեղ դրանք ղեկավարվում են անմիջապես Առողջապահության նախարարության կողմից: Դրանք ծրի ծառայություններ են մատուցում: Ընտանեկան բժշկությունը կանխարգելիչ առողջապահության հիմնական շարժիչ ուժն է եղել, բայց շատ պոլիկլինիկաներում չկան ընտանեկան բժիշկներ:

Առողջության առաջնային խնամքը ներառում է հանրության կրթումը առողջապահական խնդիրների, մայրական և մանկական խնամքի, պատվաստման և ընդհանուր վարակիչ հիվանդությունների բուժումը: Ընդհանուր առմամբ մանկական պատվաստումը շատ լավ է: Չնայած որ ընդհանուր քանակը դեռ ցածր է մնում, 1998թ. ի վեր գրանցվել է ՄԻԱՎ/ՁԻԱԳ-ի տարածում՝ հիմնականում Ռուսաստանում և Ուկրաինայում գործազուրկ արտագնա աշխատանք որոնողների շրջանում, ինչպես նաև չպահպանված սեռական հարաբերությունների և թմրադեղերի չարաչափման միջոցով: Վերջին տարիներին ավելացել է տուբերկուլյոզից մահացությունների քանակը, բայց ոչ այնքան դրամատիկ, որքան նախկին ԽՍՀՄ այլ պետություններում: Երկրի պետական զարգացման հետ մեկտեղ ժամանակակից կյանքի ոճի առողջապահական ռիսկերը գերիշխող չեն:

Սրտանոթային հիվանդություններից մահացության աստիճանը նախկին ԽՍՀՄ պետություններում ամենացածրն է, բայց ԵՄ միջինից բարձր է: Ուղեղամկանային հիվանդությունների աստիճանը նույնպես ցածր է: Սակայն շաքարախտը և կանացի կրծքի քաղցկեղը մահվան տարածված պատճառներից են: Ինչպես Հարավային Կովկասի այլ պետություններում, ծխախոտի օգտագործման բարձր մակարդակը իր հետքերն է թողնում: Հայաստանն օգտվել է ԵՄ ֆինանսավորման սոցիալական ապահովագրության անհատական քարտային համակարգից և ՄՆՄԳ սոցիալական անցման ծրագրից, որը նպատակաուղղված է եղել Հայաստանի սոցիալական համակարգի, ներառյալ առողջապահական ծառայությունների տրամադրման, կայուն զարգացմանը՝ առողջապահական նպաստների բարեփոխումների և առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման բարեփոխումների միջոցով: Այս ծրագիրը փորձում է նաև ընդլայնել առաջնային առողջապահության ծառայությունները՝ հիմք ընդունելով ընտանեկան բժշկությունը և համայնքահեն առողջապահական կրթությունը ու արդիականացնել գյուղական առողջապահական հաստատությունների անձնակազմի ունակությունները և հեռավոր գյուղական համայնքների

օգնության կարողությունները: Եվրոհամայնքները ֆինանսական աջակցություն են տրամադրել նաև հոգեկան առողջության, ինչպես նաև Գյուևրու հիվանդանոցներում մաքուր ջրի մատակարարման հարցերով զբաղվող ՀԿ-ներին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածական խոսքեր..... 6
2. Եվրոպական Միություն: Եվրոպական Միության կառույցները:
Եվրոպական Միության որոշումների կայացման մեխանիզմը 9
3. Անվտանգ Եվրոպան բարվոք աշխարհում. Եվրոպական
անվտանգության ռազմավարությունը 45
4. Հանձնաժողովի ուղերձը. Եվրոպական հարևանության
քաղաքականություն. Ռազմավարական փաստաթուղթ..... 63
5. Առաջարկ Եվրոպական Խորհրդարանի և Խորհրդի
Կարգի վերաբերյալ, որը սահմանում է հարևանության և
գործընկերության գործիքի հիմնական դրույթները..... 123
6. Հանձնաժողովի կողմից Խորհրդին տրվող
հաղորդագրությունը Եվրոպական հարևանության
քաղաքականության /ԵՀՔ/ ծրագրի շրջանակներում
նախատեսվող գործողությունների ծրագրերի շուրջ
Հանձնաժողովի առաջարկությունների մասին..... 203
7. Հաղորդագրություն Հանձնաժողովից Խորհրդին.
Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն.
Առաջարկություններ Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի,
Եգիպտոսի և Լիբանանի համար 211
8. Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային
հաշվետվություն. Եվրոպական հարևանության
քաղաքականություն. Երկրի զեկույց. Հայաստան..... 225

Թարգմանիչներ՝	Մաղլենա Եղիկյան, Վահագն Ղուճաշյան, Նունե Մելքոնյան
Ծրագրի ղեկավար՝	Կարեն Բեքարյան
Ծրագրի համակարգող՝	Ռուզաննա Համբարձումյան
Խորհրդատուներ՝	Սանվել Ղուճաշյան, Նանե Ավագյան, Սարգիս Հարությունյան, Քրիստինե Հովհաննիսյան
Խմբագիր՝	Գասպար Պետրոսյան
Համակարգչային ծնավորումը՝	Ստեփան Ստեփանյանի
Կազմի ծնավորումը՝	Մայա Սարիբաշյանի
Translators	Madlena Yeghikyan, Vahagn Ghumashyan, Nune Melkonyan
Project Manager	Karen Bekaryan
Project Coordinator	Ruzanna Hambardzumyan
Consultations by	Manvel Ghumashyan Nane Avagyan Sargis Harutyunyan Christin Hovhannisyan
Editor	Gaspar Petrosyan
Layout	Stepan Stepanyan
Design	Maya Saribashyan

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ - ՀԱՄԱՌՈՑ ԱԿՆԱՐԿ

ԵՎ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ)

EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY

(EUROPEAN UNION – BRIEF SURVEY

AND DOCUMENT FILE)

Տպագրվել է «Անտարես» ՀՈՒԴԻՆԳ-ում
Երևան 0009, Մաշտոցի 50ա/1
Հեռ.՝ (+374 10) 58 10 59, 58 09 59
Հեռ./Ֆաքս՝ (+374 10) 58 76 69
E-mail: antares@antares.am
www.antares.am